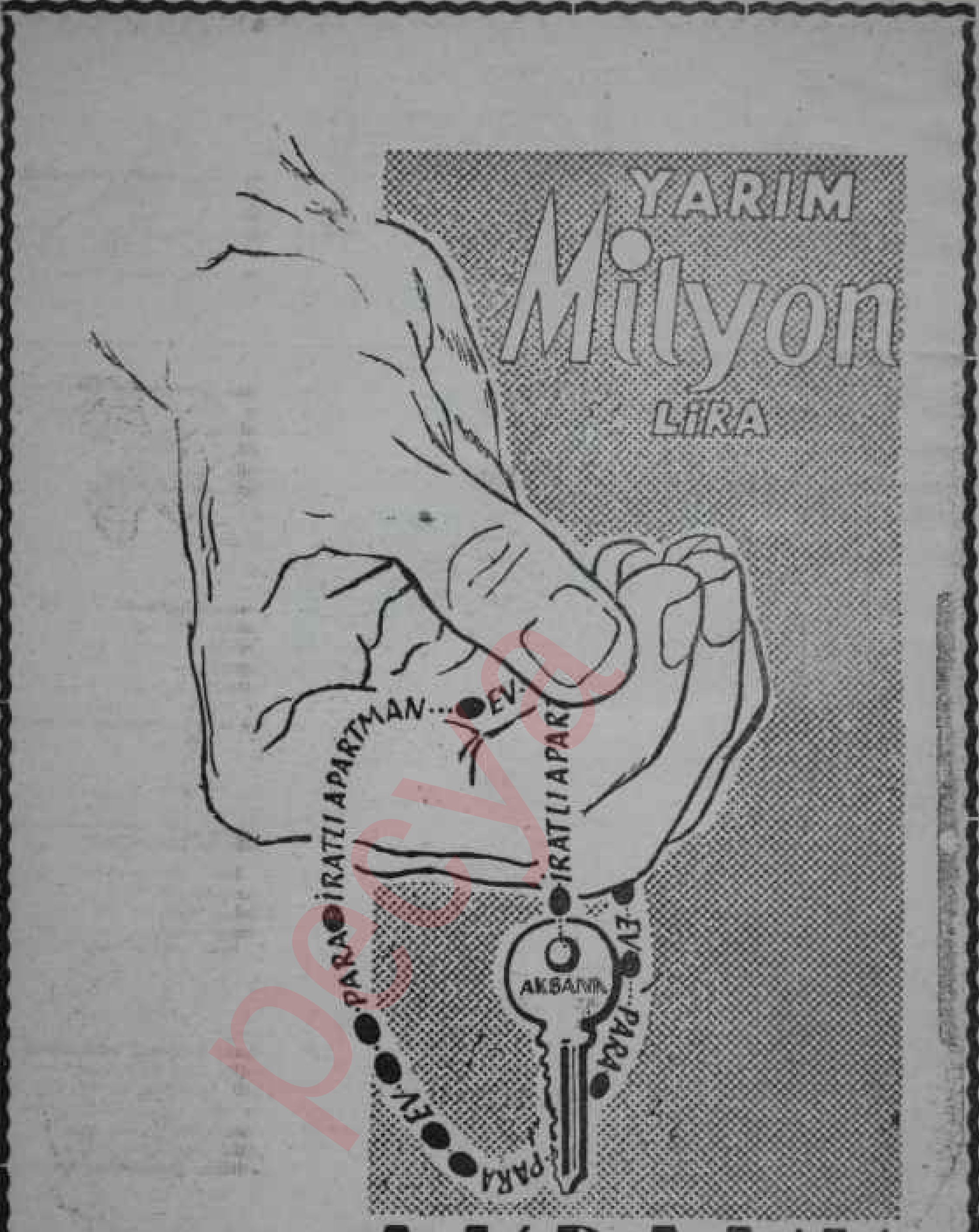
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YARIM
Milyon
LİRA
İRATLI APARTMAN... EV.
İRATLI APART
PARA
EV.
PARA
AKBANK
AKBANK
HER 150 LİRAYA BİR İSTİRAK HAKKI.

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 2, Cilt: IV, Sayı: 53

Denizciler Caddesi
Yeni Matbaa - Ankara
***P. K, 582 — Tel:* 1 8 9 9 2**

Fiatı: 60 Kuruş

•

***İmtiyaz Sahibi*:**
Metin TOKER

•

Yazı İşlerini fiilen idare eden:
Cüneyt ARCAYÜREK

•

***Ressam*:**
İzzet ÇETİN

•

Karikatür:
TURHAN

***Fotoğraf*:**
ASSOCIATED PRESS — HÜSEYİN EZER

***Klişe*:**
Doğan TORUNOĞLU

***Abone Şartları*:**

2 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

•

***İlân Şartları*:**
4 Renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira
Kapak içi 300 lira ve metin sayfaları Santimi 4 Lira

Dizildiği ve Basıldığı Yer :
***Yeni* Matbaa — Ankara**

Kapak Resmimiz

Suna Kan

Sihirli bir keman

Kendi aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Bir yılı ve üç ciltten müteşekkil 52 sayıyı geride bırakmış bulunuyoruz. AKİS yeni bir yıla ve dördüncü cildine başlıyor. Bu vesile ile ondan alâkasını asla esirgememiş, onu yaşatmış, kuvvetlendirmiş, sevmiş olan sizlere başyazarımızdan musahhihimize kadar bütün AKİS ailesi en derin ve en samimi şükran hislerini arzetmeyi vazife bilir. Bundan tam 52 hafta evvel, gene bu sütunlarda gayemizin "onu okuyan her münevverin kendisini alakadar eden her mevzua bulabileceği" bir aktüalite mecmuası çıkarmak olduğunu söylemiş ve demiştik ki: "Bizim tutuğumuz bir taraf yoktur. Onun için siyasi bakımdan karşı karşıya bulunan kimseleri, sütunlarımızda yan yana göreceksiniz. Fikirler onlarındır. Biz aksetiriyoruz." Hakikaten şu bir yıllık koleksiyonumuzu karıştıranlar her partiye mensup imzaları sayfalarımızda göreceklerdir. Fatin Rüştü Zorlu, Prof.. Fethi Çelikbaş, Dr. Mükerrem Sarol, Samed Ağaoğlu, Avni Başman, Seyfi Kurtbek, Muammer Alakant gibi Demokrat Parti kabinelerinde bakanlık yapan veya yapmış olan siyasi şahsiyetlerin, Faik Ahmet Barutça veya İsmail Rüştü Aksal, Cemil Said Barlas gibi Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı bakanlarının, Hikmet Bayur veya Nadir Nadi gibi tarafsızların makaleleri mecmuamızda yer almışta. Banların yanında pek çok kıymetli imza yardımlarım bizden esirgememiştir.

AKİS, taraf tatmama karakteri üzerinde çok titiz davranmıştır. Gene bu sütunlarda bu "taraf tutmama" ile neyi kaydettiğimizi izah etmiş ve demiştik ki "biz tarafsız değil, çok taraflıyız". Nitekim 52 sayımız beğendiğimiz hareketlerin övülmesi - kim tarafından yapılırsa yapılsın -, beğenmediğimiz hareketlerin yerilmesi - kim tarafından yapılırsa yapılsın - ile doludur. Şahsi dostumuz veya şahsî düşmanımız olmamıştır. Zira AKİS, birinci sayısında ifade ettiği şu prensibe daima sadık kalmıştır: Mecmua bizim değil, ala okuyucularındır! Bu yüzdendir ki, dördüncü sayımızın gene bu sütunlarında ifade ettiğimiz gibi "AKİS daha ilk çıktığı günden itibaren ne o taraftan, ne bu taraftan olduğu halde hem o tarafın, hem bu tarafın bazı zümrelerince mutlaka karşı tarafta görülmek istenmiştir". Buna cevabımız O zaman şu idi: "Kendilerine kanan bir hata olduğuna İfade etmek lâzımdır."

Cevabımız değişmemiştir.

•

Bir yıllık neşir hayatımız, macelalarla doludur. Demokrasinin 'tahammül rejimi" olduğuna bilerek çıkan AKİS, tahammülsüzlerle uğraşmak zorunda bırakılmıştır. Gene dördüncü sayımızın bu sütununda diyorduk ki: "Hakiki fikir hayatı, kanaatimizce, her şeyden evvel hazımı icap ettirir. Bu birinci adımı atamayanların, o yolda yürümeleri imkânı kalmaz." Ne fikir hayatı ile, hattâ ne de fikirle uzaktan yakından alâkası bulunanlar kendilerinin bizzat o yolda yürümeleri bir kenara, yolan yolcularının başına dert açmakta birbirleriyle yarışa girmişlerdir. Bunların iktidar partisi içinde bazı yüksek mevkileri ele geçirmiş bulunmaları da işi büsbütün güçleştirmiştir. Ama bundan tam 42 hafta evvel şöyle diyorduk - kusura bakmayınız, eski sayılarımızdan pek çok satır aldık; ancak unutmayınız ki bu, bir yıldönümü sayısıdır - :" 10 uncu sayımızı çıkardığımız şu sırada başlarımızı çevirip geriye bakarsak, zannediyoruz ki tuttuğumu- ve tuttuğumuzu ilân ettiğimiz yoldan bir tek santim sağa, bir tek santim sola kaymamış olduğumuz kolayca görülür. Biz ilk sayımızda ne idiysek. 10 uncu sayımızda da oyuz. Bunun böylece bilinmesinde fayda vardır. Bilinmesi gerekli bir husus daha mevcuttur: Aynı şekilde de kalacağız!"

Biz kahramanlık gösterisine çıkmadık. Aldı başında bütün insanlar önlerine iki yol çıktığında bunun kolayını tercih ederler. Biz de öyle yantık öyle yapacağız. İki yoldan biri hapis yatmak ve a--ır' para cezası ödemek: öteki af dileyip, bütün prensipleri inkâr ile başka politika tutmak olursa kolayım seçecek, birincisinden gideceğiz. Zira kanaatimiz odur ki şerefli, namusta ve haysiyetli insanlar için asıl zor olan, asıl kahramanlık: sayılması gereken hareket bütün prensipleri inkâr ile başka politika tatmakta. Eminla meselâ Başbakan Adnan Menderes de tıpkı bizim gibi düşünüyor ve öyle davranacak kadar kahraman bir çift bulunca onu başına taç ediyor! Maalesef, onlar kadar kahraman, asil, faziletli değiliz. Bütün "kendi halinde insanlar" gibi doğru bildiğimiz yolda ilerlemekte devam edeceğiz. 10 uncu sayımızda söylediğimizi 58 üncü sayımızda tekrarlamak biz, basit faniler için kâfi bir şereftir:

Ne idiysek, o kalacağız!

Saygılarımızla

AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

D. P.

Bir kedi ve fare hikâyesi

Hiç kimse, geçen hafta bir sözünü gene bu sütunların başına aldığımız olgun ve realist Demokrat milletvekili kadar doğru görüşlü olamazdı. İktidar partisinin Meclis gurubu o gün heyecanlı bir toplantı yapmış ve ateşli genç milletvekilleri önlerine geleni tenkid etmişlerdi: Hükümeti, Genel İdare Kurulunu, Partinin başında bulunanları... Hükümet adına İçişleri Bakanı söz alınca "Sen hükümeti temsil edemezsin.. Kim oluyorsun?" diye bağıranlar çıkmış, Genel İdare Kurulu adına Kâmil Gündeş kürsüye gelince "Kim seçti sizi, ne zaman seçildiniz?" yolunda hitaplar olmuş, Belediye seçimlerinin tehiri şiddetle tenkid edilmiş, bunların bir an evvel ve zamanında yapılması istenilmiş, bağırılmış, çağırılmıştı.

Ama o toplantıda Başbakan Adnan Menderes yoktu.

Başbakan Adnan Menderes yokta ve bahis mevzuu realist milletvekili toplantı dönüşü Ankara Palasın geniş koltuklarına yan geldiğinde:

"— Kedi yok ya, fareler cirit atıyor... Hele bir gelsin, hepsi kaçacak delik ararlar" demişti.'

Salı sabahı bir uçak İstanbuldan Başbakan Adnan Menderesi Ankaraya getiriyordu. Başbakan bir akşam evvel Yugoslavyadan dönmüştü ve doğrusu İstanbulda bir kaç gün fazla kalmak pek canını sıkmazdı. Ama vaziyet kendisine anlatılmış ve Gurup toplantısında hazır bulunması lüzumu hatırlatılmıştı. Bazı gazetelerin gurupta hizipleşme olduğu yolunda neşriyatta bulunmaları, normal tenkid ve murakabe vazifesini yapan milletvekillerinin resimlerini basıp onları muhalefet liderleri olarak vasıflandırmaları böyle bir cereyanın mevcudiyetine Başbakanı inandırmakta rol oynamıştı.

Pazartesi akşamı Devlet Bakanı Prof. Fuad Köprülü Haydarpaşadan Ankaraya hareket ediyor ve istasyonda bizzat Başbakan Adnan Menderes tarafından uğurlanıyordu. Prof. Fuad Köprülü ertesi gün Başbakanla beraber de gelebilirdi ama Devlet Bakanı uçağa binmekten - hele bizim yolcu uçaklarına - pek hoşlanmaz.. Nitekim Dışişleri Bakanlığı sırasında da Patise giderken Romaya kadar uçakla gider, Alpleri geçmektense Parise trenle seyahati tercih ederdi.

Salı sabahı hava meydanına, Başbakanı karşılamak üzere Demokrat Partinin diğer Uç kurucusu: Devlet Başkanı Celâl Bayar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Refik Koraltan, Devlet Bakam Prof. Fuad Köprülü gelmişlerdi. Dört kurucu, beraber resim çektirdiler ve bu fotoğraf ertesi gün Zafer gazetesinin başında beş sütun üzerine neşredildi. Prof. Fuad Köprülünün çok sevdiği Dışişleri Bakanlığından uzaklaştırılması üzerine kurucular arasında bir soğukluk hasıl olduğuna dair uçurulan rivayetler bu suretle tekzip ediliyordu. Kurucularla beraber hükümet ve devlet erkânı da hava meydanındaydı. Başbakanı karşılayıp, onun yokluğunda cereyan eden hadiseleri kendi zaviyesinden anlatmak maksadiyle İstanbula gitmiş olan diğer Devlet Bakanı Dr. Mükerrem Sarol ise daha erken saatte, ilk uçakla Ankaraya dönmüştü. Başbakanın Dr. Sarolu kendi uçağında getirmemesi nazari dikkati çekmişti.

Gurup toplantısı açılıyor

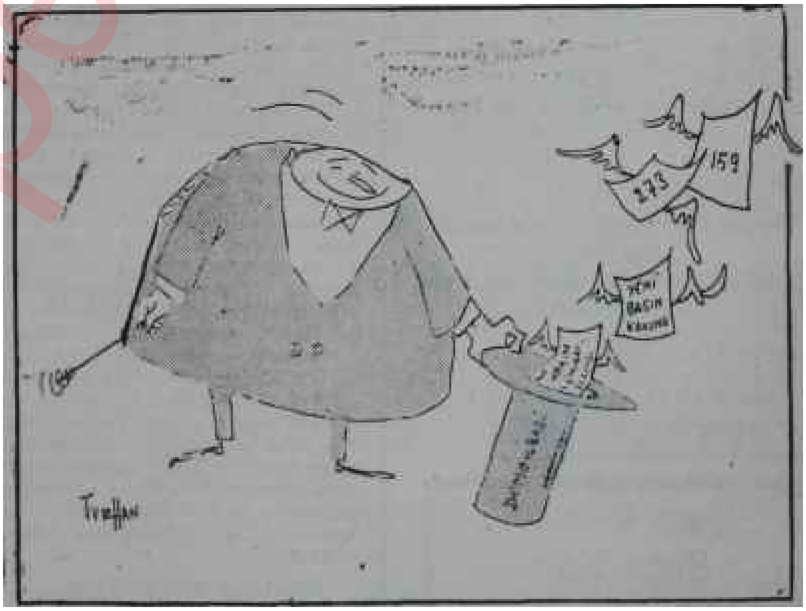
Bir hafta evvel, o heyecanlı gurup toplantısında, Belediye seçimlerinin tehiri teklifi hakkında Genel İdare Kurulunun ne düşündüğünün öğrenilmesi için meselenin bu Salıya taliki kabul edilmişti. Arada Genel İdare Kurulu, Gurup İdare kuruluyla müşterek bir toplantı yapmış ve seçimlerin tehirine ittifakla karar vermişti. Gurupta evvelâ Genel İdare Kurulunun o raporu okundu. Müteakiben partinin tayinle iş başıa gelen Genel Başkan Vekili Prof. Fuad Köprülü söz aldı ve kararın mucip sebeplerini anlattı. İfadesine göre, Haziran ayının hasad ayına tesadüf etmesi bir yana, şehirlilerin de sayfiyelere göç etmeleri dolayısiyle seçimlere iştirak nisbetinin düşük olacağı göz önünde tutulmuştu. Halbuki demokrasinin en basit icabı, seçime iştirak nisbetinin fazlalığıydı. Bu bakımdan, demokrasinin tam tecellisini her şeyin üstünde tutan Demokrat Parti, Belediye seçimlerinin Haziranda değil, Eylülde yapılmasını uygun görüyordu.

Yalnız, Prof. Fuad Köprülünün bu sözleri milletvekillerini kalben tatmin etmedi. Haziran hasat mevsimiyle, Eylül de bağ bozumu zamanıydı. Sayfiyeye gidenlerin hepsi, Eylülde şehirlere avdet etmezlerdi. Sonra, Haziran tarihini tesbit eden de gene hükümetti. Bu seçimlerin kanunen Kasımda yapılması gerekiyorken hükümet, aldığı bir kararla bunu Hazirana bıraktırmıştı. Haziran, o karar alındıktan sonra mı hasat mevsimi olmuştu? Genel Başkan Vekilinin, asıl sebebi açıklamak istemediği anlaşılıyordu.

iki itiraz sesi

Gurupta, bir hafta evvelki heyecan yoktu. Buna mukabil,' hükümete ayrılan yerde Başbakan Adnan Menderes vardı. Tam yedi gün evvel aynı teklife şiddetle muhalefet etmiş olanlar, Dr. Namık Gediği azarlayıp, Kâmil Gündeşi tanımak istemeyenler 'susuyorlardı. Genel Başkan müzakereleri dikkatle takip ediyordu.

Fakat, *geçen* hafta takriri veren Tekirdağ milletvekili Dr. Zeki Erataman tatmin olmadığını söylemekten çekinmedi. Demokrasinin icabı, seçimlere iştirak nisbetinin fazlalığı değil, bunların zamanında' yapılmasıydı. Hakikaten demokrasilerde, her şeyden çok seçimlerin geri bırakılma - masına dikkat olunduğu bir hakikat ti. Dr. Zeki Eratamanı meraka' düşüren başka bir nokta vardı: bu şekilde hareketler umumi efkârda D.P. nin ve Demokrat liderlerin zihniyetleri hakkında tereddütlere yol açıyordu. Buna lüzum yoktu. Hasat mevsimi sözleri kimseyi, tatmin edemezdi.

YAZISIZ

Sonra bir mesele daha vardı: partilerarası münasebetlere dair gazetelerde haberler çıkıyordu. Liderler zaman zaman otellerde veya kokteyllerde buluşup görüşüyorlardı. Bunlara dair guruba malûmat vermek icap etmiyor muydu? Halbuki Parti, hadiselerden tamamiyle habersizdi.

Tatmin olmadığını söylemek cesaretini gösteren biri daha oldu: İzmir milletvekili İlhan Sipahioğlu, meseleyi hakiki mânasiyle ele aldı. Yani, teşkilâtın durumu bakımından... İnkâr etmeye imkân yoktu: bütün teşkilâtta bir huzursuzluk seziliyordu. Kaynaşmalar, hizipleşmeler vardı. Yer yer kavgalar, gürültüler oluyordu. Halbuki eğer Belediye seçimleri zamanında yapılırsa teşkilat rakip karşısında kalacak ve iç ihtilâfları bir kenara bırakacaktı. İlhan Sipahioğlu, seçimlerin bu bakımdan birleştirici bir rol oynayacağına kaniydi.

Tabii bu kanaati, tecrübesizliğinden ileri geliyordu.

Menderes konuşuyor

Başbakan kürsüye geldi. Yerinden kalkması, alkışların başlamasına yol açmıştı. Kürsüden milletvekillerini selâmladı. Sonra, yumuşak bir konuşma yaptı. Yumuşak ve nazik... Prof. Fuad Köprülü, Demokraside mühim olanın seçimlere iştirak nisbeti olduğunu söylemişti. Dr. Zeki Erataman "Hayır, seçimlerin zamanında yapılmasıdır" demişti. Menderes ise, "Ne o, ne bu.. Seçimlerin dürüst olmasıdır" tezini savundu.

"— Seçim şu tarihte yapılmış, bu tarihte yapılmış... Mühim değildir! Mühim olan bunların dürüst cereyanıdır. Cereyan tarzında şüphe uyandırmıyor musun? İşte, mesele orada.."

Tabii Başbakan Adnan Menderes, umumi efkârda bu bakımdan bir tereddüt bulunmadığından emindi. O halde, seçimlerin tehirinde bir mahzur mülahaza edilemezdi. İktidar, bunların tarihini tesbiile serbestti. Bu sadece bizde değil, her memlekette böyleydi. Nitekim İngilterede de hükümet. Genel Seçimleri, kendili için avantajlı bulduğu erken bir tarihe almıştı. Böylece, meşhur "İngiltere demokrasisi" misali bir defa daha ortaya geliyordu. Ancak Başbakan Adnan Menderes, her zaman yapıldığı gibi, İngilteredeki hadisenin sadece bir kısmını ele almıştı. Orada seçimler, sadece hükümet partisi için avantajlı olduğu için değil, milletin reyine tekrar müracaat zarureti hasıl olduğundan evvele alınmıştı. Tehir olunduğu ise hemen hiç görülmemişti. Halbuki Demokrat Partinin istediği, öne almak değil, geriye bırakmaktı ve arada hayli farkın bulunduğu tabiiydi.

Fakat Adnan Menderes, bu suretle tehirin hakiki sebeplerini İlân etmekten çekinmedi. İktidar, kanaatince, kendisi için en uygun/ samana kadar seçimleri tehir edebilirdi. Demek ki Demokrat Parti, Belediye seçimlerinin Haziranda yapılmasını menfaatine uygun görmüyordu. Bunun iki sebebi olabilirdi ve biraz düşününce bunları bulmak son derece kolaydı.

Gerçi İlhan Sipahioğlu, seçimlerin "birleştirici rol oynayacağı kanaatindeydi ama partisinin seçim kampanyasını bizzat idare eden Adnan Menderes biliyordu ki rakipler, birbirlerine rey vermektense karma liste yapmayı, hattâ karşı tarafı tutmayı tercih ediyorlardı. 2 Mayıs seçimleri, sadeee bu yüzden Demokrat Parti liderleri için korkulu bir imtihan olmuş ve 2 Mayıstan sonra bu gibi işleri i,mkânsız hale getiren bir seçim kanunu tadilâtı yapılıvermişti. Şimdi, teşkilât o zamankinden de fazla hizipleşmişti ve üstelik seçimler, mahalliydi. Hangi birleştirici rol? Bilâkis seçim rekabeti, çatlakları daha da genişletecek ve Demokrat Partinin yer yer Belediyeleri Halkçılara kaptırmasına yol açacaktı.

İkinci bir sebep vardı: Muhalefet, derin bir uykuya dalmıştı? Şimdi onu uyandırmakta mana yoktu. Mitingler, nutuklar, tenkidler, enflasyon, hayat pahalılığı.. Bütün bunları ortaya dökmenin sırası mıydı? Hiç olmazsa, yaz ayları rahat geçirilebilirdi.

Rejim bahsi

Başbakan bu vesileyle, "iyi hava" dan maksadını mükemmelen izah etti. Söylediklerinin esası şuydu:

Münasebetlerimiz insani, me-

Huzursuzluğun sebebi

Aylar var ki iktidarı elinde tutan partinin mahallî kongreleri, gazetelerin hemen daima Zabıta Haberleri sütununda yer alıyor. Bunlar ekseriya Pazar günleri yapıldığı için Pazartesi günü hangi gazeteyi açarsanız açınız bir D. P. kongresine polis ve jandarmanın müdahale ettiğini, bir D.P. kongresinde delegelerin hadise çıkardığını bir D.P. kongresinde adam dövüldüğünü, bir D.P. kongresinde silâhların çekilmesine hazırlanıldığını, bir D.P. kongresinde yaralananların bulunduğuna okuyorsunuz. Siyasî Partiler kongrelerinin heyecanlı ve çekişmeli geçmesi elbette ki hayatiyet delilidir ama, bunun yaralama hadiselerine kadar varması teşkilâtta bir huzur-, suzluk bulunduğunu gösterir. İktidar partisi öylesine hizipleşmiştir ki, her ocak ve bucakta kanlı bıçaklı olan ve birbirlerini en sefil kelimelerle itham eden iki gurup teşekkül etmiştir.

Huzursuzluk sadece teşkilâtın alt kademelerinde değildir. Oralardaki huzursuzluk bir bakıma üst tabakadaki anlaşmazlıkların ve rekabetlerin aksinden ibarettir. Parti Meclis gurubunun müzakerelerine hâkim olan hava rahatsızlığın milletvekillerine sirayet etmiş bulunduğunu ortaya koymaktadır. Gurubun üstünde bulunan ve hukuken Partinin Genel Kurmayı mesabesindeki Genel idare Kurulunda da fikir birliği olmadığı bilinen hakikatlerdendir. Bunun sebebi nedir?

Sebebi keşfetmek için kâhin olmaya lüzum yoktur. Parti, üç yıldan beri Büyük Kongresini yapmamaktadır. Cemiyetler kongrelerini, bu neviden hizipleşmeleri önlemek için yaparlar. Üç yıl müddette işbaşında aynı kimselerin bulunmasının gönüllerde ve fikirlerde akisler yaratacağı ve bu akislerin müsbet olmıyacağı tabiidir. Üstelik İktidar partisi yüksek kademelerinin partiye sızmış ve teşkilâtta yer almış nüfuz tacirleriyle lâyıkı veçhile mücadele etmedikleri hakikattir. Hattâ nüfuz ticareti yapmakla itham olunan bazı kimselerin, himayeye mazhar bulundukları iddia edilmiştir. Haysiyet Divanı Genel İdare Kurulunun pek fazla emrinde olmuş, kararlarını bir takım "tavsiye" leri hesaba katarak almıştır. Senelerden beri yurdun şurasında veya burasında . D. P. idare kurulları telefon emirleriyle bozulmuş, telefon emirleriyle kurulmuştur. Hattâ Genel Kurula dahil dahi bulunmayan bazı kimselerin, tesirler icra ettikleri, gayrı muayyen Ur istikbalde toplanacak Büyük Kongreye kendi taraftarlarından delegeler göndermek için faaliyette bulundukları da hep hakikattir. Nihayet "bindirilmiş kıtalar", bütün kongrelerde kullanılan bir tâbir haline gelmiştir. Ocak ve bucak başkanlarının vodvillere geçen birer küçük derebeyi haline gelmelerine vaktiyle müsaade edilmiş olması o mevkilerin taliplerini arttırmaktadır.

Karışık işleri bir noktada kesip, ondan itibaren çeki düzen vermek en iyi usuldü. Zira bu şekilde devam olunduğu takdirde arbedelerin artacağından hiç kimse şüphe etmemelidir. Büyük Kongre, Demokrat Parti için sıhhat verici bir budama yerine geçecektir. Demokrasinin bazı icapları vardır ki, rejimin adı dahi demokrasi olsa o icaplardan bir kısmının mutlaka yapılmasına zaruret vardır. Aksi halde huzursuzluk öylesine artar ve gelişir ki o bahis mevzuu noktada bile işlere çeki düzen vermek imkânı ortadan kalkar.

Büyük Kongre aynı zamanda, demokratik rejimle alâkası bulunmayan Hükümet - Parti münasebetlerini de yeniden düzene sokmak için tek yoldur.

Prof. Fuad Köprülü
Teselli mükâfatı

deni münasebetlerdir. Ama kanım tekliflerini, şunu veya bunu kabul edecek değiliz. Her şeylerine eyvallah demiyeceğiz. 2 Mayıs seçimlerinden sonra çıkarılan kanunlar mükemmeldir. Böyle muhalefete böyle kanunlar lâzımdı. Bakınız, hepsi nasıl mum gibi oldu.."

Adnan Menderes bu fikri, kendisine mahsus yarı müstehzi, yarı sert, fakat bilhassa nazik şekilde ifade etti. Antidemokratik oldukları aşikâr kanunları "en isabetli tedbirler" olarak vasıflandırıyordu. Bu sözler', partilerarası münasebetlerden rejim için hayırlı neticeler çıkmasını bekliyenlere ve ümid edenlere iktidar partisi Genel Başkanının tefsir istemeyen sözleriydi. Menderes CH.P. ye hakikatleri anlaması için bir defa daha ve esaslı surette yardım ediyordu. Kanunlar ve tedbirler yerli yerinde kalacak, iktidar bunları isterse kullanacak, istemezse kullanmayacak, kızdıklarını susturacak, beğendiklerini konuşturacaktı.

Biraz evvel verilen İngiltere mişali! Kulakların çınlasın emi?

Parti içi hizipleşmeler

Menderes sözü, parti içindeki duruma getirmekte gecikmedi. Rivayetleri, gazetelerin neşriyatını bahis mevzuu etti. Hizipleşme iddiaları, kanaatince, hizipleşme istiyenlerin temennilerinden ibaretti ve böyle bir şey yoktu. Bunlar meselâ Fethi Çelikbaştan bahsediyorlardı: Başbakan şöyle dedi:

"— İşte, Çelikbaş burada... (Halbuki o sırada Fethi Çelikbaş salonda değildi). Kendisi sevdiğimiz bir arkadaştır. Ben hizip yaptığını ne biliyorum, ne de böyle bir şeye ihtimal veriyorum. Kendisi söylesin..."

Arkadan, parti teşkilatındaki kaynaşmaya geçildi. Genel Başkan sert bir tavırla şu sözleri söyledi:

"— Buradan ifade ediyorum, yakında bu şekildeki hadiselerin en isabetli şekilde neticeye bağlandığım göreceksiniz."

Halbuki ertesi gün Zafer gazetesi, İstanbul teşkilatındaki ihtilâfların halli için Prof. Fuad Köprülünün yakınlarından İstanbul Milletvekili Firuzen Tekilin büyük selâhiyetle İstanbula gönderildiğini ilan ediyordu ki "isabetli şekilde neticeye bağlanmanın" yolunun bu olmadığı aşikârdı. Genel Merkezin, ihtilâflarda Köprülü guruplarını tutacağı anlaşılıyordu. Şimdiye kadar İstanbulda daha ziyade Dr. Sarol gurupları hâkim vaziyette bulunuyorlardı.

Menderes kürsüden inerken salon alkıştan yıkılıyordu. Şefik Bakay çıkıp tamamiyle tatmin edildiğini bildirdi. Sanki gurup, bir hafta evvelki gurup değildi. Kedi yerini almıştı.

Çırpınan Balık

Bu sırada gurup içinde uzun boylu, gözlüklü, irice bir zat yerinde duramıyor, çırpmıyordu. Bu, Hüseyin Balıktı. Hüseyin Balığın şikâyetleri olduğu uzun zamandır biliniyordu. Bir kaç defa da gurupta Başbakana hitaben dert yanmıştı. Balı günü de "gündem dışı" olarak konuşmak istiyor ve şiddetle ısrar ediyordu. Fakat usul, kendisine söz hakkı verilmesine maniydi. Hüseyin Balık:

"— Beş dakika konuşacağım, diyordu. >Sadece beş dakika.. Müsaade ediniz arkadaşlar.."

Milletvekilleri de - galiba, bizzat söyliyemediklerini Hüseyin Balığın söyliyeceğini düşündüklerinden - onun tarafını tuttular. O zaman başken meseleyi reye koydu ve teklif kabul edilince Zonguldak milletvekiline söz verdi.

Hüseyin Balığın heyecanlı olduğu görülüyordu. Fakat söyledikleri son derece doğru ve manalıydı, üstelik

Hüseyin Balık
Bu balık başka balık

Gurup umumi heyetinin hislerine tercüman oluyordu. Sözlerine, Adnan Menderesi övmekle başladı ve gerek kendilerinin, gerekse milletin başbakanın başında zafer meşaleleri yakmağa hazır bulunduğunu bildirdi. Menderes, memleketin yetiştirdiği büyük kıymetlerden biriydi. Ama... Evet, işin bir aması vardı. "— Ama, teşkilâttaki espiyonlara, ajanlara kulak vermesin. Onlara kapılarını ve telefonlarını kapalı tutsun. Etrafından bunları uzaklaştırsın. Hem kendisine, hem de partiye hakikaten yazık olur.. Falanca hizip teşkil ediyor, filânca sizin aleyhinizde bulunuyor, şunlar şunlarla işbirliği yapıyor diyorlar. Halbuki hepsinin maksadı, kendi menfaatlerini kollamaktır. Karışıklığı da bizzat çıkarıyorlar."

Menderes heyecanlı milletvekiline, samimi bir edayla cevap verdi. Bunları nasihat telâkki ettiğini ve dikkat göstereceğim, zaten gösterdiğini, bu gibilere kulak vermediğini bildirdi. Bu sırada Hüseyin Balık, şöyle hay kardı:

"— Hep söylüyorsun ama, yapmıyorsun.."

Menderes kararlarında memleket ve parti menfaatlerinin göz önünde tutulduğunu bildirdi, alkışlar arasında indi.

Reyleme faslı

Müzakereler sona ermişti. Doğrusu istenilirse, bir münakaşa cereyan etmiş değildi. Başbakan Adnan Menderes hükümete ayrılan kısımda yerini almış ve her şey hal yoluna girmişti. Bir hafta evvel seslerini yükseltenler ortadan kaybolmuşlardı. Ortada kalanlar ise, göze görünmek istemiyorlardı. Genel Başkan herkesi paylamıştı. Muhalefetin

Övünme!

Osman Şevki Çicekdağ üstadımız yaman bir politikacıdır. Hele propaganda bahsinde üstüne yoktur. Nitekim partisinin Çankaya kongresinde iktidarın beş yıllık icraatını bir övmüştür ki duyanların gezleri faltaşı gibi açılmıştır. İşte, Ustadm İftihar vesilesi:

"— Piyasadaki sıkıntı geçicidir. Zeytin, peynir pahalandıysa bu demek değildir ki az gelirliler bu nimetlerden faydalanmıyor. Hayır, bol bol faydalanıyor.."

Söyleyiniz dostlar, bunu işitip de İmkân var mı "yaşasın DP." diye bağırmamaya?

DEĞİŞEN BİZ DEĞİLİZ

AKİS bundan bir yıl evvel neler söylemişti

(Başbakan Adnan Menderes'e ithaf olunmuştur").

ADNAN MENDERES
Seçimleri Kazanan Adam
(Sayı: 1-15 Mayıs 1964)

Menderesin, müşaviri Fatin Rüştü Zorlu ile beraber haricî politikamızı bizzat idare ettiği bilinmektedir. Bu yüzden zaman zaman Köprülü ile ihtilaflara düşüldüğü de hakikattir. Bunun bir misali Titonun ziyareti vesilesiyle ortaya çıkmış, resmî tebliğin Tito Ankaradan ayrıldıktan çok sonra neşredilmiş olması, garda Menderesle Köprülünün bir arada bulunmayışları gözden kaçmamıştır.

Herkes zanneder ki Köprülünün Dış Politikayı idare ediş tarzından en ziyade memnun olmayan Hürriyet gazetesidir. Hayır! Bu, bizzat Menderestir. (Sayı: 1-16 Mayıs 1954)

●

Temennilere bir misal, Başvekilin yakını Dr. Mükerrem Sarol'un sahip olduğu Türk Sesi gazetesinin Mayıs nüshasında bir yerli ajansa atfen çıkan ve Başvekil Menderesin İstanbulda Sarol ile beraber yeni Kabinenin azalarım tesbit ettiğine, Sarolun da kabineye mutlaka gireceğine dair olan havadistir.

Bu neviden havadisler daha evvelce de çıkmıştı ve Sarolun vekillik arzusu bilinmiyen şey değildi. O zaman Menderes Meclis Gurubunda hücumlara maruz kalmış, nihayet "kendi arkadaşlarım bizzat seçme hakkı" nı ileri sürerek şahsî dostluklara karışılmamasını, Sarolu vekil yapmak niyetinde bulunmadığını bildirmişti. Sarol, yerli veya yersiz, üzerine fazla şimşek çeken bir paratonerdir.

(Sayı: 1-15 Mayıs 1954)

-

Fakat D.P. Gurubunda buna rağmen Menderesin her arzusuna boyu eğmiyecek muhalif - muvafıkların çıkacağına şüphe yoktur. Bazısı fikirleri, bazısı ideali, bazısı kanaatleri, bazısı vicdanı, bir kısmı da menfaatleri dolayısiyle lider'e karşı birleşecek mebuslar, âdeta bir müstakil gurup teşkil edebileceklerdir.

Fakat Menderesin yaramaz çocukları yola getirmekteki mahareti ve kendi tabiriyle "bir kediyi odaya kapatıp üzerine sopayla giderseniz, elbette tırmalar" prensibi hadiselerin müstakbel cereyanı üzerinde müessir olacaktır.

(Sayı: 1-15 Mayıs 1954)

-

Adnan Menderes, seçimler arefesindeki bütün nutuklarında arkada bıraktığımız dört yılı bir intikal devresi olarak göstermiştir. Şimdi, hem de bu derece geniş bir ekseriyetle millet tarafından iş başına getirilen) daha doğrusu orada bırakılan Demokrat Parti, memlekette müstakar bir demokrasiyi kurmak mükellefiyeti altındadır.

(Sayı: 1-15 Mayıs 1954)

●

İsmet İnönü, mücadele azminden bir şey kaybetmişe benzememektedir. (Sayı: 1-15 Mayıs 1954)

•

C.H.P. bu sırada iki yol tutabilirdi: Milletten, kuvvetli bir muhalefet teşkil etmek için rey istiyebilir; milleti, iktidara mutlaka geleceğini söyliyerek reyini kendisine vermeye zorlayabilirdi. Nihad Erim, ikinci yolu tercih etti.

Düşüncesi şuydu: Totaliter iktidar millet üzerinde baskı yapmaktadır. Türkiyede muhaliflere hayat hakkı yoktur. (Kendisinin ne kadar rahat yaşadığım unutuyordu) • Halk, iktidara geleceğinden emin olmadığı bir partiye rey vermekten korkacaktır. Ancak reylerinin "ekseriyet partisi" ne gideceği kanaatinde bulunursa, böyle bir hareketi yapar.

(Sayı: 1 - 15 Mayıs 1954)

●

Dr. Namık Gediğin, İçişleri için fazla hafif görüldüğü müşahede olunuyor. Osman Şevki Çiçekdağın, hâlâ Adliye Vekâletinde muhafazası umumî teessürü mucip olmuştur. Tıpkı, Rıfkı Salim Burçak'ın ayrılması ve yerine Celâl Yardımcı'nın getirilmesi gibi...

Fakat yeni tayinler arasında en ziyade hayret uyandıran, Demokrat Parti tarafından bu kadar sert şekilde tenkid edilen Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının, hem de muvaffak olamamış bir vekilinin, Dr. Behçet Uz'un, o zaman oturduğu sandalyeye yeniden getirilmiş bulunmasıdır.

Bir Demokrat milletvekili:

"— İnsaf! Bizim partide, Dr. Behçet Uz gibi düzmeyle insan çıkardı'" demiştir.

Kongrede, peşinde insan sürükleyebilecek partizan tâbirle "rey sahibi" şahsiyetler kabine lobide alakonulmuştur. Sıtkı Yırcalı, Emin Kalafat, Osman Şevki Çiçekdağ, Fethi Çelikbaş bunların arasındadır.

Nafia Vekâletinde Kemal Zeytinoğlu'nun kalması ve Ulaştırma Vekâletine Muammer Çavuşoğlunun getirilmesi büyük memnunlukla karşılanmıştır. Bu iki vekil, yurt kalkınmasında Başvekilin en kıymetli yardımcıları olacaktır.

(Sayı: 2-22 Mayıs 1954)

Menderes, şimdiye kadar hiç bir devlet adamımıza nasip olmayan dinamizmi ve ileri görüşlü iktisat telâkkisiyle yarınki parlak istikbal için bugünün' bazı sıkıntılarını göze almış, nimetlerin daima külfet mukabili olduğunu unutmamış, gündelik politikanın esiri kalmamıştır...

... Zira Büyük Kalkınma hareketlerinin, mutlaka şeflik sistemiyle gerçekleştirilebildiği prensibi diye; bir prensip mevcut değildir. Buna' mukabil, şeflik sistemlerinin, Büyük Kalkınma Hareketlerini gerçekleş-' tirebilseler dahi, memleketleri hazin Ve feci akıbetlere sürükledikleri, Hitler ve Mussolini misalleriyle bir defa daha ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan D.P. Büyük Kongresi, şahsî menfaatin ve küçük düşüncelerin üstüne çıkmak durumundadır.

(Sayı: 2-22 Mayıs 1954)

Nihad Erimin "Ulus" kapandıktan sonra Ankarada çıkarmağa başladığı "Yeni Ulus", evvelce ilan edildiği gibi, 23 Mayıstan beri "Halkçı" adiyle intişar ediyor.

Gazete aynı gazete, muharrirleri aynı muharrirler, zihniyet aynı zihniyettir. Ufak hâdiseler demagoji pertavsızı ile büyütülmekte, Adnan Menderesin şahsı hücumlara hedef bırakılmakta, her hareket kötülenmekte, memleket gene, muazzam bir felâketin eşiğindeymiş gibi gösterilmektedir.

(Sayı: 2-22 Mayıs 1954)

●

Hiç şüphesiz, hadise, Başvekil Muavinliğinin yeniden ihdası ve oraya Fatin Rüştü' Borlunun getirilmesidir. Köprülü Hariciye Vekâletinden alınamazdı; Köprülünün dış politika işlerini idare tarzı ize memnuniyet vermiyordu. Yapılacak bir tek şey vardı: Kabinede,' Başvekilden küçük, Hariciye Vekilinden büyük bir mevki yaratmak, Hariciyeyi - Vekiliyle beraber - oraya bağlamak, bu suretle her tarafı birden kollamak. İşte, bu yapılmıştır. (Sayı: 2-22 Mayıs 1954)

-

Teşkilatın iç yüzüne vâkıf olanlar gayet iyi bilmektedirler ki her tekerleği ayrı bir istikamete sapma temayülünü gösteren C.H.P. arabası, direksiyonda İsmet İnönü oturduğu için yoluna devam edebilmektedir. İsmet İnönü oradan çekildiği gün, hiç olmazsa birkaç tekerleğin fırlayıp gitmesi ve Halk Partisinin bölünmesi mukadderdir.

(Sayı: 2-22 Mayıs 1954)

istekleri yerine getirilmiyecekti. Mademki Demokrat Parti milletin serbest reyile iş başına gelmişti, dört setle müddetle - tabii eğer o zaman da seçimler hasat zamanı, sayfiye mevsimi veya plaj ayları diye tehir olunmazsa - istediğini yapabilirdi. Adnan Menderes bu telâkkisini hiç şüpheye mahal bırakmıyacak şekilde alenen ifade etti.

Adnan Menderes hakiki demokrasinin "dört seneden dört seneye serbest Seçim" olmadığım, olamıyacağını bilmiyor değildi. Gurupta bilenler de vardı. Adnan Menderes İngiltereden Verdiği misalin, bizde bahis mevzuu meseleyle uzaktan dahi alâkalı bulunmadığına vakıftı. Gurupta vakıf olanlar da çoktu. Ama Başbakan öyle söyledi, bilenler itiraz dahi etmediler, kifayeti müzakere takriri kabul edildi ve reyleme yapıldı. Sadece iki aleyhte milletvekili vardı: Dr. Zeki Erataman ve İlhan Sipahioğlu. Genel Başkan zaferi, savaşsız kazandı. Ama bunun bir Pyrrhus zaferi olması ihtimali yok değildi.

Geri alınan takrir

Gündemin ikinci maddesine geçildi. Bu, Ağrı milletvekili Kasım Küfrevinin geçen hafta haber verdiğimiz takririydi ve gurubun nizamnamesinde tadilâtı derpiş ediyor, çalışmaların ceryan tarzından ademi memnuniyet beyan ediyordu. Aslına bakılırsa, "caduc" olmuş bir teklifin tekrarından öteye geçmiyordu. Geçen devre böyle bir proje hazırlanmış, fakat hazırlayan komisyonun başkanı olan Zühtü Hilmi Velibeşenin cebinde "teşrii rehavet" e terkedilmişti. Kasım Küfrevinin takriri ise, Başbakan Adnan Menderesin ricası üzerine "yaz rehaveti" ne daldı. Ağrı milletvekili, "Kasımda görüşülmesi maksadiyle" teklifini geri aldı. Doğrusu istenilirse takrir, gurup heyeti umumiyesinin müzaheret ve mutabakatıyla çıkmıştı. Fakat Genel Başkan ortada görününce, destek vaad edenler yok oldular. Kasım Küfrevî ısrar edemezdi, zira takrir reddolunacaktı.

Ağrı Milletvekili şimdi kendisini hiç olmazsa "Teklifim Kasımda çıkacak" diye beş ay müddetle oyalıyabilirdi.

Meclis tatil oluyor

Her şey göstermektedir ki Türkiye Büyük Milllet Meclisi 19 Mayıstan evvel beş ay müddetle uzun bir tatil devresine girecektir. Meclis, sene içinde de bir ay kadar tatil yaptığına göre dinlenme müddeti ile çalışma devresi altışar ay ile beraber vaziyete gelmektedir. Buna mukabil milletvekilleri maaşlarının 2800 liraya çıkarıldığı hatırlardadır.

Meclis tatile girecektir ama, bir çok tasarı sıra beklemektedir. Bunların arasında seçim kanunu, basın kanunu veya ispat hakkı gibi mühim mevzularla alâkalı tasarılar olduğu gibi, kira kanunu da henüz bir netice vermemiştir. Buna rağmen tatil, bu ayın sonundan çok evvel bağlıyacaktır.

Müzakerelerin bir tek faydası olmuştur: İktidar partisi liderinin - doğru veya yanlış - telâkkileri açık bir şekilde bir defa daha ortaya çıkmıştır. Zaten şurasını teslim etmek lâzımdır ki Adnan Menderes bunları hiç bir zaman saklamamıştır. Menfaatleri, hakikatleri başka gözle görmeyi icap ettren kimseler gerçi bunları tevile çalışmışlar, "elele kurulacak demokrasi iklimi" başlıklı çok lirik türküler çağırmıya kalkışmışlar, kendi küçük manevralarım büyük prensipler, politikalar olarak göstermeğe gayret etmişlerdir. Ama Menderes, şimdi hakikati bunların yüzüne bir defa daha çalmaktadır: "Muhalefet başımıza bir Demokrasi kürkü geçirmiş; bunun altmda ezilecek değiliz".

Doğrusu yeni açıklamanın ışığı altında Nihad Erimin düşüncelerini öğrenmek demokrasimiz için pek faydalı olurdu.

Buyurunuz üstad: söz zatıâlinizindir!

C. H. P.

İnönü çalışıyor
Bir de çalıştırabilse

Son perdenin başı

Haftanın başlarında, Cumhuriyet Halk Partisinin Ziya Gökalp caddesi üzerindeki küçük binasında büyük bir dosya hazırlanıyordu. Dosyanın, haftanın sonlarında ait bulunduğu komisyona gönderilmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu komisyon, partinin Haysiyet Divanıdır. Dosya, Nihad Erim hakkındadır. Nihad Erim, Haysiyet Divanının azalarından biridir.

Hadise bir hafta zarfında gelişmeler göstermiş ve son perdenin başı yaklaşmıştır. Nihad Etim hakkında bir "partiden İhraç" talebi bulunuyordu. Talep, Ankara teşkilâtından geliyordu. Nihad Erimin aslında Ankara teşkilâtıyla bir ilgisi yoktu, Kocaeliye bağlıydı. Ama 2 Mayıs Seçimlerinde Kocaelinden seçilmesinin müşkül bulunduğunu anladığından Ankara listesine de dahil olmak istemiş ve arzusunu kabul ettirmişti. Ankara teşkilâtına rağmen... Şimdi bu teşkilât, son hadiseler üzerine kendisinin partiden tardım istiyordu.

Haysiyet Divanı, bilindiği gibi. meseleyi görüşmüş ve Genel İdare Kurulunun fikrini almak ' lüzumunu hissetmişti. Zira Haysiyet Divanı azası olması hasebiyle Nihad Erim hakkında böyle bir teklifin Genel Merkezden gelmesi icap ediyordu. Bu bakımdan dosya Genel Merkeze havale edilmişti. Genel Merkez bir hafta müddetle bu işle uğraşmış ve yeni bir dosya hazırlamıştı.

Nihad Erimin bir müddetten beri devam ettirdiği faaliyetin partinin bünyesi için zararlı olduğu görülüyordu. Gerek imzalı, gerekse kendi kaleminden çıktığı hissini veren imzasız makaleleri' ve gazetesinin neşriyatı dikkatle takip edilmiş ve güdülen politikanın parti politikasının prensiplerine uymadığı farkedilmişti. İş bu kadarla bitmiyordu. Üstelik, bir üye olarak Nihad Erim disipline de riayet etmemiş ve kendi partisi aleyhinde yazılar kaleme almıştı. Genel Merkez, dosyasını bunlarla zenginleştirmişti. Kupürlerden biri şuydu:

"Bir partinin resmi makamları, kendi mensuplarına karşı haksız ve mesnetsiz ithamlar yöneltmeğe başlarsa- yarın memleket idaresi ele alınınca partinin muarızlarına neler yapılmaz sorusu hatıra gelmez mi?"

Bunu yazan Nihad Erimdi, bahsettiği parti Cumhuriyet Halk Partisi!

İki tarafta endişe

Genel Merkez Nihad Erim hakkındaki dosyayı hazırlarken, Halkçı gazetesi sahibinin partisinden ihracı ihtimali iki taraftan bazı çevrelerde endişe uyandırıyordu. İktidar partisi, "yumuşak politika" yı Halk Partisine kabul ettirmek için Nihad Erime güveniyordu. Teşebbüsün başında, Nihad Erimin söz' ye tutumuna da bakılarak İsmet İnönünün o yoldan elde edilebileceği sanılmış, fakat İnönü manevrayı sekteye uğratmıştı. Şimdi, politikanın İnönünün desteği olmaksızın da partiye mal edilmesi ihtimali araştırılıyordu. Belediye seçimleri tehir olunacağına göre Kurultay Haziran sonlarında toplanacaktı. Nihad Erimin o sırada parti içinde bulunmasında fayda mülâhaza ediliyordu.

Buna mukabil gene iktidar partisindeki hakiki demokratlar, Nihad Erim partisinden ihraç olunduğu tak-

ULUS

CUMHURİYETÇİ DEVRİMCİ HALKÇI LAİK MİLLİYETÇİ GAZETE

Yeni Matbaa Dupleks Baskı Provası

Müstakbel Ulus'un başlığı

Karanlıkta göz kırpmak

dirde Adnan Menderesin kendisini D. P. ye alacağından endişe ediyorlardı. Doğrusu istenilirse, bu gibi vakaların emsali yok değildi. Sağlık ve Sosyal Tardım Bakanı Dr. Behçet Uz'u yeni iktidarın kabinesinde de görmek demokratları Uzuyordu. Gerçi Cumhuriyet Halk Partisinin bu eski bakan ve müfettişi bir siyaset adamı gibi değil, sanki yabancı bir mütehassısmış gibi çalışıyor ve etliye sütlüye karışmıyordu ama gene de müşkül vaziyetteydi. Şimdi, ya bir de Nihat Erim Partiye alınırsa.. Zira Adnan Menderes, o gibi hallerde son derece hassas davranıyor ve kendi yüzünden hiç kimsenin zarar görmesine gönlü razı olmuyordu. Nitekim eski partisi içinde - C.H.P. - kendisine karşı iyi davranmış herkesi elinden tutmayı insanlık vazifesi biliyordu. Ama bu durum, D.P. içinde iyi karşılanmıyordu.

Nihad Erim de üzgündü. C.H.P. den ihraç olunmak işine gelmiyordu. Aylardan beri İsmet İnönünün kendisini "emretmesi" ni beklediğini C. H. P. nin dünkü ve bugünkü erkânından bir çok kimseye söylemiş, hattâ ilâve etmişti:

"— Daima Paşa beni emrederlerdi. Hattâ geceleri telefonla emrettiklerinde, soyunmuş dahi olsam giyinir ve giderdim..."

Fakat İnönünün bu haberlere cevabı değişmiyordu:

"— Bir mülakat talebi varsa, çağırayım.."

Çıplak hakikat bundan ibaretti. Paşa artık kendisini çağırmıyordu ama, Nihad Erimin telefonu başkası tarafından çağırıldığının bildirilmesi için çalmıyor, kapısının önüne kırmızı plâkalı otomobiller gene gidip geliyordu. Yalnız, arabaları kullanan iktidar değişmişti.

Hepsi o kadar...

Haysiyet -Divanının bugünlerde bir karara varması kuvvetle muhtemeldir. Fakat karar azaları hayli düşündürecektir. Nasıl çıkacağı hakkında bir kehanete bulunmak imkânsızdır. Her halde Genel Merkezde hazırlanan delil ve vesikalar hayli ithamkârdır. Ama bilinmez.. Zira bahis mevzuu olan Cumhuriyet Halk Partisidir.

ULUS Muamması

Geçen haftanın sonunda Pazar günü akşam üzeri, Ankarada Denizciler caddesi üzerindeki Yeni Matbaanın eski ve harapça binasını Cumhuriyet Halk Partisinin - kodamanları dolduruyordu. Başlarında, bizzat Genel Sekreter Kasım Gülek bulunuyordu. O gün, matbaanın tamir gören Duplex'i - yarı otomatik ve küçük bir baskı makinesi - müstakbel Ulus'un ilk provasını çıkaracaktı. Tecrübeyi Halk partililer merakla seyrettiler. Makine çalıştı ve prova çıktı. Fakat ayarı tam olmadığından Salı günü ikinci bir prova- çıkarılmasına karar verildi. Tecrübelere Cemal Sağlam nezaret ediyordu.

Salı günkü prova biraz daha temiz ve düzgündü. Fakat partinin gazetecilikten anlamayan ileri gelenleri mütereddittiler. Acaba daha iyi olabilir miydi? Hem hesaplarını 30 bin üzerinden yaptıkları için Duplex'in süratini az bulmuşlardı.

Yeni Matbaanın karşısında, başka bir matbaa vardı: Ankara Telgraf. O gazete de bir teklif yapmıştı. Ama, meselenin bir cephesi mevcut tu ki endişe uyandırmaktan geri kalmıyordu. Ankara Telgraf, hakaret ettiği iddiasiyle Dünya Gazetesi mesulleri tarafından dava edildiğinde kendisini şöyle müdafaa etmişti: Dünya, Dr. Mükerrem Sarol'a çatmıştı. Biz de onu "savunduk! Dr. Mükerrem Sarol'a böylesine aşık bir gazetenin matbaasında Muhalefet gazetesi ne kadar müddet ve hangi şartlarla çıkabilirdi? Gerçi bir mukavele yapılacaktı. Ama mukavelelerin püf taraflarını bulmak o kadar kolaydır ki.. Nihayet mukaveleyi fesheden, tazminatı da ödeyebilirdi. Bunun da emsali mevcuttu. Halbuki Yeni Matbaa için öyle bir endişenin yeri yoktu ve emniyet müstakbel Ulus i* çin her şeyden mühimdi.

Kâğıt ve lisans kolaylığı

Hükümet Ulus'un kâğıt ve matbaa lisansı için hiç bir müşkülât çıkarmamış, bilâkis kolaylık yapmıştı. Genel Sekreter Yardımcısı Turgut Gölenin basm işlerini tedvire memur Devlet Bakanı Dr. Mükerrem Sarola bir telefonu, kâğıt işinin halline kâfi gelmişti. Dr. Mükerrem Sarol İzmit fabrikasına gereken emri derhal vereceğini bildirmiş ve Turgut Göleye parayı gönderip kâğıdı alabileceğini söylemişti. İstenilen makinelerin transferi de yarım saat içinde ikmal olunmuştu. İktidarın bu hareketini takdir etmemeye imkân yoktu. Ulus çıktığında, kendisine resmî ilân da verilecekti.

Ama bütün bunların, gazetenin neşriyatı ile bir alâkası olmamak gerekirdi ve şimdilik böyle bir ihtimalin hatıra gelmesine mahal yoktu.

Halkçının durumu

Nihad Erimin partiden ihraç edilip edilmemesi uzun münakaşalara vesile olurken Ulus'un çıkması o meseleyi kökünden halledecekti. Zira Nihad Erimin bütün ehemmiyeti, elindeki gazeteden ibaretti. Koca C.

Biraz samimi olsak!...

Şu aşağıdaki telgrafı okuyunuz lütfen bir an düşününüz:

Erzurum, 8 — Sayın Nazlı Tlabar,

Türk Kadınlar Birliği Genel Merkezi Başkam - İstanbul Mebusu Ankara

Genel İdare Kurulunuzun naçiz şahsım hakkında ittihaz buyurduğu kararı sayın Vali Niyazi Akı bugün bana tebliğ etti.

Bu münasebetle yapılan merasimde bütün Erzurum halkı zatıâlinizi ve temsil eylediğiniz derneğin kadirşinaslığı Erzurum tarihinin en sağlam bir yerine nakşedeceklerini vadeüiler.

Beni bütün Türk analarına numune! imtisal olarak kabul buyurmuş olmanızı hatıratı hayatımın müstesna bir hadisesi olarak ebediyete kadar taşıyacağım.

Ben, sadece bu vatan için doğuştum, halbuki bugünkü analar hür Ur dünya için mücadele etmek azmini besliyorlar. Allah onların bu azim ve iradesini inşallah daima aynı kuvvet ve tazelikte bulundursun.

Bu maruzatınım bütün Türk analarına isaline tavassutunuzu rica eder başta zatıâliniz olduğu halde bütün İdare Heyeti azaları hanımefendilere en derin hürmet ve muhabbetlerimi arz ederim.

Nene Kırkgezer

Kim bu Nene Kırkgezer?

Kim biliyor musunuz: Nene Hatun!

Nene Hatun bir Üniversite mezunu değildir, lise mezunu da değildir, orta okul da, ilk okul da... Nene Hatun, kendi halinde bir anadır ve 101 yaşma gelmiştir. Ağzından uydurulan şu yavelere bakınız! Hatıratı hayatımın müstesna bir hadisesi olarak ebediyete kadar... Bugünkü analar hür bir dünya için mücadele azmini besliyorlar... Bu maruzatımın isaline tavassutunuzu...

Hey yarabbi! Biç olmazsa uydururken biraz aklı başında uydurabilsek... Bu işgüzarlığa, güzel bir hareketi gülünç hale sokmaya ne lüzum vardı, sorabilir miyiz?

H. P. bir neşir organına sahip bulunmadığından fikrini söyleyemiyen dilsizlere benziyordu. Başka biri C.H.P. nin organı olarak bilinen gazetesinde kendi fikrini söyleyince bu, partinin politikası addediliyor, akisler uyandırıyor, zor vaziyetler ihdas ediyordu. Halbuki aylardan beri oyalanılacak yerde, hiç olmazsa el kadar bir gazete çıkarılabilseydi bir çok müşkül bertaraf edilmiş olurda-

Bu bakımdan Parti ileri gelenlerinin hâla tereddütler içinde kavranmalarını anlamak hakikaten imkânsızdı. Şimdilik bilinen husus gazetenin 19 Mayısa da yetiştirilemiyeceğiydi. Bunca felâket, bunca musibet Ana Muhalefet partisine bir nasihat kadar dahi tesir etmemişti. Parti içinde herkes, kendi havasını çalıyor ve herkes her şeyi İsmet İnönüden bekliyordu.

Demokrasi

Dünya'nın sonu

Ankarada Maliye Bakanlığının ileri selenleri, Perşembe sabahı erken saatte kendilerine müracaat eden gazetecilerin suallerine cevap veremediler ve bunlardan pek çoğu bundan böyle, işine gelmeden Zafer gazetesini okumaya karar verdi. Zira gazeteciler memurları hakikaten müşkül mevkide bırakmışlardı. O sabah Zafer gazetesi üç sütun üzerine bir haberi okuyucularına müjdeler gibi bildirmişti: Hazine Dünya gazetesi aleyhine dava açıyor! Bunun altında, tırnak içine alınmış ikinci başlık vardı: "Dünya gazetesi tesisleri millete iade edilmelidir." başbakan iki gün evvel DP. Gurubunda milletimizin yakında iyi haberler alacağını bildirmişti. Belki de bu iyi haberlerin ilki buydu!

Zaferin "haber aldığına göre" - ki o sabah Maliyenin bundan haberi yoktu - Hazine "Dünya gazetesine ait tesislerin Halk Partisinden muvazaa yoluyla elde edildiğini, bu tesislerin Halk Partisinin gayrı meşru müktesebatı arasından kaçırıldığım, haddizatında CHP. nin gayrı meşru yollardan elde ettiği diğer mallan gibi bunların da millete intikal etmesi lazım geldiğini ileri sürerek mezkûr gazete aleyhine bir muvazaa dâvası" açacaktı. Zafer gazetesi hakikaten Cumhuriyet Halk Partisine ait bulunan tesislerin vaktiyle Dünya gazetesine satılmasına ait mukavelenin esaslarını neşrediyordu.

Hadisenin tarihçeni

Cumhuriyet Halk Partisi mallarının alınması hadisesinden bu yana köprülerin altından dünyalar kadar su akıp gitmişti. Muvazaa hikâyesi de o zamandan beri tekrarlanıp durmuştu. Hattâ işin başında Dünya gazetesinin sahip ve başyazarı Falih Rıfkı Atay bu dedikodular karşısında Başbakana bir telgraf çekerek meselenin resmen tahkikini istemişti. Fakat hükümet o zaman buna lüzum olmadığı cevabını vermiş ve bir muvazaanın mevcudiyetine inanmadığını göstermişti.

Fakat daha sonraları, Dünya gazetesi muhalefette k a l ı n c a bu muvazaa hikâyesi vakit vakit hortlatılmış ve gazete sahiplerinin başında bir Demokles kılıcı gibi bırakılması tercih edilmişti. Bunun son misalini, Zafer gazetesi vermiş ve Bedii Faik - Dr. Mükerrem Sarol münakaşalarında "Mademki Dünya, sevgili bakanımıza çatıyor, biz de onun hakkında bildiklerimizi ifşa ederiz" mealinde bir başlangıç ile muvazaa hikâyesini tekrar ortaya çıkarmıştı. Zafer, Dünya gazetesi sahiplerini gayrı meşru şekilde mal edinmekle açık şekilde İtham ediyordu. Bu ithamın o tarihte bir ihbar telâkki edilmemesi pek gariptir. Hazine, dâvasını hemen açabilirdi. Fakat,, hayır! Açılmamış ve Dünya gazetesinin yola gelmesi beklenmiştir. Hükümetin bu vadide gösterdiği sabrı, Devlet Bakam Dr. Mükerrem Sarol Türkiye Büyük Millet Meclisinin kürsüsünde alenen ifade etmiş, gazete Resmi ilân kararnamesine de aykırı davrandığı halde kendine ilân verilmekte devam olunduğunu bildirmiştir. Dünya gazetesi gene aklını başına toplamamıştır.

Dünya'nın günahı

Falih Rıfkı Atay ve Bedii Faik, demokratik gidişi tenkid eden şiddetli yazılarına devam etmişlerdir. Bundan daha vahimi Dünya, Demokrat Partinin mahalli kongrelerindeki arbedeleri büyük başlıklarla bildirmiştir. Bundan daha vahimi Başbakan Adnan Menderesten, etrafındakilerin jurnallerine kulak vermemesini rica etmiştir. Bundan daha vahimi, iktidar partisinin Meclis gurubundaki hizipleşmelerden bahsetmiştir. Bundan daha vahimi nüfuz tacirlerine karşı amansız davranmıştır. Bütün bunlardan ve akla gelebilecek her şeyden vahimi Nihad Erimin politikasını baltalamış, bunun hakiki manasını ortaya koymuştur.

Bunca neşriyatın muvazaa hikâyesini hortlatmamasına elbette ki imkân yoktu.

Dünya'nın durumu

Muvazaa hikâyelerine karşı Dünya gazetesi, daima açık davranmış ve her istiyene bunun ispatı hakkım tanımıştır. Nitekim Zafer-Dünya davasında da Dünya'nın avukatı Zafer gazetesine iddialarının ispatmı teklif etmiştir. Gazete bu vesileyle yazdığı her satır yazıda, aynı tezi savunmuş ve isnadın yersiz ve haksız olduğundan - kendine güvenen insanların yapacağı gibi - eroin olduğunu açıkça bildirmiştir. Hikâyenin, Adalet önünde görüşülmesi herkese ancak fayda sağlıyabilir. Muvazaa varsa durum anlaşılır ve tesisler Hazineye intikal eder; kanunen ortada hiç bir kusur yoksa zaman zaman açılan çeneler ebediyen kapanır.

Ama muvazaa isnadı senelerden beri ortadayken, şimdiye kadar niçin harekete geçilmediğini öğrenmek herkesin hakkıdır. Bunun için Dünyanın yola gelmesini beklemenin ve yola bu şekilde getirmeğe çalışmanın demokrasi rejimiyle alakalı bulunmadığı aşikârdır. Hadisenin içerde ve dışarda uyandıracağı akisleri hesaba katmak lâzımdır. La Prensa'nın misali unutulmamalıdır. Dünya gazetesinin, hükümetin hoşuna gitmeyen yazılar yazdığından dolayı bu muameleye maruz bırakıldığı hissini zihinlerden silmek kolay olmıyacaktır. Eğer Halk Partisinin malları alınırken Dünya hakkında da bir karar verilseydi, mesele yoktu. Ama niçin, senelerce beklenildi?

Gönül istiyor ki bu meselede Türk basını, böyle hallerde demokrasilerde medeni cesaret sahibi basının davrandığı gibi tek vücut davransm ve hürriyete layık bir basın olduğunu ispat etsin. Başyazarlar bu seferki toplantılarının sonunda Falih Rıfkı Atay'a politikasını değiştirmesini tavsiyeden başka bir şey yapmalıdırlar. Bir defa bu yol açılırsa yarın Matosyan diye uydurup Cumhuriyet'-in, Atmasyon deyip Hürriyet'in başına aynı Demokles kılıçlarının asılmasına mani kalmıyacaktır. Bugün Cumhuriyet'in veya Hürriyetin beğenmediği meselelerde ihtiyatlı bir lisan kullanması rahat kalmaları için kâfi gelebilir. Ama yarın, şimdiden harekete geçilmezse, bu meselelerin üstelik hararetle Övülmesi istenilecektir.

Bir demokraside muhalefet ve basın susarsa, o rejim - belki de istemeye istemeye - demokrasi olmaktan çıkıverir.

Akis I Yaşında

AKİS bu sayısiyle İkinci neşir yılına başlıyor. İkinci neşir yılı dördüncü didin de başlangıcı olacaktır. Birinci ve ikinci ciltlerimizle cilt kapaklarımız hazırlanmıştı. Şimdi, üçüncü cildimizi de hazırlatmak üzereyiz. Cilt veya cilt kapağı isteyen okuyucularımızın siparişlerini bir an evvel vermelerini rica ederiz. Her bir cildimizin fiyatı 18 lira, cilt kapaklarımızınki ise 3,5 liradır. Koleksiyonlarını bize gönderen okuyucularımızın mecmuaları tarafımızdan sadece kapak fiyatına ciltlettirilmektedir.

AKİS, yıl dönümü dolayısiyle ve okuyucularının arzusu üzerine AKİS - SAROL dâvasının bütün safhalarını bir araya toplayan 32 sayfalık bir ilâve takdim etmektedir.

Bu ilâvemizi, mecmuanızla birlikte bayilerden istemeyi unutmayınız.

F E N

Atom

Türk - Amerikalı Andlaşması

Geçen Çarşamba günü Cumhuriyet gazetesini ellerine alan okuyucular en büyüğü sekiz sütunluk, sansasyonel manşetlerle karşılaştılar: "Amerika ile Atom Andlaşması imzaladık!" 'Tarihi türen dün Beyaz Sarayda çok samimi bir hava içinde yapıldı!" "Türkiyeye uranyum ihraç edilecek, memleketimizde atom enerjisi istihsal olunacak!" Bu haberler heyecan uyandırdı, ilk okuyuşta Türkiyenin de atom enerjisinin nimetlerinden derhal istifadeye başlıyacağı sanılıyordu. Şüphesiz bu, mübalâğalı bir intiba idi. Nitekim aynı günkü New-York Times havadisi üçüncü sayfada, bir resim altı şeklinde veriyordu. Ama AKİS ne zamandır memleketimizin de atom enerjisi sahasına atılması lüzumunu savunmakta olduğu için biz bu haberdeki mübalâğayı hoş gördük. Hakikat sudur ki, gecen hafta imzalanan Türk - Amerikan atom andlaşmasıyla memleketimizde atom enerjisi elde etme ve kullanma yolunda ilk müsbet adım atılmıştır.

Teşebbüs doğrudan doğruya Amerikalılardan geldi. Daha 1953 senesinin Aralık ayında Başkan Eisenhower ortaya attığı "barış atomları" planıyla atom enerjisinin barış yolunda kullanılması için bütün milletler arasında iş birliği yapılmasını teklif etmiş ve Amerikanın bilgi ve tecrübesini başka milletlerle paylaşmıya hazır olduğunu söylemişti. Bir sene sonra Birleşmiş Milletlerin Genel Kurul toplantısında bu teklif oy birliğiyle desteklendi. Bunun üzerine Amerikan hükümeti Eisenhower'in plânını gerçekleştirmek üzere teşebbüse geçti. Dünya milletlerinin atom konusundaki durumunu yerinde görmek ve hükümetlerle temas etmek maksadiyle bir senatörler heyeti seyahate çıktı. Avrupa ve Asyada muhtelif memleketlere, bu arada bize uğradı. Amerikalılar memleketimizde temaslarından gayet memnun kaldılar. Ayrılırken, Türkiyeye atom sahasındaki yardımın bir an önce yapılması için çalışacaklarını vaad ettiler.

Yürürlükte olan atom enerjisi kanununa göre Amerikanın bir yabancı devlete atom enerjisi konusunda bilgi ve malzeme yardımı yapabilmesi için önce bu devletle iki taraflı bir andlaşma imzalaması gerekiyor. Bu maksatla bir müddetten beri Amerika ile muhtelif devletler arasında müzakereler cereyan etmektedir. Meselâ ingiltere, Kanada ve İtalyanın, bu devletler arasında olduğu biliniyor. Ayrıca Birleşmiş Milletlere bağlı bir atom enerjisi teşkilâtı kurmak için gene Amerika, yedi devletle temas halindedir, iki taraflı andlaşmaları hazırlayan müzakereler ise başkadır, önümüzdeki yaz içinde Amerikanın beş, altı devletle karşılıklı andlaşmalar imzahyacağı tahmin ediliyor. Müzakerelerin uzun sürmesi tabiidir. Çünkü meselâ İngiltere ile Amerikanın atom konusunda karşılıklı olarak birbirlerinden öğrenecekleri, istifade edecekleri şeyler vardır. Aşağı yukarı eşit durumda olan iki tarafın da menfaatlerini koruyan bir atom andlaşması ancak çekiğe Çekişe meydana getirilebilir. Bizim için ise durum başkadır. Amerika bizden atom konusunda şimdilik hiç bir şey öğrenemez. Andlaşmadaki kazancı, sadece propaganda yönünden olur. Milletlerimiz arasındaki dostluğun yeni bir delilini verir. Bu sebeple bir kere iyi niyet gösterip bize yardım etmeye karar verdikten sonra kolayca bir andlaşma imzalanabilir. Nitekim aynen böyle oldu. Türk - Amerikan atom andlaşması, bu çeşit andlaşmaların ilki olarak, geçen hafta Salı günü "Washington'da Başkan Eisenhower ile Türkiye Büyükelçisi Feridun Cemal Erkin tarafından imzalandı.

Andlaşmanın esas maddeleri şunlardır: Atom enerjisinden barış yolunda istifade usullerini öğrenmek üzere Türk ilim adamları ve teknisyenleri Amerikada staj görecekler ve Amerikan atom müesseselerinde incelemeler yapacaklardır. Amerikan hükümeti Türkiyede bir veya daha ziyade atom reaktörü kurulması için gerekil malzemeyi, bu arada 6 kilogram kadar zenginleştirilmiş uranyum maddesini verecek ve reaktörlerin inşası için hususi firmalar nezdinde tavassut edecektir. Amerika ayrıca Türkiyeye şimdiye kadar yapılmış atom çalışmalarını ihtiva eden bir kütüphane hediye edecekte. Bunlara karşılık Türkiyenin taahhüdü sadece atom enerjisi sahasındaki çalışmalarında elde ettiği sonuçlar hakkında Amerikaya bilgi vermekten ibarettir ilmi çalışmalar hakkında başka milletlere de bilgi vermek zaten eskiden beri âdet olan usuldür.

Andlaşmanın imzası münasebetiyle Beyaz Sarayda samimi bir tören yapıldı. Başkan Eisenhower bir buçuk sene önce kendi ortaya attığı bir fikrin böylece tatbik sahasına konduğunu görmekten büyük bir haz duyuyordu. Uzun ve pek iyimser bir konuşma yaparak sevincini ifade etti: "Bu tarihi tünde, atom enerjisi sahasında nasıl işbirliği yapılabileceğini bütün milletlere gösteriyoruz. Türkiye ile Amerika arasındaki yeni işbirliği bütün insanlık için sonsuz hayır ve fayda müjdecisidir" dedi. Sonra büyükelçimize dönerek ilâve etti;

"— Size bu anlaşma ile yalnız bir atom reaktörü vermiyoruz; bu reaktörle beraber yurdunuz için en iyi temennilerimizi de gönderiyoruz".

Başkana cevap veren büyükelçi Erkin de "atom konusundaki ilk milletlerarası vesikaya imza koymakla bahtiyar olduğunu" söyledi. Gerçekten o da sevinç ve gurur duymakta haklıydı. Çünkü Türk İlim ve tekniğini ileri götürmiye muhakkak hizmet edecek bir vesika imzalıyordu. Büyükelçimizden sonra Atom Enerjisi Komisyonu Başkan vekili Prof. V. Libby konuştu. Bu anlaşma ile Türkiyede ilmî araştırmaların bir hamle yapacağını, Amerikanın vereceği bilgilerden tıp, sanayi ve ziraat sahalarında istifade edilebileceğini belirtti.

İmza törenini gören şahsiyetler arasında en büyük sevinci duyan muhakkak ki orada hariciyemizin ilmi müşaviri olarak bulunan Ankara Fen Fakültesi atom fiziği profesörü Besim Tanyel'di. O bir konuşma yapmadı ama neler düşündüğü tahmin edilebilir. Bu andlaşma ile Türkiyede atom ve çekirdek fiziğini geliştirmek için elimize büyük bir fırsat geçtiğini görüyor, bu fırsatı iyi kullanabilmemizi ve böylelikle Libby'nin iyimser tahminini gerçekleştirebilmemizi yürekten temenni ediyordu. Şüphesiz bunun için temennilerden fazla bir şeye, ciddi ve programlı bir çalışmaya ihtiyacımız olduğunu da düşünüyordu. Bugün memleketimizde atom fiziğinde çalışan ve araştırma yapan on kadar fizikçimiz vardır. Fakat bunlardan hiç biri atom enerjisi konusuyla şimdiye kadar uğraşmamıştır. Hiç biri bir reaktör işletmemiştir. Bu sebeple bize derhal ve sadece bir reaktör verilmesinden büyük bir fayda beklenemez. Ancak reaktörle birlikte onu işletecek ve araştırmalar yapacak bir mütehassıs heyeti gelir ve Türkiyede hiç olmazsa iki sene kalırsa faal bir atom enerjisi enstitüsünün esası kurulmuş olur. Daha kolay bir yol beş altı kişilik bir fizikçi gurubunu derhal Amerikaya gönderip, onlara reaktör tekniğini öğretmekte. Bunlar dışarda hiç olmazsa iki sene kalırlarsa hem reaktör kullanmasını öğrenirler, hem de üzerinde bir iki araştırma yaparak bilgilerini derinleştirirler. Dönüşlerinde memleketimizde reaktörler kurulması İşinde Amerikalılara yardım ederler. Faal ve verimli bir araştırma enstitüsü bu suretle meydana gelir. Şüphesiz her iki yolun birden, tutulması da mümkündür. İlk araştırma reaktörü bir defa memleketimizde çalışmaya başladıktan sonra ilim adamlarımız atom enerjisi sahasına girmiş olacaklardır. O zaman memleketimizin imkânlarını daha iyi görebilirler ve atom enerjisini burada istihsal edip görebilirler ve atom enerjisini bur da istihsal edip kullanabilmemiz için geniş bir program yapabilirler. Şimdilik bu günlerden üç dört sene uzaktayız. Önce bir defa atom enerjisinin ne olduğunu tecrübe ile yakından görüp öğrenmeliyiz, işte Amerikada imzalanan atom andlaşması bu ilk safhayı gerçekleştirmek için gerçken her şeyi bize sağlamıştır,"

B A S I N

Gazeteler

Yeni bir Tercüman

Günlerden beri Babıâlinin büyük gazetelerinin bazılarında, bilhassa Yenisabah'ta belirli bir telâş görünüyordu. "Gazeteci Borsası" alevlenmişti. Bundan bir müddet evvel - ama 'hayli zaman evvel - Babıâli aynı şekilde dalgalanmıştı. Sirkeci ile Çemberlitaş arasında uzanan bu bölgede hemen her gün yeni bir gazete, yeni bir mecmua çıkar. Bir kısmı bir kaç gün, bir kısmı bir kaç hafta, bir kısmı da bir kaç ay yaşar ve kaybolup giderken yerini başkasına bırakır. Hiç kimsenin tecrübesi, başkasının işine yaramaz. Babasından miras yiyen eski memurdan, annesinin evini satan lise talebesine kadar çeşitli insan o yoldan bizzat geçer ve en sonda maceradan bir miktar zararla ayrılır.

Bazen, tecrübeler büyük paralar, yüklü sermayelerle yapılır. Piyasa işte o zaman dalgalanır ve adam transferleri hararetlenir. Ömürleri Gazeteciler Cemiyetinin salonunda geçen "daimî işsizler" takımı heyecanlanır, bir kısmı iş bulur, fakat çok vakit ya gazete kapandığından, ya kendileri işe yaramadığından, ya da "avare" ligi tercih ettiklerinden dönüp gelirler... ve hayat devam edip gider.

Son senelerde iki teşebbüs böyle heyecan uyandırmış, astronomik rakamlar kulaktan kulağa dolaşmıştı. Birincisi Sedat Simavi'nin başarılı Hürriyet'i ile alakalıydı; öteki Habib Edib Törehanın başarısız Yeni İstanbul'u ile... Sonradan Yeni Sabah ve Milliyet çok düşük ücretlerin artmasında hayırlı roller oynamışlar, bilhassa bunlardan birincisi Babıâliye yeni bir gazetecilik anlayışı getirmiş, hamlelerin hızını arttırmıştı. Modern mânasiyle gazeteciliğe Hürriyet başlamışsa, ona rakip olmak suretiyle Yeni Sabah terakkiyi daha da ileriye itmişti.

Şimdi Tercüman çıkıyordu. Tercüman da, teşebbüs olarak, büyük teşebbüsler arasındaydı ve başında Cihad Baban gibi hem tecrübeli, hem de kuvvetli bir gazetecinin bulunması bunun muvaffakiyet ihtimalini arttırıyordu. Yeni Sabah Ve Milliyet huylandılar.

Beşiktaşta gazete

Tercüman, Babıâliden uzakta çıkıyordu. Bundan bir müddet evvel meşhur zenginlerden Nuri Demirağ politikaya merak sarmış ve bu zevkini tatmin için "Millî Kalkınma Partisi" adını taşıyan bir parti kurmuş, oyalanmıştı. O sıralarda, bir partinin mutlaka bir gazeteye muhtaç bulunduğunu da düşündüğünden son derece mükemmel bir tesis kurmuştu. Denilebilir, ki Beşiktaşta, deniz kenarında, eski uçak tamirhanesinde kurulan bu tesis Türkiyenin en modern matbaasıydı. Büyük bir rotatif, çok sayıda dizgi makinesi, iyi bir klişehane... Fakat Nuri Demirağ gazete çıkarmamıştı. Matbaa, âtıl duruyordu.

Buna mukabil, âtıl duran bir de gazeteci vardı. Tasvir, satışının çok iyi olduğu bir devirde, dahilî anlaşmazlıklar yüzünden kapanmıştı. O günden beri Cihad Baban tekrar bir gazeteye sahip olmak ateşiyle yanıyordu. Zira insan bir kere gazeteci olmaya görsün.. Milletvekili de seçilse, Dışişleri komisyonu başkanlığına da getirilse, dünyada dolaşmadık yer de bırakmasa gazete onu gene mıknatısla çeker. Cihad Baban Babıâliye çok genç yaşta gelmiş, bir yandan çalışırken öteki taraftan hem evine bakmış, hem de yüksek tahsilini - hukuk - yapmıştı. Sonradan hâkimlikte bulunmuş, avukat olmuş, fakat gazetecilikten ayrılmamıştı. Mesaisiyle Tasvir'e ortak olarak girmişti. Gazeteyi tekrar çıkarmak istiyordu. Fakat bugün bir gazete çıkarmak milyonlara ihtiyaç gösteren bir iş olmuştu ki Cihad Baban bunlara sahip değildi.

Cihad Baban
Kimin tercümanı olacak?

Fakat bir takım, kombinezonlarla atıl tesis ile atıl gazeteci birleştiler. Netice Tercüman oldu.

Siyasî hüviyet

Tercüman her gün sekiz sayfa olarak, normal gazete ebadında çıkacaktır. içinde magazine ve spora, bol miktarda yer verilecektir ama bunların yanında hakiki mânasiyle bir "havadis verme" gazetesinin vasıfları görülecektir. Başmakalesini Cihad Baban yazacaktır. Fıkra muharrirliği için Yakup Kadri Karaosmanoğlu ile mutabık kalınmıştır.

Tercüman, eğer tâbir caizse siyasi bir bulvar gazetesi olacaktır. Tasvir'in de böyle bir hüviyeti vardı. Fakat o tarihte, Cihad Babanın mensup bulunduğu Demokrat Parti muhalefette olduğundan gazete dinamik ve atılgandı. Şimdi, o dinamizmi ve atılganlığı bulmak kolay olmıyacaktır. Fakat Tercüman, bir parti gazetesi hüviyeti de almıyacaktır. Mümkün nisbetinde hadiselerin üstünde kalacak, halkın ihtiyaçlarına tercüman olmaya çalışacaktır. Cihad Babanın kuvvetli polemikleri, Tercüman sütunlarını Tasvir sütunları kadar bol ve sık süslemiyecektir. •

Son zamanlarda "sürüm gazeteleri" hafif bir havayı esas almışlardır. Yeni Sabah ve Milliyet bunlar arasındadır. Buna mukabil Hürriyet, hem hafiftir, hem de en iyi havadis veren gazetedir. Haberleri ciddi ve emindir, fakat fazla zamanı bulunmayan okuyucular için hazırlanmaktadır. Hadiselerin tafsilâtı değil, esası verilmektedir. Bunlara mukabil Tercüman, okumak - için daha fazla zamana sahip kimselerin gazetesi olacaktır. Hadiseler ciddi bir şekilde ele alınıp, mütalâa edilecektir. Makaleler bulunacak ve bunlar biraz Cumhuriyeti andıracaktır. Eğer bir benzetme yapmak gerekirse Tercüman, Hürriyet ile Cumhuriyet arası bir gazete olmak hevesindedir. Bundan başka iktisad ve piyasa haberlerine de gazetede yer verilecektir.

Tercüman, bir kısım mensuplarını Babıâliden toplarken diğer yandan da Ankaraya el atmış ve Halkçının yazı işleri müdürlerinden Nihad Subaşını almıştır. Gazetenin kuruluş hazırlıklariyle o meşgul olmaktadır. Spor için çok kuvvetli bir ekip tutulmuştur. Zira bir gazetenin çok satılmasını temin eden faktörlerin arasında sporun baş yeri işgal ettiği artık anlaşılmıştır.

Yeni gazetelerin faydaları

Gazetecilik artık bir endüstri haline gelmiştir. Hem de büyük sermaye isteyen ve buna mukabil büyük kâr sağlayan bir endüstri.. İlân mevzuuna memleketimizde kıymet • etil' meye başlanması gazetelerin imkânlarım artırmaktadır. Bundan on sene evvel Telecronix bir hayaldi. Bugün ise onsuz bir gazete düşünülemez. Fakat o zamanlar tirajı 200 binlik gazete de hayaldi. Bugün ise Hürriyetin gündelik tirajı budur. Pazar günleri ise 300 bine yaklaşmaktadır.

Şimdi gazeteciliğe "emniyet,' gelirse; gazete sahipleri muhtaç bulundukları kâğıt ve malzemeyi teminde güçlük çekmiyeceklerini, gazetecilik vazifelerini yaptıkları zaman bir takım müşkilâtla karşılaşmayacaklarını, siyasetleri ne olursa olsun hükümetin kendilerine değişik muamele yapmıyacağını bilirlerse milyonlarını daha kolay ortaya dökecekler ve bütün bunlardan kazançlı çıkacak kültürümüz olacaktır. Her köye ve şehirde her eve bir gazete girdiği gün tasavvur edilemiyecek kadar büyük bir hamle yapmış bulunacağız. Fakat evvelâ emniyet!

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Maliye

Toprak Ofisin borçları

Her türlü iktisâdi faaliyetin nihai gayesi insan refahının artırılmasıdır. Zamanımızın iktisadî anlayışına göre insanlar kendi başlarına kaldıkları vakit en iyi şekilde kendi refahlarını temin edemediklerinden Devlet iktisadî hayatın tanziminde büyük rol oynamaktadır. Devlet bu yüzdendir ki yalnız memleketimizde değil, fakat birçok memleketlerde de vatandaşlarının emek mukabilinde elde ettikleri mahsullerin değerlendirilmesinde büyük rol sahibidir. Bu rol bilhassa zirai sahada diğer iktisadî sektörlere nazaran daha belirlidir. Çünkü ziraî sektör diğerlerine nazaran hem daha külfetli, hem de çok memleketlerde nisbî pay bakımından daha büyük yer işgal etmektedir. Üstelik elde edilen hasılat insan emeği kadar, emek dışı faktörlere de bağlıdır. Çünkü tabiat ve hava şartlarının oynadığı rol pek büyüktür, işte bunun için ziraî sektörde çalışan vatandaşlar daimi olarak baht ve talih oyuncusu olmak durumundan kurtarılmak istenmiş ve çok memleketlerde bizim toprak ofisimize benzer kurumlar meydana getirilmiştir. Bu kurumlardan maksat bolluk yıllarında toprak mahsulleri fiyatlarının düşmesini önlemek, kıtlık yılları için bolluk yıllarından memleket ihtiyaçlarım tatmin edecek kadar elde stok bulundurmaktadır. Bu iki gayenin yanında talî mahiyette olmakla beraber gene ehemmiyetli bâzı gayeler de sayılabilir: çiftçiye tohum temini ve tohumların ıslahı gibi.

Memleketimizde umumi nüfusun yüzde sekseni köylerde yaşadığından ve köylülerin çoğu da maişetlerini zirai faaliyetlerden temin ettiğinden zirai mahsuller baremi eski iktidar zamanında barem eskisinden de daha yüksek tutularak istihsal teşvik edilmek istenmiştir. Neticede çeşitli faktörlerin de yardımiyle ziraî istihsal artmış ve bu artışa paralel olarak Toprak Mahsulleri Ofisinin Merkez Bankası Portföyündeki hazine kefaletini haiz bonolarının da hacmi kabarmıştır. Eğer bu finansman mekanizması arızasız bir şekilde işlemiş olsaydı sene sonlarında veya mahsül devreleri sonunda Toprak Ofisin kısa vadeli borçlarının ödenmiş olmaları gerekirdi. Zira bu borç 'senetleri kısa vadelidir. Halbuki işler normal yoldan yürümedi; çünkü Toprak Ofis, mahsulleri Dünya rayicinin üzerinde bir fiatla satın alıyor ve bunları ancak dünya rayici üzerinden satabiliyordu. Uzun yıllar bu şekilde işliyen mekanizma sonunda Toprak Ofisin. Merkez Bankası nezdindeki pasifi gittikçe kabaran bir seyir takip etti ve neticede Toprak Ofisin borç senetleri son dört yıl zarfında başa baş bîr artış gösterdi. Eskiler "her iktidar kontrol edilmelidir, zira kontrol edilmiyen iktidar kötülük yapmak temayülündedir" demişlerdir. Toprak Ofisin bonolarının artması da uzun yıllar Toprak Ofisine temin edilen kolayca borçlanma yoluyla bu teşekküle sağlanmış olan borçlanma selâhiyetinin suistimalinden başka bir netice tevlit etmemiştir. Yani kolayca hazırlanan borç senetleri mukabilinde Merkez Bankasından her sefer yeniden borçlanmak mümkün olmuş ve zararına çalışan bir müessesenin yaşamasını temin Merkez Bankasının emisyonlariyle karşılandığından netice enflâsyonist olmuştur.

Bu durum karşısında iktisat ve maliye ilmi üzerinde bilgi sahibi memleket münevverleri fırsat buldukça kaleme sarılmışlar ve Toprak

Toprak Ofis

Mirasyedi

Ofisin finansman tarzının kötü neticeleri " üzerinde uzun uzadıya durmuşlardır. Çünkü onların noktai nazarlarına göre zirai mahsullere normal piyasa şartlarında taayyün edecek fiyatlara nazaran daha yüksek fiat tayin, edilebilir, iktisat politikasının sosyal gayeler güttüğü haller ve anlar mevcuttur. Lâkin böyle bir gaye güdülürken hem hazineye, hem de millî iktisada asgarî külfet tahmil edecek yol seçilmelidir. Şimdiye kadar seçilmiş olan yol, seçilebileceklerin en kötüsüdür. Çünkü enflasyon vergilerin en gaddarıdır.

Fikirler bir kere ortaya atılmaya dursun; zaman onları erdire erdire 'herkesin görünce ağzını - sulandıran bir meyva haline getirir. Bu sefer de öyle olmuş ve hazine kefaletini haiz bonoların Merkez Bankası Portföyünde kabarması yerine Toprak Ofisi zararlarının Bütçeden kapatılması şıkkı tercih edilmeğe başlanmış ve bu hususta bir kanun tasarısı hazırlanmıştır. Hazırlanan bu tasarıya dair edinilebilen bilgiler bir yandaft Ofis açıklarının bütçe yoluyla telâfi edileceğini bildirirken, diğer yandan da birikmiş Ofis bonolarının dondurulacağını ve hükümetin Toprak Ofisi borçlarını Merkez Bankasının kazancinden hissesine düşen paylarla ödiyeceğini haber vermektedir. Toprak Ofisin zararlarının bütçeden telâfisinin memleket ekonomisine eskisini nazaran daha az külfet yükliyeceği aşikâr olmakla beraber bilumum devlet gelirlerinin bilumum devlet giderlerine karşılık teşkil edeceğini söyliyen ve önceden herhangi bir tahsisi meneden bütçenin ademi tahsis prensibi karşısında Merkez Bankasından elde edilecek kazançların donmuş borçların tasfiyesine tahsis edilmesi ademi tahsis prensibiyle ne dereceye kadar bağdaşır, doğrusunu isterseniz biz bunu pek anlıya madik.

Ticaret

Yeni bir tevzi şekli

Enflâsyon bir bakıma daimî fiat yükselmeleri devresi demek olduğundan bazı mallar kolaylıkla piyasadan çekilmekte ve karaborsacılar piyasadan kaçırdıkları mallar üzerinden kendilerine büyük kazançlar temin etmektedirler. Normal piyasada, iş sahiplerinin verdikleri malûmata göre, kalayın kilosunun ithalâtçı toptancı kârlarından ve hattâ perakendeci kazancından sonra müstehlikin eline yirmi liradan daha yüksek bir fiyatla geçmemesi gerekir; lâkin karaborsada kalay seksen liraya satılmaktadır. Sümer Bank resmî kâr hadlerine göre mamullerini satan'bir müessese olduğundan bohçacı kadınlar her gün kapısı önünde kuyruk olmaktadırlar. Bunun için Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı hakiki ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarının tatmini için bir tebliğ yayınlamıştır. Buna göre:

1 — Hangi malların tevzie tabi tutulacağı Bölge Ticaret Müdürlüklerine bildirilecek, vilâyetlerin ihtiyaçları tesbit olunacak ve mevcut malların miktarlariyle mütenasip bir şekilde tahsisler yapılacaktır.

2 — Valilikler, Vilâyetlerine ayrılacak malları usulü dairesinde seçecekleri mutemetleri vasıtasiyle alacaklardır.

3— Vilâyetlere tahsis olunan heyetler vasıtasiyle bütün vilâyet hudutları içindeki ihtiyaç sahiplerine tevzi olunacaktır.'

4 — Mal tahsisi için İktisat ve Ticaret Vekâletine yapılmış -müracaatlardan sırası gelmemiş ve is'af edilememiş olanları üzerinde 5.5.1955 tarihinden itibaren muamele yapıl-

Ankara Ticaret Odası

Tevziatı yapacak

mıyacak ve bu gibi müracaatlara ait gerek Vekâlette ve gerekse Mıntaka İktisat ve Ticaret Müdürlüklerinde bulunan ihtiyaç belgeleri alâkalılarına verilmek üzere mensup oldukları vilâyetlere gönderilecektir.

5 — Vilâyetlere yapılacak mal tahsisleri o vilâyet hudutları dahilindeki resmî ve hususî her türlü ihtiyaçlara ait bulunacak ve münferiden Vekâlete yapılacak müracaatlar muamele mevkiine konmıyacaktır.

Bir takım zorluklar neticesinde başvurulan bu tevzi muamelesinin muvaffak olabilmesi için iyi bir murakabe ve teftiş kadrosunun mevcudiyet ve faaliyetine lüzum olduğuna kaniiz. Çünkü sahte dağıtma cetvelleri tanzim etmek suretiyle mutemetler ve ortaklarının büyük vurgunlar vurması ihtimali mevcuttur. Zaten enflâsyonun en büyük mahzurlarından biri, normal ticaret kazançlarını gayri meşru kazançlar haline getirmesi değil midir?

Uzak Doğu

Japon - Çin ticaret anlaşması

Son 10 yılın iki önemli tehlikesi vardı, bunlardan biri iktisadi buhran diğeri de komünistlik tehlikesi idi. Avrupa bu tehlikelere karşı kendini koruyabildi. Hem iktisadi buhran, hem de komünistlik tehlikesinin önlenmesi mümkün oldu. Bu neticenin elde edilmesinde Avrupalıların kendi gayretlerinin rolü olduğu gibi Avrupaya temin edilen yardımların da tesiri görülmüştür. Avrupa günden güne bu şekilde sıhhat kazanırken Asya ve bu arada bilhassa Uzak Doğu memleketlerinde bu iki tehlike yaşamakta devam etti. Hattâ komünistlik dalgası o kadar kuvvetlendi ki Çin ikinci cihan harbinde büyük rol oynamış devletlerden biri ve Birleşmiş Milletler Teşkilâtında beş büyükler arasında yer almışken birden bire komünistlerin zaferi Üzerine Milletlerarası sahneden çekiliverdi. Üstelik Kore ve Hindiçinideki kışkırtmalariyle hür âleme düşman kesildi. Bu arada iktisadî meseleler - Asyalıların iktisadî meseleleri - unutulur gibi oldu. Çünkü siyasi meseleler ön plâna geçmişti. Halbuki hiç bir mesele yoktur ki siyasi alanda ne kadar önemli rol oynarsa oynasın altında iktisadî bir dava yatmasın. Japonya mağlûp devlet olarak Doğan Güneş imparatorluğunu kaybedince kısır ve her bakımdan fakir adalarına çekildi. Gittikçe artan nüfusunun ihtiyaçlarını tatmin, kuvvetli sanayiine dışardan ham maddeyi temin önemli bir dâva olarak ortaya çıktı. Her ikisini de sağlamak mümkün olabilirdi, fakat mahreçler temin edilmeliydi. Mahreçris Japonya iktisaden kuvvetli bir mana ifade edemezdi. Japonya Koreyi, Çin kıtasını mahreç olarak kaybetmişti.

Son zamanlarda Çinle Japonya ticarî münasebetlerini geliştirmek üzere Tokyo'da müzakerelere başlamışlardır. Japon sanayiinin mümessilleri ile Çin ticaret heyeti bir aydan beri Tokyo'da hali müzakeMededirler. Bu müzakerelerin bir anlaşma ile neticeleneceği ve 30.000.000 sterlinlik bir ticaret anlaşmasının imzalanacağı bildirilmektedir. Ticaret anlaşması bir yıllık olacaktır. Hatayoma hükümetinin beyan ettiğine göre ticarî müzakereler Japonya ile Çin arasında diplomatik münasebetlerin gelişmesine doğru atılmış bir adım nazariyle mütalâa edilebilir. Japonya ile Çin arasında imzalanacak ticaret muahedesini Japon hükümeti işbirliği ile yürütmeğe çalışacaksa da bu hususta bir garanti vermemektedir. İki memleket arasındaki mübadelelerin banka muamelelerine ingiltere Bankası tavassut edecektir.

Ticaret muahedesinin yukarıda hülâsa ettiğimiz metninden bazı neticeler çıkarmak mümkündür. Japonya Uzak-Doğuda komünist olmıyan ve iktisadî gücü bulunan biricik memlekettir. Lâkin iktisadi gücü dışardan beslenmeğe muhtaçtır. Bunun için Japonlar her imkândan istifade ederek mübadele hacimlerini genişletmek istemektedirler. Ama. bu arzu Uzak Doğuda Amerikalıların muhalefetiyle karşılaşmaktadır. Çünkü Amerika komünist Çin Uzak Doğuda fiilen mevcut ve kendisi bu mevcudiyeti Milletlerarası konferanslarda aynı masa etrafında toplanmak suretiyle tanımışken inkâr etmektedir.

Bu durum karşısında Japonlar bir yandan kendi arzularını yerine getirirken, öte yandan da Amerikalıları gücendirmemek zorundadırlar. Bu durum Uzak Doğuda istikbal için ümit verici değildir. Çünkü Uzak Doğunun kuvveti daha doğrusu Asya'nın sıhhati Çin-Japon işbirliğine bağlıdır. Onun için Çini zorla Rusya'nın kucağına atmaktan kurtarmak, Japonlara da hayat sahası tanıyacak Çinle işbirliğini artırmalarını teşvik etmelidir. Bu işbirliği gelişecek olursa Rusya bir yandan Batılılar Bloku, öte yandan da Asyalılar Bloku çemberi içine kıstırılabilir. Hadiselerin en rasyonel tarzda çözüm yoluna bağlanma şıkkı budur. Milletlerarası sahnede söz sahibi diplomatlar meseleleri sathından değil de derinliğinden görmeğe ve anlamaya başladıkları vakit meseleler başka veçhe alacak ve her halde onların husule getirecekleri durum hür âlem için hem

Hatoyâma ve ailesi

Dostluk başka, alış veriş başka

çok vaitkâr, hem de siyasî ve iktisadî huzuru daha çok sağlayıcı olacaktır. Bakalım bu görüş ne vakit rağbet kazanacak? Gecikme her halde mevcut sıhhatsizlikleri tedavi etmiyecek, olsa olsa mevcut huzursuzlukları daha da artıracaktır.

Amerika

Müstesna bir devre

Amerika Birleşik Devletlerinde 1955 yılının birinci kısmına ait istatistiki bazı malûmat daha şimdiden yayınlanmış bulunmaktadır. Bu rakamlara göre iktisadî hayat Ocak, Şubat ve Mart aylarında memleketin iktisadî tarihinde müstesna bir devre diye tavsif edilebilecek kadar fevkalâde güzel bir manzara arzetmiştir. 1955 yılının ikinci yarısında iş hayatındaki faaliyet iş hacminde düşme olmıyacağını göstermektedir. Bununla bu durum hiçbir zaman Amerikan ekonomisinin bütün yıl zarfında tıpkı senenin başında olduğu gibi dev adımlariyle gelişeceği mânasında anlaşılmamalıdır. Buna rağmen şimdiki emareler, içinde bulunduğumuz yılın ikinci yarısının 1953 ve 1954 yıllarından daha iyi gelişmeler göstereceğini bildirmektedir. Zaten iş adamlariyle iktisatçılar müştereken bu kanaati izhar etmektedirler. Fakat muhalifler çelik talebindeki fazlalıktan ve mesken inşaatındaki yarıştan şikâyet etmektedirler. Zira onlara göre mezkûr sanayilerin gelişmesindeki sürat çok fazla olup bugünkü iktisadiyatın kuvveti daha çok yukarda ismi geçen sanayilere bağlı bulunmaktadır. Bu ise fenadır.

Muhaliflerin üzüntülerinden birini de kredi istimalindeki artışlar teşkil etmektedir. Kredi şüphe yok ki borçlular tarafından ödenmediği ve usun devrelere yayıldığı vakit tehlikeli olabilir. Ama iş adamları krediler vasıtasıyla kendilerine sağlanan yardımlardan şikâyet etmemektedirler. Çünkü her Amerikan ailesinin kendi ihtiyaç ve imkânlarına göre bir bütçe tertip edeceğinden emin bulunmaktadırlar. Washington - bununla beraber - kredi durumuna yakından alâka göstermekte ve ilerde kredi hazımsızlığının baş göstermemesi için şimdiden tedbirler almaktadır.

Teni araba istihsali ve yeni inşaattaki süratli gelişmeler ve bunların satışlarındaki artışlar yıl boyunca bugünkü tempolarını devam ettiremiyecekler, buna rağmen aydan aya kalitelerindeki tekâmül dolayısiyle 1953 ve 1954 yıllarındaki aynı aylara nazaran daha elverişli bir durumda bulunacaklardır. Bu arada iş sahasındaki harcamalar yeni teşebbüslerin meydana getirilmesi ve lüzumlu teçhizatın temini dolayısiyle senenin başındaki duruma nazaran artmış olacaktır. Otomobil ve mesken sanayiinin dışında kalan bazı sanayilerin, meselâ istihlâk malları sanayiinin, her çeşit gıda ve ev eşyası sanayiinin bazı alçalmalar göstermesi muhtemeldir. Halk 1955 yılında şimdiye kadar hiç bir vakit eline geçmemiş miktarda dolara kavuşacak ve bunu sarfedebilecektir. Bu hadise 1066 yılında büyük ölçüde mal ve hizmetlerle ilgili" masrafların artmasını teşvik edecektir. Halkın elinde para olduğu ve halkın da bunu harcamak istediği vakit iktisadiyatın umumiyetle iyi olduğu da malûmdur; 1954 yılındaki masraflara müteallik zabıtlar söylenenlerin hilâfına 1954 yılının iyi geçtiğini bildirmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinin tanınmış iktisatçılarından Dr. Leo Barnes'in bu mevzua dair enteresan bir müşahedesi vardır. "Milletin istikbaline güvenen iş adamları ve müstehlikleri halkı harcamalarda bulunmağa sevketmektedir. 1929 senesinde gayet feci bir şekilde Amerikayı sarmış olan buhrandan bu sefer kaçınmak istenmektedir. Onun için Amerikan iktisadiyatı artık sağlam temellere istinad etmektedir. 1948-1949 ve 1953-1954 yıllarındaki hafif duraklama devrelerinin kısa sürmesi Amerika Birleşik Devletlerinin devri hareketlerle mücadele etmek için maliye politikası ve devri hareketlerle mücadele silâhlarına sahip olduğunu gösterir. Çünkü devri hareketlerden sanayi yüzde on misli hasıla, yüzde nisbetinde müteessir olmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri dünyanın yüzde altısı nisbetindeki nüfusuyla dünya mamul maddelerinin yüzde ellisine sahiptir."

Amerikan iş hayatının sevk ve idarecileri bu görüşe iştirak etmektedirler. Zira onlara göre iş hayatının gerilememesi için teşebbüsleri tam takatte çalıştırmak gerekmekte ve artan nüfusun ihtiyaçlarının tatmini icabetmektedir. İstihsal ve satış - onlara göre - yüksek seviyede faaliyette bulunabilmeğe giden en kısa yoldur. Bu yol müreffeh bir. ekonominin müşiri yüksek ücrete de vasıl olmaktadır. Netice milli iktisadiyata güvende toplanmaktadır. Amerikan iktisadiyatı olgun bir iktisadiyattır. Böyle bir iktisadiyatta iktisat ve maliye politikaları millî ekonominin buhranlara gark olmaması için aktif bir rol oynar. 1929 senesinde iktisat, maliye, bütçe, para politikaları passif kalmışlar ve onun için Amerikan iktisadiyatında buhranın büyük yaralar açmasına sebep olmuşlardı. Amerika Birleşik Devletleri bu sefer yani Maliye ve İktisat görüşlerini millî ekonomisinde tatbik etmekte ve bu yüzden komünistlerin "mukadder akıbet" diye adlandırdıkları korkunç buhrandan kendilerini kurtarabilmektedir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Beynelmilel

Dörtlü konferansa doğru

Champs - Ellysees'nin tepesinde, meşhur Zafer Abidesinin hemen aşağısında, inerken sağ taraftaki Astoria otelinin yanı başında küçük bir dükkânda sarışın bir kadın başını kaldırdı ve bembeyaz dişlerini göstererek:

"— Amma da telgraf geldi, dedi.. Hiç böyle sıkışmamıştık."

Dükkân "Eastern Telegraph" şirketinin bürosuydu. Onun biraz aşağısında, George V caddesinin köşesindeki "Western Telegraph" şirketinin memuresi de aynı anda aynı dertten şikâyetçiydi. Hemen hemen bir haftadan beri "collect" telgraf çeken - yani parası sonradan ödenmek üzere - gazete muhabirleri yalnız Eastern veya Western değil, bütün telgraf bürolarını dolduruyor ve binlerce kelimelik telgraflar gönderiyorlardı. Bürolar hakikaten hiç bu kadar sıkışmamıştı. Ama gazetecilerin hakkı vardı: Pariste dünyanın istikbaliyle sıkı sıkıya alâkalı kararlar alınıyordu.

Hadiseler geçen haftanın ortasında başlamıştı. Bu haftanın ortasına kadar devam etti. Üç büyüklerin dış işleri bakanları toplandı, Batı Avrupa Birliği Ok'resmî konferansını yaptı, Atlantik Paktı Konseyi'Almanyanın da iştirakiyle bir oturum akdetti. Üstelik, uzun zamandan beri belki de ilk defa Olarak bu toplantılarda hakikaten mühim meselelerden bahsedildi ye elle tutulur neticeler alındı. Paris, -harbin sonundan beri böylesine mühim faaliyete sahne olmamıştı.

Üç Büyüklerin konuştukları

Gecen haftanın başında bütün nazarlar üç kişiye çevrikti. Biri zaten Patisteydi: Fransa Dışişleri bakanı Antoine Pinay. Ötekiler uçakla Londra ve Washington'dan gelmişlerdi: İngiltere Dışişleri Bakanı Harold MacMillan ve Amerika Dışişleri Bakanı John Foster Dulles. Üç adam, bir çok dünya meselesini halletmeye çalışacaklardı ve itiraf etmeli ki gündemleri hayli yüklüydü. İki gün müddetle görüştüler.

Ele aldıkları meselelerin arasında Avusturya barışı vardı, Formozanın müdafaası vardı, Bandung konferansının neticeleri vardı, Japonya vardı, Hindicini vardı, Almanyanın Atlantik Paktına iltihakı vardı. Fakat bunların hepsinin üstünde, Dört Büyükler konferansı mevcuttu. Bakanlar o meseleye toplantılarının ikinci gününde, Pazar günü temas ettiler ve hemen bütün gün onunla uğraştılar. Zira bir görüş ayrılığı bulunuyordu. İhtilâf İngiltere ile Amerika arasındaydı ve Fransa daha ziyade İngilterenin görüşüne iştirak ediyordu.

İngiliz tezi, Dört en büyüklerin buluşmasıydı. Yani dörtlü konferans hükümet başkanları arasında olsun ve bunda Amerikayı Başkan Eisenhower, Rusyayı Mareşal Bulganin, Fransayı Edgar Faure, İngiltereyi de Sir Anthony Eden temsil etsin. Dışişleri bakanlarına gelince, onlar ya büyük toplantıdan evvel, ya da sonra toplansınlar. Viyanada Avusturya Barış andlaşmasının hazırlamaya çalışan komisyon faaliyetini tamamlamak üzereydi. O iş bitince, Dışişleri Bakanları Avusturya başkentinde mümkün olduğu kadar çabuk toplanabilirdi. . Her halde esas gaye, Dört en büyüklerin konferansı olmalıydı ve buna Pariste karar verilmeliydi,"

ingiliz seçimlerinin rolü

İngiltere hükümetinin tezinde, yaklaşan seçimlerin tesirini görmemek imkânsızdı. İşçi partisi seçim kampanyasını böyle bir Dörtlü toplantına lüzumu noktasında teksif etmişti. Hidrojen bombası dünyayı yok olmakla tehdit eden bir tehlike halinde gösteriliyor ve onun kullanılmasını önlemenin tek yolunun Rusyayla anlaşmak olduğu bildiriliyordu. Rusya barış istiyor muydu, istemiyor muydu? Bunu anlamanın tek çaresi, onunla oturup konuşmaktı. İste İşçiler bu konuşmayı temin edeceklerdi. Halbuki Muhafazakârlar görüşmek istemiyorlardı. Bu propaganda İngi'-terede kuvvetli akisler uyandırıyordu. Şimdi hükümet, müttefikleriyle uyuşup Dörtlü konferans kararı alırsa İşçilerin elindeki silâh hükümsüz kalmış olacaktı.

İngiliz tezinde Sir Anthony Eden'-in Sir "Winston Churchill'in yerini almış ve hükümet başkanı mevkiine gelmiş bulunmasının da rolü vardı. Sir "Winston başbakanken Eden konferansın Dört en büyükler değil, Dört dışişleri bakanı arasında olmasında ısrar ediyordu. Hattâ o noktada başbakanla ihtilâf halinde bulunduğu bildiriliyordu. Şimdi ise en büyükler toplantısına taraftar kesilmişti.

Amerikanın görüş tarzı

Toplantıda Amerika Dışişleri Bakanı John Foster Dulles başka bir fikir beyan etti. Dulles'a göre Dört en büyüklerin toplanması fazla sansasyoneldi ve propaganda gayretlerine ziyadesiyle vesile verebilirdi. Gerçi Ruslar son zamanlarda bir iyi niyet kampanyasına girişmişlerdi. Ama samimi olup olmadıkları belli değildi. Bütün arzuları Almanyanın silâhlanmasına mani olmaktı. Şimdiye kadar bunu temin için her yolu denemişler ve daima hüsrana uğramışlardı. Şimdi ise "gülümseyen maske" yi tecrübe ediyorlardı. Hemen inanmak ve Dört en büyükleri toplamak yanlıştı. Evvelâ Rusyanın niyetlerinden emin bulunmak gerekiyordu. Bunun için de Dışişleri Bakanları toplanmalılar, günün meselelerini görüşmeliler, daha sonra, eğer lüzum hasıl olursa en büyükler de bir araya gelmeliydiler. Hem iki gün içinde bunca mesele halledilemezdi. Başkan Eisenho\ver'in ise uzun müddet Amerikadan ayrı kalması müşküldü. Zira Başkan Eisenhower sadece hükümet değil, aynı zamanda - Kraliçe Elizabeth ve M. Coty gibi - devlet başkanıydı da ve o münasebetle bir çok mükellefiyeti vardı. Hükümet başkanlarının görüşmesi, bugünkü konjonktür içinde "spektaküler" bir mahiyetten başka kıymet arzedemezdi. Muallâktaki meseleler, dört adamın başbaşa verip halledebileceği şeyler değildi. Hakikat çok daha karışıktı. İyi bir hazırlanmaya ihtiyaç gösteriyordu. Amerika Dört en büyüklerin toplanmasına muhalif miydi? Hayır. Ama asıl gaye o toplantı değildi. Mesele bundan ibaretti. İngiltereyle görüş farkı bundan doğuyordu.

Fransa konferansa mütemayil

Fransız Dışişleri Bakanı Antoine Pinay-in daha ziyade İngiltereyi desteklediği görüldü. Fransız umumi efkârı da hükümeti Ruslarla oturup anlaşmaya zorluyordu ve eğer Almanyanuı silâhlanmasına mani olunursa çok memnun kalacaktı. Dörtlü konuşma ise bunu temin edebilirdi.

Dört en büyükler
Eisenhower - Bulganin - Eden - Faure

Fakat Fransa, dışişleri bakanlarının daha evvel toplanmasına da taraftardı. Üç dışişleri bakanının çalışmalarına Fransanın geçenlerde Mareşal Bulganin tarafından kabul edilen Moskova Büyükelçisi M. Joxe da iştirak etti ve bakanlara ihtisaslarını anlattı. Onun kanaatince de Rusya ile görüşmek lazımdı.

Bir karara varılamıyor

Konferans nasıl hazırlanacaktı?

Bir karara varılamadı. Rusyaya nota verilebilirdi. Başka bir yol vardı: Dört dışişleri bakanları Avusturya andlaşmasını İmzalamak üzere Viyanada hemen toplanabilirdi ve notaya lüzum kalmazdı. Fakat Dışişleri bakanları konferansın esasında anlaşamadıklarından meselenin hallini bir gün sonra toplanacak Atlantik Paktı Konseyine bırakmayı tercih ettiler. Dediklerine göre Batı ile Doğu arasındaki münasebatı Atlantik Paktı Konseyi tanzimle yetkiliydi. Tabii bu, bir "baştan atma" idi.

Böylece Pazartesi günü, Atlantik Paktı Konseyi, Almanyanın pakta kabulü dolayısiyle yapılan merasimden sonra çetin bir meseleyle karşı karşıya kaldı.

Batı Avrupa

Yemekli toplantılar

Üç Dışişleri Bakanları bir yandan kendi aralarında toplanırken ingiltere ve Fransa Dışişleri Bakanları yemek saatlerini başka bir paktın toplantılariyle denk getirmişlerdi: Batı Avrupa Paktı.

Bu paktın esası 1948 yılında kurulan ve Avrupa Konseyi ile Atlantik Paktı teşkilâtının tohumu mesabesinde bulunan Brüksel paktıydı. O pakta beş devlet dahildi: Fransa, İngiltere, Belçika, Holanda, Lüksemburg. Paktın bir de askeri kısmı vardı ve Paris civarındaki Fontainebleau'da bir karargâh kuruluyordu. Askeri kuvvetlere Mareşal Montgomery kumanda edecekti. Fakat hemen arkadan Atlantik Paktı Teşkilâtı kurulduğundan Brüksel Paktı - ki kültürel ve ekonomik münasebetlerden de bahsediyordu - plâtonik bir pakt olmaktan kurtulamamış ve faaliyet gösterememişti.

Fakat bu senenin başında Avrupa Savunma Camiası projesi suya düşünce, Almanyanın silahlandırılması için mutlaka bir formül arayanların hatırına bu pakt gelmişti. Ortada bir. çekirdek vardı, onun etrafına meyva satılabilirdik Tabii bu, işe ters taraftan başlamak demekti. Ama, ziyanı yoktu. Mesele, dumanın doğru çıkmasıydı. Fransa, Almanya ile başbaşa kalmaktan korkuyordu. İstiyordu ki kurulacak camiaya İngiltere de dahil olsun.. Nitekim Avrupa Savunma Camiası da o yüzden fiyaskoya uğramıştı. İngilizler buna katılmayınca- Fransızlar da caymışlardı. Şimdi ne yapılmalıydı ki İngiltere de camiaya girsin? Brüksel paktının genişletilmesi düşünüldü- Buna Almanya ile İtalya da katılacaklar ve Alman ordusu müstakil bir ordu değil, bu Avrupa ordusunun bir rüknü olacaktı. Londra ve Paris andlaşmaları bunu derpiş ediyordu.

Mayısın 5 inde, bu andlaşmaların tasdikli suretleri teati olunmuş, formaliteler ikmal edilmişti. Almanyadaki Fransa, İngiltere ve Amerika yüksek komiserleri sıfat değiştirerek Büyükelçi adını alıyorlardı. Tabii Batı Avrupa Paktının konseyi de hukuken doğuyordu. İşte Pariste, hepsi de Atlantik Paktına dahil olan Batı Avrupa Paktı üyesi yedi devletin Dışişleri Bakanları toplantılarını yaptılar. Yalnız, bakanların pek fazla vakitleri yoktu. Bilhassa M. Pinay ve bir. Macmillan Üç Büyüklerin toplantılarına da katılıyorlardı. Gene bir formül arandı bulundu: yemek saatleri boştu, konferanslar yemek sofrasında olacaktı. Nitekim açılış celsesi, İngiltere Büyükelçiliğinin meşhur moda merkezi Faubourg Saint-Honore üzerindeki büyük binasının yemek salonunda oldu. Büyükelçi ziyafet veriyordu. Ertesi gün de celseler öğle ve akşam yemekleri vesilesiyle aktedildi. İyi ki oruç tutan yoktu!

Diplomaside yeni bir keşifte bulunuluyordu. Şimdiye kadar böyle şey görülmemişti. Batı Avrupa Paktı, pek gülünç bir şekilde siyaset âlemine çıkıyordu. Gündem, yemek saatlerine göre tanzim ediliyordu.

Adenauer'in dertleri.

Pakt hukuken kurulmuştu ama, henüz işliyecek halde değildi. Almanya, bir ordu kurmak için hazır olmaktan çok uzaktı. Zira memleketin dahilinde sosyalistler silahlanmaya şiddetle muhaliftiler ve bir ordunun kurulmasını sabote edeceklerini açıkça bildirmişlerdi. Silâhlanma yoluyla Doğu ile Batı Almanyayı birleştirmeye imkân olmadığı, bu bakımdan Ruslarla anlaşmak lâzım geldiğine kani idiler. Tabii bu kanaatlerinde en büyük rolü iktidar değil, muhalefet partisi olmaları oynuyordu. Yoksa Batı Almanyanın mukadderatı Dr. Adenauer'in elinde değil, kendi ellerinde'olsaydı başka türlü hareket edecekleri muhakkaktı.

Dr. Adenauer çalışmalara katılmak üzere Parise geldiği zaman, iç meseleyi nasıl halledeceğini düşünüyordu. Hareketinden evvel Sosyalist partinin lideri Herr Ollenhaur'i görmüş ve kendisine Millî Savunma Bakanlığı yardımcılığını sosyalistlere vermeyi teklif etmişti. Herr Ollenhauer bunu reddetmişti. Üstelik sosyalistlerin silahlanmaya mani olmak için çalışacaklarını da açıkça bildirmişti.

Londra ve Paris andlaşmalarının tasdikiyle Batı Almanya hukuken müstakil bir devlet oluyordu.

1 — Batı Almanyanın işgaline son veriliyordu.

2 — Hükümranlık, askeri kuvvet bulundurmak hakkı da dahil olmak üzere hemen tamamiyle iade olunuyordu.

3 — Batı Almanya Atlantik Paktı Teşkilâtına aza oluyordu.

4 — Batı Avrupa birliği yedi devletin iştirakiyle kuruluyordu. Birliğin merkezi Londra olacaktı. Birlik bir "Silâhları Kontrol Komisyonu" kuruyordu. Komisyonun merkezi Pariste bulunacaktı. Başına İtalyanm eski Dış Ticaret Bakanlarından Sinyor Lombardo getiriliyordu.

Bayram günü tarihinde ihtilaf

Almanya hükümranlığını kazanıyordu ama sosyalistler bunun tam olmadığı noktasına haklı olarak itiraz ediyorlardı. Bunun en son delili

NATO konseyi toplantı hâlinde
14 ler 15 *oldu*

de ortadaydı: Almanya, hükümranlığını elde etmesi münasebetiyle yapacağı bayramın tarihini tesbitte serbest değildi. Hakikaten bu tarih evvelâ 8 Mayıs olarak tesbit olunmuştu. Fakat bu, bilâhare Fransada derin akisler uyandırdı. Zira Hitler orduları, bundan 10 yıl evvel aynı tarihte teslim olmuşlardı. Simdi Alman - yanın hükümranlığını elde etme bayramını aynı günde kutlamasını Fransızlar harpte ölenlerin hatırasına hürmetsizlik telakki ediyorlardı. Nitekim Fransız Meclisinin Dışişleri komisyonu başkam sosyalist Daniel Mayeı- bir sözlü soru vermişti. Bunun üzerine Almanya, kutlama gününün tarihini değiştirmek mecburiyetinde kalmıştı.

Üç Dışişleri Bakanları, Dörtlü Konferans hakkında Almanya Başbakanı Dr. Adenauer ile de istişarede bulundular. Zaten Atlantik Paktının yeni üyesi Almanyanın, o teşkilâtın konseyinde; tıpkı öteki devletler gibi.- veto hakkı vardı. Beğenmediği kararların alınmasına mani olabilirdi. O bakımdan, hükümranlığı tamdı. Artık gerek Patisteki NATO teşkilâtının merkezi olan Chaillot sarayında, gerekse teşkilâtın bütün askeri karargahlarında - İzmir dahil - bir de Alman bayrağı dalgalanıyordu.

Doğu Avrupa

Rus NATO'su

Pariste Atlantik Paktı teşkilâtının konsey toplantısına başlamasından iki gün sonra, 11 Mayısta Varşova'da sekiz komünist devletin temsilcileri toplanıyordu. Bunlar Rusya, Polonya, Çekoslovakya, Doğu Almanya, Macaristan, Rumanya, Bulgaristan ve Arnavutluk idi. Ayrıca Kızıl Çinin bir müşahidi de çalışmaları takip ediyordu. Konferansın başkanı Rus Dışişleri Bakanı Molotoftu.

Ruslar geçen Kasım ayında aynı toplantının eşini Moskovada tertiplemişlerdi. Gayeleri Batı Blokunun Atlantik Paktına mukabil bir Doğu paktı kurmaktı. Hatta o zamanlar buna Molotof paktı adı bile verilmişti. Moskova toplantısını müteakip neşredilen tebliğde, konferansın gayesi açıkça bildiriliyordu. Toplantıya katılan devletler "eğer Paris andlaşmaları tasdik olunursa müşterek bir kumandanlık kurmak ve diğer sahalarda da daha sıkı işbirliği yapmak" hususunda mutabık kalmışlardı. Varşovada - Paris, andlaşmaları tasdik olunup yürürlüğe girdiğine göre - bu kararların tatbikine geçilecekti. Hakikaten, Rusyanm manevrası buydu. Bir yandan batı ile temasa hazır olduğunu bildirirken, diğer taraftan da kuvvetlerine daha sert bir düzen veriyordu. Zira doğrusu istenilirse, Moskova konferansından sonra kurulmasına karar verildiği bildirilen neviden müşterek bir kumandanlık . saten mevcuttu. Bütün peyk devletlerin askerî kuvvetleri fiilen Rusların emTindeydiler. Hattâ Polonyada Millî Savunma Bakanı bile bir Rus mareşaliydi.

Varşova toplantısıyla varılmak İstenilen bir başka hedef, Rus kuvvetlerinin Macaristan ve Rumanyada kalmakta devam etmeleri için yeni bir hukuki formül bulmakta. Bu kuvvetler şimdiye kadar orada Avusturyadaki Rus kıtaları ile anavatan arasındaki İrtibatı temin maksadiyle tutuluyordu. Avusturya ile barış imzalanıp da işgal kuvvetleri çekilince sebep de ortadan kalkacaktı. Halbuki Rusya, o memleketlerde komünist rejimi devam ettirmek için kuvvetlerini muhafaza etmek sorundaydı.

Varşova'da, sekiz devletin müşterek bir "İşbirliği ve karşılıklı yardım andlaşması" imzalamaları beklenmektedir. Rusya ile beş peyk devlet arasında böyle andlaşmalar zaten mevcuttur. Şimdi bunlara Doğu Almanya ile Arnavutluk da alınacak ve Rusyaya "müttefik memleketler" de asker bulundurmak hakkı tanınacaktır.

Askeri kuvvetler de tek bir kumanda altında birleştirilecek ve muhtemelen Mareşal Konief bunların başına getirilecektir. Peyk memleketler orduları zaten model olarak Rus ordusunu seçmişlerdi. Aynı silâh ve malzemeyi kullanıyorlardı. Ama, bir başkumandanları yoktu. Şimdi yapılacak olan ondan ibarettir.

Nihayet, "savunma gücü" nün arttırılması yolunda Varşova konferansından bir karar çıkması da kuvvetle muhtemeldir. Zaten peyk devletlerin Millî Savunma bütçelerinde son yıl içinde artma müşahede ediliyordu. Buna umumi bir veçhe verilecektir.

Doğu Almanyayla barış

Fakat konferansın sansasyonel kararı, Doğu Almanya ile ayrı bir barışın imzalanması olacaktır. Batılılar Batı Almanyaya hükümranlığını İade ederken Rusların Doğu Almanyada zahiren aynı şeyi yapmak istememelerini akıl almaz. Fakat en küçük gevşemede Almanların kızıllara karşı ayaklandıkları da bilindiğinden Ruslar müttefik sıfatiyle asker bulundurmakta devam edeceklerdir. Barış andlaşmasının hazır bile olduğu, gelen haberler arasındadır. Hakikaten Doğu Almanya dış işleri bakanı Dr. Lother Bolz üç aydan beri Moskovada müzakereler yapmaktaydı.

Varşova konferansından maksat, Dört Büyükler toplantısında Batıkların karşısına daha kuvvetli çıkmak ve bilhassa Batı efkârı umumiyesinde eğer Ruslarla anlaşılmazsa dünyanın silâhlı İki bloka ayrılacağı ve harbin kaçınılmaz hale geleceği zehabını uyandırmaktır. Kremlin, o takdirde şantajlarını daha koliaylıkla başarabileceğine kanidir ki, bunda da yanalmamaktadırv Zira batı umumi ef kârında - Amerika nisbeten hariç - bir gevşeme şimdiden görülmektedir. Ruslarla anlaşmak için bazı fedakârlıkların - tabii başkalarının hesabına fedakârlık - göze alınmasını isteyenler çoğalmaktadır. Ruslar da bunun için ellerinden geleni yapmaktadırlar.

Avusturya

Nihayet barış!

Bu Pazar günü Dört büyüklerin Viyanada bir araya gelecek ve Avusturya Barış andlaşmasını İsa-'

Avusturyada Dörtler toplandı

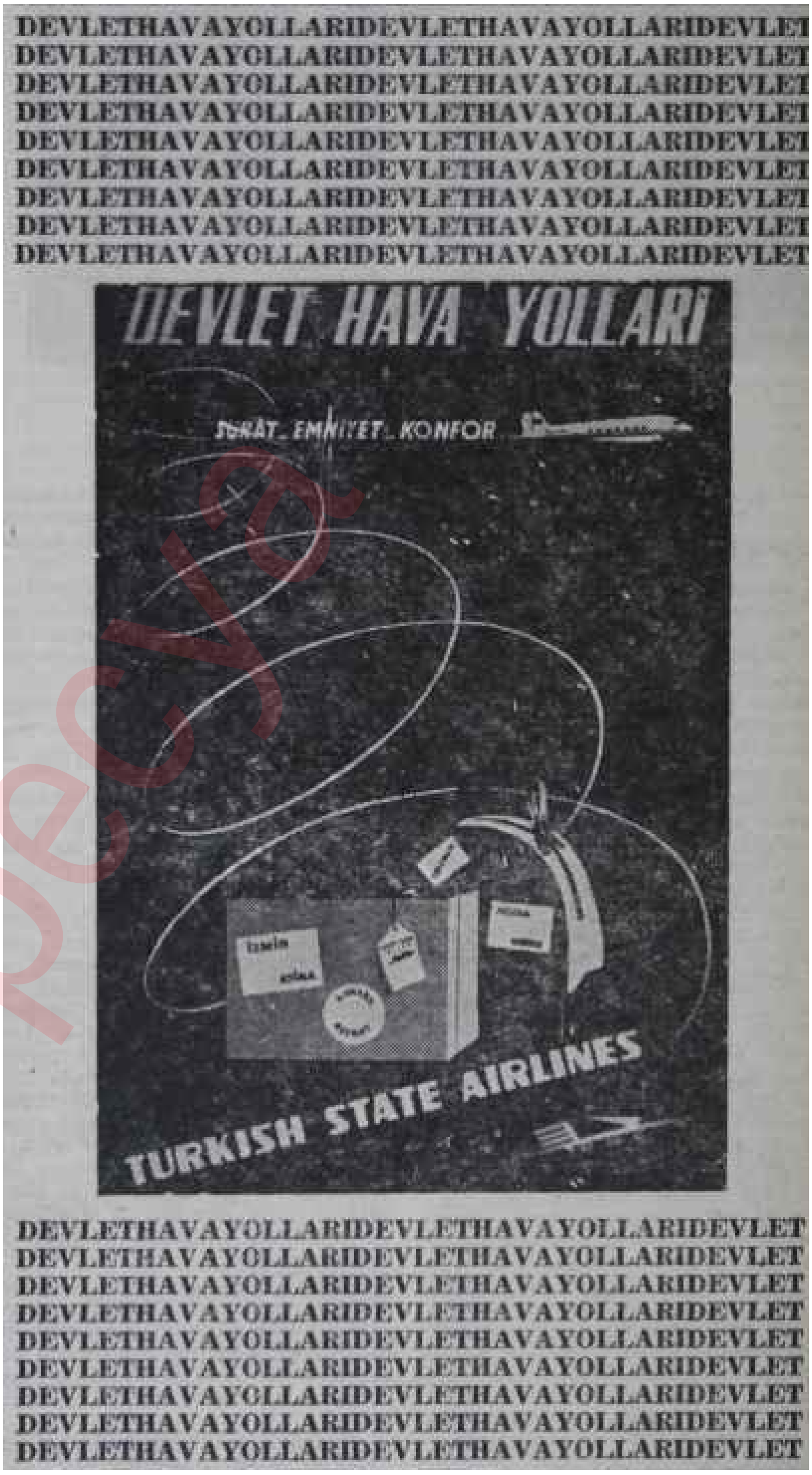
Propaganda için barış

zalıyacak. Toplantı Cumartesi günü başlıyacak, müzakerelerin neticesi ertesi gün alınacak Aynı hedefe varmak için Dört büyüklerin üç yüzü mütecaviz toplantı yapmış olduklarını hatırlatmak hadisenin ehemmiyetini anlamaya yeter de artar bile.. Hele Avusturya ile barış andlaşmasının esaslarının aynı Büyükler tarafından - o zaman sadece üçtüler: Amerika, Rusya, İngiltere - daha 1943 te Moskovada tasarlanmış olduğunu bilmek İse insanı hayretlere garkeder. Fakat bütün güçlükler yenilmiş, Rusya nihayet Avusturyayı hükümranlığına kavuşturmaya karar vermiştir. Bir tek şart mukabilinde: Avusturya bitaraf kalacaktır. Bunun "kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla" manasım taşıdığım anlamak için pek fazla açıkgöz olmaya elbette ki lüzum yoktur. Gelin Almanya, kız Avusturyadır.

Bir hafta boyunca Dört devletin Viyanadaki Büyükelçileri toplantı yapmışlar ve müstakbel barış andlaşmasının esaslarını kararlaştırmışlardı. Çalışmalara Avusturya Dışişleri Bakanı da katılıyordu. Müzakereler o kadar süratle ilerliyordu ki, evvelâ ancak sonbaharda imzalanabileceği sanılan andlaşmanın çok daha evvel gerçekleşmesi ihtimalleri belirdi. Tabii ortada müşkülât yok değildi. Fakat Ruslar inanılmıyacak kadar yumuşak davrandıklarından bunların halli gayet kolay oluyordu. Moskova temsilcileri bir tek nokta üzerinde ısrarla duruyorlardı: tarafsızlık. Bu teminat verilince, derhal yumuşuyorlar ve taviz bile veriyorlardı. Zira Ruslar, kim ne derse desin, hâlâ Almanyanın silâhlanmasına mani olmak azim ve kararındaydılar. Bunu durdurmak için tek yol ise, Almanyanın tarafsız kaldığı takdirde birleşmesine engel çıkarılmıyacağı hissini doğurmaktı. Avusturya, Kremlin için mükemmel bir propaganda vesilesi olacaktı.

Elçiler toplantısı bir bakıma kolay, bir bakıma zor olmuştu. Kolay olmuştu, zira şimdiye kadar yapılan üç yüz küsur toplantıdan elde bir netice kalmıştı. Çalışmalar o metin üzerinde cereyan ediyordu. Buna mukabil,bir zorluk vardı: metinin bazı maddeleri hali hazır duruma uymuyordu. Tasarının bilhassa 16 ve 17 nci maddeleri etrafında tartışmalar oldu.. Bunların ilki Avusturyalı esirlere dairdi, öteki ise Avusturya ordusunun 53 bin kişiden müteşekkil olmasını derpiş ediyordu. Avusturyanın tarafsız kalacağını hesap eden batılılar bu miktarın arttırılmasına taraftardırlar. Buna mukabil Ruslar, kuvvetin kâfi geleceği kanaatindeydiler. Büyükelçiler, bir neticeye varmak için gayet kestirme bir yol buldular: halledemedikleri meseleleri bakanlara bîraktılar. Son söz gene Molotofun olacaktı. Askeri meselelerden başka Rusya petrol bahsinde de çok fazla ısrarla duruyor ve eline geçirdiği petrol imtiyazını - Avusturyada petrol vardır terketmek istemiyordu.

Pazar günü imzalanması beklenen barış andlaşması Avusturyayı 17 yıllık bir devirden sonra tekrar tamamiyle müstakil hale getirecektir. Hakikaten Hitler, Viyanaya 1938 yılında giriyordu. Son işgal kıtaları Amerikan, Fransız, İngiliz ve Rus - tahminen sonbaharda Avusturya topraklarını terketmiş olacaktır. Bu durumun Almanya ve Almanlar üzerinde büyük tesiri olacaktır. Zira Almanyanın bir tek arzusu vardır: Batı ve Doğu Almanyanın birleşmesi. Şimdi Ruslar, Avusturya andlaşmasını imzalamakla şöyle demek istemektedirler: Tarafsız kalacağınızı vaad ederseniz, birleşebilirsiniz!

K A D I N

Kadınlar Birliği türkü çağırıyor
Minimini yavrular..

Kadınlar birliği

Anneler günü

Kadınlar Birliğinin gayreti ve çalışması ile, 8 Mayıs günü anneler günü ve Erzurumlu kahraman Nine Hatun da 1965 senesi annesi ilân edildi. Nine Hatun, zannedersem, 101 yaşında imiş. Allah ona daha çok uzun ömürler versin.. Ona ve bütün annelere..

8 Mayıs sabahı radyoda, tatlı bir ses: "bugün anneler güttü" diyordu. Bugün herkes annesini düşünmeli, onun gönlünü almak için ufak bir hediye vermeli Bu hediye küçücük bir şey de olabilir, mesela bir kitap, bir demet kır menekşesi, bir şarki:. Ve bugün ilk armağan olarak, Ankara radyosu bize eski bir ninniyi sundu.

Kadınlar, saatinde, Mükerrem Kâmil Su, Hazreti Muhammedin, Atatürk'ün, Lincoln'ün güzel cümlelerini tekrar etti: "Cennet annelerin ayağının altındadır", "Dünyada her güzel şey kadının ederidir", "Hayatta okuduğum en güzel kitap annemdir".

Bu cümlelerden daha güzelini kimle söyliyemezdi; fakat radyolarının başında dinliyen annelere bu sözlerden de daha çok tesir edecek cümleleri bularak, onların gözlerini yaşartan bir kaç evlât ve «anne ismi sayabiliriz: Halide Nusret Zorlu tuna, Nazlı Tlabar, Aliye Timuçin, dört çocuklu bir anne, yedi çocuklu ilk kadın belediye reisimiz Müfide İlhan.. Şunlar doğrudan doğruya anneye, doğrudan doğruya evlâda hitap eden seslerdi. Birisi, heyecan ve aşk dolu: "— Anneler bir kere de, çocuklarının hayatında yaşarlar" diyordu. Bir başka ses yalnızca "— Annemi düşünüyorum" diye mırıldanıyordu. "Çanakkalede babam şehit olmuş, beni annem yetiştirdi."

"— Eğer Allahtan başka bir varlığa tapmak olsaydı, ben anneme tapardım, eğer iki çocuğum bana karşı, benim anneme duyduklarımı duyuyorlarsa, bahtiyarım".

"— Anneciğim vazifelerimde bir-! çok kusurlar ettim ama sen her şeyi çabuk affedersin.. Sen çok yaşa inşallah anneciğim."

"Bize bütün bir ömrünü vakfeden annelerimize biz senede bir günümüzü vakfettik ama bu güzel bir gündü.."

•

8 Mayıs günü Ankara radyosunun Daldandala saati bir hayli zengindi. Kadınlar Birliğinin üyeleri, valimiz Kemal Aygün programda rol almışlardı. Hep bir ağızdan "Annem beni yetiştirdi, bu ellere yolladı" şarkısını söylediler. "Boş durma çalış!" diyordu anneleri ve anlar helâl sütü haketmeye azmetmiş görünüyorlardı,

Evlât veya anne, hanımların programı bitince sevimli valimiz kalktı s o, çok birşey diyemezdi, yalnızca.evlâttı çünkü.. Ama biliyordu ki insan vatan için de, ana için de ölebilirdi. Ama hepimiz evlâtlara da uzun ömürler dileriz.

Celâl Şahin'e gelince, o trene binip İstanbula gitti. Allahtan treni küçük Kerim Çaplı idare ediyordu ve Şahinin sesini radyoevine bırakıp yola öyle devam etmişti. Eh küçük Çaplı babasına bu kadar yardım etmesin mi?,.

Radyoevi en büyük muzipliği genç Celâl Şahine yaptı. Hayatta, yüzlerce defa, sünnet olmak kolay mı? Hele bugün sırası mıydı? Annelerin de yüreği kalktı!

Daldandala saati, Erdoğan Çaplının annesine gönderdiği harikulade selâm ile kapanırken, yavrukurtlar ve birçok küçükler annelerine sürprizler hazırlıyorlardı. Bizim komşulardan bir anne, bir saattir kızını arıyordu; telâş ve heyecan içinde oraya buraya soruştururken, çocuğun kan ter içinde koşa koşa geldiği görüldü, elinde bir demet çiçek vardı.

"— Çiçekçide çok pahalı İdi, anne dedi, param yetişmedi, kırlara, gittim, sana çiçek topladım."

Anne çiçekleri göğsüne bastı ve sustu.

Öğleden sonra mekteplerde toplantılar yapıldı. Yavrukurtlar annelerine içten gelen Şiirler okudular, Ankara zeybeği, kır dansı ve Ağrı sallaması yaptılar. Daha sonra uzun bir sofra başında, ellerinde gizledikleri minimini paketlerle onları beklediler. Paketini veren çocuk, yerini annesine terkediyordu. Hepsi' heyecanlı ve mahcuptu, anneler hediyeleri açarken kaçışıyorlardı.

Bir yavrukurt Ömer Ozan, annesine o gün sıkı sıkı siyah tayyörünü giymesini tenbih etmişti. Annesi tabağında, siyahlı sanlı küpeler buldu, bir de mektup:

"— Anneciğim diyordu, hayatımın en mesut gününü seninle yaşadım!"

Aile

Ekonomi

Evinde ekonomi yapan, parayı yer rine harcıyan kadın, dışarda para kazanan kadın kadar faydalıdır.

Müsriflik aile hayatınınn felâketi demektir. İdareli bir kadının 5 harcadığı yerde idaresiz kadın 10 harcar ve netice daima fenadır. Para hususunda yapılan ekonomilere zaman, hareket ve yorgunluk ekonomileri de ilâve etmelidir.

Rahat çalışarak, az yorularak çok şey elde etmek prensibini, tembellikle karıştırmamalıdır. Bugünkü medeniyet ev işlerini mümkün mertebe kolaylaştırmak, zevkli bir şekle sokmak, zaman ve gayret ekonomisi yaparak adamsızlığı telâfi etmek yoluna gitmektedir. Bunun için birçok âletler icat edilmiştir ve edilecektir. Medeniyetin kadınlara verdiği bu güzel hediyelerden hepimiz istifade etmeliyiz. Para hususunda yapılacak ekonomileri, her ev kadını tecrübe ile öğrenebilir."

Mutfak, aile bütçesinin ağır bir yükünü taşımaktadır. İdareli kadının, mutfakta, türlü hünerleri vardır. Prensip olarak fazla değil, vitamin ve kalori bakımından hesaplı yemek yapmak, sofraya daima normal miktarda taze gıda getirmek yoluna gitmelidir.. Eğer bir gün evvelden fazla yemek artmışsa, idareli kadın, o yemekler bitmeden yemek pişirmez. Böylece, hem fazla yemeklerin ziyan olmamasını sağlamış olurhem de iş ekonomisi yapar. Mutfak-

ta geçireceği mesai saatini evinin başka bir işine, temizliğe, dikişe, tanzime hasreder.

Bir ev kadını vardı. Evine bol miktarda et aldığı günler, içinden tırak bir miktar çalar ve bünü ertesi günü pişireceği sebzeye katardı. Böylece ertesi gün yeniden- biraz kıyma veya et satın almazdı. Kasaplardan az miktarda kıyma, bilhassa az miktarda kuşbaşı et almak daima zararlıdır. Bir kilo et yerine, bir but satın almak ve bunu birkaç gün kullanmak daha ekonomiktir. Erzakı da, bakkaldan peyderpey, bilhassa veresiye almak çok Kararlıdır. İdareli bir kadın, her ay başında evinin erzakını toptan alır, haftada bir kere pazar yerlerini dolaşır, her şeyin fiyatını bilir ve evine en az para ile'en iyi şeyleri almaya gayret eder..

Giyim hususunda, ekonominin birinci şartı as ve temiz şeyler almaktadır. İngilizler "ucuz şey alacak kadar zengin değilim" derler. Ve bu hakikattir. Ucuz şey çabuk bozulur, çirkindir. Bazı kadınlar da, sözde ekonomi yapmak için, eski elbiseleri; ni 'söküp söküp yeniden terzi parası vererek diktirirler... Netice hiç de iyi olmaz. Dikiş bilmeyen bir kadın, eskileri için, yeniden terzi parası vermemelidir.. Eskilerinin muhakkak bir işe yaramasın istiyorsa, bunları patron kullanarak, çocuklarına dikebilir. Çocuklarına ve kendisine, gündelik kıyafet olarak, etek-bluz, pantalon-bluz kombinezonunu seçen kadın çok rahat eder.. Piyasada bol bol, ucuz yün bluz bulmak kabildir. Hele kendisi de örerse, bu çok karlı bir iştir..

Annelerin en büyük şikâyetleri çocukların ayakkabı masrafıdır. Yeni ayakkabı alır almaz, burunlarına ve topuklarına demir çaktırmayı ihmal etmemelidir.. Çocukların gündelik ve yabanlık ayakkabıları ayrı olmalıdır. Yağmurda çamurda çizme, lâstik giymelidirler. Ve her çocuk, muayyen bir yaştan sonra kendi ayakkabılarını boyamalıdır. Çocuğu bu işe heveslendirmek için ona bir boya kutusu, fırçalar almak kâfidir.

Verdiğimiz birkaç misalden başka evlerde riayet edilecek birçok ekonomi kaideleri vardır.

Bir ev kadını, aylık bütçesini tanzim etmek isin, ay başında, muhtelif masrafları çıkardıktan sonra, ev idaresine ayıracağı parayı dörde veya ikiye bölmeli ve bu paraları ayrı, ayrı zarflara koyarak, zarfları zamanında açıp harcamalıdır, .Böylece ay sonu sıkıntılarından kurtulur, bütçe ile hareket etmeyi öğrenir- ve ezeli karıkoca kavgalarından birini önlemiş olur. Çünkü istatistikler, parasız kaldıkları zaman karı kocaların daha çok kavga ettiğini meydana çıkarmıştır.

Durup dururken para kazanabilirsiniz..

Havagazı ekonomisi: Birinci şart tencerelerin kapaklarını kapatmayı ihmal etmemektir. Kapalı tencereler daha çabuk ısınır. İkinci şart, pişecek şey kaynadıktan sonra, bilhassa pişen şey sebze ise, ateşi kısmaktır. Bu takdirde az gaz sarfederek aynı neticeyi elde edersiniz. Havagazı

Cazip Kadın

Edward KAUFMAN

Otuz senedir boşanma dâvalarına baktım; kadın erkek, binlerce insanın şikâyetlerini dinledim. Bu arada kadınları en çok muzdarip eden şeyin kocalarının alâkasızlığı olduğunu öğrendim.

Bir kadın, yeni giyindiği elbiseyi bile farketmiyen kocasına karsı nasıl hareket etmelidir? Ekseri kadınlar, bu vaziyette kocalarına sitem ederler. Siteme zaten alışık olan kocalara ise bu vız gelir; hattâ canlarını sıkar ve bazen onları kabalığa, terbiyesizliğe teşvik eder..

Vakıa bir kadının kocasının lâkaydisinden ıstırap duyması çok normaldir ama, burada da, kadın alıngan, hassas, kırgın görünmektense, zekâsını kollanıp kocasının alâkasını cezbetmeye, dikkatini üzerinde toplamaya, tek kelime ile tahrik edici olmaya gayret etmelidir. Cezbedici kadın nasıl kadındır? En güzel, en şık, en bilgili olan kadın mıdır? Allaha şükür hayır.. Herkes güzel, şık, bilgili, fevkalâde olamaz ki.. Bence beğenilen kadın, kocasının takdir ettiği 100 tane meziyete ve tenkid ettiği 99 tane kusura sahip olan kadındır. Çünkü tuhaftır ama, takdir edilmiyen şeyler de, tıpkı takdir edilen şeyler gibi, alâka cezbedici, kamçılayıcı, tebrik edici unsur olabilir.

Bir erkek düşünün ki, günlük meselelerini, iş hayatındaki problemleri, ciddiyetle karısına anlatabilmekte, onunla münakaşasını yapabilmektedir; fakat aynı zamanda, karısı ile- bahçede saklambaç veya voleybol oynamaktan zevk duyar.. Arada sırada, onunla başbaşa kalabilmek için çok sevdiği işini, bir dostuna İhmal eder. Bazan, sebepli veya sebepsiz yere ona kızar, onun için üzülür, sebep olsun olmasın onu daima biraz kıskanır. Arada sırada, ona sürprizler yapar, bu erkek karısından zevk duyuyor demektir..

Bir kadın kocasının alâkasını cezbetmek için ne yapmalıdır? Bu, formül halinde izah edilemez? Fakat hayatı ve yaşamayı seven, şahsiyeti ve kendine has meşgaleleri olan, kendisine bakan, sevmesini bilen kadın cezbedicidir denebilir.

Fikrî hayatı, meşgaleleri zengin olan, mükemmel ev kadınlığı yapan fakat cinsi hayatı eksik filan kadın, kocasının nazarında yalnız bir "anne" dir. Buna mukabil cinsi hayatı zengin olup, diğer cepheleri eksik olan kadın da, kocasının nazarında yalnız bir "metres" dir.. Bu iki tip kadın da, hakiki kadın değildir ve erkeği tatmin etmez.. Metresi ile karısı, arasında bocalayan ve ikisinden de vazgeçmiyen erkeklerin faciası ekseri bu yüzdendir.

Bir, kadın kocasının, kendisinden lüzumundan fazla emin olmasına zemin hazırlamamalıdır. Karısının beğenildiğini düşünen erkek, onunla daha çok meşgul olar, aşkları daima tazedir. Kadın da, kocasını biraz kıskanabilir. Ama dikkat! Yalnızca biraz kıskanabilir. Alâkasız görünmiyecek fakat erkeğin hüriyetini de tahdit etmiyecek kadar.. Akıllı bir kadın, hakiki bir sebep olduğu zaman, kocasına kıskançlık sahneleri yapmamalıdır. Fakat bazen, sebepsiz yere, onu kıskandığım, da İfade etmelidir.. Fazla emniyet erkeğe sevilmediği, beğenilmediği hissini verir; fasla kıskançlık da, aksine fazla bir alaka sıkıcı bir sevgi baskısı yapar. İkisi de tehlikelidir ve erkeği hiyanete sürükliyebilir..

Zeki bir kadın, kocasını çok sevdiğini her zaman belli etmemelidir. Çünkü aksi takdirde erkek, kendisinden fazla emin olmaya başlar. Kadın, arada sırada, kocasının boynuna atılıp onu öpebilir. Fakat bu arzuyu kocasına verebilmesi daha iyidir.. Kadın kocasına karşı müşfik olmalı, ona hizmet etmelidir. Ama bu, hiçbir zaman, vazife ve alışkanlık şeklini almamalıdır, öyle ki erkek, bu alâkadan ve şefkatten zevk duysun, mukabilini yapsın ve bunu tabii bir şey, sıkıcı bir şey gibi karşılamasın.

Akıllı bir kadın, daima diğer erkeklerin nazarı dikkatini celbedecek şekilde hareket etmelidir ama, bu yalnızca kocasını kendisine daha çok bağlamak için olmalıdır ve hududu aşmamalıdır.

Kadın arada sırada kaprisli de olabilir. Evin bütçesinden kısıp kocası ile dışarda bir yemek yiyebilmen, pahalı da olsa çok sevdiği bir küpeyi, bir çantayı satın alabilmelidir. Fakat bu hiçbir zaman müsrifliğe, idaresizliğe, şuursuzluğa, gitmemelidir.

Kısacası akıllı bir kadın evine bağlı, sadık, müşfik idareli ve kocasına Aşık olmalıdır ama bazan böyle değilmiş gibi de hareket edebilmelidir.

kullanırken dikkat edilecek bir başka nokta da, havagazı musluklarını sonuna kadar açmamaktır. Azami hararet yeşil damarlı mavi alevle elde edildiği için, bunu temin ettikten sonra muslukları fazla açmak beyhudedir.. Kaynayan tencere küçükse alevlerin tencerenin yanlarına değil, ortasına vurmasını temin edecek şekilde ayar yapmalıdır.

Elektrik ekonomisi: Işık bir sevinç, neşe zevk membaıdır, ışık hayattır.. Oturduğunuz odanın daima bol ışıklı olmasına dikkat ediniz.. Fakat bu oturmadığınız odaların elektriklerini, banyoyu, mutfağı açık bırakmak için bir sebep değildir.. Bir iş yapıyorsanız, sık sık girip çıktığınız odanın elektriğini de mütemadiyen kapayıp açmayın. İşiniz bitinceye kadar açık bırakın daha az elektrik sarfedersiniz..

Sabun ekonomisi: Islak sabun kuru sabundan beş defa daha çabuk biter.. Evin ihtiyacı olan sabunu toptan almak ve kuru sabun kullandıkça, daha yeni alman yaşları yerine koymak faydalıdır. Banyoda kullandığınız sabunları da daima delikli kaplarda muhafaza edin. Böylece sabun suyunu akıtır ve kuru kalır.

Tuvalet malzemesi ekonomisi: Krem kavanozlarını hiçbir zaman açık bırakmayın kaloriferlerin, sıcak su borularının yakınında bırakılan kremler kurur ve bozulur. Tübleri dalma alttan', dikkâtle sıkınız, kolonya şişelerinin ağızları delikli olmalıdır. Geniş ağızlı şişelere kolonya koydurmayınız. Briyantini de şişesinden değil, vaporizatör ile kullanın.. Ruj tüplerinin dibinde kalan rujları atmayın, bunun faydası size değil, ruj fabrikatörlerinedir. Çünkü yapılan hesaplara göre, atılan bu rujlar sayesinde, dünyadaki ruj sarfiyatı üçte bir nisbetinde artmaktadır.. Halbuki, tüpün dibinde kalan ruj bir kalemle alınıp mükemmelen kullanılabilir. Pamuk paketinden çekilip alınan pamuklar da daima ziyan olur. İhtiyacınız olan pamuğu aynı boyda parçalara ayırıp, bir kutuya yerleştirin ve kestiğiniz bu parçaları kullanın..

Teşekkür

Jale CANDAN

Sabah erkenden tos şeker lazım oldu. Çocuk gidip alacak, fakat bende bir telaş: Ya yok derlerse. Kaç defa şeker almaya gittik, bakkal hayretle yüzümüze bakarak:

— Haberiniz yok ma, kaç gündür yok, demedi mi?

Akşamdan aramak lâzımdı diye kendi kendime söyleniyordum. Şimdi bakkalın çırağı küregl kasanın dibine daldıracak ve toz toprak ne varsa verecek.. Tabii çocuk diye tartısı da eksik.

Çocuk gitti ve çok çabuk döndü. Herhalde eli boş döndü diye evhamlanırken,o bana, tuz paketi gibi kapalı,temiz bir paket uzattı. Üzerinde şu kelimeler vardı: Kristal şeker. Dolgu ve tartı makinede, el dokunmadan yapılmıştır. Oh! sevindim, çocuk gibi sevindim. Ne hoş bir sürprizdi bu! Kocam evden çıkmaya hazırlanıyordu. Durdu. Paketi elinde evire çevire tetkik etti:

— Ne güzel değil mi?

Paketi açlık. Tertemiz beyaz bir şeker.. Onu tencereye boşaltırken ikimiz de gülüyordok. Belki size biraz muhali" galı gelecek ama, mesuttuk, Meğer biz bunun gibi medeni ihtiyaçlara ne kadar, ne kadar susamışız!.

Şimdi birazdan kapı çalmacak. Sütçü gelecek. Ben gene her sabahki gibi, endişeli nazarlarla, onun süt kabını tetkik edeceğim. Her gün çocuklara içirdiğim bu süt mikroplu mudur, değil midir emin değilim.. Daha bir çok şeylerden emin değilim assa bu sabah çimde bir ümit var, şu kapalı piketteki şeker yüzünden..

Boan düşünüp tatbik edenlere tefekkür etmek istiyoru. Bize yalnız temiz ve hilesiz toz şeker temin ettikleri için değil.. Verdikleri bu sevinç ve bu ümit için..

Meslekler

Parisli hostes
Yeni meslek

Hostes olmak için..

Dünyanın en çok turist celbeden şehri Paris, gene de bu işi kanıksamamış.. Misafirlerini ağırlamak, onları memnun etmek için çalışıp duruyor. İlkbahar ziyaretçilerini karşılamak içte -30' hostes yeniden kursa tabi tutuluyor. Bunlardan yirmi tanesinin vazifeleri, zengin veya fakir, bütün ziyaretçileri, en zarif tebessümleri ile karşılamaktır. Bunlar Paris hostesleridir. Diğer 10 tanesi ise, bürolarda otururlar, resmi kağıtlarını tanzim edemiyen, muhtelif izahatlar istiyen, sıkıntıya düşen yolculara yardım ederler..

Günde vasati 15 tane genç kız, hosteslik için müracaat *edip,* imtihana tabi tutulmaktadır. İcabeden evsafı haiz olanlar böylece, seçildikten sonra 2 aylık kurslara tabi tutularak, mesleğin inceliğini öğrenirler.

Hostes olmak için sevimli, zarif seki ve çalışkan olmak kâfi değildir. Bir seyyahın bütün problemlerini halledebilecek kadar, her şey hakkında bilgi sahibi olmak; otelleri, öğlence yerlerini, lokantaları tanımak; hayat şartlarını, fiyatları bilmek; anlayışlı olmak, çabuk karar verebilmek, şakadan anlamak fakat ciddiyetini muhafaza edebilmek şarttır.. Bunlar öğrenilecek şeylerdir.. Bunun için hostes yetiştirenler, genç kızların yalnız yaradılıştan sahip oldukları meziyetlere bakmayıp, onları kurslara tabi tutmayı normal addetmişlerdir..

Hostesler, bazen sürprizlerle de karşılaşırlar: Geçeklerde Pariste bir tayyare istasyonunda, şöyle bir vaka cereyan ediyor:

Koltuğunun altında ufak bir paket taşıyan bir Amerikalı, hosteslere yaklaşarak, gayet ciddi ve hürmetkar bir sesle sorar:

— Karım ve ben tek bir biletle seyahat edebilir miyiz?

Orijinal suallere alışık olan hosteslerden biri:

— İmkânsız efendim, der.

— Peki ama, ya karım şu koltuğumdaki pakette ise?

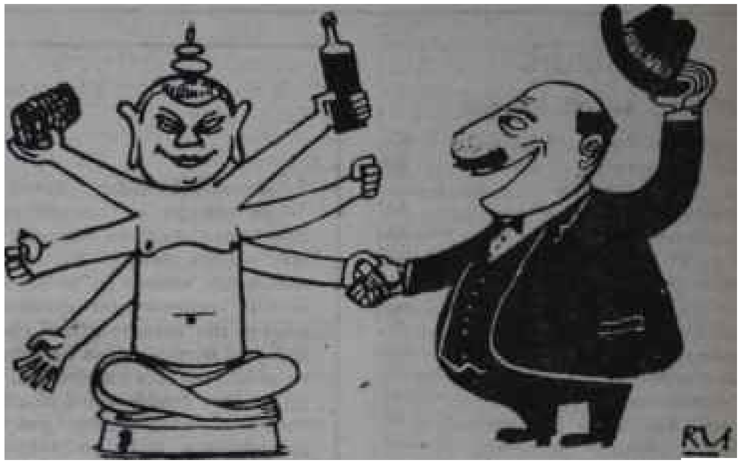
Hostesler endişe ile birbirlerine bakarlar, hepsinin de kanaati, kurslarda görmedikleri bir vasiyet karşısında oluşlarıdır.

Amerikalı içini çeker:

— Karım öldü efendim. Yakılmak istemişti. Külleri bu pakettedir. Kanunsuz hareket etmek istemem de!..

— Onu paketten çıkarmadıkça, tek biletle seyahat edebilirsiniz.

Hostes kızmıyacak, gülmiyecek, laubali olmadan basar cevap olacak ve her şeyden evvel ismini taşıdığı şirketin şerefini zerafetini ve esprisini sembolize edecektir.

El sıkma derdi,
İnsanlar da Buda olabilseler

Adabımuaşeret

El sıkmak

Yerli yersiz el sıkmak, kem sıkıcı bir şeydir, hem de bir nevi acemilik, bilgisizlik. Zaten, son zamanlarda, el sıkmak âdeti tamamiyle azalmış ve mahdut vaziyetlere hasredilmiştir. Meselâ büroya, hastahaneye, atölyeye, stüdyoya, herhangi bir çalışma- yerine girip çıkarken, el sıkmak fuzulidir ve çoktan terkedilmiştir.. Otelde de, koridorda, lokantada, merdivende asansörde rastladığınız insanların elini sıkmak lüzumsuzdur. Buna mukabil, birisini size takdim ettikleri zaman, bir ahbabın evinde veya umumi bir yerde bir tanıdığa tesadüf ederseniz, eve misafir geldiği ve gittiği zaman. el sıkmanız şarttır.

El sıkarken de bazı noktalara dikkat etmeniz lâzımdır. Elinizi cansız bir madde gibi uzatmayın ama karşınızdakine kuvvetinizi ispat etmek de manasızdır. Sokakta, otobüste, tramvayda kalabalığı yararak, herkesi rahatsız ederek el sıkmak, bilhassa hatalı bir harekettir. Bu vaziyetlerde, başınızla, gülümsiyerek selâm vermeniz kâfidir.

El sıkmak İngiliz âdeti olarak bilindiği halde, bunu yeryüzünde en çok tatbik eden millet Fransızlardır. Daily Express'in bir makalesine göre 60 sene yaşıyan bir Fransız, bunun en çok 30 senesini yaşıyarak'geçirmektedir; çünkü istatistikler, bir Frensizin, günde 30 dakikasını iş arkadaşlarının ellerini sıkmakla geçirdiğini açıklamıştır. Fransızlar büroya girip çıkarken, sabah, öğle ve akşam, muhakkak birbirlerinin ellerini sıkarlar,. Bundan başka, 60 senelik bir ömürde,. 3 seneyi, ahbaplarının elini sıkmakla geçirdikleri de meydana çıkmıştır.

Buna günde 3 saat yemek ve 8 saat uyku zamanı da ilâve edilince, 60 sene yaşıyan bir Fransızın ancak 30 sene yaşadığı kanaatine varılmıştır.

Fransızlar D a y l y Express'e şöyle cevap veriyorlar: el sıkmak bahsinde haklısınız, bundan vazgeçmeliyiz. Fakat sofrada ve yatakta geçirdiğimiz zaman boşuna sarfedilmiş saman değildir!

Fantezi

Bir ömür boyunca..

70 sene yaşadığınızı düşünün. Bu yetmiş seneyi nasıl geçirdiğinizi hiç hesapladınız mı? Hayatta en çok hangi meşgaleyi seversiniz? Günde bu meşgaleye kaç dakikanızı veya saatinizi hasredebilirsiniz? Buna karşılık 70 senelik bir ömürde, senelerce hoşlanmadığınız şeyleri yaptığınızı biliyor muydunuz?

Bir hikâye vardır. Sabidir derler. İstanbulun tanınmış simalarından bir hayli yaşlanmış fakat hiç çökmeni iş birine:

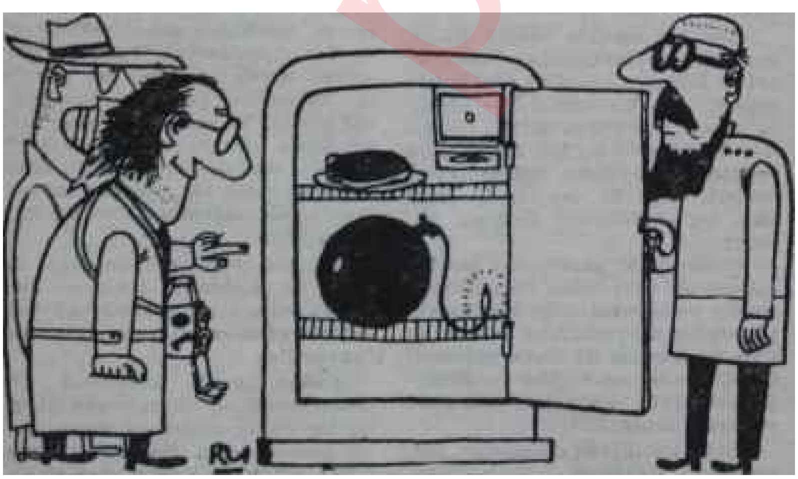
— Yahu sen hiç ihtiyarlamadın, demişler.

O cevap olarak :

— Çünkü yaşamadım, demiş.

Senelerin adedinden ziyade, onları nasıl geçirdiğimiz mühimdir.. Avrupada yapılan bir istatistiğe göre büyük şehirlerde yaşıyan, normal bir hayat süren kadınlar 70 senelik bir ömür içinde, vakitlerini şöyle geçiriyorlarmış:

20 sene : uyuyarak
20 sene : çalışarak
16 sene : eğlenerek
5 sene : yemek yiyerek
5 sene : giyinip süslenerek
3 sene : bekliyerek (vapur, otobüs, geciken bir ahbap)

Buz dolabında **atom**
Daha neler görülecek?

K Ü L T Ü R

Dilcilik

Basit bilgi ve dil saygısı

İngiliz İşçi Partisi liderlerinden Bevan son günlerde verdiği bir nutukta Muhafazakâr mebuslardan "moronlar" diye bahsetmiş, bunu bildiren Amerikan A. P. ajansı, "bilindiği gibi" sözü ile başlıyan nazik bir izahcık ile, eksik olmasın, bizleri tenvir de ediyor; ondan öğreniyoruz ki "moron" Amerikada çok kadınla evlenmeyi caiz gören bir cemiyet mensubu demekmiş. Allah kendisinden razı olsun, bizler "moron" kelimesinin Amerikan İngilizcesinde de düpedüz "ahmak" mânasına geldiğini sanıp duruyorduk.

Diğer taraftan başta Anadolu Ajansı olduğu halde yerli yabancı haber büroları mütercimlerinin Türkçeyi her türlü gramer ve şive kayıtlarından kurtarıp "hür" bir dil haline getirmek için gösterdikleri gayret devrik-cümlecileri bile gıptaya düşürecek bir gelişme ile genişlemektedir.

İngiliz Reuter ajansının fotoğraf servisi Amerikan Ajansından geri kalmak ister mi? O da gazetelerimizden birine verdiği bir resmin, altına şu yazıyı koymuş: "Bir sincap yavrusu ve bakicisi". Sincap bizim ormanlarda da yaşıyan ufacık, şirin bir kemirici hayvandır. Resimdeki yavru ise iri bir kediden büyüktür. Daha ilk bakışta, başından, burnundan gövdesinin ve kuyruğunun biçiminden anlaşılır ki bu hayvan sincap yavrusu değildir; sincap yavrusu avuç içine oturabilecek kadar küçük olur. Resimdeki mahlûk yalnız Amerikada yaşayan, orta boy bir köpek iriliğinde rakun (raccoon) adı verilen bir hayvandır; et yer, kemirici değildir. "Adam sen de, Türkiyede rakunu kim bilecek, sincap der geçeriz." Ajans mütercimleri böyle düşünmüş olabilir ve haksız da sayıl; mazlar. Zira bir İki hafta önce en İtibarlı gazetelerimizden birinde koskoca bir gergedan resminin altındaki yazı şu idi: "Bir yabani domuz".

(Şehrimiz bir çok şeyler arasında hayvanat bahçesine de şiddetle muhtaçtır.

Bizde hürriyetin kayıtsız şartsız hüküm sürdüğü tek saha Türkçedir. Başka memleketlerde edipler ve muharrirler üslûpları ile belirirler; bizde üslûp yoktur, dilin kendisi vardır. Her eli kalem tutanın kendine göre bir Türkçesl vardır: kem şaka değil, lügati ile, tâbirleri ile, grameri ile şivesi ile bam-başka bir Türkçe. Devlet dairelerinin, iktisadi devlet teşekküllerinin de Türkçeleri başkadır. İşte size tap-taze bir misal: Türkiye Şeker Fabrikaları, toz şekeri birer kiloluk paketler içinde satıyor. Paketlerin üzerinde okuyorsunuz: DOLGU VB TARTI EL DOKUNMADAN MAKİNADA YAPILMIŞTIR. Noktasız I ile yazılan "makina" nın na-

Üniversite Asistanlığı

Prof. Bahri SAVCI

Üniversitelerimizin çözme zorunda olduğu en önemli dâvalardan birisi, Asistan bulmak ve onları yetiştirmektir. Üniversitelerimiz, artık, sadece şöyle-böyle "ders okutan" müesseseler olmaktan çıkmıştır. Bir taraftan, her gün biraz daha iyi ders okutma hedefine doğru gidiliyor. Öte yandan da, talebeye verilen maddi şahsî bilgilerin ötesinde, memleketin gelecekteki aydınlarının kafa ve ruhları forme ediliyor. Nihayet, her Fakülte, kendi imkânlarına göre bir araştırma ve bilgi imâl etme müessesesi haline giriyor. ,

öyle ise, Üniversitelerimizin, kendi içlerindeki meselelerinin başında, bu üçlü görevini yerine getirmeğe kabiliyetti öğretim üyeleri ve yardımcıları bulmak, onları yetiştirmek getir.

Üniversitelerimizi bugünkü şartlar içinde - beğenelim, beğenmiyelim; şunu itirafa mecburuz: akademik meslek, medeniyeti kuranların ve-onu omuzlarında taşıyanların mesleğidir. İnsan cemiyetlerinin cağdan çağa gelişmelerinin ilk fikrî tohumları üniversiter çalışma yapan çevrelerde yeşermiştir.

Medeniyet bir taraftan hür düşüncedir, öte yandan da bu hissi düşüncenin siyasî, içtimaî, iktisadî olaylar dünyasına, bir kelime ile, insanın maddî ve manevi yaşayış şekillerine tatbikidir. Nihayet, medeniyet, bugün bunların sonucu olarak insan oğlunun kaderle savaşında, hayatını iradesinin istikametinde, istediği gibi kurma vasıtalarını elinde tutma ve kullanmadır.

İşte bu mânada olmak üzere, insanlar topluluğunda "medeniyet" i kurma ve taşıma şerefi, her şeyden önce bir üniversiter idrâkle çalışan çevrelere aittir. Çünkü hür düşünce ve bu hur düşüncenin realiteler dünyasına tatbiki teşebbüsleri, önce bu çevrelerde hasıl olur, bu çevrelerden dışarıya akseder.

Günümüzde, üniversiter idrâkle çalışan bir çevre olan üniversitelerin bu mahiyetini iyice kavraman - yız. Bunu kavradığımız zaman da karşımıza çıkan ilk dâva, üniversitelerimize bu ağır yükü kaldırmağa kabiliyetli elemanları çekmenin yollarım aramaktır.

Evet kabiliyetli elemanları üniversiteye çekmenin yollarını aramak... Çünkü bu meslek, işaret ettiğimiz şerefli, fakat ağır yükü kaldırabilmek için, alelade ölçüleri aşma istidadında olanlara İhtiyaç hissettirir.

Fakat, iş bununla bitmez. Hissi düşünceyi geliştirebilmek, onu olaylar dünyasına tatbik ederek kaderimizi inşa edebilme vasıtalarım hazırlıyabilmek için, bu kabiliyetlerin, sürekli ve teemmül esasına dayanan bir çalışma yapmaları da gerekir. Bu mesleğe gireceklerin, boyuna,kendi kafa ve ruhlarının formasyonunu tamamlıyacak şekilde, karınca sabrı ile çalışmaları demektir.

öyle ise, meselemiz, büyük bir açıklıkla kendini ortaya koymuş oluyor:

a) Kendisine meslek seçme çağma girmiş her neslin en kabiliyetlilerini akademik mesleğe çekme cazibelerini sağlamak gerekir..

b) Sonra da, bu mesleğe girenleri, teemmül esasına dayanan o sürekli çalışma hayatına devam imkânları ile desteklemelidir.

İşte düşüncenin bu noktasından, üniversite asistanlarının durumuna şöyle bir bakalım: Görülen manzara, bir kelime ile, çok ümit kırıcıdır.

Üniversite asistanlığı, akademik mesleğin - yani medeniyeti görme ve omuzlarında taşıma mesleğinin - İlk basamağıdır. Fakat, bu ilk basamakta yer alan genç ilim adamı, kendisini bekleyen ilim yolunda çalışma güçlüklerim karşılıyacak maddî imkânların en azından bile yoksundur. Ne kadar kabiliyetli olursa olsun, bir asistan, en aşağı beş yıl asistanlık kadrosunda kalma zorundadır. Bu süre içinde de eline geçen, 30 ilâ 50 lira aslî maaş ile ancak doktorasını verdikten sonra alabileceği 50 lira tazminattan ibarettir. Bugünkü şartlar içinde, bu, zavallı bir rakamdır. Bugünkü konjonktür içinde, bu rakam ile genç ilim adamının hem hayatını devam ettirmesi, hem de kendini yetiştirme vasıtalarından hiç olmazsa bir kısmını bizzat sağlaması "bir mucize" teşkil eder.

Mucize beklemeği geçelim. Bu maaş ve tazminat tutarının, bugünkü satın alma gücündeki yetersizliğin edebiyatını yapmaktan da vazgeçelim.

Fakatı şimdi, karşımıza bir başka keyfiyet çıkmaktadır ki, onu hiç görmemezlik edemeyiz. Bu, bir mukayesedir. Bu mukayesenin bütün mübalâğalardan uzak en sade ifadesi de şudur: bir fen ve teknik dalında meslek yapmış bir genç adamı ele alalım. Bu genç,

ad okunacağını tecrübe edebilirsiniz. Bunu bir tarafa bırakalım, "Dolgu yapmak" dişçilikte kullanılan -teknik bir tâbirdir. "Tartı yapmak" sözünün Türkçe olduğunu ispat etmek için Ermeni vatandaşlarımız arasında bile 'şahit bulamazsınız.

EL DEGDİRİLMEDEN, MAKİNA İLE DOLDURULMUŞ VS TARTILMIŞTIR, denilse olmaz mı İdi ? Herhalde olurdu ama herkesin söylediği gibi olurdu. "Veysiler gibi yazmak hüner değildir, Türkçe yazmak hünerdir" diyen Ahmet Vefik Paşa merhum bugünlerde yaşasaydı belki "Dili zorlamak hüner değildir, konuşulduğu gibi yazmak hünerdir" derdi. '

"İktisadi devlet teşekkülleri", "Devlet üretme çiftlikleri" isimlerine ne buyrulur? İktisadî devlet teşekkülü denilince akla gelen ilk mâna bu devlet teşekküllerinin, asgari masraf azamî verim esasına göre, iktisatlı bir idare .nizamı ile işledikleridir; kastedilen mâna bu değildir; bir kısım iktisadî işlerle meşgul olmak üzere devlet eli ile kurulmuş müessese denilmek isteniyor. Maksadın bu olduğunu anlamamıza, bereket versin ki, 'hiç de iktisadi olmıyan rejim-: leri yardım etmektedir. "Devlet üretme çiftlikleri" adı, ilk bakışta, insana devlet içinde birer küçük devlet üretmek için, kurulmuş çiftlikler fikrini telkin ediyor, istihlâk çiftliği düşünülmiyeceğine göre her çiftlik bir üretme tesisidir. Sadece "Devlet çiftlikleri" denilse olmaz mı idi? Olsaydı öyle derlerdi, demek ki olmuyormuş.

A. B.

Burs

Aranmıyan imkân

Memleketin dört bir yanından üniversite açılması için teşebbüslere geçildiği, hele bir tanesinin temelinin atılmak üzere olduğu büyük büyük lâflarla söylendiği zaman, gazeteleri eline alan bir üniversite talebesi arkadaşına döndü ve dedi ki:

"— Yaraları büyülteceklerine, mevcut olanlara bir merhem bulsalar iyi olmaz mı?"

Bu sözde hakikat payı büyüktü; Çünkü, memleketin muhtelif yerlerinde üniversiteler açmak için teşebbüslere - lâfzı teşebbüsler - geçildiği sıralarda Ankara ve İstanbul üniversitesi mensuplarından büyük kısmının . büyük derdi bugünkü hayat pahalılığı karşısında burs olarak ellerine geçen paraların biraz arttırılması idi. Fakat daha bütçe görüşmeleri' sırasında teşebbüslerini akim bırakacak hâdiseler olmuştu. Bursların tam arttırılması kabul edildiği sırada bazı mülâhazalar ile - ki sadece açık olan bütçede tasarruftur - arttırma talebi redde uğramıştı. Üniversite talebesi cami işlerine ayrılan ve Uç bir tasarruf zihniyetine girmiyen tahsisatların yanında yarı yolda bırakılmış, hayat pahalılığı ile mücadele etmeleri de "dikkate alınmak kaydı" ile komisyona gönderilmişti.

İşte üniversite talebesinin bugünkü büyük derdi budur. Bu noktada toplanmaktadır ve memleketin hakiki evlâtları olarak kendilerine verilen bursların arttırılmasını istemektedir. Bugünlerde gene ilgili makamlar nezdinde bir teşebbüse geçecekler "dikkate alınmak kaydının" sözden fiile çıkmasını istiyeceklerdir. Bu, onların en tabii ve başta gelen haklarıdır. Talebeden tam randımanlı bir çalışma hayatı isterken onların tam randımanlı bir netice vermelerini temin edecek unsurları da tesbit edip, vermek ilgili makamların birinci vazifesidir. Fakat ilgili makamların bugünlerdeki birinci vazifesi, sonu ne olacağı belli olmayan bazı maceralara girmek ve ayak üzerinde yeni Üniversiteler açmaktır.

Bu ise, yeni yeni dertlerin kendiliğinden ortaya çıkmasıdır.

En tabii hareket ilk önce, talebelerin malî ve sosyal hayatını bir düzene koymaktır. Sosyal bünyemizdeki gerilik zihniyeti, okumuşlar arasında ifrat zihniyetine doğru yürüyüp gitmiştir. Talebe, geri bîr zihniyetin mümessili değildir, fakat ifrat hastalığına da tutulmuş olamaz. Batı memleketlerinde Üniversite "muhitleri talebeye her bakımdan tedricen serbest ve kendi başına yaşama imkânlarım hazırlar. Eğlencesi, okuması ve hattâ cins farkları arasındaki arkadaşlıkları ile... Bizde ise talebe bir kantinde "selamlığa" kapanmış gibidir, kahvede de tavla oynar..

Bütün bunlar batılıların yaptıklarına kıyasla bizdeki hayatın hülâsasının hülâsasıdır.

Her şeyden önce talebeye mali hayat hakkı verelim. Bütçeye belki bir kaç milyon yeni bir yük getirecektir. Zararı yok.. Bütçeye olanlar oldu esasen...

Bunun için en esaslı dâvamızı hâl yoluna sokacak olan bu parayı vermekten çekinmiyelim.

Daha doğrusu çekinmemeliydik.

Üniversite

Mürşidin midesi de vardır

hususi sektör şöyle daramı, Devlet sektöründe bile bugün bin liranın üstünde bir kazanç elde etmektedir. En elverişsiz yerde mahalle tabibliği yapan bir doktorun eline geçen de bundan aşağı değildir. Malî, iktisadî karakterde bir meslek eğitimi görmüş olan genç, diplomasını aldıktan bir ay sonraki bir İmtihanla girdiği resmi hizmetin karşılığı olarak, gene bu rakama yakın bir doyuruculuk elde etmektedir. Bu genci, biraz da Devlet işlerinde yetiştikten sonra hususî sektör daha büyük rakamlarla kendisine çekmektedir. Avukatlık stajım yapmış bir hukuk mezununa, orta halli bir Anadolu kasabası, bir asistan maaşının üç misline yakın bir gelir sağlamaktadır, İyi İngilizce bilen bir lise mezunu, günde sekiz saat üzerinden hesaplanan aylık hizmetini 800 liraya satmaktadır.

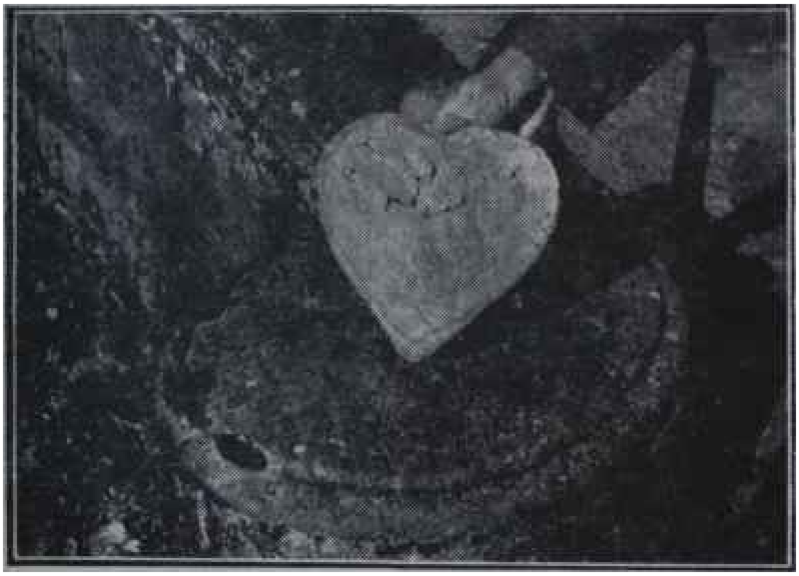
Şimdi, gelin de, bu cazibelerin karşısında akademik mesleğe her neslin en kabiliyetlilerini çekin; eğer tesadüfen çekebilmiş iseniz, onu, orada gönül rahatlığı ile çalıştırın; bu genç İlim adamının, kendisini, teemmül ve sabırdan ibaret meslek çalışmasına vermesini sağlayın...

Bu şartlar içinde, üniversitelerimizin gelecekteki bilim kadrolarının - zamanın ilerletici tesirlerine rağmen - nasıl hazin bir manzara göstereceğini düşünmek zor değildir.

Biliyorum, her şeye rağmen, bacı Fakültelerin iyi elemanları olduğu söylenecek. Evet öyledir. Akademik mesleğin ilk basamağında hâlâ dayanan değerli elemanlar varsa, bunun da, kendisine mahsus sebepleri vardır: önce, bunların bir kısmı, sırtında hayatını kazanma yükü olmayan gençlerdir. Bir kısmı da, Fakültelerinin kendilerine meşru yollarla sağladığı özel imkânlardan faydalanan gençlerdir.

Bu iki türlü istisnai durumu bir yana bırakırsak, görürüz ki en kabiliyetli halk çocuklarının rağbet edeceği bir cazibeden yoksun olan asistanlık mesleği, büyük bir buhrana uğramıştır. Bu buhran, gelecekteki Üniversitenin maddi ve mânevi yapısını çatırdatıyor. Bu çatırtıyı duymamak da ancak, günlük kombinezonlarla vaktini geçiren dar görüşlü ve hasis bir maarif politikasının harcıdır. Bu dar görüşlülüğe düşmeyelim.

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Kanayan kalp
Bu bir şarkı ismi değildir

Fransada Gisors'da bir binanın temelinde çalışan işçiler kazı sırasında kurşundan, kalb biçiminde bir kutu bulmuşlardır. Kutu açılınca içinden, gayet iyi muhafaza olmuş hakiki bir insan kalbi çıkmıştır. Kalb havayla temas edince bir kaç damla kan yere düşmüştür. İşçiler bunun üzerine kutunun üzerindeki ibareyi okumuşlar ve kalbin 1665 senesinde yaşamış olan asil bir kadına ait olduğunu görmüşlerdir. Kadın kralın şövalyelerinden Messire Nicholas de Boulainvillers'nin karışıdır.

(İntercontinentale)

Amerikanın Massachussetts eyaletindeki Northampton şehrinde Smith Kız Koleji talebeleri tarafından bir orkestra kurulmuş ve büyük alaka toplamıştır. Orkestranın konserleri o derece muvaffak olmaktadır ki radyo ve televizyon şirketlerinden cazip kontrat teklifleri yağmaktadır.

(U. P.)

-

Avusturya'nın Takenbah adlı kasabasında geçenlerde bütün kasabayı heyecandan ayağa kaldıran bir hadise olmuştur.

Kasaba çocukları, tatil olunca, hep birlikte büyük bir meşe ağacının altında oynarlardı. O gün de meşenin altında küçücük bir ev yapmağı akıl ettiler. Bir kısmı ormandan işe yarıyacak çalı çırpı toplarken ilkokul öğretmeninin oğlu temel atılacak çukuru hazırlıyordu.

Çocuk birden bire eline bir taş parçasının değdiğini hissetti. Biraz daha kazınca bu taşın sapsarı ve parlak olduğunu gördü. Arkadaşlarına seslendi. Hep beraber dört köşeli, muntazam taşa ve parlak renge baktılar. İşin içinden çıkamadıkları için küçükler 'öğlretmene- gittiler. Adam çocuğun elindeki şeyi görür görmez "Bu bir külçe altın" dedi. Tarttılar, tam bir kiloydu. Meşenin altı bir hayli kazıldığı halde başlıca külçe bulunamadı. Bulunan külçe altm nahiye müdürüne tealim edildi. Nihayet Salzbungdaki Milli Banka şubesine yatırıldı. Meşe ağacının bulunduğu toprak kilise vakfın ait olduğundan Avusturya kanunları gereğince çocuk bu altını kilise ile yarı yarıya paylaşacaktır.

Altının 1809 yılında şehri işgal eden düşman ordusunda kurtarmak için meşenin altına gömüldüğü tahmin edilmektedir.

(News Week)

•

İalyanın Adriyatik sahillerinde bir şehirdeki sinemada dört el bombasının patlaması üzerine iki kişi ölmüş ve kırk kişi yaralanmıştır. Polis bombaların kimin tarafından ve ne sebeble atıldığını öğrenememiştir. Bunun akli muvazenesi bozuk biri tarafından yapılmış olmasına ihtimal verilmemektedir.

Hâdise, akşam vakti saat sekizde Metropolitan sinemasında Gina Lollobrigida'nın "Ekmek, Aşk ve Rüya" adındaki filmi gösterilirken vuku **bulmuştur.**

ilkmba makine dairesinin yakınında patlamış, bunu diğer üçü takip etmiştir.

(A, P.)

Standard Oil şirketine yerleştirilen yeni bir âlet geveze hatiplerin lüzumundan fazla konuşmalarına mani olmuştur.

Bu alet bir ışık tertibatı ve bir duman bombasından müteşekkildir.

Bir hatip konuşurken vaktinin dolmasına iki dakika kala sarı bir ışık yanmaktadır. Vakit dolunca da kırmızı bir ışık son ihtarı yapmaktadır. Fakat hatip konuşmakta inat ettiği takdirde bu duman bombası patlamakta ve geveze hatibi yerine dönmeğe mecbur etmektedir.

Kongrede elli kadar uzun vesika okunacağından vakit kaybetmemek için bu tedbire baş vurulmuştur.

(Time)

●

Bir kaç senedir fennî terakkilerin başında güneş ışığının doğrudan doğruya elektrik kuvvetine çevrilmesi gelmektedir. Amerika Fen Akademisinde mühendisler güneş ışığının tesiri ile çalışabilen ve bir radyo transformatörünü işletebilecek bir batarya yapmışlardır. Henüz tecrübe mahiyetinde çalıştırılan bu batarya tabii zamanla tekâmül ettirilecek, beşeriyete büyük hizmeti dokunacaktır. Zira bir saatlik güneş ısısı yirmi milyon ton kömürden alman enerjiye eşit olduğundan bu batarya ile insanlar çok ucuza ısınabileceklerdir. Bataryanın diğer bir iyiliği de şudur: Elektrik cereyanına çevrildiği esnada güneş ışığı hiç bir enerji kaybına uğramamaktadır.

Batarya traş bıçağı genişliğinde müteaddit silisyom şeridinin bir araya bağlanıp terminallere raptedilmesi ile meydana getirilmiştir. Bu terminaller diğer bataryalar gibi radyo, motor ve elektrikle işleyen her hangi bir âlete bağlanmaktadır. Saf silisyuma muayyen miktarlarda arsenik tosu püskürtülünce bu noktaya vuran güneş ışığı arsenik molekülleri ile birleşik elektrik cereyanı vermektedir.

(Time)

●

Ejberg'li bir adam, iki liralık birfaturayı ödemediği için, sabahın üçünde kapısını çalan bir polis tarafından karakola götürülmüştür.

Eve gelen polise parayı ödemek istiyen adama, polis; (ben tahsüdar değilim), cevabını vermiş ve kendisini zorla karakola götürmüştür. Ejberg'li vatandaş karakolda parayı ödiyebilmek için polisi iknaa çalışmış ve ancak altı saat uğraştıktan sonra buna muvaffak olabilmiştir.

(New York Time)

●

Kömünist Çine gizlice caz plâkları sokup, Çinlileri dansettiren bir komünist Çinli iş adamı, Hükümet makamları tarafından hapse atılmışlar.

Hükümet ayrıca, caz müziği ile dansederken yakalanan 12 çifti da tevkif etmiştir.

R A D Y O

Ankara

Başka bir yaz-boz

Ankara radyoevinin batı musikisini tedvir ile vazifeli olan Erdoğan Çaplı, radyo müdür vekili Refik Ahmet Sevengil'in odasına girdi ve bir yazı uzattı. Bu yazıda, Daldandala programının bundan böyle "dinleyici alınmadan yapılmasına müsaade edilmesi" isteniliyordu. Refik Ahmet Sevengil, ilk önce yazıyı okudu, tetkik edeyim dedi ve tetkik etti. İlk kararı şuydu: Daldandala programında dinleyici almak bir âdet haline gelmişti, şimdi halkın alıştığı, hatta bir gelenek halinde sevdiği bir hareketi durdurmak, kaldırmak mümkün değildi.

Bu kanaatini etrafındakilere de söyledi. Fakat birkaç gün sonra gazetelerde şu mahiyette bir haber sıktı: "Daldandala programında bundan böyle dinleyici bulundurulmıyacaklar"

Halk şaşırmıştı, gazeteciler şaşırmıştı, hattâ radyoevindeki bazı şahıslar da şaşırmıştı. Radyoevinde şaşırmıyan tek sınıf vardı, o da teknisyenlerdi.

Bir gazeteci meselenin iç yüzünü Öğrenmek için radyo müdür vekilini aradı, aldığı cevap şu oldu:

"— Yaz geldi, sıcaklar başladı, konser salonu esasen küçüktür, şimdilik yas devamınca bu programda dinleyici bulunmamasını kararlaştırdık. Diğer büyük programlar için, dinleyici bulunmaması hakkında alınmış bir karar yoktur.."

Müdür vekilinin kastettiği diğer büyük programlar Naci Serez'in "Müzik ve Komedi" ve "Skeç, Müzik Tiyatro" isimleri altında ve haftada birer defa mikrofona konulan programlardı.

Akla yakın gelen sual şuydu: Yas gelmişse radyoevinin bütün programları için gelmişti, sadece daldandala için yazın gelmiş olması, konser salonunun kifayetsiz bulunması bir gerekçe değildi. Fakat Fakat radyo müdür vekili radyonun içindeki keşmekeşi gazetecilerden kurtarmak için bir cevap hazırlamış olmalı idi, cevap verdi "Onlar için de aynı şeyi düşünüyoruz ve yakında belki tatbik edeceğiz" dedi.

Meselenin içyüzü bir çok yönlerden ele alınabilirdi. Radyoevinde dinleyici hususunda yapılan büyük programlar ötedenberi bir dert halinde görülüyordu. Tertipçilerin birbirleri ile iyi geçinmemesi, hattâ sanatkârlarla bir futbol maçmda taraf tutaroaeına sınıflara ayrılmaları radyoevinde dirlik düzenlik bırakmıyordu, Naci Serez ve Erdoğan Çaplı araamda zahiri bir "sulh" imzalanmıştı ve bu suretle bu mücadelenin sona erdiğinden bahsedilmişti. Fakat bu huzursuzluk devam ediyordu, radyoevinin idareci kolları arasında bir ahenk yoktu, olamazdı da. Çünkü, fikirler değil, hisler çarpışıyordu.

Erdoğan Çaplı ise daldandala programının istediği teknik imkânlar ile hazırlatümadığından şikâyetçi idi. Hattâ o kadar ki, kendisinin hazırladığı ve üzerine titrediği bu programın "sabote" edildiğinden bile bahsedebiliyordu. Teknik imkânları artırmak için, Devlet tiyatrosunun büyük projektörlerini radyoevine getirtmiş, bir sahne vazıı edasiyle bunları kararan bir konser salonunda yakmak suretiyle "fantezi" yapmıştı. Bu projektörlerin yanmasını görmek beş yüz kişi için iyi idi, fakat bunun beş yüz kişiye değil, milyonlara gösterilmesi imkânsızdı.. Ayrıca büyük takatteki bu projektörlerin yanmasiyle radyoevinin bütün sigortaları tehlikeye düşmüştü. Civalı sigortalardan bahsedenler vardı ki-

bunlar bu takatteki bir cereyan akımına tahammül edemez, birden kontakt yapar ve yedek parçaları olmadığı için de radyoevi günlerce neşriyattan mahrum kalabilirdi. Ancak, batı musikisi şefi bir şefti ve istediğini mutlak yaptırırdı, teknik elemanlar ise, başta baş mühendis olduğu halde bütün bu hareketlerin aleyhinde rey kullanıyorlardı. Hâdiseler bu türlü gelişiyordu, bu gelişme ise Erdoğan Çaplı'yı sinirlendiriyor,

esasen kadrosunun en popüler elemanları da birer birer elden çıkıyordu. Halk, kusurunda yapılan programın en tutulan tarafları başta "Sesle Çizgiler" i ortaya koyan Celâl Şahin ve diğeri de bir gece kulübünün ses yıldızı idi. Celâl Şahin terki diyar eylemiş, diğer ses yıldızı da o karanlık için projektörlerin yandığı akşam ayağı bir yere takılarak tökezlemiş ve bileği incinmişti. Hem dana edip, hem de şarkı söylüyordu, ayak bileğinden muzdarip olunca, sadece şarkıya işi bildirmişti ki, seyirci bu kadarını tutmuyor, alkışlar azalıyordu. Alkışlar azalınca da banda alkış ilâvesine geçmek imkânları araştırılıyordu. Birden programın bir yerinde alkışların kuvvetlendiği işitiliyor, bir ekleme olduğunda kimsenin şüphesi kalmıyordu.

Bu durum karşısında yapılacak 'ttk şey vardı. Dinleyiciyi kaldırmak, davetiyeleri iptal etmek ve bu kararı da garip bir gerekçeye "yaz geldi, havalar ısındı" ya bağlamaktı.

Kararın tatbikine bu haftadan itibaren başlandı. Bu suretle Daldandala binlerce plâğa sahip radyoevi vasıtasiyle daldandalayı devam ettirmek yoluna girdi. Bu arada Erdoğan Çaplı'nın sihirli kemanları, başka artistler ve belki de yenilikler bulunacaktı. Fakat, kış mevsiminde ayağa gelen kolaylıklar olmadığı için belki de bu yenilikler bazen ortaya çıkarılacaktı.

Naci Seres ne yapacaktı, programlarından dinleyiciyi kaldıracak mıydı? Sorulan suallerin başında bu geliyordu. Naoi Serez spiker Bayan Deniz ile evlenmiş ve halayına Bursa'ya gitmişti, böyle bir kararın alındığından elbetteki radyoevi gibi kulisi kuvvetli bir müessesede haberi vardı, fakat işine gelmemiş olacak ki, programları hakkında müspet veya menfi bir karara gitmeden Bursa'ya çekilmişti. Naci Serez programlarında dinleyici bulunmasını istiyordu, o tetnik imkânlarm hudutları icinde böyle programlar yapmak yoluna gittiği için endişe etmiyordu.,

Ancak Naci Serez'in de yaz için plânları vardı. Bu programları yaz için tâdil etmek, başka şekle sokmak icap ettiğine kani idi. Bunlara yaz için yeni bir düzen vermek lâzımdı. Bunun üzerinde çalışmaları da vardı, radyoevi idarecileri daldandala'dan sonra diğer büyük programların da dinleyicisiz yapılması cihetine gitmek sorunda bulunuyorlardı. Naci Serez'in buna itirazı nasıl olacaktı, ne yapacak, şimdilik bilen yoktur. Tahmin edilen şudur ki, Naci Serez gıyabında alman bu karara mutavaad edecektir.

Yaprak dökümü

Radyoevinde bir "yaprak dökümü" başlamıştı. Yaz gelince, bütün sanatkârlar radyodan çekilmek zorunda kalıyorlardı. Birer birer idareye müracaat ediyorlar, daimi kadrodan çıkarılmalarını, ücretti kadroya alınmalarını istiyorlardı. Bunun sebepleri pek çoktu, birincisi radyoevi bugünkü kazanç seviyesini göz önünde tutarak sanatkârları - bilhassa Türk musikisinde - tatmin edemiyordu. Bir memur zihniyetine bağlamıştı. İkincisi, sanat hakkı verilmeden hareketlere girişiliyordu, bu da batı musikisi sanatkârları için variddi.

Radyoevi yavaş yavaş boşalıyordu, öyle hale gelinmişti ki, kocaman devlet radyosunda halkın her zaman dinlemek istediği, sevdiği sanatkârlar yer alamıyordu, almak istemiyordu. Artık radyoda stajiyer sesler işitiyorduk, işitmekte de devam edeceğiz. Çünkü, ancak radyoevine meşhur olmak ve istidadını geliştirmek için girenler vardı. Meşhurlar idarenin taraflı hali karşısında çekilmekten geri kalmıyordu. Başka yerlerde istedikleri kadar para kazanmak İmkanları vardı. Halbuki Ankara radyosunda çalışan ve daimi kadroda olan bir sanatkâr ancak "radyoevinin lûtfu ile" başka bir yerde konser verebiliyor, ancak başka bu- yerde konser verebilmesi şartlara, izne tâbi tutuluyordu. Bu kararlar tablatiyle radyodan çözülmelere yol açacaktı, açacaktır.

Radyoevinde şahısları değiştirmeğe çalışmak, değiştirmek yeni bir iş yapmak değil, şahsî arzuları tatmin etmek Olur. Esas mesele; zihniyeti, süregelen bozuklukları düzeltecek yeni zihniyeti bulmaktır.

M U S İ K İ

Sanatkârlar

Stokowski'ye yeni vazife

Her ne kadar Leopold Stokowski, Philadelphia orkestrasının şefliğini bundan ondokuz yıl önce terketmiş idiyse de, bugün dahi Philadelphia Orkestrası denince, Eugene Ormandy ismiyle beraber Stokowski de derhal akla gelir. Bu teşekkülün idaresini 1912 yılında ele alan sanatkâr, orkestrayı, dünyanın sayılı virtöz guruplarından biri - belki de birincisi - haline yükseltmişti.

1936 da Philadelphia Orkestrasının şefliğinden istifa ettiğinden beri, devamlı bir iş tutmadı. Fakat şöhreti artmakta devam etti. İdare tarzının mübalâğalı, üslûp dışı ve gösterişli olduğu ileri sürüldü. Fakat her şeye rağmen .değeri ve şahsiyeti inkâr edilemezdi. Hele modern musikiye ettiği hizmetler..

Bir ara, Amerikan Gençlik Orkestrasını kurdu ve bu orkestrayla turnelere çıktı. Sonra misafir şef olarak, birçok orkestra - Ve bu meyanda NBC ve New York Filarmonik Senfoni orkestralarını - idare etti. Sonra kendi orkestrasını kurdu. Nihayet, Toscanini'nin istifası üzerine dağılma tehlikesi karşısında kalan NBC Senfoni Orkestrası üyelerinin bir kısmını kendi gurubuna dahil etti. Son aylarda, "Leopold Stokowski idaresinde NBC orkestrası Üyeleri" İsmi altında, RCA Victor firması hesabına plâklar yaptı.

Şimdi Stokowski, Philadelphia'nın şefliğini yaptığı günlerden beri, ilk devamlı vazifeyi, Amerika'daki 1000 den fazla senfoni orkestrasının ileri gelenlerinden biri olan Houston Senfoni Orkestrasının şefliğini kabul etmiş bulunuyor. Şöhretli şefin bu vazifeye tayini, orkestranın müdürü tarafından geçenlerde açıklanmıştır.

Bildirildiğine göre Leopold Stokowski, önümüzdeki Sonbaharda vazifesine başlıyacaktır. İmzalanan kontrat, üç yıl müddetlidir. Stokowski, orkestrayı 1954-55 mevsiminde idare etmiş olan Ferenc Fricsay'm yerine geçmektedir. Fricsay, Berlin RIAS Orkestrasının eski şefidir.

Stokov/ski'nin, Houston Orkestrasını da Philadelphia'nın şöhretine ve seviyesine ulaştırması beklenebilir.

Caz

Doğan Nadi'ye göre

Doğan Nadi'nin musiki sahifesinde ne işi var? diyeceksiniz.

Kısaca anlatalım: Türkiyenin bu, en esprili kalemi arada bir, musiki ile hiç ilgisi olmadığı halde, muayyen bir tip musikiye - caz musikisine - kalem uzatıp bu tip musikiyi se-

Kapaktaki sanatkâr

Suna Kan

Olabilir. Ama ilerde daha iyi çalacağım şüphesiz!

Gazeteci ona, 19 yaşında bir genç kızın Brahms çalmasının erken olup olmadığı hususunda ne düşündüğünü sormuştu. Suna Kanın bir hafta önceki konserde bu bestekârın keman konsertosunu çalışı, henüz öğrenme safhasını bitirmemiş genç bir kemancıdan beklenemi aşıyordu. Ama gene de böyle bir sual akla gelebilirdi. Aldığı cevap, diğer sualleri için olduğu gibi, cesaret vericiydi.

Azim, güven ve sahte olmayan bir tevazu, Suna Kan'da bir aradaydı. Ekseri sanatkârlara musallat olan aşağılık duygusu onun semtine uğramamış gibiydi. Kendini tanıyordu: "Fransa'da birçok genç kemancı var; onların en İyileri kadar çalabiliyorum galiba". Ne yapacağını biliyordu: "Büyük bir viyolonist olacağım; en üstün kemancıların seviyesine ulaşacağım."

Suna Kan'ın bu arzusuna gerçekleştirmemesi için görünürde sebep yoktur. Zaten bu yola girmiş bulunuyor. Derinliğine öğreten, geniş bir musiki kültürünü ön plânda tutan iyi bir pedagogun - Gabriel Bouillon'un - nezaretindedir. Daha şimdiden, kemanın teknik meselelerine hükmetmeğe başlamış, tefsire müteallik meselelerin içine girmiş, bir kısmını halletmiştir bile. Hem, bunların sonu gelmez ki.. Buna rağmen Suna, şimdilik, müsabakalara girmekten başka - Türkiye'deki konserleri bir tarafa - faaliyet göstermiyor. Hocası da, en parlak talebesinin yetişmesi tamamlanmadan konser kapılarını açmak niyetinde değildir. Tedbirli bir düşünüş..

Mamafih genç viyolonistin bugüne kadar gösterdiği birkaç faaliyet büyük başarıyla neticelenmiştir. Geçen yıl ve birkaç hafta önce Ankara ve İstanbul'da verdiği konserlerinde bitaraf ve sert münekkidlerin methiyelerini kazanmış, İstanbul- konserinde halkın pek az sanatkâra gösterdiği rağbete mazhar olmuş - salonda 2000 kişi vardı -, Ankarada biraz daha az sayıda bile olsa, aynı derecede heyecanlı bir dinleyici topluluğu huzurunda çalmıştı.

Suna Kan, 1936 yılında (daha kesin olalım: 21. Ekim 1936 Çarşamba günü saat 5,30 da) doğdu. Babası, Nuri bey, Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrası'nın ikinci kemanlar gurubunda çalar. Orkestranın "kırk yıllık" üyelerinden, hayat tecrübesi geniş, emektar bir musikişinastır. Bir müddet orkestradan ayrılmış, diyar diyar gezmiş, sonra 1940 da tekrar - ve devamlı olarak - bu guruba dahil olmuştur. Kızına ilk keman derslerini o verdi. Fazla bir şey öğretmedi. Bu işi başkasının yapmasını tercih etti. Bir çok viyolonistler bu küçük kabiliyetle meşgul oldular: Hulusi Karsel, Walter Gerhardt, Gilbert Back, Liko Amar..

İlk konserini Ankara Radyosunda verdi. 10 yaşındaydı. Mo'zart'ın La Majör Konsertosunu çaldı. Bir sene sonra sahneye çıkardığı eser, Viotti'nin 23 numaralı konsertosuydu. Sanat ve Eğitim çevrelerinde hareket başladı. Böyle 'bir istidadın yabancı bir memlekete, usta bir öğreticinin yanına gönderilmemesi yazık olurdu. Hareket, tepkisini yarattı. Sana Kan (ve diğer bir kabiliyet, 1-dil Biret) için 1948 yılında Büyük Millet Meclisi'nden hususi bir kanun çıktı.

Önce, Suna'nın Roma'ya Santa Cecilia Konservatuvannda, Serato'nun sınıf ma devam etmesi kararlaşmıştı. Tam hareket edecekti ki, Serato'nun öldüğü haberi geldi. Başka bir memleket ve yeni bir öğretmen seçilene kadar Suna, bekleme müddetini Ankarada geçirdi ve Devlet Konservatuvarında Pirincipe'nin kurlarını takip etti. Nihayet; 1949 yılında, Paris Konservatuvarına gidip Gabriel Bouillon'un talebesi olması kararlaştı. Aynı yıl, annesiyle birlikte, Paris'e hareket etti.

Konservatuvar tahsili, 1952 yılında sona erdi. Fakat bu kâfi değildi. Suna Kan şimdi, ihtisasına devam ediyor; bir taraftan da, önümüzdeki haftalar zarfında yapılacak olan Thibaud Müsabakasına hazırlanıyor. ilerisi için tasavvurları nedir? Devlet, kanuna göre, ondan mecburî hizmet beklememektedir. Fakat, gene kanuna göre, memlekete dönmesi gerekmektedir. Bununla beraber bu hüküm de, mazeret halinde, yerine getirilmiyebilir. Mamafih Suna Kan Türkiye'ye dönmeme fikrini aklına getirmiyor. Niyeti, buraya gelip de keman hocası olmak yahut Filarmoni Orkestrasına girmek değil. Milletlerarası konser faaliyetlerinin merkezini Türkiye olarak tesbit etmek kararında.

venleri hiddetlendirir. Bir nevi muziplik her halde..

Ama herkesin şakaya tahammülü olmaz ki. Bakınız başka bir dostumuz, hararetli bir cazsever olan Cüneyt Sermet, bize yazdığı bir mektupta ne diyor:

"Cumhuriyet gazetesinin 2 Mayıs Pazar günkü ilâvesinde, Yedi Dakika sütununda sayın üstadımız Doğan Nadi'nin tatlı tatlı gevezelik ederken bir ara rotayı şaşırdığı görülmektedir. Tenbel işi başlığı altında caz ve cazırtıdan bahseden üstadımız, müzikten tamamen bihaber olduğunu ispat etmektedir. Muharrir olmakla insanın her şeyi bilmesi icap etmez. Fakat Doğan Nadi çapında bir insanın bilmediğini bilmeyip saçma sapan konuştuğunu görmek doğrusu çok acı..."

İşte Doğan Nadi'nin, Cüneyt Sermet'i hiddetlendiren yazısından bir kaç cümle:

"Caz cazırtısı (acaba cazırtı kelimesi de cazdan mı geliyor?!) Amerika. Şarkıyı genzinden söyliyen ses Amerika. Ve bir çok programların başlaması ve bitmesi Amerikan filmlerinin çalğısıyla.

Yalnız, aklı başında hiçbir Amerikalının tahammül edemediği bu uydurma çalgıyı bir kenara bırakıp da, yeni dünyadan asıl örnek almamız icab eden bin bir başka işe bakalım, ne zaman sıra gelecek?"

Aklı başında saydığımız birçok Amerikalı ve Avrupalının (Leopold Stokowski, Jean Cocteau, Arthur Honegger, Darius Milhaud, Ernest Ansermet ve başkaları) caz hakkındaki sitayişkâr sözlerinden birkaç cümleyi muharririn istifadesine arzetmek isterdik, ama ne yazık ki yerimiz mahdut. Mamafih Doğan Nadi, musiki sahifemizi muntazam takip ederse, ilerde muhakkak bu sözlere rastlıyacaktır. Şimdilik kendisine, caza bu şekilde hücum etmenin modasının en aşağı otuz yıl önce geçmiş bulunduğunu hatırlatmak isteriz.

Acaba Doğan Nadi - madem ki bu mevzuda arasıra kalem oynatmak İstiyor - cazla, ama hakiki cazla biraz meşgul olsa, hem kültürünü ve zevk sahasını genişletmiş, hem de bazı okuyucularının hiddetini fuzulî olarak celbetmekten kurtulmuş olmaz mı?

Belki Louis Armstrong yahut Duke Ellington başlangıçta Johnnie Walker veya I. W. Harper kadar ilgi çekici olamazlar ama, önünde sonunda - eminiz Doğan Nadi onların da tiryakisi olur.

Portre

Menuhin'in hocası

George Enesco, bestekârlığmdan kemancılığı ile - hattâ kemancılığından daha da çok, Yehudi Menuhin'in hocası olmasıyla - tanınır. Rumen Rapsodiueri, Poema Romana- Oedipe (opera) gibi eserleri ona az çok bir şöhret sağlamış, hele Nazi rejimini reddedişi bilhassa Amerika'daki itibarını yükseltmiştir.

Her halde, hakim ve bilgili bir musikişinas olusu, her tanıyanın ona derin bir hürmet beslemesine sebebiyet vermiştir. Meslekdaşları, bir mesele ortaya çılanca, "Enesco'ya sorunuz, o bilir" derlerdi. Muazzam bir musiki hafızası vardı ve bu bakımdan Toscanini ile kıyas edilirdi. Orkestra idare ederken nadiren partisyona müracaat ederdi. Keman çaldığı kadar viyola, viyolonsel ve piyano da bilirdi. Derlerdi ki Enesco, tek başına bir oda musikisi gurubudur. Bestekâr olarak, Romanya'nın millî musikisinin timsaliydi. Sadeliği, zekâsı ve hoş sohbet bir zat oluşu ona, Rumanya sarayında pek çok dost kazandırmıştı. Saray viyolonistiydi. Fakat dostları sadece asilzadeler arasında değildi. Her sınıf halk onu sever ve tutardı.

Viyana ve Paris Konservatuvarlarında birinci mükâfatları almıştı. Konser hayatı son derece başarılı oldu. Uzun yay çekişi, geniş vibratosu, derin heyecanı, her yerde dinleyicileri teshir ederdi.

Bestekâr olarak, küçük yaşlarından itibaren muvaffakiyet kazanmaya başladı. "Poema Romana" adlı eseri Paris'te Colonne konserlerinde çalındığı zaman Enesco sadece 16 yaşındaydı. Bir yıl sonra da Fantaisie Pastorale'ı çalındı. Orkestra için Rumen Rapsodilerini bestelediğinde 19 yaşındaydı. Bu eserlerinde, Rumen halk musikisindeki çingene özüne yer vermişti.

Elli yaşında, yıllardır sevdiği kadınla evlendi. Pariste yaşamaya başladı. "Oedipe" adlı operası 1936 yılında Pariste büyük bir başarıyla temsil edildi.

Derken harp geldi çattı. Nazilerin Rumanya'yı ve Fransayı fethedişleri, Enesco'yu hüzne garketti. 1945 ten sonra sanatkâr, harbin yaraları kapanırken, konser faaliyetine devam etti. Kemana hakimiyeti asla zedelenmemişti.

Geçen hafta ajanslar, George Enesco'nun ölümünü bildirdiler. 74 yaşındaydı.

Kütüphanecilik

Tebliğ

Geçen yıl, 27 Eylül ile 1 Ekim târihleri arasında, Kütüphaneci Dernekleri Milletlerarası Federasyonu Zagreb'de bir kongre topladı. Bu kongrede alınan kararlar arasında, Temasa Sanatları Kütüphaneleri ve Koleksiyonları" adı altında milletler arası bir bölüm tesis edilmesi de vardı. Bunun gayesi, sözlü ve musikili tiyatro, bale, sinema, radyo ve televizyon, sirk, müzikhol, taklit ve pandomim, kukla ve Karagöz, dekor ve kostüm sanatları, tiyatro mimarisi v.s. gibi mevzularla alâkalı araştırmaları kolaylaştırmaktı.

Tesis edilen bölüm, bu maksadı göz önünde tutarak, temaşa sanatları kütüphane ve koleksiyonlarının metodlu bir sayımını yapmak, bir mübadele servisi vücuda getirmek, kütüphaneler arasında kitap idaresini kolaylaştırmak, sergiler tertiplemek, temaşa sanatlariyle ilgili haberleri yayınlamak ve yıllık bir milletlerarası bibliyografya neşretmek tasavvurundadır.

Böyle bir teşebbüsün sahne ve sinema müntesipleri kadar tarihçiler, sosyologlar ve tiyatro eserleri arasında da büyük alâka uyandıracağı muhakkaktır.

Alâkalılar bu hususta her türlü malumat almak için, Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürü ve Türk Kütüphaneciler Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Türker Acaroğlu'ya müracaat edebilirler. Adres: Milli Kütüphane, Ankara.

Sona Kan halen, annesiyle beraber Paris civarında Neuilly'de oturuyor. Devletin kendilerine tahsis ettiği meblâğ ayda 48.000 frank'tır aşağı yukarı 480 lira - ve bu para ile Paris gibi pahalı bir şehirde bir ay geçirmenin pek kolay olmadığım söylüyor.

Suna'ya dair son bir bilgi: kullandığı keman, 1750 yılında Napolide yapılmış bir Niccolo Gallano'dur.

T İ Y A T R O

Altın'dan bir parça
Kalp çıktı

Oda Tiyatrosu

Mükemmel temsil

İki perde arası, gardrobun bulunduğu antreye çıkan "tiyatro seven" ateş püskürüyordu:

" Canım nasıl olur da savcılık buna müsaade eder? Adam karısının resmen fahişe olduğunu biliyor da, göz yumuyor; üstelik oğlan da babası da ahlâksızın daniskası..."

Muhatabı daha anlayışlı idi:

"— Amma da yaptın ha, dedi. Evvelâ eserin tamamım seyretmeden, sonun nereye varacağım bilmeden hüküm verme; sonra dediğin gibi de olsa ne çıkar? Tiyatro mahalle mektebi değil ki.. Orada hayatın her hadisesi açıkça gözönüne serilebilir. Marifet kıssadan hisse çıkarmaktır..."

Bu konuşma, Sanatsevenler kulübünde cereyan ediyordu. Bahis mevzuu, Oda tiyatrosunun temsil ettiği Jezabel dramı idi. İki taraf da kendisine göre misaller verdi. Birisi bu gibi sahnelerin çoluk çocuğun yüzünü gözünü açacağından, öbürü tiyatronun bir kültür müessesesi olduğundan, Tıbbiyede, Hukukta kadın-erkek münasebetlerinin en mahrem teferruatının okunduğundan, bunun çak tabii bir şey olduğundan' bahsettiler; şayet zil çalmamış olsaydı, iki tezin günlerce anlaşamadan münakaşa edilmesi mümkündü.

Hâdise şu idi: "Jezabel" de cinsî arzularına fazlaca mağlûp bir dişi vardı. Kocası, kendi ahlâk anlayışı içinde, kadın erkek münasebetlerini ücreti mukabilinde tanzim edilen lüzumlu bir alış veriş olarak kabul ediyordu. Durumu dolayısıyle, kadının oğlu da benimi duyguların peşisıra sürüklenen, alelade bir erkekti ama onun kalbine giren aşk, delikanlıyı tuttuğu gibi, makbul insanlık seviyesine yükseltmişti. Genç, annesinin fahişeliğine, babasının âdi zamparalığına, hizmetçi kızın fettanca kışkırtmalarına sinirleniyordu. Bu sebeple hepsini terkedip uzaklara kaçmak, babasının parasını alıp aşığına verebilmek için onu zehirliyen annesinden kurtulmak istiyordu. Ama istemekle yapmak ayrı şeylerdi. Delikanlının iradesi bir yere kadar kendisine itaat etmiş, aşkının İlham kaynağı olan zengin kızı muhitinden uzaklaştırabilmiş, fakat bütün gücü ile kurtulmak istediği o bedbaht ve sefil yuvadan ayrılmaya muvaffak olamamıştı. Delikanlıyı oraya bağlıyan hizmetçi kadının mestedici gecelerinin lezzeti değildi, bilâkis ahlâk hocalarının tüylerini diken diken yapacak olan bir sebep vardı: ana-oğul arasındaki cinsî yakınlaşma... Oedipus kompleksi denilen bu gayri tabii ve gayrıahlâki hadiseyi bir zamanlar iddia ve ispata kalkışan Doktor Freud'un başına az lanet yağdırılmamıştır. Ama insanlar arasında bu çeşit duygulananlar yok değildi.

Dram, Sanatsevenler. lokalinin hususi surette hazırlanan Oda Tiyatrosunda çok iyi tertiplenmişti. Eseri sahneye koyan Cüneyt Gökçer ile hepsi ayrı ayrı ve topyekûn ifade ile büyük bir başarı kazanan: Madde Tanır, Gürbüz Bora, Mediha Gökçer, Asuman Korad, Serap Sezer ve Asuman Çağlayansu Devlet Tiyatrosunun mensupları idi. Kendi tiyatrolarında hiç bir zaman erişemedikleri bu muvaffakiyetin sırrı belki de bir kaprisin sinesinde gizli İdi. Bununla beraber, mademki mükemmel bir tiyatro için kapris lâzımdı, o halde lâzım olan yaratılmalı idi.

Sanatkârlar maaşlı memur olmaktan ziyade, sanatkârca duygularının tatminine müsait bir zeminde aradıkları bulabileceklerini anlatmış oluyorlar. Oda tiyatrosunun gayesi hiç bir zaman bu değildir ama, böyle bir hizmete vasıta olmak da fena değil. Bundan böyle, Oda Tiyatrosu'ndan, bir Oda Tiyatrosu kadrosu bekliyoruz ki, Sanatsevenler kulübünün amatör azalarından teşekkül etsin Ve aynı muvaffakiyeti sağlasın.

Üniversite Tiyatrosu

Tiyatroculuk oyunu

Pazartesi ve Perşembe akşamları, Cebecideki Devlet Konservatuvarının tatbikat sahnesinde, yeni bir tiyatronun temsillerini seyretmek üzere civardaki talebe yurtlarından bir çok *genç* konservatuvara geliyor. Bu, AKİS'in geçen sayısında, Ankara'da faaliyete geçtikleri bildirilen 1-ki yeni tiyatrodan birisidir: Üniversiteliler Tiyatrosu!

Neşrettikleri broşürde Vakıflar Bankasının ve Devlet Tiyatrosu ile Devlet Konservatuvarınm yardımlarına teşekkür etmekte olduklarına göre, gençlerin maddi ve manevi muzaherete mazhar oldukları anlaşılıyor. Ancak Üniversitelilerin temsillerinde, Devlet Konservatuvan sahnesinde temsil verebilmek imkânına sahip olmaktan başka, ne maddî ve ne de manevi (manevi yardımı, tiyatro bilgisi vermek mânasında kullanıyoruz) bir yardım gördüklerini anlatan herhangi bir işaret yoktu.

İş afişlerden başlıyor. Her hangi bir banka, maddi yardım yapmayı kabul eder ve bunu ilân ettirmekte de bir mahzur görmezse, her halde bu reklâmın aleyhte olmasnı arzu etmezdi. Halbuki, Üniversiteliler Tiyatrosunun duvarlara astırdığı afiş özentilerinin zavallı görünüşü insana ıstıraptan başka ne verir? Renkli helvacı kâğıtlarına, minicik harflerle, selisi güzel kelimeler sıralamak maksada yetiyorsa bu mevzuda bize başka söz düşmez. Bize öyle geliyordu ki, Üniversiteliler tiyatrosu her şeyden evvel, perdelerini açmadan önce, tiyatronun bir bilgi müessesesi olduğunu kabul etmiş ve kültürle kemalini bulmuş olan zevkin yolunun tiyatrodan geçtiğine inanmış olmalıdır. Gerçekten belki de İnanarak teşebbüse geçilmiştir. Ama ne çare, Üniversiteliler tiyatrosunun makbul heyecanından başka bu ilk teşebbüste övecek bir tarafını bulamıyoruz. Teşebbüs yerinde ve kalmaması icabeden değerdedir. Fakat ilk temsil olarak takdim edilen eser, eser olmaktan ziyade bir özentiden ibaret. Bu mevzuda ne yazılabilir?

Üniversiteliler Tiyatrosu broşüründe tiyatronun maksat ve gayesini anlatması gereken bir yası var! Üniversiteliler tiyatrosu ve Eugene O'Neill, başlığını taşıyor. Paradoksal bir gaye ve hatalı bilginin ifadesi olan bu yazı da yeter derecede bilgiye sahip- olunmadan yazılmış. Üniversiteliler Tiyatrosu imzasını taşıyan bu kalemin yanlışını af edemeyiz. Yazının paradoksu yapılan isin izahında, yanlışları da Eugene O'Neill hakkında verilen bilgidedir.

Broşürde deniliyor ki: "Üniversiteliler memleket iş gücünde yüksek yerleri tutar. Bu yerlerin verimi arttıkça memleket kıymet istihsali de yükselir. Bunun için, işbaşında bulunanların, ihtisas konularını derinleştirdikleri gibi yaratıcı düşünceleri ilham edecek bir kültüre de ihtiyaçları vardı. Oysaki Üniversiteye gelen çoğu gencin genel kültürlerinin zayıf olduğu- bir gerçektir. Ve bu gerçek yüksek öğrenimin sıkıntıları arasında daha da çıplaklaşır. İşte Üniversiteliler tiyatrosu bu çıplaklığı gidermeye çalışıyor...

Biz kısaca tanıtmaya çalıştığımız bu yazarın (Altın) adlı oyununu oynuyoruz. Bu oyun, başta belirttiğimiz amacımıza vasıta olacak. Bizim için önemli olan, bir eseri ortaya koyarken yaptığımız işbirliğindeki zevkin seyredenleri de sarabilmiş olmasıdır."

Burada belirtilen fikirde mutabık bulunuyoruz, ancak Üniversiteliler tiyatrosunun yazdığı ile yaptığı tezat halindedir. Sahnede temsil edilen eserin hazırlanışında, tiyatronun en basit kaideleri dahi göz önünde tutulmamış, hele sahnede konuşmanın bir özelliği olduğu, bu sebeple, şayet mümarese yapılmazsa. Her rol sahibi, kendisine göre bir şeyler yapmayı'tiyatronun icabı saymış. Bu sebeple de, çocukların (evcilik) oynaması gibi bir (tiyatroculuk) oyunu ortaya çıkmış. Üniversiteliyi uyaracak, ona kültür verecek, zevkini geliştirecek olan örnek bu mu olmalıdır? Üniversiteliler Tiyatrosu lüzumludur, fakat o tiyatroya da tiyatro kültürü elzemdir.

Broşürde: "Geçen' yıl öldüğünü, memleketimizde hemen hemen hiç oynanmadığını göz önüne alarak Eugene O'Neill'den bir oyun seçtik" deniyor. Aynı yazıda üç satır sonra 1953 de (evvelki sene) öldüğü bildirilen müellifin ölüm tarihi 27 kasım 1953 tür. Memleketimizde hiç oynanmadiği bahsine gelince: İstanbul Şehir Tiyatrosu 1983 senesinde müellifin "Anna Christie" isimli eserini, 1048 senesinde İzmir Şehir Tiyatrosu ise "Karaağaçlar altında" dramını temsil etmişlerdir. Her iki eser de tiyatro alemimizde hakiki bir sanat hadisesi olmuştur. Bunlardan başka, Eugene O'Neill'in ölümü münasebetiyle Devlet konservatuvarı talebeleri Aralık 1953 de müellifin "İp" adlı eserinin tamamını ve "Farklı" adındaki sterinin de ikinci perdesini oynamıştı.

K İ T A P L A R

Fatih Sultan Mehmet
Tarih yapan adam

İZAHLI OSMANLI TARİHÎ KRONOLOJİSİ

(Yazan: ismail Hami Danişmend. 4 cilt. İstanbulda basım tarihleri : 1941, 1948, 1950, 1955. Sayfaları: 530 + 564 + 770 + 593 = 2457; fiyatı 10+10+19+15=45 lira Türkiye Yayınevi tarih Serisi, Yeni İnceleme ve Telifler : I).

Kitap, Devletimizin en uzun ve en mühim bir tarih devrini içine alan aynı zamanda Garbî Asya, Şarki Avrupa, Şimalî Afrika milletlerinden birçoğunun birkaç asırlık tarihi edan bir kronolojidir. Osmanlı tarihinin ve neticeleri Osmanlı tarihine girmiş ecnebi olayların sentetik biri takvimi mahiyetinde olan eserde - izahlı kronoloji olması itibariyle - herhangi bir olayın geçmiş ve gelecek olaylarla alâka ve irtibatına da işaret edilmekte ve mühim olaylar hakkında ansiklopedik bilgiler verilmektedir. Yeni bir dâvası ve tezi olmayan kitapta, indî nazariyelere rastlanmamaktadır. Belirtilmesi icap eden vaziyetler ve şahsiyetler için muhtelif tarihçilerin mütalâalarını, yazar, kendi mülâhazalarına tercih etmiştir. Meselâ, azamet devrimizin en muhteşem timsalleri olan Fatih, Yavuz ve Kanunî gibi büyük imparatorların şahsiyetleri ansiklopedik izahat içinde tavzih edilirken verilen malûmatta dahi muhtelif kaynakların karşılaştırılmasından faydalanılmış ve olayların neticeleri objektif olarak tesbit edilmiştir. Her didin sonunda, o cildin ihtiva ettiği devre ait Vezir-i Âzamlar, Şeyh-ül-İslâmlar, Kaptan-ı Deryalar, Defterdarlar ve Reis-ül-Küttablar için cetveller vardır. Sıra numarası ile tesbit edilmiş olan bu cetvellerde, alâkadarların tayini, azil ve ölüm tarihleri, memuriyet, müddetleri, milliyetleri ve şahsiyetleri verilmektedir. Gene, ciltlerin sonunda şahıs isimleri; müellif, eser, kütüphane ve ilim müesseseleri; devlet, millet, din ve mezhep, kabile, aile ve muhtelif teşekkül isimleri; yer isimleri için dört ayrı indeks; tarih sırasiyle tahlili bir fihrist; fasıllar fihristi ve dördüncü cildin sonunda bibliyografya ile Osmanlı Padişahlarının başlıca hususiyetlerini gösteren bir yazı bulunmaktadır. Eserde, yılların tesbitinde ve olayların sıralanmasında milâdî Gregorien takvim esas kılınmış ve hicri tarihler de gösterilmiştir. Kitabın her satırında ilim zihniyeti, milliyet şuuru, alınteri ve sabır müşahede edilmektedir. 8 yıl evvel Tahsin Demiray'un birinci cilt için yazdığı önsözün bir paragrafını, eserin tamamlanması dolayısiyle ve aynen tekrarlamak uygun olacak: "ömür sermayeleri tüketilmeden büyük eser mi meydana gelir? ömürden harcanmadan dâva mı kazanılır? Genç ömürler harcanmadan millet mi kurtulur? Gönül ateşleri, demir bedenleri yakıp kül etmeden millî ruh mu doğar?" Geçmişini zevkle okuyabileceği, doğru ve mazbut bir kaynaktan öğrenmek istiyen herkese "izahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi" ni tavsiye ederiz.

●

ORTAOKUL MEZUNLARI İÇİN OKUL SEÇME REHBERİ

(Hazırlıyan: İsmet Kural. Anka'ra 1955 Güzel İstanbul Matbaası. 68 sayfa, fiyatı 199 kuruş).

O k u l seçme ve mesleğe yöneltme bizzat okulların isidir. Maarif Vekâleti bunu henüz esaslı bir şekilde ele alamamıştır. "Bir insanın hayatta hakiki vazifesini bulamaması, gelişi güzel bir işe sürüklenmesi veya hadiselerin zoruyla başaramıyacağı bir işe girmiş olması çok acıklıdır." (John Dewey). Okul ve meslek seçimi için aydınlatıcı her eser faydalı olacaktır. Bu kitapta, okul ve meslek seçme hususu ana hatlariyle incelenerek pratik yollar gösterilmektedir. Orta okul mezunlarının girebileceği okulların kayıt ve kabul şartları, giriş imtihanları, bu okulların kazandıracağı" meslekler açıklanmaktadır.

●

PEDAGOJİK PSİKOLOJİ YAHUT EĞİTİM RUHBİLİMİ

(Yazan: Otto Tumlirz, çeviren: Kabataş Erkek Lisesi Felsefe öğretmeni Münir Raşit Öymen. İstanbul, Mayıs 1955 Nurgök Matbaası. 128 sayfa, fiyatı 250 kuruş).

Eser,' mütercim tarafından tesis edilmiş olan "Azim ve Ümit Kütüphanesi. Oğlumun Kitapları Serisi" nin 5 inci kitabıdır. "Çocuk ve Gençlik Terbiyesinin yolları yahut Pedagojinin Psikolojisi" adı ile yayınlanmış ve mevcudu kalmamış olan kitabın ikinci basımıdır. İlk basımı alâka ile karşılanan ve Maarif Vekâleti tarafından öğretmen yetiştiren müesseselere tavsiye edilmiş olan eserin bu basımının ifadesi sadeleştirilmiş ve birkaç formalık yazı da eklenmiştir. Milletin istikbali demek olan. genç nesillerin yetiştirilmesi ile ilgili olan eserin birinci bölümü yazar ve çevirenin önsözleriyle "pedagojinin psikolojisinde esas meseleler" e ayrılmıştır. İkinci bölümü münferit münasebetler: insan şahsiyetinin mahiyeti, yetişkinin dünyası, gencin dünyası, çocuğun dünyası, eğitim işinin mahiyeti, ana baba ye çocuklar, eğitim isini başarmanın şartları, eğitim işini başarmağa engel olan sebepler; üçüncü bölüm: topluluk münasebetleri: çocuklar birbirini nasıl tanırlar, çocuklar öğretmenlerini nasıl görürler, sınıf topluluğu, gençlerin öğretmenleri ile mücadelesi, çocukların öğretmenleri ile ruhî münasebetleri, öğrenciler hakkında hüküm verme, konularından meydana gelmektedir. Kitabın sonunda "terimler sözlüğü" vardır.

S P O R

Dostluk Maçı
Kıran kırana

Futbol

Atatürk Kupası

Milli Talebe Birliğinin tertiplemiş olduğu Atatürk Kupası maçlarını açmakla bahtiyarım. Şimdi sizleri aziz Atanın hatırası için ihtiram sükûtuna davet ediyorum." Bu sözleri geçen hafta Cumartesi günü Mithatpaşa stadında Vali Gökay söylüyordu. Tribünler tıklım (aklım dolu idi. Bir haftadan beri beşli turnuva hakkında pek çok şey söylenmiş ve yazılmıştı. Kalabalık iyi reklâm edildiğini gösteriyordu. Vak'a maçlar ö-1li sezona girmeden evvel büyük kulüplere varidat temin edilmek maksadiyle yapılmıştı. Fakat İstanbullular bu maksada aldırış etmedikleri ve beş büyük takımın karşılaşmasını seyretmek için Mithatpaşa stadının yolunu tuttular. İlk maçın yapılacağı saat gelip çatmış, hattâ üzerinden kırk beş dakika bile geçmişti. Takımlar sahada gözükmediler. Halk sabırsızlanıyordu. Gecikmenin muhakkak bir sebebi olmalıydı. Niteldin bu sebep pek kısa zamanda belli, oluverdi, İtalyadan bu maçları idare etmek üzere iki hakem davet edilmişti. Hakemler son dakikada mazeret beyan etmişler ve gelmemişlerdi. İdareciler bu vaziyet karşısında müşkül durumda kaldılar ve beynelmilel hakem Sulhi Garan'a bu maçı idare etmesi için müracaat ettiler. Sulhi Garan: "500. lira verirseniz idare ederim" diye cevap verince Adalet ve Vefa kulübü idarecileri çarnaçar bu teklifi kabul ettiler. Kritik bir anda Sulhi Garan'ın fahiş bir fiyat teklifinde bulunması "L" tribününde oturan spor otoriteleri arasında uzun uzun dedikodu mevzuu oldu. Sulhi'yi haklı bulanlar: "Neden istemesin 1-talyadan, Avusturyadan hattâ İngiltereden getirilmiş olan hakemlere 2000 lira vermiyorlar mı? Sulhi Garan onlardan aşağı mıdır?" diyorlardı. Diğer bir gurup ise durumu bu cepheden mütalâa etmiyor ve Sulhi'nin fırsat kolladığını söylüyorlardı. İki aksi tezi müdafaa edenler oyunun sonuna kadar birbirlerini ikna edemediler.

Beşli turnuvanın ilk karşılaşmasını Vefa ile Adalet yaptı. Adaletliler büyük iddialarla karlılarına çıkan rakiplerini neticede 4-1 mağlûp etmeye muvaffak oldular. Doğrusu bu farklı netice maçtan evvel hiç kimsenin aklından dahi geçmemişti. Heyecan son haddini bulmuştu. Tribünlerde bir dalgalanma göze çarpıyordu. Bu arada Beşiktaş ve Galatasaray takımları sahadaki yerlerini aldılar. Bu mühim karşılaşmanın neticesi hakkında bir haftadan beri pek çok şey söylenmişti. Kimin kazanacağı sualine verilecek cevabın zamanı gelmişti. Oyuna hızlı bir tempo ile başlandı. Taraflar birbirlerini uzun müddet deneyip durdular. Fakat her iki taraf da yekdiğerine bu müddet içerisinde bariz bir Üstünlük gösteremedi. Nihayet 19 uncu dakikada demarke vaziyette topu yakalıyan Coşkun sert bir şutla takımını galibiyete götüren golü yaptı. Ve maç ilk devrede yapılan bu golle 1-0 Beşiktaş lehine 'kapandı.

Pazar günü Mithatpaşa stadı gene ağzına kadar dolu idi. Günün ilk karşılaşmasını şampiyonada favori olarak gösterilen Fenerbahçe ile Vefa yaptılar. Fenerbahçeliler neticede sahadan 3-2 galip ayrıldılar. Ama doğrusu istenirse galibiyet hakları değildi. Günün ikinci maçı Beşiktaşla Adalet arasında oynandı. Vorös löbogoya benzetilen Adaletliler bu karşılaşmada çetin rakibi Beşiktaşı çok güzel bir oyundan sonra 2-0 mağlûp etmeye muvaffak oldular. Oyunun bidayetinden sonuna kadar hücum insiyatifi tamamen Adaletlilerin elinde idi. O kadar ince ve zarif hareketler yapıyorlardı ki bir ara Beşiktaşlı futbolcular dahi ellerini bellerine koyarak topun ayaktan ayağa aktarma edilişini seyretmekten kendilerini alamadılar. Adaletin bu başarısını alkışlamayan yoktu. Bu hafta yapılacak olan maçlar Atatürk kupası şampiyonunu ortaya çıkaracaktır. Şimdiki halde en kuvvetli namzet Adalettir.

Güreş

Netice: Ümit!

Karlsruhe'de yapılan Dünya Grekoromen güreş şampiyonasında üçüncü oluşumuz spor muhitinde iyi karşılandı. Bu mevzuda bugüne kadar selâhiyetli şahısların söyledikleri sözler ve yazılmış olan yazılar aşağı yukarı bir noktada toplanıyor: Genç elemanlardan kurulmuş olan takımdan bundan fazlası beklenemezdi. Bu netice ilerisi için ümit vericidir. Nitekim federasyon başkam Vehbi Emre geçen hafta içerisinde gazetelere verdiği beyanatta bu noktaya temas etmiş, alman neticenin normal olduğunu genç ve tecrübesiz olan elemanların muntazam bir çalışma neticesinde Dünya çapında bir şöhret olmaya namzet olduklarını ilâve etmiştir. Selâhiyetli bir ağızdan dökülen bu sözler doğrusu istenirse tevil maksadiyle söylenmemiştir. Çünkü Vehbi' Emre'nin güreş mevzuundaki bilgisi ve feragatli -çalışması daima takdirle karşılanmıştır. Vehbi Emre bu beyanafinda eğer eldeki mevcut gençleri iyi bir çalışmaya tabi tutabilirsek 956 senesinde Melburn'da yapılacak olan Olimpiyatlara ümitle bakabiliriz demektedir. Onun burada kasdettiği bir nokta vardır. O da her-' kesin malûmu olan tahsisatsızlık! Mevcut 32 bin liradan bugün elde bir kuruş bile yoktur. Hattâ güreşçilerin Akdeniz olimpiyatlarına bu vaziyette nasıl götürüleceği bile düşünülmektedir. 5000 liralık tahsisat 00 sporcuyu Barcelona götürüp getirmeye elbette ki kâfi değildir. Buna Umum Müdürlüğün nasıl bir kombinezon bulacağı merak mevzuudur. Almanya dönüşü antrenör Nuri Boy torun İtalyada kalmıştır. Onun üç ay müddetle İtalyan güreşçilerini çalıştıracağı söyleniyor. Nuri Hocanın işin başından ayrılması elbette ki zararımıza olacaktır. Akdeniz Olimpiyatları 956 da Melburn'da yapılacak olan şampiyonaya bir hazırlık olacaktır. Alınacak neticeler bu bakımdan üzerinde hassasiyetle durulmasını icap ettiriyor. Gerek Almanya ve ge-

rekse Barcelonda yapılacak karşılaşmalar neticesinde eksik taraflarımız bütün çıplaklığiyle meydana çıkacaktır. İşte Vehbi Emrenin Üzerinde duracağı noktalar bunları telâfi etmek olacaktır. 956 nın baharında şehrimizde bir güreş festivali yapılacaktır. Bu müzabakalara demirperde gerisindekiler de dahil olmak üzere bütün milletler davet edilmiştir. Festival spor ve sergi sarayında altı gün, altı gece devam edecektir. Elde edilen hasılatın yüzde onu beynelmilel federasyona verilecek ve davete iştirak eden milletlerin şehrimizdeki bütün masrafları federasyon tarafından karşılanacaktır. Akdeniz Olimpiyatları için yeni bir seçme yapılmıyacak ve kamp açılmıyacaktır. Temsil hakkı tanınacak olan gençlere önümüzdeki günlerde birer mektup gönderilecektir. Bu güreşçilerin kimler olacağı belli değildir.

Milletlerarası

Akdeniz Olimpiyatları

Spor dünyasını şimdi en fazla alâkadar eden mevzu önümüzdeki Temmuz ayı içerisinde Barselona'da yapılacak olan İkinci Akdeniz Olimpiyat oyunlarıdır. Bu müsabakalara iştirak edecek olan milletler şimdi harıl hani çalışmaktadırlar. Temmuz ayı İspanyanın en sıcak aylarından biridir. Bu sebeple milli olimpiyat komitesi istişare heyetimiz sadece güreş, basketbol, atletten, dört tek kürek ve eskrim branşlarına iştirake karar vermiştir. Bu mevzuda Beden Terbiyesi Umum Müdürü Faik Binal geçen hafta içerisinde bir konuşma yapmış ve elde mevcut tahsisatın 5000 lira olduğunu bu para ile ancak Barselona 60 sporcu götürülebileceğini sözlerine ilâve etmiştir. Hatılmak kararını almış olduğumuz Branşlara önümüzdeki günlerden 1-tibaren metodlu bir şekilde hazırlanacağımız söyleniyor. Bu vaadler bu güne kadar hemen hemen her temastan evvel söylenmişti. Fakat müsabaka tarihine ancak bir iki hafta kala işin faaliyet safhasına girdiğine şahit olmaktayız. Bu sefer de aynı şeyin olacağını iddia etmiyoruz. Arzumuz verilmig olan sözün zamanında fiiliyata dökülmüş olmasını görmektir.

Atletizm

Yeni rekorlar

Kısa boylu zayıf ve esmer bir gencin iki direk araşma konan çıtayı bir hamlede geçişi orada bulunan yirmi bin kişiyi bir anda lâstik top gibi havaya fırlattı. Hadise 8 Mayıs Pazar günü Mithatpaşa stadında cereyan ediyordu. Çıtayı geçen genç millî atletlerimizden Erdal Akkandı. Akkan İki hafta evvel Çetin Şahiner tarafından 1,92 ile kırılmış olan yüksek atlama rekorunu 1,93 yaparak yenilemişti. Daha sonra çıta 1,97 ye yükseltildi. Erdal bunu da aşarak ikinci rekoru da tesise muvaffak oldu. Sade atletizm müsabakaları yapılmış olsaydı Mithatpaşa stadındaki şeyirci adedi yirmi bin değil çok çok İki yüz olurdu. Fakat her şeye rağmen stadı dolduran futbol meraklıları Erdal'ı uzun uzun alkışlamaktan geri kalmadılar. Erdal'ın bu başarısı hiç de küçümsenecek neviden değildir. Bu derece Avrupanın hemen hemen bu mevsim yapılmış en iyi derecelerindendir. Bilindiği gibi "2,05" le Avrupa rekoru İngiliz atleti Peter Wells'e aittir. Cumartesi ve Pazar günü "Milli Takım seçmeleri ismi altında yapılan müsabakaların hakiki gayesi 21 ve 22 Mayıs tarihlerinde şehrimizde yapılacak olan Türkiye - Mısır milli atletizm karşılaşmasına milli takımımızı tesbit etmek içindir. Her iki gün yapılmış olan muhtelif yarışlardan elde edilen dereceler - Erdal Akkan hariç - peşinen söyliyelim ki memnuniyet verici olmamıştır.'Vakıa bunda atletizm mevsimi henüz yeni başlamış olması ve atletlerimizin form tutamamış olmalarında mühim rolü vardır. O halde söylenecek söz hava şartlan bizden çok daha iyi olan ve dolayısiyle çalışma imkânı bulabilen Mısırla zamansız karşılaşmış olduğumuzdur. Bakalım 12 Mayıs tarihine kadar tesbit edilecek olan milli takımımız form tutabilecek mi? İşte bu nokta şüphe götürür. İki gün yapılan yarışlarda alınan teknik neticeler şunlardır:

110 Engelli:
1. Mehmet Egeli (İzmir) 16,4

400 Metre:
1. Fahir özgüder (Ank.) 50,2

100 Metre:
Muzaffer Selvi 11,2

Yüksek Atlama:
Erdal Akkan Y.T.R. 1,07

Uzun Atlama:
Yalçın Ünsal (Ank.) 6,54

. 200 Metre:
Yordanidis (B.S.) 22,5

400 metre engelli:
Emin Doybak (G.S.) 55,8

#00 Metre:
Unsal Somuncuoğlu (G.S.) 1,59,6

Fenerli Hüsamettin gol peşinde

Vefa maçını kurtardı

Okuyucu Mektupları

Yazı İşleri Müdürlüğüne,

30. Nisan. 1955 tarihli Akif'in 8 inci sahifesinde Fuat Köprülüye ait olan yazınızı okudum. Bu yazıda iki noktayı sehven yanlış yazdığınıza kani olarak, müsaadenizle, düzeltmek isterim:

1 — Yazının üçüncü paragrafında "Mehmet Fuat, Köprülüler soyundan" denmiş. Merhum müverrih Ali Emirî'nin vaktiyle açıkladığına göre sayın Mehmet Fuat, Köprülüler soyundan değilmiş.

2 — "Köprülü., demokrasiye doğru bir gidişin başlaması üzerine İktidar partisinden istifa ederek..." diye yazılmış. Bu da yanlıştır. Köprülü C.H.P. den istifa ederek ayrılmadı, C.H.P. den çıkarıldı.

Bu hususların, tarihi yanıltmamak bakımından düzeltilmesini saygılarla rica ederim.

Okuyucunuz
E. Düzgören

KENDİ EVLERİNİ DİĞER ARZU VE İHTİYAÇLARINDAN AYIRDIKLARI PARALARLA VE BUNA İLÂVETEN

YAPI TASARRUFU

SİSTEMİNİN GENİŞ İMKÂNLARİYLE KURMUŞLARDIR.

YAPI TASARRUFU HESAPLARININ MAHİYETİ NEDİR?

Yapı Tasarrufu, bir ev yapmak için yetecek parası olmayan vatandaşlara bu imkâm muhakkak temin eden gayeli bir tasarruf yoludur.

İnşaa ettireceği ev bedelini Türkiye Emlâk Kredi Bankası nezdinde biriktirecek vatandaşa evini tamamen yapıp bitirmesine yetecek kredinin tahsis edileceği peşinen vaad, ve taahhüt edilmektedir.

YAPI TASARRUFU HESABI İLE NE MİKTAR KREDİ TEMİN EDİLİR?

Yapı Tasarrufu hesabında para biriktiren vatandaşlara yaptıracakları ev bedelinin % 90 mı geçmemek üzere % 5 faizli 30.000 lira ve bu yetmezse Banka usulleri dahilinde % 7 faizli 10.000 liraya kadar munzam kredi verilmektedir.

BU KREDİLERİN VADELERİ NE KADARDIR?

% 5 ve % 7 faizli kredilerin vadeleri 10 yıldan bağlıyarak 20 yıla kadar çıkmaktadır.

YAPI TASARRUFU KREDİLERİNİ NE KADAR MÜDDET İÇİNDE ALMAK KABİLDİR?

İstediği kredinin dörtte birini 18 ayda Yapı Tasarrufu hesabında biriktiren vatan-" daş mukavele ile tâyin edilen krediyi almağa hak kazanır.

TÜRKİYE EMLÂK KREDİ BANKASI, HER YIL (15000) DEN FAZLA VATANDAŞI EV SAHİBİ YAPMAKTADIR. KURACAĞINIZ MESKEN İÇİN LÜZUMLU UCUZ FAİZ VE UZUN VADELİ KREDİYİ ANCAK, EMLAK BANKASINDA AÇTIRACAĞINIZ

YapıTasarrufu

HESABINDA BİRİKTİRMEK SURETİYLE MUHAKKAK TEMİN EDEBİLİRSİNİZ. KENDİ EVİNİZE, TA • LİHE, TESADÜFE GÜVENMEDEN SAHİP OLMANIN TEK EMİN YOLU BUDUR

TÜRKİYE EMLÂK KREDİ BANKASI

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
BİRİNCİ YILDÖNÜMÜ İLÂVESİ

AKİS - SAROL DAVASI

SAVCININ İDDİANAMESİ — MÜDAHİL VEKİLİNİN İDDİANAMESİ — SANIĞIN MÜDAFASI — EHLİVUKUF RAPORU — ESBABI MUCİBELİ KARAR — TEMYİZ LAYİHASI

14 Mayıs 1955
Ankara

AKİS- SAROL DAVASI

DAVANIN AÇILMASI

24 Kasım 1964 Çarşamba günü, öğleden sonra, Ankarada 18992 numaralı telefon acı acı çaldı. Bir kadın sesi:

"— Burası AKİS Mecmuası!" diye cevap verdi.

"— Burası Ankara Cumhuriyet Müddeiumumiliği.. Gazetenizin sahip ve yazı işleri müdürü Metin Tekerin, ifadesine müracaat edilmek üzere bugün saat 15,30 da Adliyeye gelip Müddeiumumi Muavini Nuri Siler'i görmesini rica ederim.."

"— Metin Toker burada yok.."

"— Kendisini bulup, lütfen bunu bildirmenizi dilerim."

Aynı gün saat 15.30 da Metin Toker Adliye binasından içeri girdi ve Basın Savcısı Nuri Siler'e ifadesini verdi. Savcılık AKİS Mecmuasının 2 Ekim ila 20 Kasım tarihli sayılarında "Devlet Bakanı Dr. Mükerrera Sarol tarafından çıkarılan Türk Sesi gazetesi için ilkokullara abone kaydedilmesi hadisesini vesile edip sıfat ve hizmeti dolayısiyle mumaileyhin itibarını kıracak ve şöhretine zarar verecek" neşriyatta bulunduğundan bahisle Dr. Mükerrem Sarol'un muvafakatini almış ve Metin Toker aleyhinde dâva açmıştı. Metin Toker savcı muavinine bu neşriyatın bir kısmının vakıaların haberi, bir kısmının ise bazı prensiplerin müdafaası olduğunu ve hiç kimseye hakaret edilmediğini bildirdi.

Dâvanın ilk celsesi 9 Aralık 1954 Perşembe günü görüldü. Duruşmayı kalabalık bir dinleyici kütlesi alâkayla takip ediyordu. Metin Toker, savcıya verdiği ifadesini mahkemede tekrarladı.

Savcının iddianamesi

Tkinci celsede, savcılık makamını işgal eden Nuri Siler, iddianamesini okudu. Bu iddianamenin tam metni şuydu:

O. Müddeiumumiliği
Esas : 954/6473

Toplu basın Asliye Ceza Mahkemesinin 964/33 esas saydı dosyası için C Müddeiumumiliğinin esas hakkındaki mütalâasıdır.

Neşir yolu ile Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol'un itibarını kıracak ve şöhretine zarar verecek şekilde neşriyatta bulunmaktan maznun AKİS Mecmuası sahibi ve yazı islerini fiilen idare eden mesul müdürü Ekrem oğlu 1340 doğumlu Hakkı Metin Toker hakkında yapılan duruşma sonunda:

Maznunun sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mesul müdürü bulunduğu haftalık Akis mecmuasının 1 — 2 Ekim 1954 tarihli nüshasının altıncı sayfasında (Vekilin gazetesi) başlığı ile çıkan imzasız yazıyı,

2 — 23 Ekim 954 tarihli nüshasının altıncı sayfasında Vekilin gazetesi başlığı ile çıkan imzasız yazıyı,

3 — 30 Ekim 1954 tarihli nüshasının 7. el sayfasında (Bu vekil istifa etmelidir) başlığı ile çıkan imzasız yazıyı,

4 — 13 Kasım 1954 tarihli nüshasının 7 nci sayfa 3. sütununda (Demokrasi, mektepteki hazine) başlığı ile çıkan ve 8 inci sayfa ile 9 uncu sayfanın bir ve ikinci sütunlarında devam eden imzasız yazıyı,

5 — Tine Akis Mecmuasının bu nüshasında 8 sayfanın ortasında (Madem ki istifa etmiyor!) başlığı ile çıkan imzasız yazıyı, -

6 — Yine aynı mecmuanın 20 Kavun 1954 tarihli nüshasının üçüncü sayfasının Kendi Aramızda sütununda "Sevgili AKİS Okuyucuları" başlığı ile çıkan imzasız yazıyı,

7 — Ayni nüshamn7. sayfasında (Bir sırça köşk hikâyesi) başlığı ile çıkan imzasız yazıyı,

8 -— Yine aynı nüshanın 8 ve 9 uncu sayfalarında (Türk Sesi ilkokullara resmen abone yapılmıştır) başlığı ile çıkan imzasız yazıyı,

neşrettiği yukarda tarihleri yazılı ve dosyada mevcut 21, 24, 25, 27 ve 28 sayılı Akis mecmuaları ile anlaşılmıştır.

Bu yazılardan:

1. Numaralı yazıda: A) - (Sayfa 5, sütun 1).

"Zira doğrusu istenilirse ne Türk Sesi Mühimdir, ne de meçhul şöhretlerden olan başmuharriri. Fakat Türk Sesi İşletmeler Vekili ile aynı kabinede bulunan Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol'un gazetesidir ve gazetenin neşriyatı onun direktifi ile tesbit edilr."

B — (Sayfa 5, sütun 2) "Dr. Mükerrem (Sarol'un vekilliği ise daha düşünüldüğü an pek -çok itirazlara yol açmıştır. Kendisi bizzat ifade ettiği gibi fazla şimşek çeken bir paratonerdir."

C — (Aynı sütunda) "Fakat Allaktan ki Türk Sesi okunmuyordu ve Burhan Apaydın Savcı değildi" şeklindeki fıkraları ve yazının tamamı 2 numara ile işaret edilen yazıda (Sahife 6, süt 2) Türk Sesi gazetesi okuyucularımızın artık öğrendikleri .gibi hükümetin basın ve yayın işlerini tedvire memur Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol'un gazetesidir. Dr. Mükerrem Sarol'un gazeteciliği mesleki değil, tâbiri caiz ise arızidir. Politika hayatına atıldıktan ve partisi iktidara geldikten sonra kendisi bir de gazeteye sahip olmuştur.

E — (Sayfa 6, sütun 3) "Ancak Dr. Mükerrem Sarol basın işlerini tedvire memur Devlet Vekâletine getirilmiştir ve bu sıfatla Devletin resmî ilânlarının tevziinde en selâhiyetli söz sahibidir. Denilebilir ki resmi ilânları o tanzim eder. Yalnız resmi ilânları değil Devlet idarelerinin gazete ve mecmualara abone olmaları hususunda karar vermek hakkı çok zaman ona aittir" şeklindeki kısımları ve yazının tamamı.

3 numara ile İşaret olunan (Bu vekil istifa etmelidir) başlıklı yazıda ise Amerikadaki Charles Wilson hâdisesi hatırlatıldıktan sonra:

F — • "Siz sokaktaki adama ticaret yapan ticaret vekilinin bir mahzur olmadığını anlatamazsınız. Zaten aslına bakarsanız büyük bir mahzurdur ya... Bizde böyle bir vekil vardır. Bu vekil Doktor Mükerrem Saroldur. Dr. Mükerrem Sarol hem Türk Sesi adlı bir gazetenin sahibidir Hem de basm işlerini tedvire memur Devlet Vekilidir. Türk Sesi gazetesinin sahibi bu sıfatla hükümetin resmi ilânlarını tamamiyle şahsî takdirle tevzi etmektedir. Ve biç kimseye hesap vermek mevkiinde değildir." şeklinde başlıyan yaznın tamamı.

4 numaralı yazının G — (Sayı 27, sayfa 7, sütun 3) "Kenarda bir raf duruyordu. Rafın üstü ise gazete ile doluydu. Gazete ama üstlerinden bandları sıyrılmamış gazete... Demek ki bunlar okunmamış gazetelerdi. Hüseyin Ezer bir .tanesini eline alıp baktı. Türk 'Sesi yazıyordu. O; zaman gazetelerin sırrı anlaşıldı. İlkokul, Devlet Vekilinin satılmayan gazetesine abone idi."

H — (Sayfa 8, sütun 1) "Bahis mevzuu tamimde ise Maarif Vekili Türk Sesi gazetesine abone olunmasının faydalı olduğunu resmen beyan ediyordu. Bir gazete ki bedava geldiği halde - yani parasını devlet, devlet vekili olan gazete sahibi ödediği halde - ilkokulda merak edip de bandını açan bir tek insan çıkmamıştı. Hangi fayda ve bilhassa kime fayda?"

I — (Sayfa 8, sütun 3) "Oğuz Akal gazetecüiğe de meraklıdır. Bir zamanlar Mithat Perin ile beraber İstanbul Ekspres gazetesinde ortaktı. Sonradan Türk Sesi gazetesinde Dr. Mükerrem Sarol'un ortağı olmuştur. Lisans almanın çok güç olduğu bir devirde Oğuz Akal ithalâtçılığa başlamak cesaretini göstermiştir.'-

J — (Sahife 8, sütun 3) "Zira hiç kimse yüz binlerce liralık bir tesisi ve oradan çıkan gazeteyi durup dururken "kıymetli gazetecilerimizden Atıf Sakar'a devretmez. Hem de sadece mesai karşılığında..."

K — (Sahife 8, sütun 3) "Demokrat Parti iktidardan düşerse Dok-

tor Sarol da pek çok şey kaybedecektir. Ama bir yolu beraberce yürümekte mahzur görmüyorlar."

5. numaralı yazının ve (sahife 8, orta sütun) "Tine bu sütunlarda bizzat gazete sahibi olan bir kimsenin gazetelere resmi ilânı istediği gibi dağıtan bir vekâletin başına geçip bu sıfatla kendi gazetesine fazla değil hattâ normal değil normalin altında da olsa menfaat sağlamasının bir demokraside amme vicdanım rahatsız ettiğini hatırlattık. Bu nasıl iştir dedik. Dr. Mükerrem Sarol hem alıcıdır hem vericidir."

M — (Sa. S, orta sütun "Şimdi Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol'dan soruyor ve umumi efkar önünde hesap vermesini İstiyoruz:" Cümlesinden sonra sorulan dört sual ve yazının tamamı ve 6 numaralı yazının;

N — (Sayı 28, sayfa 3) "Aman yarabbi kuyruklarına basılanlar nasıl da havaya fırlıyorlar, ne de canhıraş çığlıklar atıyorlar.

Bir adam birkaç gazeteyi birden üzerimize saldırtmış bulunuyor. Gerçi bunların topunun fiilî satışını ele alsanız tek başına Akis'in satışını ya bulur ya bulmaz. Şeklindeki fıkrası (Ş fıkrası ile alâkalıdır.)

7 numaralı yazının O - (Sayı 28, sayfa 7, sütun 2, 3) "Nedir Dünya gazetesinin günahı, nedir bu beğenilmeyen neşriyat. Bunu anlamak için Ok yazının ilk satırını okumak kâfidir: "Meşhur atalar sözüdür: sırça köşkte oturan komşusuna taş atmaz. Dünya gazetesi bir müddetten beri Devlet Vekili Mükerrem Sarol'u diline dolamış onun her hareketini tecessüsle takibetmiş...." şeklindeki kısım ve tamamı.

P — (Sayfa 7, sütun 2, 3) "Merak ediyorlar... Münevverler niçin Demokrat Partiden uzaklaşıyorlar diye.. Tine merak ediyorlar niçin bizzat Demokrat Parti içindeki kıymetli idealist insan bir kenara çekiliyor diye.. Merak ediyorlar niçin bir zamanlar Demokrat Partiyi canı gönülden destekliyenler artık ona küskündürler diye... Nasıl uzaklaşmasınlar, nasıl çekilmesinler, nasıl küsmesinler? Bunca gayret- bunca emek, bunca fedakârlık bir Mükerrem Sarol için mi idi?" şeklindeki fıkraları ve tamamı.

8 numaralı yazının R • (sayı 26, sayfa 8, sütun 1) Devlet Vekili Mükerrem Sarol'un bir yandan hükümetin basın işlerini tedvir ederken diğer taraftan da sahibi bulunduğu Türk Sesi gazetesini işletmesini kendi gazetesine devletin resmi ilânlarını bizzat vermesini tasvip etmediğimizi bir demokraside böyle bir duruma asla müsaade edilmemesi gerektiğini aynı ölçüler içinde anlatmaya çalıştık."

S — (Sayfa 8, sütun 1) "Aynı resimler bazı gündelik gazetelerde de çıktı. Maarif Vekili Celal Yardımcı Hürriyete bir tavzih gönderdi, bu tavzihte kendisinin valiliklere ve maarif müdürlüklerine Türk Sesi'ni tavsiye etmediğini bildirdi. Bir diğer tavzihi Dr. Mükerrem Sarol yaptı. Bunda Maarif Vekilinden ne şifahen ne de tahriren gazetesine abone bulunmasını istemediğini ifade etti. Bunlar bir takım küçük tevillerdi. İkisi de ilkokullara Türk Sesi gazetesinin parası hükümet tarafından ödenmek suretiyle abone kaydedilmiş olduğunu inkâra cesaret edemedi."

Ş — (Sa. 8, sütun 3) "Bu telkinin en güzel numunesini mahut Türk Sesi, gazetesinde mahut Burhan Belge'nin patronundan emir alarak yazdığı ve "Bizantinizmi hortlatmıyalım" adlı başmakalede bulmak kabildir." N. fıkrası ile alakalıda[1].

T — (Sahife 8, sütun 3) "Biz kimin kellesini istiyoruz? Eğer varsa irtikâp yapanların, nüfuz ticaretine girişenlerin, mevkilerini, makamlarını suistimal edenlerin kellesini.."

U — (Sayfa 9, sütun 1) "Mahiyetini bu sahifede gördüğümüz Türk Sesi gazetesi, parası resmî makamlar tarafından ödenerek ilkokullara abone yapılmıştır. Bu gazeteyi ilk okullara sokan kimdir? Kim olursa olsun, vazifesini, makamını suistimal etmiştir."

V — (Sahife 9. sütun 2) "Hâdise sırasında Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol gazetenin sadece fiilî değil, aynı zamanda hukuki sahibi durumundaydı. Dr. Mükerrem Sarol o sıfatla bu hakaretten menfaat temin etmiştir. Tahkikatın selâmeti neyi icap ettiriyorsa o yapılmalıdır. İcap eden şey. Dr. Sarol'un artık nihayet hükümete ve demokrat partiye bir yük olmaktan vaz geçmesi, biraz feragat göstermesi, makamına dürt elle sarılmayıp tahkikatın sonuna kadar çekilmesidir." Şeklindeki fıkraları ve yazının tamusu ile Türk Sesi gazetesinin Devlet Vekili Mükerrem Sarol'a ait olduğu,

Bu gazetenin satışınm çok az olduğu,

Devlet Vekili Mükerrem Sarolun hükümetin basın ve yayın içlerim tedvire memur olduğu resmi ilânların tevzide en selâhiyetli şahıs bulunduğu, devlet dairelerinin gazete ve mecmualara abone olmaları hususunda karar vermek hakkına sahip bulunduğu (E bendi), İlkokulun devlet vekilinin satılmayan gazetesine abone kaydedildiği (G bendi), Türk Sesi gazetesinin ilkokullara abone kaydedilmesi sırasında Devlet Vekilinin bu gazetenin hem fiilî ve hem de hukukî sahibi bulunduğu (V bendi), Türk Sesi gazetesinin Atıf Sakar ve Oğuz Akal'a devrinin kâğıt Üzerinde hür devir yani muvazaa olduğu ve Mükerrem Sarol'un ortağı olan Oğuz Akal'ı lisans almanın çok güç olduğu bir devirde ithalâtçılığa başlamak cesaretini gösterdiği (H, t bendleri), Dünya gazetesinin Devlet Vekili Mükerrem Sarol hakkındaki neşriyatının müdafaa okluğu (O bendi), Dr. Mükerrem Sarol'un gazeteciliğinin arızi olduğu ve politika hayatına atıldıktan sonra gazete sahibi olduğu (D bendi), yazılmak suretiyle Devlet Vekili Mükerrem Sarol'un makamının nüfuzunu suistimal ederek sahibi olduğu gazeteye fazla resmî ilân verdirdiği ve bu gazeteyi ilkokullara resmen abone kaydettirdiği hususları isnad edilmiş bulunmaktadır. Ayrıca N bendi ile Ş bendi birlikte mütalâa olunduğu takdirde "kuyruklarına basılanlar" ve "bir adam" sözlerinin devlet vekili Mükerrem Sarol'u istihdaf eylediği anlaşılmaktadır.

Maznunun gazetelerde çıkan yazıların bir kısmının havadis ve bir kısmının tenkid mahiyetinde olduğu yolundaki müdafaası Akis mecmuasının 21 sayıdan itibaren Türk Sesi gazetesi mevzu ve vesilesiyle vaki neşriyatının karilerde Devlet Vekili Mükerrem Sarol'un memuriyet mevki ve nüfuzunu suistimal etmek suretiyle menfaat sağladığı intibalarını yaratmakta olması ve bu intibaın afakî mahiyet ve mânada davacının itibarını kıracak, şöhret ve servetine zarar verebilecek bir mahiyet iktisabetmiş bulunduğundan kabule değer görülmemiştir.

Bu itibarla maznunun hareketine uyan 5680 sayılı basın kanununun 16 ncı maddesi delaletiyle 6334 sayılı kanunun birinci maddesinin 2 numaralı bendi ve bu maddenin son fıkrası gereğince cezalandırılması ve suçun aynı kasıt altında muhtelif zamanlarda işlenmiş olması sebebiyle T. C. kanununun 80 inci maddesinin nazara alınması ve ayrıca mevkute sahibi sıfatiyle hakkında 6334 saydı kanunun 5 inci maddesinin tatbiki talep ve iddia olunur.

28/12/954 C. Müddeiumumisi
Nuri Süer

Müdahil vekilinin iddianamesi

avcının iddianamesini müdahil vekili Burhan Apaydının İddiaları takip etti. Bu iddiaların tam metni şuydu:

Ankara Toplu Basın Asliye Ceza Hâkimliğine,

Dava mevzuu Akis dergisinde sanık tarafından yazılan ve neşrolunan yazılarda hakim olan maksat, zihniyet, ruh itibariyle ve aynı zamanda münderecatları bakımından bunların hakareti amiz bir mahiyeti haiz olduklarını göstermektedir. Okunduğu vakit, sarfedilen kelimelerin, tertip edilen cümlelerin mânası hakaret suçunun mevcudiyetini asıkça ortaya koyuyor. Tazıların her biri bu vasfı haiz olduktan başka, neşriyatın sistemli ve devamlı olan hususiyeti ayrıca dikkate alındığı takdirde, bütün bunları okuyanlarda müvekkilimin haysiyet, namus ve se-

refine, itibar ve şöhretine halel getirici bir intiba ve kanaatin hakim kılınmak istendiği aşikar surette müşahede olunmaktadır.

Sanık, Akis mecmuasındaki yazıları ile, hakaret usul ve vasıtalarında yeni bir çığır açmış vaziyettedir. Havadis namı altında, dedikodu yapmaktadır. Bu suretle haber vermek hürriyetinin ve fonksiyonunun dışına çıkmıştır. Tahlil ve tenkid namı altında, ferdi haklara bunların başında gelen haysiyet ve şereflere tecavüz, taarruz etmektedir. Bu bakmadan da tenkid hürriyetinin hudutlarını tamamiyle aşmış, şeref ve haysiyet mefhumlarını çiğnemiş vaziyettedir. Yazılarında fikir değil, şahsiyat yapmak his ve düşüncesi yardır. Halbuki matbuat hürriyeti, tenkid hürriyeti bu değildir. Tenkid namı altında hakarete tevessül etmek de kalem haysiyeti ile kabili telif olamaz. Bunu bilmiyenlere, bilmesi icap ettiği halde öğrenmiyenlere, bunun ne olduğunu kanun öğretir. Bu bakımdan sanık Metin Teker, şu anda, kanunun kendisine fazilet esasını, başkalarının haysiyetine riayet kaidesini öğretmek istediği bir öğrenci durumundadır.

Demokratik rejimin en büyük düşmanı, hürriyetlerin başkalarına zarar verecek surette kullanılmalarını terviç eden anarşik ruh ve düşüncedir. İftira ve tezvir de bunun vasıtalarıdır.

Fakat, Demokrasi, kanun hakimiyeti rejimidir. Hürriyetlerin" suistimalini kanunla önler. Halk hâkimiyeti prensibinin tatbiki suretiyle teşekkül eden. Meclis'in teşrii faaliyetlerinin manevî meşruiyeti, bu kanunlarda hâkim olan ahlâki esasların yaşanılan devir içindeki haklılık ve doğruluklarının belli başlı bir kıstasıdır.

Binaenaleyh, sanık hakkında tatbikini istediğimiz kanun, demokratik rejim ahlâkını her türlü fesat ve fitne faaliyetlerinden masun tutarak, ferdi şeref ve haysiyetleri korumak gayesini taşıyan bir kanundur.

Sanık, biraz sonra tafsilen arzedecegimiz veçhile, bu kanunu ihlâl etmiştir. Fakat o suretle ki, galiz kelimeler kullanarak, küfürler savurarak değil, yazılarına küfür zihniyetini hakim kılıp, kelimelerin cümlelerin mânası itibariyle şeref ve haysiyetlere tecavüz etmiş, isnatlarda bulunmak yoluna sapmıştır. Yazıların heyeti umumiyesi böyle bir mahiyet, taşıyor. Sanık, matbuat hürriyetini siper edinmeğe çalışarak - tabir caizse - demokratik küfürler savurmak cihetine gitmiştir.

Sanığın bu yolu tercih edişindeki esas maksat şudur: Öyle şeyler yazılsın ki, her nevi muhit hu mecmuadan çekinsin, vatandaş, hakkında yazılanların tazelenmesinden dahi ürkerek mahkemeye dahi gidemesin.

işte. sanık, bu suretle bir şöhret elde etme hırsına ve düşüncesine k"apılmıştır. Fakat, düşünmemiştir ki, haysiyet ve şereflere mütemadi taaruzun neticesi kanunun çarkları arasına girmektir.

Vatandaşı korkutucu, sindirici bir neşriyat gayesi taşıyanların en başta musallat oldukları kimseler devlet adamlarıdır. Çünkü, efkârı umumiyenin her gün karşısına çıkan şahsiyetlere karşı yapılacak bu şekil hücumlar, onları gayeye daha çabuk yaklaştırır, düşüncesindedirler. O tarz yazılarla, manevi bir hakimiyet kurmak maksadı peşindedirler. Fakat, demokratik rejimde, buna asla mesağ yoktur. Çünkü, Devlet adamı, milli hâkimiyete güvenir ve onun üstünlüğüne hiçbir surette halel getirmemek düşüncesi ve onun'yerdiği azim, iftira ve tezvir zihniyetinin hakimiyet tesisine, imkân vermez, işte, sanık aleyhine müvekkilimin açtığı dava, onu bu şekil bir zihniyetle mücadele etmek kararını vermiş olduğunu gösterir.

Metin Toker
Dr. Sarol değil

Sanık kolay bir şöhrete erişeceğini sanmış, bir vekil düşürmek suretiyle sözde kuvvet kazanacağını hesaplıyarak bu hareketin kuvvetini müvekkilimin şeref ve haysiyetini aç bir şekilde, ihtirasla yemek hülyasına kapılmış, fakat yanılmıştır. Demokrasi şeref ve haysiyetle!- çiğneten bir rejim değil, onları koruyan bir idaredir. Sanığın bu noktada da demokratik bir rejim içinde bulunduğumuzdan haberi olmadığı anlaşılıyor.

Yazıların heyeti umumiyesi hakareti mutazammın bir mahiyet taşımakla beraber, yazılar arasında, sureti hususiyede tasrih edilen kısımlar hakaretin mevcudiyetini daha bariz bir şekilde ortaya koymaktadır:

1 — Akis mecmuasının 21 inci sayısındaki (Bir beyanat etrafında) başlıklı yazının 5 inci sahife 2 nci sütununda şunlar eöylenilmektedlr: prof. Fethi Çelikbaş kabinenin umumi efkâr tarafından tutulan, münevverlerce takdir edilip sevilen ve başvekilin bir yardımcısı olarak onun yanında vazife görmesi istenilen azaları arasındadır. Dr. Mükerrem Sarol'un vekilliği ise, daha düşünüldüğü an, pek çok itiraza yol açmıştır..."

Akis mecmuasında bu satırlar, Türk Sesi gazetesinde çıkan bir başmakalede o zamanki İşletmeler Vekili Fethi Çelikbaş'm kömür mevzuunda verdiği bir beyanatın tenkid edîlmesi sebebiyle çıkmıştır. Bu münasebetle ortaya Akis tarafından atılan ve tamamiyle hilafı hakikat olan ithamların yanında, mevzu dışına çıkılmış olarak Mükerrem Sarol'un şahsına hücum ve taarruza geçildiğini görüyoruz. Müvekkilim Devlet vekilidir, Devlet vekilliği vazifesi, Başvekâlete mevzu işlerin bir kısmının ifasına taallûk eder. Fethi Çelikbaş, o tarihte İşletmeler Vekili bulunuyordu. Akis mecmuası Fethi Çelikbaşı İşletmeler Vekili olarak değil de Başvekil yardımcısı, Devlet Vekili olarak görmek sevdasına kapılmıştır. Buna karışılmaz. Fakat, sevdanın altında bir maksat gizlidir. O da müvekkilimin şeref ve haysiyetine taarruzdur. Sanık, bu taarruzunu sinsi ve korkakça yapıyor. Fakat maksadına, hakarete ulaşmak suretiyle vasıl oluyor. Şöyle ki:

Fethi Çelikbaş için, umumi efkârca tutulan, münevverlerce takdir edilip sevilen, başvekilin bir yardımcısı olarak onun yanında vazife görmesi istenilen kabine azasıdır, dedikten sonra Devlet Vekili olan müvekkilim için "Dr. Mükerrem Sarol'un vekilliği ise daha düşünüldüğü an pek çok itiraza yol açmıştır..." demenin mânası açıktır. Başvekilin yardımcısı vekil olarak görülmesi arzu edilen bir şahıs diye Fethi Çelikbaşa meziyetler-atfettikten sonra müvekkilim için "Dr. Mükerrem Sarol'un vekilliği ise..." denilip şahsî vasıfları üzerinde pek çok düşünülmesi icap ettiği yolunda bir ifade kullanılması, hakaretin ta kendisidir. Doğrudan doğruya zemmetmek suretiyle yapılan bir hakaret ile, başkasını methedip diğerini onun aksi gibi göstermek suretiyle yapılan hakaret arasında mâna farkı yoktur. Fark, hakaretin şeklindedir.

Sanık, bu noktadaki hakaretinin o derece anlaşılması gayesindedir ki, "Bu bakımdan mumaileyhin, işletme-

leri idare eden meslektaşı hakkında fazla muhabbet beslememesi tabiidir" demek suretiyle hakaret maksadını daha da açıklamaktan çekinmemekte, hakaretin herkes tarafından anlaşılıp bilinmesini arzulamaktadır.

Sanık, bununla da kalmıyor. Müvekkilimi, husumet tahtında, - sözde şahsi meziyet farkından neşet ettiğini iddia eylediği husumet bakımından - diğer bir kabine arkadaşı aleyhine "neşriyat yaptırmak" la ithama kalkışıyor. Bu, baştan başa yalan bir iddia idi. Çünkü, İşletmeler vekili beyanatım verdiği vakit, Başvekil şarkta biç. tetkik seyahatine çıkmıştı. Ve Mükerrem Sarol da refakatlerinde idi. Bahis mevzuu yazı da bu sırada intişar etmiştir. Ve imzalı olarak gazetenin başmuharriri tarafından kaleme alınmıştır. Bu hususu zikredişimizden maksat, sanığın yazılarının esasta da hilafı hakikat mahiyet arzettiğini bir misalle ortaya koymaktır.

Yazıda "Aynı hükümette yer alan iki vekilden birinin kendi gazetesinde öteki aleyhinde neşriyat yaptırması..." şeklinde müvekkilime isnad edilen fiil, müvekkilimin siyasi itibar ve haysiyetine, insanlık vekarına halel getirici bir mahiyet arzediyor. Çünkü, vekillik, amme vazifesidir. Bu vazife ve sıfatı üzerine alan bir insan şahsi hırs ve husumetine tabi olamaz. Olursa, itibarına halel gelir. Kabinede, memleket mukadderatı muhtelif cepheleriyle vekillere emanet edilmiştir. Böyle bir durumda, bir vekili diğer bir vekil arkadaşı aleyhinde "neşriyat yaptırmak" ile itham etmek, o vekili amme vazife ve sıfatına memleketçilik duygusu yerine şahsi hırs ve kinin, şahsî hisleri hakim kılmış olmak ile itham demektir. Bu ise, siyasi itibarı kıracak, şöhrete zarar verebilecek bir hususun isnadından, vekar ve haysiyete tecavüz ve hakaretten başka bir şey değildir.

Sanık, ayrıca 6334 sayılı kanunun 1 İnci maddesinin ikinci bendinde mevzubahis edilen "servete zarar verebilecek" bir hususta da suç işlemiş bulunmaktadır. Mezkûr sayının 5 inci sahife 2 nci sütunu alttan ikinci fıkrasında aynen şöyle deniliyor: "Fakat, Allahtan ki Türk Sesi okunmuyordu." Bir gazetenin okunup okunmaması, satış derecesi ancak o gazete mensuplarını alâkadar eder. Bir gazeteyi "okunmaz" diye takdim etmek, gazetenin manevi olduğu kadar maddi cephesi (servet) ile alâkalıdır. Sanık, okuyucular nazarında gazetenin itibarını sarsmak gayesini takibetmiş ve buna uygun tabirler istimali ile okuyucular ve ilân sahiplerinin gazeteye olan alâkalarım bertaraf etmek, azaltmak gibi servete zarar verici bir isnatta, okunmuyor isnadında bulunmuştur. Esasen, daha sonraki, yazılarını tahlil ederken de zikredeceğimiz veçhile, sanık hakaret ile beraber servete zarar verici fül ve hareketlerine de devam etmiştir.

2 — Akis mecmuasının 24 üncü sayısının 5 ve altıncı sahifelerinde İntişar eden yazılar:
Vekilin Gazetesi, başlığı altındaki yazının hakaret âmiz mahiyeti ile bu yazıda geçen bazı kısımların 4 üncü sahif enin (Değişiklik var mı? Yok mu?) başlığı altında 4 cü sahifeden devam eden ve 5 inci sahifeye atlıyan yazıda kullanılan tabirler ile irtibatı olduğu hususunu ve o suret-' le hakaretin atıftı bir tarzda yapıldığını ortaya koymağa çalışacağız:

a) Vekilin gazetesi yazısının baş tarafında İstanbul'daki gazetelerde intişar etmeyip de istisnaen Türk Sesinde yayınlanan bir haber dolayısiyle bir başka gazetede cereyan ettiği ileri sürülen bir konuşma 'hakkında sözde - yahut hayali - malûmat veriliyor. Bu husus hakkında bir şey söyliyecek değiliz. Bu bakımdan sanık vekilinin bu noktaya mahsus tevsii tahkikat talebinin ayrıca lüzum ifade etmediği bir kere daha anlaşılmış oluyor..

Yalnız, malûmaten arzedelim ki, manevralarda meydana gelen patlama hadisesi Irak başvekilinin davetli olduğu düşünülerek, gazetelere intikal etmemesi hususi mahiyette olarak gazetecilerden Millî Müdafaa vekilince rica edilmiştir. Fakat, Türk Sesi muhabiri o sırada bundan haberdar olamamıştır. Tâblatiyle gazete de muhabirin verdiği haberi basmıştır.

Cumhuriyet gazetesi muhabiri Doğan Nadi, bunu (Bir dakika) sütununda (espri) mevzuu yapmıştır.

Fakat sanık, Doğan Nadi'nin aklından dahi geçmiyen bir düşünce ve isnadı bahis mevzuu etmiş, havadis bakımından diğer gazetelerin - bu hususta kullanılan mahsus tâbir ile *4* atlatılmış olmaları haline temasla, görünürde işin "hakiki mahiyeti" nin başka olduğunu beyan ederek şöyle yazmıştır: "Bu suretle, atlatma gibi görünen bir havadisin hakiki mahiyeti anlaşılıyordu. Evet, ortada bir (atlatma) nın olduğu görülüyordu. Fakat, hangi mânasiyle atlatma? gazetecilikteki mânasiyle mi, yoksa siyasetteki mânasiyle mi? Bundan evvelki hadise de hatırlanınca insanın içinden (siyasetteki) demek geliyor, ama..."

Evet ortada gazetecilikteki manasında bir "atlatma" görülüyormuş, fakat, atlatma sadece o mu imiş? Bir tane daha varmış ve o da "siyasetteki" atlatma imiş. Ve hangisi diye sorulduğu vakit insanın içinden "siyasetteki" demek geliyormuş...

Bu, siyasetteki atlatma acaba nedir? Sahifeyi geri çevirleim. 4 ve 5 inci sahifelerde izahına rastlıyoruz. (Değişiklik var mı yok mu?) başlıklı yazıda, Başvekilin İstanbulda bulunduğu sırada Ankara mahreçli bir haber gazetelerde çıkmış, başta, Akis'in daima ve olur olmaz şekillerde methü senadan ayrılmadığı Fethi Çelikbaş olmak üzere birkaç vekil kabine dışı bırakılacakmış.

Böyle havadislere her devirde ve her zaman için rastlanır. Fevkalâdeliği yoktur. Fakat Akis dedi-kodu ve o suretle hakaret yapmak ihtiyacın dadır. Bazı şahısların ve bu arada birinci plânda olarak öne sürdüğü müvekkilimin şeref ve haysiyetine de taarruz hırsı içindedir. Şu satırlara bakınız: "Eğer havadisin menşei İstanbul olsa idi doğruluğu hakkında bir ihtimal belirebilir, belki denebilirdi, Başvekil böyle bir niyetini orada açıklamıştır. Fakat hayır. Havadisin menşei Ankara idi. Ve Ahkarada isimleri yukarda geçen vekilleri "atlatmak" gayretiyle çalışan faal bir kumpanyanın mevcudiyeti hiç kimsenin meçhulü değildir. Gazete olsa olsa İsimleri eksik yazmıştır. Zira, bu kumpanya sadece Fatin Rüştü Zorlu, Fethi Çelikbaş, Emin Kalafat, Hayrettin Erkmen değil kabinenin halk tarafından sevilip tutulan diğer bazı vekillerin, meselâ Sıtkı Yırcalının da aleyhinde idi. Haberlerin kaynağının orası bulunduğunda pek az şüphe var."

Sanık, atlatma gayesiyle hareket eden bu kumpanyanın faaliyeti hakkında, kabineden ayrılması bahis mevzuu, edilen vekillerin Demokrat Parti içinde mana ifade eden şahsiyetler olduğunu söyledikten sonra Şöyle diyor: "Bunların Menderes'in etrafından uzaklaşmasını - bir kıskanç cariyeye has isteri ile - arzu edenler mevcuttur."

işte siyasetteki "atlatma"-. Faal bir kumpanya varmış. Halk tarafından sevilen vekilleri, bu kumpanya atlatırmış. Menderesin etrafından uzaklaştırırmış. Bunu yapanlar, Akis'in meşhur tefsirlerine göre, şüphe yok ki, bu vekilleri çekemiyen diğer vekillerdir. Bunlar arasında "bir kıskanç cariyeye has isteri" ile hareket edenler mevcutmuş. Ve sanık da, vekilin gazetesi adlı yazıda kendine sormuş olduğu sualin cevabını müvekkilimin hakkında bu siyasetteki atlatma hadisesi ile ilgili olarak verince, müvekkilim sanık tarafından çok meşum ve gayri ahlâk! ve gayri insani bir his ile tavsif edilmiş olmaktadır.

Ayrıca, yukarıda 1. inci paragrafta tahlilini yaptığımız "bir beyanat etrafında" başlıklı yazıdan aldığımız kısımların hatırlanmasını rica ederiz: "Dr. Mükerrem Sarol'un ise Prof. Fethi Çelikbaş'a karşı Öyle hususî bir muhabbet beslemediği bilinmektedir." dendikten ve Fethi Çelikbaş'ın umumi efkarca sevilip, münevverlerce tutulduğu iddia olunduktan ve müvekkilim hakkında yakışıksız İsnatlarda bulunduktan sonra "bu bakımdan mumaileyhin, İşletmeleri idare eden meslektaşı 'baklanda fazla muhabbet beslememesi tabiidir." deniliyordu, .

Şu duruma göre de, sanığın müvekkilimi bu "atlatma" kumpanyası

ile bir tuttuğundan onu hedef aldığında şüphe yoktur. Manevradaki bomba hâdisesi dolayısiyle intişar eden haberin dahi telâki mahiyetinin hu olduğunu açıkça ikrar etmek suretiyle sanık, bir evvelki sahifede yaptığı hakaret ile orada kimi hedef aldığını açıklamıştır. Ayni samanda, müvekkilimi "siyasetteki" atlatma hareketiyle itham edince, bir evvelki sahifede izah ve tasvir ettiği atlatmaya müteallik iğrenç iddiaları ve tavsifleri müvekkilime tevcih etmiş olmaktadır. "Bir kıskanç cariyeye has isteri" gibi bayağı tavsifler yapmak yoluna gidilmiş olması hakaretin başlı başına mevcudiyeti hususunda daha fazla izaha lüzum bırakmamaktadır.

Vekilin gazetesi

Vekilin gazetesi başlıklı yazıda sanık şunları kaleme almıştır: "Türk Sesi gazetesi, okuyucularımızın artık öğrendikleri gibi hükümetin Basın ve Yayın işlerini tedvire memur Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol'un gazetesidir. Dr. Mükerrem Sarol'un gazeteciliği mesleki değildir. Tabir caizse arızidir. Politika hayatına atıldıktan ve partisi iktidara geldikten sonra kendisi bir de gazeteye sahip olmuştur."

Bu satırlarda hakaret, müvekkilimin gazeteciliğinin "arızi" olduğusun ifade edilmesi ve politika hayatına atıldıktan ve partisince iktidara geldikten sonra - bir de gazeteye sahip olmuştur - denilmesi suretiyle yapılmaktadır. "Arızî" ne demektir? Bir gazete sahibine arızî surette mesleğe girmiştir, sözü, okuyucu nazarında itibara ve haysiyet sarsıcı, şöhrete ve servete zarar verici bir mahiyet taşır. Bir hakim, bir avukat, bir tekime karsı, onun avukatlığı v.8. meslekî değil arızidir demek, ' bir titr taşıyan şahsın itibar ve şöhretine taarruzdur. Ayni durum tabiatiyle bir gazete sahibi için de mevzuubahistir.

Saniyen, "... Bir de gazeteye sahip olmuştur." sözü, müvekkilimi partisi iktidara geldikten sonra ve sırf o yüzden bir çok söylere (servete) sahip bir insan gibi göstermek hedefi -' ni taşıyor. Hele, "bir de" denilmesi, gazleteden gayri sahip olduğu her şeyi iktidara geldikten sonra elde edildiği şeklinde açık ithamdan başka ne manaya delâlet eder. Yani, şahsi say'ın ve çalışmanın dışında ve fakat iktidara gelinme gibi siyasi nüfuz sayesinde "bir de" gazeteye sahip olunmuş..."

Sanığın bu sinsi vs kurnaz hakaret maksadı, sonraki satırlarda daha haris bir şekil alıyor: "Üstelik Türk Sesi'nin satışının pek alçak olduğu bilinmekte, aldığı resmi ilânın vs devlet abonesi miktarının pek yüksek olduğu görülmektedir. O kadar ki. ilkokullara bile Türk Sesi gönderilmektedir. Bütün bunlar olmasa dahi, bir gazete sahibinin resmi İlan çeşmesinin musluğu başına oturtulması demokratik idarelerde asla tecviz edilemez."

Müvekkilim, gazeteye Ve her şeye iktidar sayesinde yani emeksiz, say'siz sahip olmuş, gibi takdim edildikten sonra, simdi bahis mevzuu ettiğimiz satırların mânasiyle beraber önceki itham daha da kuvvetlendiriliyor. Türk Sesi'nin satışı alçak, resmi İlân ve devlet abonesi çok yüksekmiş.

Bir defa, satış için kullanılan tâbire bakınız: Alçak! Bu sanık Türkçe bilmiyor mu? yoksa gazeteci mi değildir? Zira, gazetelerin satışları hususunda kullanılan ve kullanılması icab eden tabir alçak değil "düşük" veya "as" seklindedir. Fakat, o, bililtizam vs maksadı mahsusla "alçak" tabirini istimal ediyor. Şöhretle beraber servete verilecek sarar hususunda, kanunun şümulüne giren böyle bir tabir kullanılması tipik bir suç fiilini teşkil ediyor.

Saniyen, gazetenin satışı alçak - mış ama, resmi ilân ve devlet abonesi miktarı yüksekmiş... Neden? Çünkü Devlet Vekili Mükerrem Sarol "... resmi ilân çeşmesinin musluğu başına oturtulmuş..." Bir vekile sahibi için sebil dağıtır gibi, vazifesine giren bir mevzuda kendi gazetesinin haznesine musluğu açtı demek, başka nasıl söylenebilir. Bu isnad ve iftira, hakaretin ta kendisidir.

Esasen sanık, bunu söylemeden evvel "Ancak Dr. Mükerrem Sarol, basın işlerini tedvire memur Devlet Vekâletine getirilmiştir ve bu sıfatla Devletin resmi ilânlarımın tevziinde en selâhiyetli söz sahibidir. Denilebilir ki, Resmi ilânları o tanzim eder. Yalnız resmi İlânları değil, Devlet dairelerinin gazete ve mecmualara abone olmaları hususunda da karar vermek hakkı çok zaman ona aittir." Ve sanık devam ediyor: "Böyle bir makama gazete sahibi bir zatın getirilmesi ne dereceye kadar doğrudur?."

Devlet Vekilini âdeta kimseye hesap vermeden vazife görüyor diye tavsif edip en sonunda, Türk Sesi gazetesinin "pek yüksek" miktarda resmi ilân ve aboneden faydalandığını ifade, Devlet Bakanı şahsi menfaati olan bir mevzuda gazetesini himaye ederek vazifesini suistimal ediyor demektir.

Sanık bu hareketleri yaparken, mesuliyetten sözde kurtulmayı da düşünmemiş değil. Fakat, mâna itibariyle hakaret ile kelime yolu ile hakaretin aynı kapıya çıkacağını düşünememiş. İşte karşınızdaki sanık, kanuna lüle yolu ile suçtan kaçmayı tasarlamış bir şahıstır. Tevekkeli değil, ilk celsede, hukukçu değilim ama, hukuk kitabı okudum demişti. Demek ki, bir maksadı mahsusla okumuş. Fakat, hukukun şekil değil, mâna olduğunu farkedemediği için, sekil hakaretten aynın) mâna yolu ile hakaret yoluna sapmakla çıkmaza gireceğini hesaplıyamamış.

c) Ayni yazının bir başka yerinde müvekkilimin şahsı üzerinde, itibar ve haysiyetini kırıcı mahiyetteki hakaretlere devam olunmuştur: "Dr. Mükerrem Sarol'un, şahsı itibariyle vekil olmasına bizim hiçbir surette

Davamızın tarihçesi

24 Kasım 1954	Metin Toker telefonla Ankara Savcılığına davet olunuyor ve kendisine AKİS Mecmuasındaki bazı yazıların Dr. Sarolun şerefine halel getirir mahiyette görüldüğü bildirilerek ifadesi almıyor.
9 Aralık 1954	Dâvanın ilk celsesi. Hakimler heyeti Necati Erdoğanın başkanlığında Fethi Ünver ve Necmeddin Arvastan teşekkül etmektedir. Savcılık makamında Nuri Siler vardır.
3 Şubat 1955	Mahkeme suç unsuru ihtiva ettiği ileri sürülen yazıları İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden bir, Edebiyat Fakültesinden bir, Gazetecilik Enstitüsünden bir hocadan teşekkül edecek bilirkişi heyetine havaleye karar veriyor. Savcı buna karşı İtiraz serdetmiyor.
17 Mart 1955	Hâkimler heyeti tamamen değişmiştir. Başkanlıkta Emin Gebizlioğlu vardır. Analar Kemal Aktüre ve Ahmet Apaydındır. Savcılık makamına da Firuz Çilingiroğlu gelmiştir. Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Sulhi Dönmezer, Edebiyat Fakültesinden Prof. Sabri Esat Siyavuşgil ve Gazetecilik Enstitüsü Hocalarından İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Cevat Fehmi Başkuttan müteşekkil bilirkişi heyetinin raporu okunuyor. Heyet yazılarda suç unsuru görmemiştir.
7 Nisan 1955	Hâkimler heyeti başkam tekrar değişmiştir. Bu sefer o makamı Kemal Aktüre işgal etmektedir. Teni heyet Metin Tok eri mahkûm ediyor.
26 Nisan 1955	Esbabı Mucibeli karar sanık vekili Avukat Faik Ahmet Barutçuya tebliğ olunuyor.
3 Mayıs 1955	Faik Ahmet Barutçu esbabı mucibeli Temyiz lâyihasını Toplu Basın Mahkemesine veriyor.

itirazımız yoktur. (Başkalarını bilmeyiz) Başvekil kendisine devlet işlerini de gördürmek istemiş, vazife vermiş, kabinesine almıştır. Buna yalnız bizim değil, hiç kimsenin (kabine yalnız Reisicumhurun tasdikinden seçer) itiraza hakkı yoktur."

Sanık daha önceki, (sayı 21) bir yazıda, müvekkilimin vekilliğinin daha düşünüldüğü anda itirazlara yol açtığını hakaret- amiz bir şekilde ifa de etmiştir. Biz de bunun suç vasfını taşıdığına işaret etmiştik. Fakat sanık, görülüyor ki, aynı cürmi kastı tekrarlamak yoluna gitmiştir. Müvekkilimin vekil olmasına • şahsı itibariyle - itirazları yok imiş. Fakat, bunu söyledikten sonra parantez içinde (başkalarını bilmeyiz) demek, biz burada açıkça yazmıyoruz ama, Mükerrem Sarol'un şahsı itibariyle vekil omasına itiraz edenler var demektir. Devam eden satır ise daha da manalıdır. Yani başvekil, kendisine başka işleri yanında "devlet işlerini de" gördürmek istemiş, kabinesine almıştır. Buna zaten kendilerinin değil hiç kimsenin itiraza hakkı yokmuş. Çünkü, kabine "yalnız" Devlet reisinin tasdikinden geçermiş. Yani demek istiyor ki, şahsına vaki itirazlarımız bir netice vermez, zira tayin cephesinden "kanunen" itiraz hakkımız yoktur. Bu suretle de yukarıda şahsına itirazımız yoktur derken, aşağıda itiraza kanunen hakları bulunmadığını beyan etmek suretiyle, esas maksatlarının şahsına itiraz olunduğunu bu suretle açıklamış oluyor.

Bir yazıda, müvekkilimin şahsına itirazlardan bu şekilde bahsedilir ve - şahsına - derken ahlâki hususların ve ahlâki ehliyetin birinci plânda geldiği göz önünde tutulur ve ondan sonra müvekkilime şahsi takdirine tallük eden vazife tevdii hususunda mahzurlar ileri sürülür ve neticede gazetesine resmi ilân ve abone akıyor manasında konuşulursa, böyle bir durumda hakaret vardır, itibar ve haysiyete ve şöhrete taarruz vardır-

Geçen yazılar hakkında olduğu gibi, burada da işaret edelim ki Türk Sesi gazetesinin satışı (alçak) diye tavsif olunmakla, kanunda musarrah olan servete zarar verme vaziyeti dolayısiyle ayrıca suç tekevvün etmiş, yani, bir başka cepheden de husule gelmiş bulunmaktadır.

8 — Akis mecmuasının 25 İnci sayısındaki (Bu vekil İstifa etmelidir) başlıklı yazı:

Sanık, bu yazısı ile hakareti devam ettirmiş ve daha da ileri giderek isnad, iftira yolu ile müvekkilimin şeref, haysiyet ve itibarım sarsıcı mahiyette lisan kullanmıştır.

Evvelâ, bir husus hakkında mahkememize şu izahatı arzetmek isterim. Müvekkilin, mebusluğu sırasında Türk Sesi gazetesini tesis etmiştir. Bilâhare 2 Mayıs 1054 intihabatından sonra Devlet Vekili olmuştur.

Bir vekilin, aynı zamanda bir gazetenin sahibi olup olmaması bir fikir ve kanaat meselesidir. Ehemmiyeti haiz bulunmamakla beraber bir düşüncedir diye münakaşa edilebilir. Leh veya aleyhinde konuşulabilir.

Esasen, bir vekilin aynı zamanda gazeteci olması veya gazete sahibi bulunması ilk defa rastlanılan bir hadise değildir. Hatırlarda olduğu üzere, rahmetli Necmeddin Sadak mebustu. Bilâhare Hariciye Vekili oldu. Fakat aynı zamanda. Akşam gazetesinin sahibi idi. İddia edilebilirdi ki, Akşam gazetesinde İntişar eden haberler, yazılar vekile mal edilerek harici siyasetimizde ihtilâtlar .husule gelebilirdi. Fakat, böyle bir düşünce ve ihtimal o tarihte de kimsenin aklından Ve hatırından geçmedi. Zira, gazetenin sahibi olmak demek, Türk harici siyasetinin gazetesine resmettirmek ve en gizil haberleri sadece gazetesine diğer gazetelerden önce de verebilmek imkânını elde etmek değildi. Nihayet vekilin bir namusu ve haysiyeti vardır, onu kontrol eden bir meclis ve kabine arkadaşları vardır.

Bununla beraber, vekilin aynı samanda gazetenin sahibi olarak kalıp kalmıyacağı bir prensip - mesele • şeklinde elbette ki münakaşa edilebilirdi. Bunda suç yoktur. Fakat, böyle bir münakaşada vekil gizli Devlet haberlerini 'gazetesine veriyor, vaktinden önce haberler vermekle gazetesinin sürümünü arttırmak için vazifesini suistimal ediyor denilse idi, bu o zaman da suç idi, bugün de suçtur.

Ayni suretle, sanığın yazısının baş tarafında zikredilen misali ele alalım. Amerika'da C. Wilson'un Milli Müdafaa Vekâletine getirilmek istendiği sırada, Vekâleti ile iş yapan General Motors firmasındaki hissesini satmıya mecbur bırakılmış. Sanık diyor ki, bu "wilson'un şahsına itimattan doğan bir mesele değildi. Bir rejim güveni meselesi idi. Filhakika, bu meselenin, sanığın beyanı[1] veçhile rejime güvenle bir alaka ve münasebeti yoktur. Bununla beraber demokratik bir rejimde kabili münakaşa olduğunu kabul mecburidir. Bir şartla ki, şahsın ithamından ve haysiyet ve şerefine taarruzdan uzak kalınılmakla...

Yukarda arzettiğimiz veçhile hadisemizde de müvekkilim Mükerrem Sarol'un Devlet vekili olması ve basın işlerini murakabe ile alâkadar bulunması itibariyle, Türk Sesi'nin sahipliğini üzerinde taşıyıp taşımaması hususunda müsbet ve menfi şekilde kanaat ve fikir yürütmeye vatandaşın da, muhabirin de ve mebusun da söz söylemiye hakkı vardır. Bunu kanunlarımız hiçbir suretle menetmemiştir. Fakat, böyle bir düşünce ihzarında, şahsın namus - şeref ve haysiyetine tecavüz edilir. Hakarette bulunulur veya İtibarını kırıcı, şöhret veya servetine zarar verici bir yol takip edildiği takdirde fiil suç mahiyetini arzeder.

İşte sanık, böyle bir suç irtikâp etmiştir. Müvekkilimin haysiyet ve şerefi ile vicdansızca oynamak istemiştir. Şöyle ki:

Bir kere yazının başlangıcında ileri sürülen fikir hatalıdır. Demokrasilerde, meselâ Ticaret Vekaletine "Tüccar" getirilemez diye bir kaide yoktur. Bilâkis, vekilliklerin siyasi hüviyetleri yanında "teknik" bir İhtisasa da ihtiyaç duyulduğu bir devirde yaşıyoruz. Ticaret Vekâletine ehil olan bir insan tesadüfen tüccar ise, vekâlete getirilmiyecek midir? Elbette gelecektir. Müvekkilimin gazete sahibi olmasında vekilliğe getirilebilmesi için ne Meclis ne Reisicumhur ve ne de Başvekil ve diğer vekiller herhangi bir mahzur müşahede etmemişlerdir. İşaret ettiğimiz gibi sanık hareket noktasını taarruz için bililtizam hatalı intihap etmiştir. Muayyen bir maksat tahtında, müvekkilimin haysiyet ve şerefini tecavüz etmek gayesi zımnında o bir fikre hatalı ve inatlı bir şekilde sarılmıştır. Bunu sırf tecavüz ve taarruzuna bir vasıta olsun diye yapmıştır.

Şimdi gelelim yazının suç mahiyetine:

a) Deniyor ki "... siz (sokaktaki adam) a ticaret yapan Ticaret Vekilinin bir mahzur olmadığını anlatamazsınız. Zaten aslına bakarsanız, büyük bir mahzurdur...

Bizde böyle bir vekil var. Bu. vekil Dr. Mükerrem Sarol'dur. Dr. Mükerrem Sarol hem Türk Sesi adlı bir gazetenin sahibidir, hem de basın işlerini tedvire memur Devlet Vekili. Türk Sesi gazetesinin sahibi bu sıfatla hükümetin resmî ilânlarını tamamiyle şahsî takdirle tevzi etmektedir. Ve hiç kimseye hesap vermek mevkiinde değil.

Bir gazete, sahibi vekil olamaz mı? Olur. Eğer vekil olması Devlet işlerinin iyi yürümesi için elzemse olur. Ama, basın işlerini tedvire memur devlet vekili olamaz. Kaldı ki, Dr. Mükerrem Sarol'un vekilliğinin Devlet işlerinin iyi yürümesi için etsem olduğunu iddia etmek fazla safdilliktir. Üstelik bahis mevzuu gazetenin (satmayan gazete) 1er arasında bir numaralı mevkii işgal ettiği bilinmektedir. İşin en tuhaf tarafı bu "satmayan gazete" nin resmi ilânla beraber bir takım firmaların hususi ilânlarını da bol bol almasıdır. Halbuki firmalar, hususi ilânlarını satan gazetelere verirler. Nihayet Türk Sesi'ne hemen bütün resmi dairelerin abone kaydettirildiği de bir hakikattir. Bunlar arasında ilkokullar bile vardır."

Sistemli tarz

Görülüyor ki, sanık, hakaret ve isnadını sistemli bir şekilde yapmaktadır. "Siz sokaktaki adama ticaret yapan ticaret vekilinin bir mahzur olmadığını anlatamazsınız." diye evvelâ masum bir çehreye bürünmek istedikten sonra, bu halin mahzurlu yani suistimale kaçacağını

"zaten aslına bakarsanız, büyük bir mahzurdur ya" diyerek yapacağı ithamın doğruluğunu okuyucuyu inandırıcı bir psikolojik zemin hazırlıyor ve derhâl diyor ki "bizde böyle bir 'vekil vardır. Yani ne demek? Bu vekil aslında büyük bir mahzur vaziyetindedir, demek istiyor.

Mucip sebeplerini de aklı sıra beyan ediyor, Mükerrem Sarol Türk Sesi [gazetesinin sahibidir, basın, işlerini tedvire memur Devlet Vekili sıfatiyle de hükümetin ilânlarını "tamamiyle şahsi takdiri ile tevzi" ediyor ve file kimseye de hesap vermeyecek bir mevkidedir, deniyor.

Bir defa sanık, hakikatleri bilerek tahrif ediyor. Türkiyede keyfi vazife tevdi edilen bir vekillik yoktur. Daha başka bir tabirle vazifesini keyfe mayeşa ifa eden bir vekillik yok ve vekil de yoktur. Saniyen, resmi ilânlar şahsi takdire göre değil, bu hususta bazı esas ve prensipler dairesinde hazırlanmış olan kararname hükümlerine göre tevzi edilir. Oradaki esaslara riayet Vekil için mecburidir. Kararnamenin sureti tatbiki,, başta Başvekil olduğu halde diğer vekillerin de kontroluna tabidir. Çünkü kabine müşterek mesuliyet esasına dayanır. Kararnamenin tatbik şeklini Meclis de kontrol eder. Nihayet vekilleri vazifelerinden dolayı Anayasa da hukuken mesul kılmıştır. Vekiller, umumi kanunların hükümlerine tabidirler.

Fakat sanık, böyle bir ifade tarzı kullanmakla, müvekkilimin vazifesini "büyük bir mahzur" yaratarak ifa ettiği şeklinde bir ithama tevessül etmektedir. Ve müvekkilimi "şahsî takdirine göre ve kimseye hesap vermeden ilan tevzi eder" şekilde göstermekle müvekkilimi resmî ilânları gazetesine bol ve istediği şekilde ve menfaatlenerek vermek hususunda açık bir itham ve isnada maruz bırakmaktadır.

Sanığın müteakiben, müvekkilimin Vekilliğinin Devlet işlerinin iyi yürümesi için elzem olduğunu iddianın "fazla safdillik" olacağını beyan etmesi, müvekkilimi devlet İşlerini ifa ve idarede ehliyetsizlikle ithamdan başka bir şey değildir. Bu hususta kullanılan "fazla safdillik" tabiri hakaret ve tecavüzü ağırlaştırmaktadır.

Türk Sesi'nin "satmayan gazete" olarak tavsifi ve bu bapta bir numaralı mevkii işgal ettiğini İddiaya kalkışması (servete zarar getirecek) bir isnattan ibarettir. Bu da 6334 sayılı kanuna göre suçtur.

Sanık hakarete ve haysiyete tecâvüze devam ederek, itibar kırıcı isnatlara girişiyor: "işin en tuhaf tarafı bu satmayan gazetenin resmî ilânla beraber bir takım firmaların hususî ilânlarını da bol bol almasıdır. Halbuki firmalar, hususi ilanlarını, satan gazetelere verirler. Nihayet Türk Sesi'ne hem bütün resmi dairelerin abone kaydettirildiği de bir hakikattır."

Satmayan bu gazete resmi ilânın hakkı olmadığı halde nasıl alıyormuş? Sanık, bunun cevabını yazıda açıkça veriyor. Sahibi resmî ilânları tevzi eden Devlet Vekili imiş... Fakat bir takım firmaların hususi İlânlarını da bol bol alıyormuş. "Sebebi, gazeteni- sahibi, Devlet Vekili olarak nüfuzunu kullanıyormuş... Başka mâna aramak çıkarabilmek imkânsızdır. Zira, "firmalar hususi ilânlarım satan gazetelere" verirlermiş... Nihayet, bütün resmî daireler de abone kaydettirilmiş. Bu bir hakikat imiş... İlkokullarda dahi... Bütün bu alıp vermeleri "kaydettirmeleri" kim yapıyor: sanığa göre Devlet Vekili Mükerrem Sarol.

İsnat ve iftiranın bundan ağırı olamaz. Vazife sahibi bir vekile vazifesini suistimal ettiği -ve o yolda şahsi menfaat sağladığı şeklindeki bu lisan, hakaretten, itibar ve haysiyete tecavüzden başka bir şey değildir.

Bütün bunların haricinde müvekkilimin yazıyı okuyanlar nazarında, "umumi efkârı rencide eden bir siyasi olarak tavsif edilmekle", itibarı ile ayrıca oynanmış durumdadır.

b) Sanık, mezkûr yazıda, hakaret ve tecavüzünün sahasını genişletiyor, diyor ki: "bu durum daha ne kadar devam edecek. Dr. Mükerrem Sarol ki, şahsı ile başvekilin şahsım, birbirine pek karıştırmaktadır, kendi şahsı yüzünden umumi efkârın başvekile ve demokrat parti iktidarına boşuboşuna rencide olunmamasını istiyorsa derhal istifa etmelidir. Kendisini buna davet ediyoruz." Şahsı ile başvekilin şahsının müvekkilimi bir birine karıştırdığı iddiası ne demektir? Bu, başvekilin de kendisine karşı yani müvekkilime karşı husumetini celbedebilmek için sarfedilmiş sözdür. Ayrıca, demokrat parti iktidarının da husumeti müvekkilim üzerine çekilmek istenilmektedir. Umumi efkârın hem başvekile ve hem de demokrat parti iktidarına rencide olmasına dahi sebebiyet veren bir vekil olarak müvekkilimin tavsife kalkışılması, onun itibar ve haysiyetini kırıcı bir harekettir. - Şeref ve haysiyetine - tecavüzdür, hakarettir.

c) Yazının son kısmında müvekkilim vazifesini şahsî menfaatlerini temin yolunda suistimalden ayrı olarak, bir de manevi menfaatler temini gibi tedbirlere tevessül ile itham olunmakta isnada maruz bırakılmaktadır. Sanık şöyle diyor: "ama, kendisi şu sırada basın işlerini tedvire memur devlet vekâleti ile sıkı sıkıya alâkalı ajanslar veya gazeteler tarafından -'resmi ilan ve abone dolayısiyle - sanki öteki vekillerin hepsinden başka bir mevki işgal ediyormuş gibi gösterilmektedir."

Bu, şu demektir: Gazete ve ajanslar resmi ilân ve abone dolayısiyle devlet vekiline sıkı' sıkı bağlı olduğundan, devlet vekili ajans ve gazete haberlerinde kendisine diğer vekillerden ayrı bir mevki verilmesinl arzu ve bunu da temin ediyormuş. Yani, ayrıca mevki bakımından vazifesini suistimal ediyor haklının hakkını kesiyor, haksıza da hakkından çok ilan ve abone veriyor demektir. Bu, gazetelerin haysiyetine de tecacüz olur. Bütün İstanbul gazeteleri resmi ilan alırlar. Cumhuriyet, Vatan, Milliyet vesair gazetelerin de haysiyetine tecavüz etmesi sanığın cürmü kastının şiddet derecesini gösteriyor ve onları da resmi ilân menfaatine göre neşriyatlarını tanzim eden gazeteler olarak tavsif mevkiine düşüyor. Sanık, yazısının sonunda müvekkilimi hedef alarak ve onun haysiyet ve itibarına bir kere daha tecavüz kasti ile "yazık" tabirini kullanmıştır. Şu durum karşısında, sanığın yazısının sonunda kullandğı "yazık" kelimesini, asıl bu derece menfaat hırsı ile etrafı gördüğünden dolayı ben kendisine karşı kullanıyorum.

d) Yazıda, hakaret ve isnadı kuvvetlendiren bir husus da başlığıdır. Nihayet, bir vekilin gazete sahibi olamıyacağı yolunda 'bir fikir münakaşası yapılmak istenilmiş olsa idi, yazının merkezi sıkletini "istifa" değil, "tercih" vaziyetinin teşkil etmesi gerekirdi. Vekil ya gazete sahipliğini veya vekâleti tercih etmelidir. Mealinde konuşulup yazılabilir,. Fakat "bu vekil istifa etmelidir." hükmünü başlık olarak verip yazının içinde de istifayı gerektiren hususun vekilin vazifesini, kendi gazetesine ilânından tutun abonesine kadar, şahsi menfaat temini için, suistimal ettiği tarzında isnada tevessül edilmesi, hakareti ağırlaştırmakta, itibar ve haysiyeti, kırmak kastını daha da açıklattırmaktadır.

4. — Akis Mecmuasının 27 nci sayısındaki "Mektepteki Hazine" Sayfa 7, 8 ile 8 inci sayfadaki "Madem ki istifa etmiyor" başlıklı yazıları

Yukarda arzettiğimiz gibi sanığın yaptığı, bir prensip münakaşası değildir. Bir ithamdır, isnattır, vazifede suistimal ve şahsi menfaat temin edildiği iddiasındadır. Bunun böyle olduğunu 27 nci sayıdaki yazılardan da hiçbir şüpheye mahal bırakmıyacak şekilde anlamak mümkün oluyor. Müvekkilim, mezkûr yazıların intişar ettiği tarihte ve yazıların münderecatından da anlaşılacağı veçhile Türk Sesi gazetesinin sahipliğinden ayrılmış ve alâkasını kesmiştir. Bunu, aleyhine vaki tezvir kampanyasına bir nihayet vermek ve kendisinin hüsnüniyetini ortaya koymak için yapmıştır. Artık, meselenin burada bitmesi lâzımdır, değil mi? Fakat hayır, sanık, bu hüsnüniyet dolu hareketin mânasını dahi tahrife cüret etmiş ve müvekkilimin aleyhine vaki isnatlara devam ve bunlara yenilerini İlâve yoluna sapmıştır.

Şöyle ki:

Okullara tamim

Demokrasi, başlığı altında ayrıca küçük başlıkla verilen mektepteki hazine" (sayfa 7, 8) yazıyı ele aldığımız vakit bunun da diğerleri gibi, heyeti umumiyesi itibariyle ve bilhassa münderecatında yer alan bası kısımlar bakımından suç olduğunu görmekteyiz. 'Bunu izah edelim:

a) Sanık diyor ki: "İlkokul, devlet vekilinin satılmayan gazetesine abone idi" kanunun sarih metnine göre bu bir suçtur. Sanık, aynı suçu daha önceki yazılarıyle de işlemişti. Devlet vekilinden bahsederek ve gazetesini "satılmayan" diye tavsif ederek hakaret ile, şahsın itibarım kırıcı ve aynı zamanda servetine zarar verici bir isnatta bulunuyor demektir. Sanık, bu isnadı müvekkilime değil de, başkalarına yapsa idi ve deseydi ki: falan doktorun hasta gelmiyen, rağbet görmiyen muayenehanesi veya hastahanesi, yahut filan avukatın müşteri gelmez, kimsenin işim getirmediği yazıhanesi... bu bir suçtur. Ve 6334 sayılı kanunda musarrahtır. Sanığın aynı suretle müvekkilime ve gazetesine karsı kullanmış olduğu lisan, yaptığı "satılmayan" isnadı cezayı müstelzim bir harekettir.

b) Ayni yazıda sanık, hilafı hakikat neşriyatının tezahürünü müvekkilimin sahibi olduğu gazetenin maarif vekâletinin tamimi ile bütün Türkiye'deki ilkokullara, adedi 36 bin olan ilkokullara abone yaptırıldığı ve bundan da 1 milyon 470 bin lira alındığı şekiinde yeni bir isnat ortaya koymuştur.

Hakikatte, ne böyle bir tamim mevcuttu ve ne de 35 bin ilkokul abone yaptırılmış ve 1 milyon 470 bin lira alınmıştır. Bunların hepsi uydurma idi. Nitekim, bir sonraki sayısında "işte vesika" diyerek Ankara Maarif Müdürlüğünün kendi muhasebesinde Ankara'daki 35 adet civarındaki ilkokullara aboneye karar verdiğini sözde bu vesika ile kendileri itiraf zorunda kalmışlar, maarif vekaletinin tamiminin ve 1 milyon 470 bin lira alındığı iddiasının mücerret ithamdan öteye gidemediği anlaşılmıştır.

Ankara maarif müdürlüğünün müvekkilim ile resmi veya hususi bir teması yoktur ve abone yapmak hususundaki fiilî maarif müdürünün şahsını alâkadar eder. Bir mesele olmadığı anlaşılmış iken, müvekkilimin abone kaydettirmesi gibi bir hareketinin asla vuku bulmamış olması sebebiyle şahsımızın dışında telâkki edilecek bir durumu mezkûr yazıda "patlak veren hadise" diye tavsif ve müvekkilimi, hakkında tahkikat açılması için istifaya davet, isnadı ve hareketi ağırlaştıran bir mahiyet taşıyor. Efkâra durumu olduğundan farklı göstermek ve bidayette bu bir prensip meselesidir, dendiği halde bahis mevzuu yazıda, bu defa "Akis Dr. Mükerrem Sarol'dan istifasını

İlk hâkimler heyeti

Bilirkişiye havale etti

işte bunun için istemişti" demek, müvekkilimin istifasının bir gazetenin mücerret sahibi olmasından değil de, vazifesi itibariyle kendisine selâhiyetlerini suistimal ederek menfaat temin etmesi bakımından gerektiği şeklinde bir suistimal itham ve isnadında bulunmak demektir.

Görülüyor ki, yazıda geçen bu ibare, hakaret maksadını ve ağır isnadı diğer yazıları daha açık surette mânalandıracak şekilde ortaya koymuş olmaktadır.

2) "Kâğıt üzerinde devir" (sayfa 8) bu başlık altında yer alan yazıda sanık, mutadı veçhile müvekkilime karşı hakaretlerine devam etmektedir. Yazının heyeti umumiyesi Ve ihtiva ettiği hususlar bunu açıkça göstermektedir. Şöyle ki :

a) Yazının başlığından da anlaşılacağı veçhile sanık, muvazaadan bahsetmek istemektedir. Muvazaa, hakiki, durumu üçüncü şahıslardan gizlenmesi ve halk arasında tabirle dolambaçlı yollara tevessül olunmasıdır. Kendisine mühim bir amme vazifesi tevdi edilmiş, memleket mukadderatını sevk ve İdare mesuliyetini üzerine almış bir kabinede hükümette mevki işgal eden bir vekilin, muvazaa tarzında böyle bir harekete giriştiğini iddia, onun gerek siyasi bakımdan ve gerekse ahlâki bakımdan partiler, Büyük Millet Meclisi ve halk efkarı nazarında vekar ve haysiyetine, itibar ve şöhretine taarruzdur. Sanık, bu taarruzunu bermutad isnatlarla yapmaktadır. Yazıya şöyle başlıyor: "İşler bu safhada iken ve (Türk sesi meselesi) Türkiyenin en çok satan gazeteleri tarafından umumi efkârın önüne serilince uzun zamandan beri tasarlanan bir plan süratle tatbik mevkiine kondu." Görülüyor ki, sanık, müvekkilimin menfaat temini maksadına, bu defa bir plân ile gizlemek kararım vermiş olduğu şeklinde ortaya koymak iddiasındadır. Yazının devam eden kısmında gazeteyi devrettiği şahıs ile olan münasebetinden bahsediyor ve müvekkilimin yüzde 33 hisseyi Atıf Sakar'a devrettiğini, bunun karşılığının nakdi sermaye olmayıp mesai olduğunu söylüyor.

Her gün, halk efkârı karşısına çıkan bir vekili muvazaa gibi bir ithama ve isnada maruz bırakmak suç teşkil eden bir fiildir.

b) Sanık isnat ve iftiraya müteallik fiiline devamda İsrarlıdır. Bakınız ne diyor: "Ya geri kalan yüzde 66? İşte meselenin asıl alâka çeken tarafı budur. Bu yüzde 66 bir iş adamı olan Oğuz Akal'ın üzerinde görülmektedir. Oğuz Akal, daha evvelce de gazetede Dr. Mükerrem Sarol-un ortağı idi. Oğuz Akal krom işlerinden başka şimdi ithalâta da merak sarmıştır. Alka şirketi onundur. Oğuz Akal gazeteciliğe de meraklıdır. Bir zamanlar Mithat Perin ile beraber İstanbul Ekspres gazetesinde ortaktı. Sonradan Türk Sesi gazetesinde Dr. Mükerrem Sarol'un ortağı olmuştur. Lisans almanın çok güç olduğu bir devirde Oğuz Akal ithalâtçılığa başlamak cesaretini göstermiştir."

Geri kalan hisseden, meselenin alâka çeken tarafı diye bahsettikten sonra, Oğuz Akal ismindeki şahsın daha önce de gazetede Mükerrem Sarol'un ortağı olduğunu beyan etmenin mânası açıktır. Oğuz "Akal'ı bir "iş adamı" olarak tavsif ettikten sonra yüzde 66 hisse için "Oğuz Akal üzerinde görülmektedir." demek, bu hissesi hakikat halde şeklen görülüyor, esasta Mükerrem Sarol'a ait demektir. İşte alâka çeken tarafın da bu olduğu da böylece anlaşılıyor.

Sanığın müvekkilime, muvazaa isnadında bulunması, bir vekil olarak itibar ve haysiyetine karşı girişilen tecavüzü daha da ağırlaştırmaktadır.

Fakat sanık, muvazaa isnadı ile de iktifa etmiyor. Yeni ve korkunç bir itham ve isnadı yapmaktan kendini alamıyor. Adı gecen Oğuz Akal, Mükerrem Sarol'un ortağı olmuş ve sonra da "lisans almanın çok güç olduğu bir devirde Oğuz Akal ithalâtçılığa başlamak cesaretini göstermiştir" deniyor. Mâna açıktır: Oğuz Akal, sanığa göre, müvekkilimin himayesinde devlet vekili nüfuzundan faydalanmakta ve bu sayede lisana alma güçlüğünü bertaraf etmektedir. Sanık, müvekkilimi bir de nüfuz ticareti ile itham etmekte, şeref ve itibarını sarsıcı mahiyette isnadda bulunmaktadır. Sanığın bu kattı, okadar aşikârdır ki, biraz sonra temas edeceğimiz Akis mecmuasının 28 inci sayısının 8 İnci sayfasının üçüncü sütununda "biz kimin kellesini istiyoruz... eğer varsa irtikâp yapanların, nüfuz ticaretine girişenlerin mevkilerini, makamlarını suistimal edenlerin kellesini..." dedikten sonra, sözü sarahaten müvekkilime intikal ettirmiştir.

Kelleden kasit nedir ? Bu sanık, mazinin karanlıklarına gömülü kalmış yeniçeri ocağı zihniyetini ihya etmek mi istiyor? Maamafih ne istediği yazılarından ve yazılarının başlığından belli oluyor. Bir vekilin istifasını istiyor. Mevzubahis sayılarda istifasını istediği vekil olarak müvekkilim Dr. Mükerrem Sarol'u göstermiştir.

Netice itibariyle, arzetmek isteriz ki, sanık, müvekkilime yukardaki satırlarda ifadesini bulan ve "kâğıt üzerinde devir" yazısında ayrıca tasrih edilen nüfuz suistimali ithamında bulunmuştur.

o) Bahis mevzuu yazı, şöyle devam ediyor: Dr. Mükerrem Sarol'un Türk Sesi meselesinin uyandırdığı haklı gürültü karşısında sahneden çekilmeyi tercih ettiği anlaşılmaktadır. İlkokullara kadar bütün resmi daireleri gazetesine abone yaptıktan sonra (ben gazeteyi kıymetli gazetecilerimizden Atıf Sakar'a devrettim. Gazetenin her şeyi ile bundan böyle o meşgul olacaktır.) diye Zafer gazetesine iki satır koydurmak, meseleyi ortadan kaldırmaz.

Yazıda: "İlkokullara kadar bütün resmi daireleri gazetesine abone yaptıktan sonra "şeklinde, tamamen hilafı hakikat isnatta bulunulmakta ve yine müvekkilime devlet vekilliği nüfuzuna dayanarak bütün resmi daireleri abone kaydettirdiği tarzında iftiralara açıkça devam olunmaktadır. Sanık, müvekkilimin gazeteden ayrılışının dahi meseleyi halledemiyeceğini ifade etmiş olmakla vazifeyi suistimal noktası üzerinde ısrarla ve inatla durmuş olmaktadır.

2) "Madam ki istifa etmiyor" başlıklı yazı: (sayfa 8)
Bu yazıda da diğerlerinde olduğu gibi, hakaret tekrarlanmakta ve isnadlara devam olunup bunların daha da ağırlaşması temine çalışılmaktadır.

"... Bizzat gazete sahibi olan bir kimsenin gazetelere resmi ilân istediği gibi dağıtan bir vekâletin başına geçip" şeklindeki beyanı ile müvekkilim keyfi ilân dağıtan ve bu arada gazetesine bol ilân veren bir vekil gibi takdim edilmekte ve yazının sonunda Mükerrem Sarol'a sualler tevcihi cihetine gidilerek bu suallerin mahiyetinde mündemiç fiilleri izafe ile isnadlarda bulunulmaktadır. Ayni sayıdaki (Mektepteki hazine) yazısında Maarif Vekilinin Türk Sesi gazetesine abone olunmasına müteallik hayali tamimi hatırlanacak olursa, müvekkilime tevcih edilen "kabinedeki vekillerden vekâletlerinin Türk Sesi gazetesinin çok sayıda abone olunmasını talep etmiş midir, etmemiş midir?" sualindeki itham daha iyi anlaşılmaktadır. Bu suretle müvekkilim, kabine arkadaşlarının vekâletlerinin hem de çok sayıda abone olmalarını temin için iğfale uğramış, onları suistimale teşvik etmiş bir çehre ile gösterilmek istenilmiştir.' Diğer ikinci ve üçüncü suallerde aynı itham ve isnatla alâkalıdır. Dördüncü sual ise, şayanı dikkattir: "Devlet Vekili sıfatiyle Türk Sesi gazetesine verilen resmi ilânlar kendi kanalından geçmekte midir, geçmemekte midir?" Bu sualin sanığın kendisi meseleyi' müsbet şekilde ortaya attıktan sonra ve hem de defaatle ve isnatlarda bulunmak suretiyle mevzubahis ettikten sonra, sureti hususiyede tekrarı zihinlerde hasıl edilmek İstenilen suistimal iddia ve isnadının daha da canlandırılması gayesini taşımaktadır.

Yazıda, diğerlerinde olduğu gibi, hakaretin sahası geniş tutulmuştur. Birinden diğerine atlamak için fırsat kullanılmakta zemin hazırlama yollarına başvurulmaktadır. İşte, bu yolda müvekkilimin şeref ve itibarına taarruza yeltenilmiştir. Bakınız, nasıl: Mükerrem Sarol hakkında yaptıkları neşriyat üzerine Başvekile müvekkilim demiş ki: "Maksatları sizi vurmak, fakat bunu açıkça yapmaya cesaret edemiyorlar, aramıza nifak sokup 'bizi parçalamak istiyorlar, tamamiyle tertiptir." Sanık yazısına devam ediyor: Diğer taraftan Dr. Mükerrem Sarol'un da Akis'in kendi sahasiyle uğraştığı zehabına kapıldığı malûmunuzdur.

Sanık, bunları yazdıktan sonra icabında Başvekile "Lütfen çekiliniz" demesini de bildiğini ifade ediyor. Bunun için de yani, başvekile icabında çekiliniz diyebileceği için ara yerde "kukla" lar kullanmak sanığın şiarı değilmiş. Buradaki kast ve maksat açıktır. Bir devlet vekilinin "kukla" olarak tavsifine dahi sinsi ve kurnaz tattikleri altına girmek, cüret etmek sanıktaki ahlaki vedaatin derecesini göstermeğe kâfidir.

Sanık emniyet tedbirleri alıyor

O anık tertipli hareketler peşinde koşarken bir yandan yine de emniyet tedbirleri almak lüzumunu unutmamaktadır. Aynı yazıda, bizim Dr. Mükerrem Sarol'un şahsı ile en ufak bir alıp vereceğimiz yoktur, diyor. Bunu söylemekle, şahsiyle uğraştıkları yolunda kuvvetli bir kanaatin hasıl olduğunu kendilerinin de düşündüklerini ve bu bakımdan izah lüzumuna suni olarak başvurdukları anlaşılıyor. Halbuki Akis mecmuası hemen hemen her sayısında ve olur olmaz şekilde müvekkilimi hedef tutucu 'bir neşriyat yapmıştır. Bir insan hakaret eder, şeref ve haysiyetlerle oynar ve ondan sonra dönüp de (benim senin şahsın ile bir alış verişim yoktur) derse suç zail olur mu? Öyle olsa, herkes istediği hakareti kolaylıkla yapar. Fakat, sanık bu kanaattedir. Kendisini emniyete çıkaracağını zannettiği cümleyi sarf ettikten sonra "şimdiye kadar hususi hayatına dair bu mecmuada bir tek satır çıkmamıştır, çıkmıyacaktır." demenin mânası açıktır. Sanık bu suretle, müvekkilimin hususî hayatına dair de neşriyat yapılabileceğini, fakat bunu kendilerinin yapmadığını söylüyor. Böyle olunca da zihinlerde müvekkilimin hususi hayatı hakkında müphemiyetler, şüpheler ve her türlü ihtimaller uyandırılmak isteniyor.

5) Akis Mecmuasının 28. sayısında yer alan (Sevgili Akis Okuyucuları) sayfa S (Bir sırça köşk hikâyesi) sayfa 7 ve (Türk Sesi ilk okullara resmen abone yapılmıştır) sayfa 8, 9 daki yazılar:

1) "Sevgili Akis Okuyucuları" başlığını taşıyan yazı müvekkilime hakaret mahiyetini arz etmektedir. Akis'in çirkin neşriyatı üzerine, gazetelerde intişar eden ve sanığın bu münasebetle ne olduğunu ortaya koyan neşriyatı üzerine bu neşriyat ile müvekkilimi doğrudan doğruya bir alâkası olmamasına rağmen, sanık yine müvekkilimi hedef alan hakareti amiz yazılar kaleme almakta devam etmiştir. Müvekkilimden "o adam" diye bahsediyor. İşte yazıdan parçalar:

"Aman yarabbi, kuyruklarına basılanlar nasıl da havaya fırlıyorlar, ne de canhıraş, çığlıklar atıyorlar."

Bir adam, birkaç gazeteyi birden üzerimize saldırtmış bulunuyor. Gerçi bunların topunun fiili satışım ele alırsanız ,tek başına Akis'in satışım ya bulur ya bulmaz - Akis bir mecmua, onlar İse, gündelik gazetedir - fakat o adamın nasıl değiştiğim, menfaatlerinin tehlikeye girdiğini görünce, nasıl heyecana geldiğini ve bilhassa kendisinin hangi yollardan müdafaaya teşebbüs ettiğini ibretle seyretmemeye imkân yoktur."

Biz, şimdiye kadar bir çok hakaret davaları gördük, fakat, bu sanığın başvurduğu şekilde namert hakaret usulüne hiç bir davada ve neş-

fiyatta rastlamış değiliz. Sanık, devamlı maksatlı ve şeref ve haysiyetlere, insani ve vicdani mesuliyet duygularından uzak bir şekilde taarruz gayesindedir. Bahis mevzuu yazı bu gayenin müşahhas bir misalidir. Akis neşriyatım takibedenler, bahsetmiş olduğumuz yazıda, 'o adam" tabiri ile sanığın müvekkilimi kastetmiş olduğunda zerre kadar şüphe etmezler.

3) "Bir sırça köşk hikâyesi" başlıklı yazıda müvekkilimin haysiyet ve şerefine taarruz mahiyetini taşımakta sanık, yine isnadlarda bulunmaktan kendini alamamaktadır. Yazının havasına, veçhesine hakim kılınmak istenilen budur. Yazıda deniliyor ki: "İktidarın resmi organına düşen, nerde bir yolsuzluk görürse onu derhal ve hiçbir şey düşünmeden ortaya atmaktır. Onu bir tehdit vasıtası olarak kullanmak değil, Zaferin bildiği bütün yolsuzlukları öğren mek için, bu yolsuzlukları yapanları Mükerrem Sarol'a hücum etmelerini mi bekliyeceğiz. Demek Mükerrem Sarol ile dost geçindiğin müddetçe har şey mubahtır. Fakat, ona karşı cephe almıyagör... Zafer'in bütün şimşekleri başının üzerinde çarpmaya hazırdır."

Demek ki, Zafer gazetesi neşriyatını Mükerrem Sarol'a vaki yolsuzluk hücumlarına göre ayarlamaktadır. Zafer, neşriyatını nasıl ayarlarsa ayarlar. Davada bu nokta bizi alâkadar etmez. Fakat, sanık, Zafer'in neşriyat sebeplerini Mükerrem Sarol'a yapılan yolsuzluk hücumlarında görmekte ve bunu yukarıda bahsi geçen "Sevgili Akis Okuyucuları" başlıklı yazıda da ifade etmektedir. Ve Sarol'un kendisine vaki hücumlar karşısında gazeteyi o hücumları yapanların yolsuzluklarını ortaya koyarak sindirme ve o suretle bir politika takibetmekle itham etmektedir.

Şu cümleye bakınız: "Demek Mükerrem Sarol la dost geçindiğin müddetçe her şey mubahtır." Sanık müvekkilimi o şekilde tavsif cüretinde bulunuyor ki, kendisiyle dost geçinildiği zaman dostlarının her türlü hareketlerini yolsuzluklarını, suistimalleri onun için mubahtır. Bu, ağır ve diğerleri gibi bir çirkin hakaret nümunesidir.

Fakat, bu sanık müvekkilime öyle husumet beslemeğe ve o şekilde hakaret etmeğe karar vermiş durumdadır ki, doyamıyor, mütemadiyen hakaret yollarına tevessül ediyor. Ayni yazının sonundaki şu satırlar bir insanın vekarma, siyasi ve insanlık haysiyetine, şöhretine tevcih edilmiş vicdansızca itham ve isnatları muhtevidir: "Merak ediyorlar: münevverler niçin demokrat partiden uzaklaşıyorlar, merak ediyorlar: niçin bizzat demokrat parti içindeki birçok kıymetli idealist insan bir kenara çekiliyor, diye. Merak ediyorlar niçin bir zamanlar demokrat partiyi canı gönülden destekliyenler artık ona küskündürler diye...

Nasıl uzaklaşmasınlar, nasıl çekinmesinler, nasıl küsmesinler. Bunca gayret, bunca emek, bunca fedakârlık bir Mükerrem Sarol için mi idi?"

Bu sözler, münevverlerin, idealistlerin, kıymetli insanların evvelce o partiyi (Demokrat Partiyi) destekleyenlerin Sarol için Demokrat Partiden uzaklaşmalarını ifade etmekle Sarol'un idealist, kıymet ve samimiyet mefhumları ile kabili telif olmayan bir hüviyet taşıdığı mânasını tazammun eylemektedir. Ayni zamanda müvekkilimin mensup olduğu parti ve mensupları nazarında ve halk nazarında itibar ve haysiyetine iğrenç bir şekilde tecavüz olunmaktadır.

3) "Türk Sesi ilkokullara resmen abone yapılmıştır" başlıklı yazıya gelince:

Dr. Mükerrem Sarol
Metin Toker değil

Bu yazı, diğerlerinde olduğu gibi suç mahiyetini arzetmektedir. Okunduğu vakit müvekkilimin devlet vekili olarak vazifesini şahsi menfaat temini maksadiyle suistimal ettiği kanaatini yaratmaktadır. Evvelce mahiyetlerine temas ettiğimiz (cevap bekleyen 4 sual) şeklindeki 4 maddelik sual bu kanaati kuvvetlendirici bir netice hasıl edilmek gayesi ile yeniden vazedilmiştir. Ayrıca (İşte vesika) ismi altında neşredilen Ankara Maarif Müdürlüğünün yazısı, (işte vesika) başlığı ile itham ve isnatlara bir hakikat olduğu kanaatini tamamiyle takviye maksadım taşıyor. Tek nazarda durum böyledir.

Bir de yazıların mahiyetine baktığımız vakit, aynı cürmü kastın evvelki yazılarda hakim olan İtham ve isnat maksadını bu yazılarda da tezahür ettiğini görüyoruz. Müvekkilim hakiki durumu tavzihen gazetelere bildirdiği aynı suretle maarif vekili iddianın hilafı hakikat olduğunu resmen açıkladığı halde sanık bu tavzihlerin dahi kendisinin hasıl ettiği menfi havayı bertarafına mani olabilmek için tavzihler hakkında (bunlar bir takım gülünç, tevillerdi) diyor. Yani isnadımız ithamımız doğrudur diye inat ediyor, isnad ediyor.

Ve sonra diyor ki: "Biz, kimin kellesini istiyoruz. Eğer varsa irtikâp' yapanların, nüfuz ticaretine girişenlerin mevkilerini makamlarını suistimal edenlerin kellesini... Bunu o kellelerle bir alâkamız olduğundan yapmadığımızı, başvekilin anlaması lâzımdır. Ortaya hadiseler koyuyoruz ve bunların en tarafsız şekilde tahkikini rica ediyoruz. Çankaya ilkokuluna Türk Sesi gazetesini kim abone yapmıştır. Hangi tesirlerin altında yapmıştır. Türkiye'de daha kaç bin tane ilkokul aynı gazeteye aynı şekilde abone kaydedilmiştir." dedikten sonra "biz bunların açıkça öğrenilmesini herkesten çok demokrat partiye faydalı olacağını, eğer bir gün bu memlekette irtikâp yapanlar, nüfuz ticaretine girişenler mevkilerini makamlarım suistimal edenler deliklerine kaçan fareler gibi orta? dan kaybolurlar; her biri bir deliğe tıkılırken bundan en ziyade demokrat partinin ve onun başındaki Adnan Menderesin İftihar duyacağından emin bulunuyoruz." demektedir.

Bu ağır hakaretleri, daha fazla tahlile lüzumu bile kalmıyor. Bütün bunlar Türk Sesine Devlet Vekâleti nüfuzuna dayanarak resmi ilân verdiği abone yaptırdığı iddia olunan müvekkilime tevcih edilmiş hakaretlerdir. İthamlardır. Sanık daha ileri gidiyor. Hakaretini en son haddine çıkarmak istiyerek bu gazeteyi ilk okullara sokan kimdir, kim olursa olsun, vazifesini makamını suistimal etmiştir." diyor ve nihayet açıktan açığa "hadise sırasında Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol gazetenin sadece fiili değil, aynı zamanda hukuki sahibi durumundaydı. Dr. Mükerrem Sarol o sıfatla bu hareketten menfaat temin etmiştir. Tahkikatın selameti neyi icabettlriyorsa yapılmalıdır. İcabeden şey Dr. Sarol'un artık nihayet hükümet ve Demokrat Partiye bir yük olmaktan vazgeçmesi biraz feragat göstermesi makamına dört elle sarılmayıp tahkikatın onuna kadar çekilmesidir, diyor.

Görülüyor ki sanık, dâva mevzuu mecmuaların son sayısının son kısmında müvekkilimi her zamankinden daha açık bir şekilde itham ve isnada maruz bırakmış ve Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol olarak gazetenin sahibi sıfatiyle kendisinin "menfaat temin" ettiğini alenen söylemiştir. Bundan başka onun hakkında tahkikat açılması için hükümete ve demokrat partiye yük olduğundan bahisle çekilmesi icab ettiğini yazmakla, müvekkilimi hükümete ve partiye yük olan bir şahıs gibi göstermek istiyerek,bir türlü duyamadığı hakaretine nihayet doymuş, hay-

siyet ve şereflere tecavüzle soyadına uygun bir şekilde tok bir vaziyete gelmiştir.

6. — Sanığın neşriyattaki maksadı:

Sanık, mahkemedeki sorgusunda dâva mevzuu yazıların havadis naklinden ibaret olduğunu ve tenkid mahiyetini arzettiğini ifade etmiştir. Halbuki bu yazıları, yukarda ayrı ayrı tahlil etmiş bulunmaktayız. Har birinin mihverini havadis ve tenkid maksadı değil, müvekkilim Mükerrem Sarol'un şeref ve haysiyetini acaba daha başka ne taraftan darba indirmeye çalışalım şeklinde bir düşünce teşkil etmiştir. Bu bakımdan müvekkilim aleyhindeki neşriyat sistemli ve devamlı olmuştur.

İtham ve isnatların yazılardaki ifadelerin itibar kırıcı, haysiyet ve şerefe halel getirici mahiyetlerinin ağırlığı sanıktaki ve gayenin hakaret olduğunu sarahaten ortaya çıkarmaktadır. Bunda müvekkilime karşı sanığın beslediği kin ve gayzın başlı başına bir rol ifa ettiğini kabul gerekmektedir. Akis mecmuasının dava mevzuu olna sayılarının ilkini teşkil eden 21 numaralısından önceki nüshaların da hemen daima müvekkilime tarizlerde bulunulmuş itibarını ve haysiyetini kırıcı yollara başvurulmaya çalışılmıştır. Fakat nihayet sanık müzmarini açığa vurmuş hakaret maksadını tezahür ettirici şekilde yazılar kaleme almıya başlamıştır.

Akis'in 21 inci sayısında 7 nci sayfada (Konya'ya bir otomobil geldi) başlıklı bir yazı vardır. Bu yanda, Başvekilin Konyada bulunduğu sırada resmi ilanlar şirketi müdürünün başvekilin refakatinde bulunan müvekkilim Devlet Vekilini gömüye geldiğini ve Almanya'ya yapılacak seyahate katılmak için kendisine başvekille temas imkânının hazırlandığı yazıldıktan sonra Naşit Hakkı Uluğ ismindeki bu zat için "Başvekilin refakatinde Türk Sesi adına Almanya'ya gitmeye niyetli idi" denilmektedir.

Burada nihayet bir şahsın Türk Sesi adına seyahate iştirak niyetinden bahsedilmektedir. Müvekkilimin ismi de araya karıştırılmakla beraber bundan derhal bir hakaret mânası çıkarmaya imkan bulunmamaktadır. Fakat sanık yazının müteakip kısımların o şekilde kaleme almıştır ki, bidayette bir vakıayı tesbit gibi gözüken mücerret ifadeleri müvekkilime yapılacak hakaretin zeminini teşkil maksadını taşıdığı müşahede olunmaktadır. Sanık Almanya seyahatine iştirak niyetinde olduğunu iddia ettiği bu şahıstan bahsederken aynı yazıda "basın işlerini tedvire memur Devlet Vekili "diye mevzubahis ettiği müvekkilime ait gazeteyi ele alarak İthama geçiyor ve müvekkilime hakaret İhtiyacı içinde çırpınıyor. Bakınız nasıl: "...Resmi ilânları tevzi ile vazifeli bir şirketin müdürü nasıl olur da bu ilânlardan arslan payı alan bir gazeteyi temsilen hem de başvekilin refakatinde Almanya'ya gidebilirdi? Gerçi bu istifadeli bir seyahat olurdu. Naşit Hakkı Almanya'da matbaa makinelerine de bakabilirdi. Hattâ siparişler verebilir, gazetenin halen tevsi edilmekte olan tesislerine karınca kararınca yardımda bulunurdu. Üstelik hemen hemen masrafsız tarafından bir tetkik seyahati aradan çıkardı."

Burada resmî ilânlar için ve müvekkilimi hedef alarak kullanılan arslan payı tabiri sanığın sonraki neşriyatındaki itham, ve isnada müteallik maksadının ilk işaretini teşkil etmiştir.

Saniyen Başvekilin Almanya'ya yapacağı seyahate diğer iştirak edecek gazeteler arasında Türk Sesi'nin tamamen • seyahat dışı bir maksatla ve resmî ilânlar müdürünün marifetiyle gazetenin matbaa ve tesisleri ile ilgili ve masrafsız şekilde iştiraki yolunda müvekkilime haksız ve iftira dolu bir düşünceyi izafeye sanık tarafından çalışıldığını görmekle, sanığın müteakip nüshalarda müvekkilime karşı yaptığı vazife suistimali isnadının ne derece İsrarlı ve evvelce verilmiş .bir maksada dayandığını anlamaktayız.

Sanığın müvekkilime karşı beslediği kin ve husumet aşikârdır. Dava mevzuu yazılarda bunu içine alan maksat kolaylıkla müşahede edilir.

Akis mecmuasının sanığın müvekkilime duyduğu husumetin esaslı bir sebebini geçmiş olan bir hadisede aramanın yerinde olacağı kanaatindeyiz. Mezkûr derginin dokuzuncu sayısında üçüncü sayfada "Sevgili Alda Okuyucuları" diye bir yazı vardır. Bu yazının ikinci sütununda müvekkilim mevzu alınmıştır. Dergi ne mahiyette olduğunu ve maksadını şeklen ve sureta izah ederken esas maksadına geçiyor ve diyor ki: "nihayet bizi halkın nazarından düşürmek gayesini güdenler şunu söylediler:

— Dr. Mükerrem Sarol Akis'in yazı ailesi arasındadır."

İfade açık, maksat aşikâr. Müvekkilim bu mecmuanın yazı ailesi içinde olursa imiş mecmua halk nazarında düşermiş.

İşte sanık, aylarca evvel müvekkilimin rica üzerine bu mecmuaya yazdığı bir makale dolayısiyle kendisinin bu derginin sözde yazı ailesi arasında bulunduğu şeklinde bazı söylentiler ortaya atılmış ve müvekkilim de mevki ve siyasi vaziyeti itibariyle böyle bir durumu bahis mevzuu olmadığını ve sadece rica üzerine bir makale yazdığını Zafer gazetesinde kısaca açıklamıştır.

işte bu hadise üzerine sanık tarafından dokuzuncu sayıda kaleme alınan hakareti amiz yazıyı yemleri takip etmiş. Müvekkilim bütün bunlar karşısında sabır ve tahammül göstermiş fakat nihayet şeref ve haysiyetine itibar ve namusuna vicdansızca yapılan itham ve isnatların şiddetlenmesi ve gittikçe artması karşısında bu dâvayı açmak mecburiyetinde kalmıştır.

7) Muhterem hâkimler, huzurunuza namus ve haysiyetimize tevcih edilmiş bir suikastın hesabının bunu yapan Akis Mecmuasının sahibinden sorulması için geldik. Bu sanık matbuat hürriyetini kötüye kullanmak suretiyle aynı zamanda o hürriyetin de manevi değerine tecavüz etmiş olmakta, iftira ve tezvir metodlarını kullanmakta gösterdiği ustalık kendisini bu suretle basın hürriyetinin manevi suikastçisi haline getirmiş bulunmaktadır.

Sanık fikirden nasibi olmayan yazıları ile ve dedikodu hudutları içinde kalan ve tamamen iftira ve isnat yollarına saparak müvekkilimin namus, şeref ve haysiyetine tecavüz etmiş ona hakarette bulunmuş, vazifesini suistimal ettiğini öne sürerek itibar kıracak şöhret ve servetine zarar verecek hususları isnat yollarına saparak 6334 saydı kanunun birinci maddesinin şümulü içine giren ve suç vasfını haiz olan fiilleri ika eylemiştir. Sanığın yazıları müteaddittir. Ayni cürmî kasti taşıyan sanık 6334 saydı kanun hükmünü zikredilmiş yazılarla defaatle ihlâl etmiş olduğundan hakkında Türk Ceza Kanununun 86 inci maddesinin de tatbiki gerekmektedir.

Değerli hâkimler, müvekkilim bu toprağın bir evladı olarak karşınıza gelmiştir. İnsan hayatı, manevi değerlere dayanır. Şeref namus ve haysiyet fani insanın ebediyet içinde manevi hüviyeti ile yaşamasını temin eder. Bu bakımdan kanunlar insanın fizik varlığı gibi manevi varlığım da tam bir titizlikle korumak gayesini taşır. Sanık müvekkilimin haysiyet ve şerefine hücum ve taarruza pervasızca tevessül eylemiş olduğundan mevzu kanunların hakkında tam bir titizlikle tatbik edilmesi adalet ve hakkaniyetin tabu bir icabıdır. Siz şerefli hakimlere müvekkilimin şeref namus ve haysiyetini teslim ediyorum. Bunu vicdanım rahat bir şekilde yapıyorum. Çünkü kendisine millet adına hakkı kaza teslim edilmiş Türk hakimlerinin vicdanı manevi hayatımızın en teminatlı mabedidir.

Müdahil Vekili Avukat
Burhan Apaydın

Sanığın müdafaası

Müteakip celsede sanık vekili Avukat Faik Ahmet Barutça müdafaasını yaptı. Bu müdafaanın tam metni şuydu:

Muhterem Hâkimler.

Savcılık makamının iddialarını ve müdahil vekilinin de tefsirlerini geçen **celsede dinlediniz. Dâvayı ve** ithamı **biliyorsunuz:**

Cumhuriyet **Savcısı 25/11/954 ta-**

rihli iddianame ile: "AKİS Mecmuasının Ekim ve Kasım ayları zarfında yayınlanan 21, 24, 25, 27 ve 28 sayılı nüshalarında Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol tarafından çıkarılan Türk Sesi gazetesi için, ilkokullara abone kaydolunması asıhâdisesini vesile edip sıfat ve hizmeti dolayısiyle mumaileyhin itibarını kıracak ve şöhretine sarar verebilecek şekilde neşriyatta bulunulduğunu" iddia ederek mecmuanın Tazı İşlerini o tarihlerde fiilen idare eden ve aynı zamanda AKİS ortaklığı adına imtiyaz sahibi bulunan müekkilim Metin Toker'in duruşmasının icrasiyle 6334 sayılı kanunun birinci maddesinin ilk ve son fıkraları ve Türk Ceza Kanununun 80 inci maddesine göre cezalandırılmasını ve imtiyaz sahibi sıfatiyle de hakkında adı geçen 6334 saydı kanunun 5 inci maddesinin uygulanmasını istemiştir.

Âmme davacısı, bu iddianamede mübhem bıraktığı dâvasının isbat unsurları hakkında da duruşmanın ilk celsesinde şu açıklamada bulunmuştur:

"Suç konusu olduğu ileri sürülen nüshalardaki yazılar açıkça galiz ve müstehcen küfürleri ihtiva etmemektedir. Ancak 6334 sayılı kanunun birinci maddesine giren suçlarda bu kabil elfazı galize ve hattâ alelûmum Türk Ceza Kanununun hakaret ve sövme fiillerinde aranması mutad olan unsurların dahi tamamen vücudu meşrut değildir. Yazılar müteselsil bir mahiyet arzetmekte, Devlet Vekilliği ile alâkalı herhangi bir haber ve hâdise ele alınarak iğneleyici bir şekilde sistematik olarak neşriyat yapılmaktadır". Bu bakımdan tetkike şayan olan bu neşriyat "Türk Sesi gazetesi ve dolayısiyle o zamanki sahibi bulunan Devlet Vekili Sarol'un şöhret ve servetine zarar verebilecek mahiyette olan bir yazı vasfını taşımakta" ve "hep aynı mahiyetteki ima ve iğnelemelerle 6334 saydı kanunun birinci maddesinin maksudu olan suçu ihtiva etmektedir."

İlk duruşmada yapılan bu kısa açıklama dâvanın istinad ettiği faraziyeleri belirtmiş oluyordu. Sayın Savcının geçen celsedeki tafsilâtlı beyan ve iddiaları ise bu dâvanın mecazî olan delillerine müsbet bir unsur ilâve etmemiştir. Ancak iddianamedeki 6334 sayılı kanunun birinci fıkrası yerine bu defa başka bir suçun mevzuu olan aynı maddenin 2 numaralı bendinin hâdiseye uygunluğu ileri sürülmüştür ki, bu da açılan dâvada sonuna kadar muhafaza edilen bir tereddüdün ifadesi olabilir.

Amme davacısının son mütalâalarına göre, "Devlet Vekili Mükerrem Sarol'a, makamının nüfuzunu suistimai ederek sahibi olduğu gazeteye fazla resmî İlân verdiği ve bu gazeteyi ükokullara resmen albone kaydettirdiği hususları isnad edilmiş bulunmaktadır." Bu isnad ise, "Afakî mâna ve mahiyette şöhret kınca ve servete zarar vericidir." Görülüyor ki servete zarar vermek iddiası da dâvaya sonradan ilâve edilmektedir.

İşte iddia makamının talep ve iddialarının hülâsaları bunlardır. İddianın istinad ettiği delilleri teferruatiyle tahlile girişmezden evvel, müsaadenizle burada, müdahil vekilinin, savunmasına da kısaca bir göz atalım:

Demokratik küfürler

Sayın Apaydın, daha evvel, bize bu dâvaya niçin iltihak etmiş olduklarının sebebini anlatmıştır. İzahlarına göre, "bu dâva demokratik bir anlayışın ifadesi altında açılmıştır. Hedefleri bir şahsın mahkûmiyeti değildir. Bir mecmuanın neşriyatında temsil edilen tecavüz ve isnad zihniyetinin mahkûmiyetidir." Dâvanın hukukî cephesine gelince, müdahil vekili "AKİS mecmuasının yeni bir hakaret usulü" ihdas ettiğine kanidir. "AKİS mecmuasının yazılarında gerçi galiz kelimeler yoktur, küfürler de savrulmuyor, ancak yazılarda küfür zihniyetini hâkini kılarak kelimelerin ve cümlelerin mânası itibariyle şeref ve haysiyetlere tecavüz ve isnadlar vardır", diyorlar. Tarif ettikleri bu "küfür zihniyetiyle tecavüz" suçunun delillerini meydana çıkarmak için de mecmuanın iki aylık yazıları üzerinde ince tetkik ve derinliğine taharrilerden sonra bulduklarınla veciz şekilde adını koyuyorlar: Demokratik küfürler!

Faik Ahmed Barutça

Başkan Apaydın değil

İşte, müdahil vekili de bu farazi küfürlerin suçlandırılmasını istemektedir. Fakat acaba, hangi akustik içinde sadalandırılmak istenirse istensin yani ister devamlı iğneleyici neşriyat ister demokratik küfürler densin, bu yazıları demokratik memleketlerin kanunlarından iktibas edilen gerekçelerle muayyen fiilleri suçlandıran bir kanunun esprisi içinde faraziyelerle suç saymak da mümkün olabilir mi? Dâvanın ruhu bu noktadadır. 6834 sayılı kanunun cevaz vermediği ve icrasını suç addettiği hususlar hangileridir? Kanunda yazılı olan tecavüz ve hakaret suçlarının belli unsurları yok mudur? Sübjektif kanaatlerle mi bu suçlar taayyün eder? Ve gerçekte AKİS'teki yazıların mahiyeti nedir? Yoksa 6334 saydı kanunun yeni bir politik adalet getirdiği mi farzolunuyor?

Müdafaanın birinci vazifesi

Muhterem Hâkimler! Bu noktaların, AKİS mecmuasında çıkan yazdasın 6334 saydı kanun muvacehesinde suç sayılıp sayılmıyacağını tetkik zaviyesinden olduğu kadar adalet ihtiyacında olanlarla fikir emniyetine ihtiyacı olanların da iyilik ve menfaatleri bakımından, vücuh ile aydınlanması esaslı bir ihtiyaçtır. Çünkü haysiyetlerimiz gibi hürriyetlerimiz ve hürriyetlerimiz kadar şereflerimiz ve her ikisi kadar da Türk topluluğunun itibarı olan demokratik nizamımızın itibarı muvazi surette kanunun ve tarafsız adaletin himayesinde olduğuna şüphe yoktur. Bu bakımdan yukarıdaki suallerin cevaplarını müsbet şekilde araştırmağı ve tenkid ile tecavüz arasındaki mesafeyi son derece daraltan ölçülerle iddianın suç konusu diye ileri sürdüğü yazıları tarafsız adaleti temsil eden Yüksek Heyetinizin nüfuz eden objektif tetkiklerine şümullü olarak arzetmeyi müdafaanın birinci vazifesi saymaktayız.

AKİS'in gayesi

Vakıaları gözden geçirmeden, daha önce bir vesvesenin delilini bertaraf etmek lâzımdır. AKİS bir aktualite mecmuasıdır. Mecmuanın gayesini gösteren şu satırları ilk sayısından nakletmemize müsaadenizi rica ederiz:

"Gayemiz bir aktualite mecmuası meydana getirmektir. Bir aktualite mecmuası ki, onu okuyan münevver, kendisini alâkadar eden her mevzuu bulabilsin ve bir hafta içinde yurtta olup bitenleri toplu halde gözden geçirebilsin. Sayfalarımızı açınız: İç politika da bulacaksınız, dış politika da, İktisadi mali ve ilh... kısımlar da. AKİS bu mevzularda en ciddi meseleleri en cazip tarzda kaleme alacak ve hâdiseleri gazetelerde okuduğunuz kuru şekillerinden kurtarmağa çalışacak, onları kendine has bir tarzda isleyecektir, AKİS size haftanın en alâka çekici meselelerinde fikirleri memlekette bir kıymet ifade

eden şahsiyetlerin makalelerini verecektir. Bizim tuttuğumuz bir taraf yoktur. Onun için siyasi bakımdan karşı karşıya bulunan kimseleri sütunlarımızda yanyana göreceksiniz."

Bu satırlar ve bu dâva ile ilgili olarak tetkik buyuracağınız mecmuanın hemen bütün nüshalarındaki diğer neşriyat da gösterir ki haftalık iç politikaya ait hâdiselerin mecmuadaki akisleri aktualiteye taallûk etmelerindendir. Ve mecmuanın hâdiseleri işleme tarzı da kendinin bir karakteristiğidir.

Bu, demokrasi memleketlerinden getirilen Avrupai bir mecmuacılık tarzıdır. AKİS yeni olarak bunu getirmiştir.

Bu noktayı da bu suretle belirttikten sonra şimdi müsaadenizle vakıaları birer birer gözden geçirelim:

Çelikbaşın beyanatı

Amme davacısı, 25 Kasımda açtığı bu dâva için İki ay kadar geriye giderek, evvelâ mecmuanın 2 Ekim tarihli sayısını ele alıyor. Bu sayıda Devlet Bakanının gazetesi için İlkokullara abone kaydı vesilesiyle herhangi bir yazı çıkmış değildir. Devlet Bakanının gazetesiyle alâkalı başka bir yazı mevcuttur. Bu yazı haftanın aktualitesi arasında İşletmeler Vekili Fethi Çelikbaş'm beyanatı etrafındaki olayları bildiren bir yazıdır. İşletmeler Vekili bir basın toplantısında gazetecilere memleketteki kömür buhranının sebeplerini anlatmıştır. Gazeteler bu beyanattan dolayı hakikatleri umumî efkâra bildirmekten çekinmeyen bir Vekil diye Fethi Celikbaş'ı övmüşlerdir. Bu havadisi verirken "AKİS" de açık kalbli, açık fikirli Vekil diye kendisinden takdirle bahsediyor. Ancak Vekilin beyanatını beğenmiyen bir gazete ile bu beyanatı tenkid eden bir başmuharririn ismini de karilerine tanıtıyor: "Burhan Apaydın'dır" diyor. Ve muharririn makalesinden şu satırları da naklediyor:

"Mesuliyet mevkiinde bulunan bir Vekilin bedbin bir görüşle meseleyi vazetmesi hatadır. Fethi Çelikbaş'ın konuşması kömür ihtiyacının karşılanmasında halkı heyecana sevkedecek mahiyet taşıyor. Bunun inikasları geniş olabilir.. Bir Vekil, istihlâkin artışını darlık şeklinde göstererek gölgelendiremez.."

Mecmua, Burhan Apaydın'ın bu satırlarını naklettikten sonra diyor ki: "Bu yazının Türk Sesi'nde çıkmasının ehemmiyeti y o k t u r. Fakat bu gazete Dr. Mükerrem Sardun gazetesidir. Neşriyatı onun direktifi ile tesbit olunur. Sarol'un Çelikbaş'a hususi bir muhabbet beslemediği bilinmektedir... Ancak bunu gazetesinde bir kampanya açtıracak kadar ileri götüreceği sanılmıyordu. Halkı heyecana getirmek.- Piyasa üzerinde telâş havası yaratmak.. Fiyatlarda temevvüç husule getirmek.. Bütün bunlar halkı heyecana düşürecek neşriyat olarak Basın Kanununun cezalandırdığı suçlardır. Simdi bir Vekilin beyanatım neşreden gazeteler de aynı akıbete mi maruz kalacaklardı? Fakat Allahtan ki Türk Sesi okunmuyordu ve Burhan Apaydın savcı değildi."

Yazının esası budur. Bu yazıda bir vakıanın havadisi olarak aynı hükümette yer alan iki Vekilden birinin gazetesinde diğer Vekil aleyhine neşriyat yapılması tenkid edilmektedir. İddia makamı bu yazının içinden üç cümleyi dâvasının delili olarak seçmektedir. Cümlenin biri şu: "Doğrusu istenirse ne Türk Sesi mü- himdir ve ne de meçhul şöhretlerden biri olan başmuharriri. Fakat Türk Sesi' İşletmeler Vekili ile aynı kabinede bulunan Devlet Vekili Mükerrem Sarol'un gazetesidir ve gazetenin neşriyatı onun direktifi ile tesbit olunur". İkinci cümle de şudur: "Mükerrem Sarol'un vekilliği daha düşünüldüğü an pek çok itiraza yol açmıştır." Üçüncüsü de: "Fakat Allahtan ki Türk Sesi okunmuyordu ve Burhan Apaydın savcı değildi" cümlesidir.

İlk okul lafı yok

Halbuki âmme davacısının esas iddiası, Devlet Vekilinin gazetesi için İlkokullara abone kaydedilmesini vesile ederek mumaileyhin itibarını kıracak ve şöhretine zarar verebilecek şekilde neşriyat yapmaktır. Ve geçen celsede okunan son yazılı iddiası da mecmuadan naklettiği yazılarla Devlet Vekili Mükerrem Sarol'un makamının nüfuzunu sulstimal ederek sahibi olduğu gazeteye resmî ilân verdirdiği ve bu gazeteyi ilkokullara resmen abone kaydettirdiği hususlarının kendine isnad edildiğidir. Seçilen yukarıki cümlelerde ise her iki iddiaya da mesned olacak tek bir satır mevcut olmadığı gibi herhangi şekilde şöhrete veya servete zarar verebilecek mahiyette hiç bir İsnat veya hakaret de mevcut değildir. Filhakika, birinci cümlede, Türk Sesi gazetesinin Vekilin gazetesi olduğu yazılıyor. Bu bilinmiyen bir şey değildir. Bir gazetenin neşriyatının ise sahibine mal edilmesi kadar tabii bir şey olamaz. Nasıl ki biraz aşağıda Cumhuriyet gazetesinden naklettiğimiz bir fıkrasında Doğan Nadi de zarif nükteleriyle aynı telâkkiyi belirtmektedir.

O zaman kızmamıştı

İkinci cümlede de söylenen nedir? Doktor Mükerrem Sarol'un Vekilliği düşünüldüğü zaman pek çok itiraza yol açtığını bu mecmua İlk defa söylemiyordu. Ve bu haber gazetelerde ilk defa görülmüyordu. AKİS, birinci sayısının 3 üncü sahifesinde "Kabine" başlığı altındaki yazıda bunları daha evvel de yazmıştı. Mezkûr nüshadaki yazıdan şu satırları müsaadenizle okuyalım:

"Temennilere bir misal. Başvekilin yakını Doktor Mükerrem Sarol'un sahibi olduğu Türk Sesi gazetesinin (dikkat buyurulsun gazetenin sahibi olduğunu da daha evvel söylüyordu) Mayıs nüshasında bir yerli ajansa atfen çıkan ve Başvekil Menderes'in İstanbulda Sarol ile beraber yeni kabinenin azalarını tesbit ettiğine Sarol'un da kabineye mutlaka gireceğine dair olan havadisidir. Bu neviden havadisler daha evvelce de çıkmıştı. Ve Sarolun Vekillik arzusu bilinmiyen şey değildi. O zaman Menderes Meclis Gurubunda hücumlara maruz kalmış; nihayet kendi arkadaşlarını bizzat seçme hakkını ileri sürerek şahsi dostluklara karışılmamasını, Sarol'u Vekil yapmak niyetinde bulunmadığım bildirmişti. Sarol yerli veya yersiz üzerine fazla şimşek çeken bir paratonerdir."

Bu yazı 15 Mayıs 954 tarihlidir. Bu yazıdan sonra ise Doktor Mükerrem Sarol 19 Haziran 1964 tarihli AKİS mecmuasında kendi imzasiyle makale neşretmiştir. Mecmuanın zikri geçen yazısı şeref ve haysiyet kırıcı mahiyette telâkkiye müsait olsaydı, bırakınız başka yollara başvurmayı, öyle bir yazıyı yazan mecmuaya Doktor Mükerrem Sarol kendi imzasiyle sonradan yazı yazar mıydı?

Partiler içinde tebarüz eden şahsiyetlerin politik ve psikolojik türlü saik ve sebeplerle aleyhtarlıklar toplaması ise politikanın (tabiatı eşya) cümlesindendir. Herkesi memnun etmek mümkün olmadığı gibi herkesin kendini herkese sevdirmesi de mümkün değildir. Buna kadim bir ahlâkçının şu sözünü de eklemek doğrudur. Çünkü 'bir şahıstan her zaman memnun olmak da müşküldür." Politikada ise bazan şiddetli veya egoist mizaç ve bazan yumuşak veya ciddi mizaç, bazan gurur ve bazan fazla ihtiras insanı sevdirmiyeceği gibi bu vasıfları kendisine bazan da müsait olur. Bu yolun aşılması güç merhaleleri vardır. Politikacının ortaya geçmek için gayret sarfederken uğrayabileceği mukavemeti yadırgamamak ve bunu şeref ve haysiyetle asla ilgili görmemek zaruridir. Bunları yazmak veya söylemek ise şahsî idarelerde veya demokratik olmayan idarelerde veya umumi hizmet mevkiindeki şahıslara hürmetsizliği rejime itaatsizlik telâkki eden zihniyetler için suç farzedilebilir. Fakat demokratik memleketlerde demokratik küfür dahi sayılamaz. Sarol'dan nakledilen espri ise politik müşkül bir merhalesini veciz şekilde vuzuhlandırmaktadır.

Allahtan ki hâkim de değildi

Üçüncü cümleye geliyorum: "Fakat Allahtan ki, Türk Sesi okunmuyordu ve Burhan Apaydın savcı değildi" ve müekkilim şimdi daha zarif bir espri ile ilave edebilir: Allahtan ki hâkim de değildi!

Bu cümlenin bir defa Doktor Mükerrem Sarol'un şahsıyla İlgisi olmadığı apaydındır. Bu cümle ile İşletmeler Bakam Fethi Çelikbaş'ın beyana-

Son hâkimler heyeti
Kararı verdi

tını, bedbin bir görüş vazedip halkı heyecana sevketmekle töhmetlendiren Türk Sesi Gazetesinin yazısındaki huşunet yarı mizahi, zarif, edebî bir üslûpla tenkid ediliyor. Ve o gazetenin hareket tarzıdır ki tenkid ediliyor. Bir Vekilin gazetesinde diğer bir Vekil aleyhine bu tarzda iğneleyici değil bir nevi töhmetlendirici neşriyat o Vekilin partisi içinde siyasî İtibarını kırıp sandalyesinden bile düşürülmesine bile sürükliyebilir. Bununla beraber bu kabil neşriyat hiç bir zaman tenkid hududunun aşılması mânasına gelmez. Demokratik hayatta da politikanın vefası yoktur: Siyasî hasımlarınız gibi siyasi dost ve arkadaşlarınızın da tenkidlerine, bazan hücumlarına ve hattâ tertiplerine dahi uğrayabilirsiniz. Siyasî mevkilerin sarsılması, şahsi şeref ve haysiyetlerin ve servetlerin kanunun kastettiği mânada zarar görmesi demek değildir. Politik sarsıntılar, demokratik idarelerde yüksek hizmet mevkilerinin normal fırtınalarıdır.

Ve nitekim iddia makamı da Türk Sesi gazetesinin o yazısını tenkid hakkının hududu içinde görüp dâva mevzuu yapmağı hakkiyle bir an düşünmediği gibi AKİS'teki yazıları da haddizatında iğneleyici şekilde sistematik neşriyattan gayri bir hüviyetle vasıflandırabilmiş değildir.

Adı geçen yazıyı neşreden Türk Sesi gazetesinin 24 Eylül 1954 tarihli bir nüshasını takdim ediyoruz. Yazıların bir arada okunması faydalı mukayeselere hizmet edebilir.

"Okunmayan gazete" sözünde ise servete zarar vermek suçunun unsuru mevcut olmadığı bir bedahettir. Çünkü servete zarar vermek kastiyle bir uydurma, herhangi bir isnad mevzuubahis değildir. Biraz sonra takdim edeceğimiz bandları açılmayan gazeteler bu sözde nihayet bir vakıanın hikâyesinden gayri bir mânanın tevehhüm dahi edilemiyeceğini gösterir.

Konya'ya gelen otomobil

"Bu nüshadaki yazılar arasında bir de "Konya'ya bir otomobil geldi" başlıklı bir yazı vardır. Subjektif istihlâklere dahi elverişli olmadığından âmme davacısı tarafından pek kaale alınmayan bu yazı üzerinde sayın müdahil vekili durmaktadırlar.

Bu yazıda havadisi verilen vaka, Almanya seyahati esnasında Başvekilin refakatinde gidecek matbuat heyeti arasında Türk Sesi gazetesini temsilen resmî Hânları tevzi ile vazifeli şirketin müdürü olan bir zatın bulunmak istemesinin hikâyesidir. Mumaileyhin bu niyetle Konya'ya vardığı gün Başbakanın o gece şerefine verilen ziyafete katıldığı ve orada duyulan bu havadisin türlü akisler uyandırarak hazır bulunan gazetecileri şiddetli hoşnutsuzluğa sevkettiği anlatılıyor. Sebebini de mecmua şöylece hikâye ediyor: "Hânlardan arslan payı alan bir gazeteyi ilânları tevzi eden şirketin müdürü temsil ettiği takdirde tevziin tarzı dedikodulara yol açmaz mıydı?" Ve bundan başka böyle bir seyahatin tahrik edebileceği mânalar belirtilerek yine o gece orada Almanya'ya gidecek matbuat heyetinde Türk Sesi gazetesinin temsilcisi olarak adı geçen şirket müdürünün yerine Bahadır Dülger'in bulunacağının çok geçmeden açıklandığı hikâye ediliyor.

Bu yazı, bir gazeteyi resmî ilânlar şirketi müdürü temsil ettiği takdirde bu hâdisenin uyandırabileceği dedikoduları hatırlatmaktadır. Şarta ve İstikbale muzaf ihtimaller söylenmektedir. Ve nitekim bütün bu mahzurlar gözönünde tutularak Başbakanın emriyle isim bizzat Devlet Bakanı Mükerrem Sarol tarafından listeden çıkarılmıştır. Bu hâdisenin şahidi olan Doğan Nadi'nin dinlenmesini müdafaa namına rica ederiz. Bir gazetenin ilânlardan arslan payı alması ise ilân sütunlarının vakıası olarak zikredilmektedir. Bu yazıda ilân tevzii ile ilgili bir tenkid dahi esasen mevcut değildir.

İddiaya göre bu yazıda hakaret vardır. Ve çünkü bu yazıda bulutlardan bahsedilmiştir!

Bomba

M uhterem Hâkimler!

Amme savcısı tarafından bundan sonra ele alman 24 sayılı nüshadaki neşriyattır. Bu neşriyat 21 sayılı nüshadaki yazılarla alâkası olmayan üç hafta sonraki iç politikaya ait yeni vakıaların havadisleridir. Bu havadisler arasında Türk Sesi gazetesi ile ilgili olanı şudur:

Irak Başvekili Nuri Said Paşanın şerefine yapılan askerî tatbikatta patlayan bir bomba ile yaralanan ve ölenler olmuştur. Millî Müdafaa Vekili, İstanbul gazetelerinin orada hazır bulunan muhabirlerinden bu elemli hâdisenin yazılmamasını rica ettiği için ertesi günkü gazetelerin hiç birinde buna dair bir haber çıkmamıştır. Bir tanesi müstesna: Türk Sesi. Türk Sesi'nin' bu haberi yayınlaması matbuatta akisler uyandırmıştır. Bu cümleden olmak üzere 19 Ekim 1954 tarihli Cumhuriyet gazetesinde Doğan Nadi'nin şu fıkrası çıkmıştır:

"Millî Müdafaa Vekili rica etti ve kimse bir şey yazmadı. Tek bir istisna: Türk Sesi? Mükerrem Sarol.

Mükerrem Sarol? Devlet Bakanı.

Aynı hükümetin iki Bakanının hareketi bu. Maşallah kabine âzası arasmda amma da fikir birliği ha!"

Türk Sesi — Dr. Sarol

Burada herşeyden evvel dikkate şayan olan, Türk Sesi denince yalnız AKİS mecmuasının değil herkesin hatırına hemen Devlet Bakanı Sarol'un gelmesidir. Ve bir gazetenin neşriyat tarzından sahibinin kanun bakımından olduğu kadar politik zaviyeden de herkes tarafından manen mesul görülmesidir.

İşte AKİS. haftanın aktualitesi olarak bunları naklediyor ve kendi tarafından da şu mütalâayı ilâve ediyor:

"Türk Sesi gazetesi, okuyucularımızın da artık öğrendikleri gibi (basın ve yayın işlerini tedvire memur olan Devlet Bakanı Doktor Mükerrem Sarol'un gazetesidir... Doktor Mükerrem Sarol'un gazeteciliği meslekî değil tâbir caizse arızidir. Politika hayatına atıldıktan ve partisi iktidara geldikten sonra kendisi bir

de gazeteye sahip olmuştur. Gazetenin bu vakası ilk defa olmuyor. Pek kısa bir müddet evvel de bir Vekilin aleyhine neşriyat yapmıştı. Mükerrem Sarol'un Vekil olmasına şahsı itibariyle hiç bir itirazımız yoktur. Başvekil kabinesine almıştır. Buna da hiç kimsenin İtiraza hakkı yoktur. Ancak basın işlerini tedvire memur olan bir makama gazete sahibi bir zatın getirilmesi ne dereceye kadar doğrudur?" Mecmuanm bu satırlarındaki fikirlerin açıklığına dikkatinizi rica ederim. Tam bir objektivite içinde misal olarak da Amerika'da Millî Müdafaa Vekilliğine Wilson'un tâyininde mezkûr vekâletin iş yaptığı bir firmanın hissedarı olduğu için mumaileyhin sahip bulunduğu hisse senetlerini nasıl satmağa mecbur edildiğini anlattıktan sonra - aynen • şunları söylüyor:

"Tekrar ediyoruz. Mesele katiyen Doktor Sarol'un şahsı ile alâkalı değüdir. Bu bir prensip meselesidir. Devletin ilân ve abone işlerini şahsî takdiriyle tanzim eden bir Vekâlete gazete sahibi Vekil getirilemez... demokratik idarelerde tecviz edilemez. Hatırlatıyoruz" diyor.

iddia makamı ilk celsedeki izahatında bu yazı için de mahiyeti itibariyle "Devlet Vekili ile alâkalı herhangi bir haber veya hâdise ele alınarak iğneleyici bir şekilde sistematik olarak neşriyat" yapmaktır dediler. Bu doğru bir görüş olsa da iğneleyici neşriyat demokratik hudut içindeki neşriyat demektir. Bu kanunun cevaz vermediği bir icra mıdır? Savcılık makamı geçen celsedeki iddialarına göre ise bu yazının isindeki: "Türk Sesi gazetesi Sarol'un gazetesidir.. Gazeteciliği arızidir. Partisi iktidara geldikten sonra gazete sahibi olmuştur" cümleleriyle "Dr. Mükerrem Sarol basın işlerini tedvire memur Devlet Vekâletine getirilmiştir" cümlesi ve bu cümlenin devamı Devlet Vekili Mükerrem Sarola sahibi olduğu gazeteye nüfuzunu suistimal yoliyle fazla resmî ilân verdiği ve bu gazeteyi ilkokullara resmen abone kaydettirdiği" isnadının delilleri olmak lâzım geliyor. Halbuki ne bu cümlelerde ne yazının tamamında bu yolda herhangi bir iddia mevcuttur. Deruhte edilen makamın hizmeti anlatılıyor ve bu hizmet ile Vekilin gazeteciliğinin mahiyet itibariyle ilgisi izah edilerek bir prensibin objektivite işinde müdafaası yapılıyor. Ve meselenin Mükerrem Sarol'un şahsı ile ilgisi olmadığı tekrar ve tekrar belirtiliyor.

Cüretli istidlaller

Bu una rağmen sayın müdahil vekili ise bu yazıdan iddianın dahi vasıl olamadığı şu mânaları çıkarmaktadır:

"Türk Sesi gazetesi, Devlet Vekili Mükerrem Sarol'un gazetesidir demek dolayısiyle hakarettir; gazeteciliği meslekî değil tâbir caizse arızidir demek doğrudan doğruya hakarettir. Bir avukata mesleğiniz arızidir denilebilir mi? Politikaya atıldıktan ve partisi iktidara geldikten sonra bir de gazeteye sahip olduğunu söylemek ise bir itham ve iftiradır; gazetenin alçak tirajından bahsedilmiştir. Alçak kelimesi hem hakareti ve hem de servete zarar verici bir isnadı tazammun eder; Mükerrem Sarol'un şahsının Bakanlığına itiraz edilmediğinin yazıda belirtilmesi sinsilik ve kurnazlıktır, esas maksat Sarol'un şahsının Bakanlığına itirazdır. Hile yoliyle suçtan kaçmak isteniyor. Fakat hukuk şekil değil mânadır; Millî Savunma Bakam tarafından yapılan bir ricanın duyulamaması sebebiyle Türk Sesinde çıkan bir haberden dolayı mecmua siyasî atlatmadan bahsediyor. Bu da bir cürümdür. Bu Fethi Çelikbaş'ın Mükerrem Sarol tarafından atlatılması «mânasına alınmalıdır. Bu da Mükerrem Sarol'un şeref ve haysiyetine taarruz hırsının ifadesidir." Bu bir kaç cümlede (telhis) ettiğim cesaretli istidlallere ve yersiz isnadlara sayın müdahil vekili tam dört sahife tahsis ediyor. Bir avukata mesleğiniz arızidir demek sadece gülünç olur. Ama bir avukatın veya bir doktorun gazeteciliği arızî olabilir. Devlet Vekili Dr. Sarol'un gazeteciliği ise hakikaten arız imiş. Nasıl ki sonradan gazeteciliği terkeylediğini ilân etmiştir. Bir kimsenin partisi iktidara geldikten sonra gazeteciliğe başlaması ve gazete sahibi olması politika hayatında normal bir şeydir. Bu ne bir iftira yani bir yalanı yaymaktır ve ne de bunların beyan ve ifade edilmesi gayrimeşru bir kazanç isnadıdır. Bir kimse gazetecilikte ve her meslekte servet de yapabilir. Mesele bu noktalarda değildir. Ve bahis konusu olan bunlar değildir. Bahis konusu olan bir gazete sahibinin gazetecilik işleriyle meşgul bir Bakanlığa tâyin edilmesinin demokratik idarelerde tecviz edilemiyeceğidir. Doktor Mükerrem Sarol'un Devlet Bakam olarak vazifesini iyi kullanmadığı veya nüfuzunu kötüye kullandığı hakkında ise hiç bir iddia yoktur. Devletin ilân işlerim şahsî takdirle tanzim salâhiyeti Bakanlığın salâhiyeti olarak belirtiliyor. (Kararnameye göre Vekilin selâhiyetini kullanmak kanunen kendi hakkıdır. Buna bir şey denilmediği gibi nüfuzunu kullanarak kendi gazetesine hakkından fazla ilân verdirdiği yolunda her hangi bir isnad ise asla mevcut ve o derece varit değildir id AKİS 15 Kasım tarihli nüshasının 8 inci sahifesindeki orta yazıda aynen şunları söylemekte ve tekrarlamaktadır:

"... Yine bu sütunlarda bizzat gazete sahibi olan bir kimsenin gazetelere resmi ilânı istediği gibi dağıtan bir Vekâletin başına geçip bu sıfatla kendi gazetesine fazla değil batta normal değil normalin altında da olsa menfaat sağlamanın - yani kararnameye göre meşruun da altında bir demokraside âmme vicdanını rahatsız ettiğini hatırlattık.." Bu bir fikrin ve esasın müdafaasıdır. Gazete tirajının düşüklüğünü ifade eden bir kelimeden gazeteyi ve dolayısiyle sahibini tahkir mânasını çıkarmak ise masum kelimeler için fuzulî tehlike ihdas etmek olur. Çünkü bu takdirde "alçak boylu adam" demek de tehlikeli olabilir. Ve hattâ tirajı düşük demek de tehlikeli olabilir. Çünkü düşüklük kötü mânaya da gelebilir. Hakikatte ise kelimeler kullanıldıkları mevkilere göre mâna ve hüküm ifade edebilirler ve kıymetlendirilirler. Ve sonra, bir gazetenin tirajının alçaklığını veya düşüklüğünü söylemek veya satmayan, okunmayan bir gazete olduğunu beyan etmek servete zarar verici bir suç işlemek değildir. Cumhuriyet'e satmayan bir gazete deseniz kari size güler. Satamayan bir gazete için de çok satan bir gazete deseniz karii yine güldürürsünüz. Servete zarar vermek kasdiyle bir isnad yapılmadıkça satmayan gazete, müşterisi olmayan bakkal, işi olmayan avukat sözleriyle servete zarar vermek suçu tekevvün abaca Aksi takdirde konuşmak hürriyetini kaldırmış oluruz. Kaldı ki bu dava Türk Sesi gazetesinin dâvası değildir. Ve Doktor Mükerrem Sarol da halen Türk Sesi gazetesinin sahibi değildir. Bununla beraber mezkûr gazetenin tirajının düşük olduğunu da ayrıca isbata hazır ve amadeyiz. Mesnedi olmayan faraziyelere kuvvet vermek için müekkilim hakkında kullanılan kelimeleri ise yersiz yakışıksız ve faydasız da bulurum. İyi niyet ifadelerinin altmda mutlaka fenalık aramak hangi iyi huylara veya adalete mi hizmettir? bir kimse suçtan kaçmağı biliyorsa suç yapmağa niyeti yok demektir ve bir kimse suçtan kaçmağı biliyorsa suç yapmıyor demektir. Hukuk hakikaten mânadır. Fakat muhik ve âdil olan mânadır.

Milli Müdafaa Vekilinin ricasına rağmen Türk Sesi gazetesinde çıkan bir haberden dolayı mecmuanın kullandığı "siyasî atlatma" sözünden çıkarılan mana ise bir nevi sabit bir fikrin her vesile ile kütte getirilmesine benzemektedir. Milli Müdafaa Vekili Ethem Menderes'le alakalı bir haberin hâdisede ve yazıda hiç ismi geçmeyen ve vaka ile yakından veya uzaktan ilgisi olmayan Fethi Çelikbaş'a ve oradan da Doktor Mükerrem Sarol'a ulaştırılması hissî ve kar yalî oluyor.

Niçin istifa etmeli?

Muhterem Hâkimler!

İddia makamı bundan sonra mecmuanın 25 sayılı nüshasında çıkan "Bu vekil istifa etmelidir" başlıklı makaleyi ele alıyor. Mecmuanın bir evvelki nüshasında ortaya konan bir prensip bu makalede demokratik tatbikatın lüzumlu bir anlayışı olmak üzere şöyle müdafaa edilmektedir:

"Demokrasinin adı umumî efkârın rencide edilmediği rejimdir. Bu

yüzdendir ki demokratik bir idarede tacirin ticaret vekaletine, fabrikatörün işletmeler vekâletine, bankerin de maliye vekâletine getirilip aynı zamanda kendi işine de devam ettirildiği işitilmiş şey değildir. AKİS geceli sayısında Amerikada Charles Wilson'un Mili! Müdafaa Vekilliğine getirildiğinde General Motors Şirketindeki hisse senetlerini nasıl devre mecbur bırakıldığını hatırlatmıştı. Sebep Wilson'un şahsına itimad edilip edilmemesi değildir. Sebep bu gibi hallerde umumî efkârın derin bir surette rencide olması ve rejime güveninin sarsılmasıdır. Siz, sokaktaki adama ticaret yapan ticaret vekilinin bir mahzur olmadığını anlatamazsınız. Zaten aslına bakarsanız büyük bir mahzurdur ya..,"

Mecmua „ bu durumu, görülüyor ki bir vekilin şahsına itimad edip etmemek meselesi olmadığım sureti mahsusada tasrihle sırf bir fikir ve esas olarak demokratik anlayışa uygun bulmamaktadır. Ve hakikaten de uygun değildir ve mahzurludur de - mektedir.

İddia makamı, bu yazının "Bizde böyle bir Vekil vardır.." söziyle başlayıp "hiç kimseye hesap vermek Mevkiinde değildir" sâriyle biten iki cümlesini ve yazının tamamını Vekile gazetesine fazla menfaat sağlamağı hedef tutan bir suistimal isnadı şeklinde almaktadır. Halbuki o cümlelerde de ve yazının bütününde de bu mahiyette bir iddia ve mâna mevcut olmadığı gibi herhangi bir şekilde şeref ve haysiyet kırıcı mahiyette bir isnadda bulunmadığını yazının toplu bir halde okunması derhal göstermeğe kâfi -gelir. Vekilin resmi ilânları şahsî takdiriyle tevzi ettiğinin söylenmesi kararnamenin tanıdığı bir selâhiyeti ifade etmektedir. Bu babdaki 12A1/1953 tarih ve 6-1696 sayılı "kararnamenin 2 ve 3 üncü maddeleri vazifeli Bakanlığa mutlak bir takdir hakkı tanıyor. Selâhiyetli Bakan şahsî takdirile herhangi bir gazeteye ilân vermiyebilir. Ve bu nizamî ve kanuni selâhiyetini kullanmak olur. Bundan dolayı hesap vermek diye bir mükellefiyet konusu yoktur. Yalnız umumiyetle iyi vazife görüp görmemek noktasından icrayı temsil edenlerin ayrı ayrı ve toplu olarak Büyük Millet Meclisine karşı siyasî mesuliyet taşımaları tabiidir ve bu ayrı bir konudur. Yazıdaki maksat, sadece, maddî realiteyi belirtmek olduğu aşikârdır. Umumiyetle satılmayan gazeteler arasında gösterilen ,bu gazetenin de ilân aldığı ifade edilmektedir. "Ayrıca tuhaflığı hususî ilanların bolluğudur" demek İse Vekile bir nüfuz suistimali atfetmek değildir. Bazı hususî firmaların mânavî istifade düşünceleri olabilir veya o gazetenin de kendine göre mevcut olalı bir kari muhitinden istifadeyi düşünenler de olabilir ve ilân toplayanların gayretleri neticesi de olabilir. Tuhaflık yukarıda söylediğimiz gibi sütunların vakıasına aittir. Bunlar kimseye bir kusuru veya gayrımeşru bir menfaat sağlamak diye bir isnadı tazammun edemez.

Kezalik mecmuanın ilkokullara abone kaydettirilmesi de Devlet Vekilinin emriyle veya nüfuzunu suistimal ile olduğu söylenmiyor. Böyle bir iddia yoktur böyle bir kasıt yoktur ve yazıdan da böyle bir mânanın istihracı mümkün değildir. Nitekim 8. 12. 1954 tarihli nüshasında Türk Sesi gazetesi dahi bu yazıdan Ankara Maarif Müdüriyle Ankara Valisinin tenkidinden başka mâna çıkarabilmiş değildir.

mahzurlar Demokratik idarede tenkid konusudur

Tenkidlerin aşikâr olan mihveri, ifa edilen bir âmme hizmeti ile ilgili bir hususi mesleği bir arada devam ettirmenin mahzurlu görülmesidir. Bu mahzurlara sayın müdahil vekili müstebat istidlallerle kendileri misaller yaratmaktadır. Bu mahzurlar demokratik idarelerde tenkid konusu olmaktan kurtulamazlar. Müdahil vekilinin dediği gibi Ticaret Vekâletine ihtisasından istifade edilecek bir tüccar getirilebilir. Fakat ticaretini de aynı zamanda devam ettirmek isterse bu hiç bir yerde tecviz edilmez. Bizde de misali geçmiştir. Çünkü bunun dedikodusu tahripkâr ve demokratik memleketlerde ise tenkidleri haşin olur. AKİS bunu sokaktaki adama anlatamazsınız deyip aslında da büyük bir mahzur olduğunu ifade ederken bir realiteyi ifade etmiş bulunmaktadır. Bunda mecazî bir mâna aramak tamamiyle vecihsizdir. Ve nihayet Vekilin gazetecilikten ayrılması efkârı rencide eden bir mahzurdan yerinde olarak kaçınmak değil midir?

Cevad Fehmi Başkut
Bilir kişi No. 1

Sayın müdahil vekili "umumî efkârı rencide eder" sözünde de hakaret buluyorlar. Çünkü bir Vekilin durumu efkârı umumiyeyi rencide ediyor demek o Vekili âmme efkârını rencide eden bir siyaset adamı olarak 'tavsif etmek olurmuş. Sayın avukat, "bu Vekil istifa etmelidir" başlığını da hakareti ağırlaştıran bir unsur olarak görüyorlar. Vekil midir? Şahsen devlet işleri için luzumlu demektir. Aksini söylemek kifayetsizliğini iddia etmektir. Bu da hakaret olur demek istiyorlar. "Devlet Bakanlığına sıkı sıkıya bağlı bir küsün gazete ve ajansların" vekiller arasmda fark gözeten havadis verme tarzlarının umumî efkârı rencide ettiğinden bahsedilmesi de kezalik hem Vekile hem de matbuata hakaret oluyor. Bütün bunlar bir cürmün mü yoksa vesvesenin mi delilidirler? Bunların mânası Vekiller tenkid edilemezler demeğe varmaz mı? Ve bunların mânası fikirlerin suçlandırüması neticesine varmaz mı? Vekiller tenkid edilirler. Hattâ tenkid edilmekle de kalmazlar. Hicivlere ve karikatürlere mevzu olabilirler ve hücumlara da uğrıyabilirler. Bunlar demokratik idarelerin başlıca vasfıdır. Efkârı umumiyeyi rencide eder sözü tenkidin en masumudur. Churchill'e sık sık demode olmuş adamdır diyorlar ve başvekillikten çekilmesini istiyorlar. Churchill'i sesi işitilmeden sabah olmıyacağını zanneden horoza benzetiyorlar. Kimse bu sözlerden itibarsızlık ve bir horoz kadar akılsızlık mânasını istidlal etmeği aklından geçirmiyor. Devlet adamlarına musallat olmak diye bir suç yoktur. Vekillerin istifası her zaman istenebilir. Hamdolsun memleketimiz bunu suç sayan memleketler arasında değildir.

Muhterem dâvacılar, mecmuanın tenkid tarzından şikâyetçidirler. Bu tarzdaki tenkidlerle tecavüze uğramış olmak vesvesesinin tesiri altında görünmektedirler. Ve onun içindir ki delilleri faraziyelerden ve cesaretli istidlallerden ileri gidememektedir. Bu endişelerin yersizliğini ise biz üzüntü içinde söylemekle kalmıyarak müdafaa bakımından isbata da çalışıyoruz.

Nihayet ilkokullar meselesi

Muhterem Hâkimler!

AKİS'in bundan sonraki nüshasında davacıyı ilgilendiren bir yazı yoktur. - Hâdiselerin arkasına muayyen maksatla düşülmediğini gösteren bu nokta işarete değerdir. - Mecmuanın daha sonraki 13 Kasım tarihli nüshasında, haftanın aktualitesi arasında, Çankaya ilkokulunda bandlan açılmıyarak rafların üstüne atılmış okunmayan Türk Sesi gazetelerinin resimleri mevcuttur. Ve İstanbul gazetelerinde çıkan bu resimle ilgili günlük gazete haber ve tefsirleri ve bu arada Türk Sesi gazetesinin devredildiğine dair Devlet Vekili Doktor Mükerrem Sarol'un ve abone

kaydı hadisenin tahkik edilmekte bulunduğuna dair de Maarif Vekilinin demeçleri nakledilmiştir. Mecmua, demokrasi başlığını taşıyan sütunda "Mekteplerde hazine" başlığı altında kendi üslûbiyle anlatıyor:

" 'Henarda bir raf duruyordu. Rafın üstü ise gazete ile doluydu. Gazete ama üstlerinden bandları sıyrılmamış gazete.. Demek ki bunlar okunmamış gazetelerdi. Hüseyin Ezer bir tanesini eline alıp baktı: Türk Sesi yazıyordu. O zaman gazetenin sırrı anlaşıldı. İlkokul, Devlet Vekilinin satılmayan gazetesine abone idi."

Muhterem Hâkimler! Bu cümle de bu dâvanın bir delili olarak gösteriliyor! Bir gazetenin okunmadığını ve bandlarının açılmadığını söylemek cürüm müdür? İşte okunmadığı ve bandları açılmadığı fotoğrafla tesbit edilen gazetelerden bir ikisi. Takdim ediyoruz. Bu bir cürmün mü delili olur? Yoksa denildiği gibi gazetenin okunmadığının mı delili olur? Satılan bir gazetenin bir yerde karii bulunmaz olur mu? Mecmua bunları söylemiş oluyor. Ve çekilen resmin ertesi günkü İstanbul gazetelerinin bir kısmmda çıktığı - o gazeteleri de takdim ediyoruz - ve bunlardan (Hürriyet) in büyük manşetlerle rakamını verdiği 35 bin ilkokula Türk Sesi gazetesi abone kaydedildiği takdirde tutabileceği miktar farazi olarak belirtildikten sonra mecmua diyor ki:

"Maarif Vekili, Türk Sesi gazetesine abone olunmasının faydalı olduğunu resmen beyan ediyordu. Bir gazete ki bedava geldiği yani parasını devlet, Devlet Vekili olan gazete sahibine ödediği halde ilkokuldan merak edip de bandını açan bir tek insan çıkmamıştı. Hangi fayda ve bilhassa kime fayda?"

iddia makamı, bu satırlarda da Devlet Vekiline nüfuzunu suistimal ederek gazetesini ilkokullara resmen abone kaydettirip menfaat sağlamak isnadını görmektedir. Bir defa, beyanat Maarif Vekiline aittir ve is de Maarif Vekilliğine aittir. Abone kaydettiren Devlet Bakam değildir. Saniyen: Nakledilen- satırlarda mecazi bir mâna da yoktur hakiki bir mâna vardır. Bedeli mukabilinde satın alman bir gazetenin kazancından sahiplerinin faydalanması kadar tabiî ve makul bir şey yoktur. Bu bir ticari işletme sahibinin meşru faydasıdır. Fakat bir ilkokulda bandları açılmayıp okunmayan gazetelerin o ilkokula faydası mutasavver değildir. Yazıdaki açıklık bunu belirtiyor. Bu yazılar da tenkid edilen hâdisenin politik çehresidir. Ve nasıl ki Devlet Bakam da demokratik bir zaruretin anlayışı içinde umumi hizmet mevkiindeki vazife şuurunun icabı olarak gazete ile alâkasını kesip sahipliğini başkasına devreylediğini ilân eylemişti. (AKİS) bu nüshasında bu devlin de haberini vermektedir. Ancak bunun her türlü dedikodudan salim kalmasını temin için aydınlanmasını lüzumlu bulduğu noktaları da belirtmektedir. Zira "Hiç kimse yüzbinlerce liralık bir tesisi ve orada çıkan bir gazeteyi durup dururken devretmez" diyor. Burada mühim olan nokta şudur: Bir Vekilin bir gazeteye sahip olması ve gazete sahibi olarak Vekilliğine devam etmesi hukukan caiz olmayan bir fiil değildir. Ancak demokratik mânasiyle tenkid edilen bir harekettir. Bu bakımdan tenkidi tahrik eden sebeplerin ortadan kalkması için yine demokratik anlayış içinde aydınlık isteyen yazıları hakarete yorarak haysiyet kırıcı bir isnad mahiyetinde telâkki etmek vecihsizdir. Her humma tifo değildir.

Sarol ne kaybedecektir?

İddia makamı tarafından bundan sonra ileri sürülen bu nüshanın 8 inci sahifesinin 3 üncü sütunundaki

Prof. Sulhi Dönmezer
Bilir kişi No. 2

bir iş adamına ait cümlelerin de- Devlet Bakanının hizmet ve vazifesiyle ne doğrudan doğruya ve ne dolayısiyle ilgisi mevcuttur. Ve hattâ o satırlar, ne ismi geçen o iş adamının ve ne Devlet Vekilinin bir aksiyonunun tenkidi dahi değildir. Bir iş adamı her yerde her işe teşebbüs edebilir. Bir iş adamı dostluk tesisiyle de menfaat düşünebilir. Bu bir tehlike değildir. Umumi hizmet mevkiinde olanlara düşen, hususi iş alemiyle temasta sadece dikkatli olanaktan ibarettir. Bu yazılrın bu bakımdan başka bir mânaya hamledilebilmesi varid olamaz. Çünkü esasen Devlet Vekiline müteveccih bir hizmet bahis konusu olmadığı gibi bu babta kimseye bir fill izafesi de bahis mevzuu değildir. Tevehihüme ise itibar caiz değildir. Ve nihayet istenen işin aydınlanmasıdır.

İddia makamı yazının son maddesi üzerinde de durmuştur. Bunda, Nihad Erim'le Mükerrem Sarol'un münasebetleri bahis konusu edilmektedir. "Nihat Erim, diyor mecmua, Halk Partisinden ayrılıp Demokrat Partiye elbette geçecek değildir. Çünkü Demokrat Partide istediğini bulamaz. Mükerrem Sarol da hükümete karşı Halkçı ile işbirliği yapamaz. Çünkü Demokrat Parti iktidardan düşerse Doktor Sarol da çok şey kaybedecektir". Bu son cümlede de mecazi bir mâna yoktur. Çünkü hangi siyasi iktidar düştüğü zaman o siyasî iktidarın ricali çok şey kaybetmez? Kaybolacak olan her şeyden evvel iktidar sandalyesinde hizmet imkânıdır. Ve işgal edilen umumî hizmet mevkileridir. Ve ancak meşru olan menfaatlerdir. Siyasi iktidardan düşenler az şey mi kaybettiler Siyâsî iktidar toplulukları gayrimeşru menfaat sendikaları değildir. Böyle bir iddia ne mevcut ve ne varit olabilir.

8 inci sahifenin ortasındaki "Madem ki istifa etmiyor.." başlıklı yazıya gelince: İddia makamı bu yazıdan da iki cümle seçiyor:

Biri şu: "Yine bu sütunlarda bizzat gazete sahibi olan kimsenin gazetelere resmi ilânı istediği gibi dağıtan bir Vekâletin başına geçip bu sıfatla kendi gazetesine fazla değil hattâ normal değil normalin altında da olsa menfaat dağıtmasının bir demokraside âmme vicdanını rahatsız ettiğini hatırlattık. Bu nasıl iştir dedik. Doktor Mükerrem Sarol hem alıcı hem verici."

Bu, mecmuanın bir fikir ve prensip olarak müdafaa ettiği tezin delilidir. Bu masumiyetin delilidir. Vekilin gazetesine fazla ilân vermesi diye bir mesele olmadığını belirtiyor. Ve noksan da verilse işin prensibidir ki tenkid edildiği ifade ediliyor.

Yazının sonundaki suallerden çıkarılmak istenen manalar ise, mantıki görünürlüğü olmayan istidlallerdir. Umumî efkâr rejiminde bunlar ancak vakıaların aydınlatılmasını istiyen normal suallerdir. Umumi efkâra intikal eden mevzularda âmme hizmetini görenlerden her türlü açıklamayı istemek her vatandaşın hakkı olduğu gibi cevap vermek de icrayı temsil edenlerin başka gelen vazifeleri olmak tabiidir. Matbuatın vazifesi, yerine göre teşrii murakabenin de öncülüğünü yapmaktır.

Hususî hayat hakkında

Bu yazıda ayrıca sayın müdahil vekilinin istidlalleri ise asla yerinde olmayan faraziyelerdir. İlkokullara 35 bin abone yaptırıldığı mecmuanın yazılarında söylenmiş değildir. ve Mükerrem Sarol'a İsnad edilmiş gibi gösterilen hususların düşünülmesi dahi varit değildir. Bu dava delil istiyor, tasavvurat İstemiyor. Eğer Doktor Mükerrem Sarol'un şahsiyle uğraşmak mevcut olmadığına

dair olan satırlardan dahi kötü bir niyet istidlal edilmek istenir ve eğer bir Vekilin hususi hayatiyle asla meşgul olunmadığı sözünden hususî hayatın ayıpları bulunduğu manası çıkarılarak Vekilin hususi hayatı teşhir edilmiştir denilecek olursa o zaman adalet ihtiyacında olanlara adaletten titremek düşer. Ve o saman bize de müdafaa namına yalnız bu kelimeyi ileri sürmek düşer. Güneşte leke yoktur deseniz vay lekeli güneş de olabileceği ima edilmiştir, 'bu ise güneşe leke isnadıdır denebilir. Fakat hangi prensibe hizmet olur.

Burada bir ithamı daha bertaraf etmek lâzımdır. Bütün bu istidlallere sebep olarak "mecmuanın hemen hemen' her sayısında ve olur olmaz şekilde müekkillerini hedef tutucu neşriyat mevcut olduğunu" söylüyorlar. Maddi realitenin de bu olmadığını Doktor Mükerrem Sarol'un lebinde olarak mecmuada çıkan şu satırlar göstermez mi?

"Teni Devlet Vekili, kabineye girdiğindenberi turizm işini bir milli dâva halinde ele almak niyetini açıklamıştır. AKİS'e ve Zafer gazetesine yazdığı iki yanda bu meselenin üzerinde ısrarla durmuş, tetkiklere başlamış, ilk olarak Bergamaya bir sefer yapmış - refakatine aldığı kimselere bakılırsa, bu daha ziyade iç turizm mahiyetinde olmuştur ama.. - hiç olmazsa alakasını ortaya koymuştur.

Bu hayırlı yolda, kendisini elden gelen kudret ve gayretle desteklemek herkesin vazifesidir. Zira, turizm dâvasının halledilmesi, herkesin işidir. Bu bir kanun meselesidir, bu bir teşkilât meselesidir, bu bir para meselesidir, bu bir kadro meselesidir, bu bir eleman meselesidir... Fakat hepsinden çok, her şeyden evvel bir zihniyet meselesidir.

Böyle bir zihniyete sahip olduğunu. Dr. Mükerrem Sarol göstermiş bulunuyor. Aynı zihniyeti, evvelâ Büyük Millet Meclisine telkin etmek hususunda Allah kendisinin yardımcısı olsun.

Her halde bu dâvada, AKİS'i daima yanında bulacaktır." (Mecmua sayı 8, sayfa 28).

Sayın müdahil vekili bir de müekkilinin AKİS mecmuası yazı ailesi içinde bulunmadığına dair evvelce yayınladığı bir tekzip yüzünden sönmez bir kin ve husumet içinde aleyhteki bu neşriyata girişildiğini söylüyor. İbraz ettikleri mecmuanın 9 numaralı nüshasındaki yazı karşılıklı ve bütünü ile okunduğu takdirde, dolaşan dedikodular arasında bir kimsenin adamı olmak mevkiinde görünmemek ve tarafsızlık imtiyazım her şeyin üstünde tutmak gayretinin o yazıya hakim olduğu görülür. Ve nitekim yazıda aynı zamanda Doktor Mükerrem Sarol'un memlekette fikrî bir temayüle tekabül eden veya kıymet taşıyanlar arasında gösterilerek şahsına karşı mecmuanın düşüncesinin değişmemiş olduğu anlatılıyor.

Bu adam kim?

Muhterem Hâkimler!

Son olarak iddia makamının ele aldığı mecmuanın 28 sayılı nüshasıdır. Bu nüshanın evvelâ, "Akis okuyucuları" başlıklı ilk yazısı üzerinde durulmaktadır. Bu yazıda, aleyhine girişilen bir kampanyadan bahisle mecmua, okuyucularına diyor ki; "bu kampanyaya girişmiş bulunanlar daha düne kadar bizi her gördükleri yerde mecmuayı zevkle okuduklarını beyan edenlerdir. Aman Yarabbi kuyruklarına basılanlar nasıl da hazaya fırlıyorlar ne de canhıraş çığlıklar atıyorlar! Bir adam birkaç gazeteyi birden üzerimize saldırtmış bulunuyor. Gerçi bunların topunun fiili satışım ele alsanız .tek başına AKİS'in satışım ya bulur ya bulmaz". Yazının bu satırlarını iddia makamı ilk defa delil diye ileri sürüyor. Bu yazı ise mecmuaya karşı kampanya açan gazetelere aittir. Nitekim yazı şöyle devam ediyor: "AKİS bir mecmuadır onlar ise gündelik gazetedir" Daha aşağıda da: "Belki satmayan bu gazeteler bir şahsiyet polemiği ile kendilerini kurtarmak gayretlidedirler... Kiminle polemiğe gireceğiz?" Yazının tamamı okununca, iddia makamınca ariyet alındığı anlaşılan yukarıdaki cümlenin Doktor Mükerrem Sarol'un şahsı ile ilgisi olmadığı hemen anlaşılır. Nasıl ki yazının başında daha düne kadar her gördükleri yerde mecmuayı zevkle okuduklarım beyan edenlerden bahsediliyor. Devlet Bakanının bunlar arasında olmadığını sayın müdahil vekili anlatmıyor mu? Nitekim .iddia makamı da neticede bu cümlenin üzerinde durmağa lüzum görmüş değildir.

Sırça köşk hikâyesi

A mme davacısının bu nüshada üzerinde durmak istediği 7 nci sahifede çıkan Sırça köşk hikayesiyle Vekilin gazetesi başlığını taşıyan yazıdır. Sırça köşk hikâyesi Zafer gazetesindeki bir yazının başlığıdır. Zafer'e göre Dünya sırça köşkte oturduğu halde başkalarına taş atmaktadır. Dünyanın neşriyatı devam ederse onun tesislerinin nasıl bir muvazaa ve tertip olduğunu açıkhyacağım bildiren Zafer, Dünya'mn susmadığını görünce tesislerinin muvazaa yolu ile meydana geldiğini iddiaya başlamıştır. AKİS, Zafer'in bu hareketini beğenmiyor ve hüsün verici buluyor. Çünkü diyor, iktidarın resmi organına düşen nerede bir yolsuzluk görürse onu bir tehdit vasıtası olarak kullanmak değil onu derhal ve hiç bir şey düşünmeden ortaya atmaktır. Demek Dünya Mükerrem Sarol'u diline dolamamış olsaydı Zafer gazetesi bu muvazaa karşısında susmağa devam edecekti". Bu yazı şu cümlelerle bitiyor:

"Merak ediyorlar: Münevverler niçin Demokrat Partiden uzaklaşıyorlar diye.. içindeki idealistler niçin bir kenara çekiliyorlar diye.. Niçin bir zamanlar Demokrat Partiyi can ve gönülden destekleyenler artık ona küskündürler diye.. Nasıl uzaklaşmasınlar, küsmesinler? Bunca gayret ve emek ve fedakârlık bir Mükerrem Sarol için miydi?"

İddia makamı, bu yazının ilk ve son cümlelerini iddia ettiği haysiyet kırıcı isnadın delili diye naklediyor. Ve Dünya'nın yazılarının müdafaası diye alıyor. Halbuki yazı heyeti umumiyesiyle Zafer gazetesinin polemik tarzının bir tenkidinden ibarettir. Prensipleri her şeye tekaddüm ettirmek lâzım gelmez mi? Mecmua bunu belirtiyor ve neticede de hareketlerin şahsileştirilmesinden umumi şekilde bir şikâyetin derin hüznü ifade ediliyor. Bu hayıflanmada isim zikri isnad değildir. Prensiplere bağlılık taassubunu gevşeten gidişatı teşahhus ettiren bir tenkitdir.

"Vekilin gazetesi" başlıklı yazıya gelince:

(AKİS) bu yazıda karilerinden özür dileyerek yapılan tenkidlerde, iyiliği hedef tutan bir prensibin müdafaasından başka maksat olmadığını bir kere daha anlatıyor, "şimdiye kadar hiç bir sansasyon merakına kendimizi kaptırmadık daima hâdiseleri hakikî veçheleriyle aksettirmeğe çalıştık" dedikten sonra: "Devlet Vekili Doktor Mükerrem Sarol'un bir yandan hükümetin basın işlerini tedvir ederken diğer taraftan da sahibi bulunduğu Türk Sesi gazetesini işletmesini, kendi gazetesine devletin ilânlarını bizzat vermesini tasvip etmediğimizi, bir demokraside böyle bir duruma asla müsaade edilmemesi gerektiğini aynı ölçüler içinde anlatmağa çalıştık.." diyor. Mecmua bununla bir fikrin müdafaası üzerinde olduğunu bir kere daha açıklamış oluyor.

Lehte bir delil

Bu onun aleyhinde değil, lehinde olan bir delildir. İddia makamının bundan sonra seçtiği ikinci cümlede de, bandları çözülmemiş Türk Sesi gazetelerinin bazı İstanbul gazetelerinde resimleri çıkması üzerine Maarif Vekili Celâl Yardımcı'nın Maarif Müdürlüklerine bu gazete için bir tavsiyede bulunmadığına ve Doktor Mükerrem Sarol'un da Maarif Vekilinden şifahen ve tahriren gazetesine abone olunmasını istemediğine dair gazetelerde çıkan tavzihlerinden bahsedilmektedir. Mecmua bu tavzihleri tevil addediyor ve "çünkü ikisi de ilkokullara Türk Sesi gazetesinin parası hükümet tarafından ödenmek suretiyle abone kaydedilmiş olduğunu inkâra cesaret edemedi" diyor. Ve filhakika abone kaydı esasen inkâr edilmemektedir. Nasıl ki mecmuanın bu nüshasında çıkan Ankara Maarif Müdürlüğünün muhasebe bölümü başlıklı ve 17/6/954 tarihli ilk okullara tamimi şudur:

"Yurt haberlerini en geniş ölçüde veren ve İstanbul'da intişar eden Türk Sesi gazetesine bir yıl müddetle okulunuz için abone olunmuştur.."

Ve nasıl ki Maarif Vekilinin bir nüshasını takdim etmekte olduğumuz 9 Kasım 1954 tarihli Dünya gazetesine verdiği beyanatta ve nihayet iddianamede bunun bir vakıa olarak , kabul edildiği meydandadır. Mecmua da işte bu vakıanın üzerinde durmaktadır. Ve bunun tevil edilemiyeceğini söylemektedir.

Bundan sonra yazıdaki (Asıl tehlike) başlıklı şu satırlar geliyor: "Böyle bir hâdise her yerde olabilir. Gazeteler bunu haber alınca neşreder. Hükümet işe el koyar, Maarif Müdürü kimin emriyle bu tamimi yapmıştır? ilkokullara abone kaydı mevzuunda ölçü nedir? Açıklanır. Halbuki durum nedir? Durum şudur: Başta Türk Sesi gazetesi ve bazı çevreler hükümete ve onun başındaki Adnan Menderes'e yapılan bütün neşriyatın kelle istemek mahiyetinde olduğunu telkine çalışıyorlar. Ve bu yolda kampanya açmışlardır. Ve isnadda bulunuyorlar. Bu telkinin en güzel nümunesini., Türk Sesi gazetesinde.. Burhan Belge'nin patronundan emir alarak yazdığı "Bizantinizmi hortlatmayalım" adlı baş makalesinde bulmak kabildir." Mecmua evet Bizantinizmi hortlatmayalım dedikten ve Bizantinizm hakkındaki kendi görüşünü izahtan sonra da "Biz kimin kellesini istiyoruz? Eğer varsa irtikâp yapanların, nüfuz ticaretine girişenlerin, mevkilerini, makamlarını suistimal edenlerin kellesini. Bunu o kellelerle alâkamız olduğundan değil ortaya, hâdiseler koyuyoruz vebunlarm en tarafsız şekilde tahkikini isteriz. Rica ederiz Türk Sesi gazetesini kim. abone yapmıştır?"

Kelle istemek kimin lafı?

Yazı heyeti umumiyesiyle okunduğu zaman görülür ki üzerinde durulan nokta bir vakıanın tahkikini istemektir. O da Ankara Maarif Müdürlüğü tarafından Türk Sesi (gazetesinin ilkokullara abone kaydedilmesi hadisesidir. Bu işte bîr nüfuz,, bir tesir, veyahut vazifeyi kötüyekullanma olup olmadığının meydana çıkarılması istenmektedir.

(Kelle istemek) sözü mecmuanın değildir. Türk Sesi gazetesinindir. Sayın meslekdaşım Apaydın bu yeniçeri sözünden çıkarmak istediği mânaları küs olduğu komşuya yanlışlıkla havale ediyorlar.

Türk Sesi gazetesinin 15 Kasım. 1954 tarihli bu sayısından bir nüshayı takdim ediyoruz. Mecmua bütün bu yazılarda inandığı bir prensip dâvasının müdafaasına devam eylemiştir. Nasıl ki iddia makamının seçtiği bu nüshanın 9 uncu sütununun başındaki "istenilen nedir?" başlığını taşıyan satırlarda: "İstenilen şey bir demokraside yapılması gereken muamelenin yapılmasıdır" diyor ve "Türk Sesi gazetesi parası resmi makamlar tarafından ödenerek ilk okullara abone yapılmıştır. Bu gazeteyi ilkokullara sokan kimdir? Kim olursa olsun vazifesini ve makamını suistimal etmiştir" deniyor. Ve bu cümleyi takip eden "bu cesareti kimden almış, kime danışarak, kimin emri üzerine böyle hareket etmiştir? Ankara Maarif Müdürü hangi ölçülerle Türk Sesi gibi bir gazeteyi ilkokullara abone kaydetmiştir?" cümleleri de açılması istenen tahkikatın Ankara Maarif Müdürünün hareketini hedef tuttuğunu sarahatle göstermektedir. Çünkü Maarif Müdürlüğü Devlet Bakanlığına tabi değildir. Mecmuanın ilkokullar için uygun görmediği de, gazetenin Aşk Sarayı, Metres ve Seks kraliçeleri gibi klişelerini dercettiği yazılarıdır.

İddia makamının son olarak aldığı cümlede ise "hâdise sırasında Devlet Vekili Doktor Mükerrem Sarol'un gazetenin sahibi olduğundan tabii ve kanuni olan bir kazançtaki alâkası sebebiyle tahkikatın neticesine kadar çekilmesi icap edeceği" söylenmektedir. Bu cümleyi takip eden satırlar da okunduktan sonra araştırılmak istenen noktanın, tahsisatsızlıktan kıvrandığı söylenen İlkokullara Türk Sesi gazetesinin Maarif Müdürlüğünce abone kaydının bir suistimal olup olmadığının meydana çıkarılması olduğu apaşikâr olarak görülür. Ortada Devlet vekilinin şahsına gazetenin sahibi sıfatiyle gayrı meşru bir menfaat sağladığı yolunda bir isnad mevcut olmadığı gibi gazetenin ilkokullara abone kaydedilmesi mumaileyhin sıfat ve hizmetini de ilgilendirmez. Çünkü bu Maarif Vekilliğinin işidir.

işte âmme davacısının deki ve iddiaları bunlardır.

İstinadsızlığın delilleri

İddia makamının 21 inci sayıdan itibaren mecmuadan naklettiği bu yazılarla "Devlet Vekili Mükerrem' Sarol'a makamının nüfuzunu suistimal ederek sahibi olduğu gazeteye fazla resmî ilân verdirdiği ve bu gazeteyi ilkokullara resmen abone kaydettirdiği hususları isnad edilmiştir." demesi şu bakımlardan istinatsızdır:

1 — Nakledilen hiç bir yazıda Doktor Mükerrem Sarol'un sahip olduğu gazeteye hakkından fazla resmi ilân verdirdiği söylenmemiştir. Bilâkis yukarıda gösterildiği üzere gazetesine normalin altında ilân da verilmiş olsa resmi vazife ile Vekilin gazetecilik mesleğinin ilgisidir ki prensip noktasından mahzurlu gösterilmiştir.

2 — Türk Sesi gazetesinin ilk okullara abone kaydettirdiği de kendisine izafe edilmiş değildir ve bu esasen Devlet Bakanlığının işi değildir. Binaenaleyh Vekillik sıfat Ve hizmeti dolayısiyle açılan bu dâva vücuh ile istinadsızdır.

Mecmuanın bu nüshasındaki yazılar üzerinde sayın müdahil vekilinin mütalâa ve iddiaları ise sübjektif faraziyelerdir. Masum kelimelere hayalî bir akustik içinde istediğiniz sesi verdirebilirsiniz. Tecavüzdür dersiniz tecavüz sesi alabilirsiniz. Bu bizim ne adli metodumuzdur ve ne de politik metodumuzdur. Mükerrem Sarol hakkında düşünülmeyen şeyleri vaki gibi göstermek için müekkilim hakkında kullanılan kelimeler ise ne müdafaanın icabıdır ne adaletin isteridir.

Adalet sükûneti muhakeme içinde bulunabilir. Haldi olanlar, tecavüz etmeksizin hâdiseleri konuştururlar. Edib arkadaşımıza Hügo'nun bir sözünü hatırlatmak isterim: Bağıran haksızdır.

Âmme davacısı hadiseleri konuşturmuştur. Ancak Gerçekte varabildiği netice, yazılar her ne kadar galiz cümleleri ihtiva etmiyorsa da Devlet Vekilliği ile ilgili her hâdise ve haberin ele alınarak Devlet Vekilinin şahsını iğneleyen devamlı ve sistemli neşriyat yapıldığıdır. Kanaatleri odur ki bu neşriyat 6334 sayılı kanunun tecavüz ve hakaret için şimdiye kadar bilinen unsurları aramıyan birinci maddesinin maksudu olan suçu ihtiva etmektedir. Hakikaten 6334 sayılı kanun o derece geniş hükümleri ihtiva eden ve objektif suç unsuru tanımayan bir kanun mudur? Ve yoksa bu kanunun yeni bir politik adalet kıstası getirdiği mi farzolunmaktadır ?

Müsaadenizle bir defa da kanunun ne getirdiğini objektif olarak gözden geçirelim:

6334 sayılı kanun ne getirdi?

6334 sayılı kanun, hangi nevi efali suç saydığım tarafsız adaletin nüfuz edeceği bir vuzuhla tayin ve tarif eylemiştir. Bu kanunun birinci maddesiyle yeni olarak getirdiği maddenin 2 nci ve 3 üncü bendindeki suçlardır. Birinci maddenin birinci bendindeki hakaret suçu yeni bir suç değildir. Ceza kanunda esasen mevcut olan ve unsurları bilinen bir suçtur. Ve sırf ahenk temini ve mü eyyide itibariyle müessiriyetini artırmak için bu kanuna alınmıştır. (Adalet Encümeni gerekçesi ve 7/3/954 tarihli Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi sahife 388, sütun 2). Kanunun yeni olarak getirdiği 2 nci benddeki suç ise İtibar kıracak veya şöhret veya servete zarar verebilecek bir hususun isnadı olup isnad unsuru mevcut olmadıkça bu suç da teşekkül etmez. Bir zabıta vak'ası farz buyurunuz. Vakanın yazılması şöhrete veya servete zarar verebilecek mahiyette olabilir. Kanun bu mahiyetteki vakıaların havadislerini menetmiyor. Şeref ve haysiyet kırıcı telâkki edilen neşriyat suç olabilmek için ya maddenin birinci bendine göre mefhumları tatbikatla tâyin etmiş bulunan namusa, haysiyete tecavüz veya hakarette bulunmak şeklinde olmalı veyahut da ikinci bende göre şeref ve haysiyet kırıcı bir hususun isnadı mahiyetinde olmalıdır. Ve sonra okunmayan gazete, islemeyen dükkân., gibi kelimeleri de kanun lisandan teb'id etmiş değildir. Servete zararın unsuru, şerefe taarruz ve tecavüz misillû bazı fiil ve hareketlerle

zarar basıdır (7/3/054 tarihli Zabıt Ceridesi sahife 387, sütun: 2, satır: son)

Hangi delil hangi ispat?

*M*uhterem Hâkimler!

Tam bir objektivite içinde bu dâvanın bütün unsurlarını bu kubbenin güneşinin altına getirdikten sonra şimdi ben soruyorum:

Hangi suçu hangi delil ile ispat etmek istiyorlar? Ve edebilmişlerdir? Müekkilim aleyhine açılan dâva, 25/11/1954 tarihli iddianameye göre Türk Sesi gazetesinin ilkokullara abone kaydını vesile ederek sıfat ve hizmeti dolayısiyle Devlet Vekilinin itibarını kıracak ve şöhretine zarar verebilecek şekilde neşriyatta bulunmaktan ibarettir. 6334 sayılı kanun muvacehesinde bu neşriyata suçtur diyebilmek için ya o kanunun (birinci maddesinin birinci bendine göre, Adalet Komisyonunun gerekçesinde belirtildiği üzere, "namus, şeref ve haysiyete ulu orta" yani bilinen şekilde tecavüz veya hakareti veyahut da ikinci bende göre şeref ve haysiyeti kırıcı mahiyette bir hususun isnadını muhtevi olmalıdır. İddia makamı, bidayette birinci bende göre davasını açtığı halde, yazılarda o benddeki suçun unsurları bulunmadığım görerek sonunda talebini değiştirmiştir. Bu sefer, dâva konusu neşriyatın, Devlet Vekilinin makamının nüfuzunu suistimal edip gazetesine fazla ilân verdirdiği ve gazeteyi ilkokullara resmen abone kaydettirdiği isnadiyle mumaileyhin afaki şekilde şöhretine ve servetine zarar verdiğini iddia ederek adı edilen maddenin 2 nci bendine göre ceza tayinini istemiştir.

Yukarıda, bir demet delil ile isbat ettik ki dâva konusu yazılarda her iki şekil ve mahiyette bir isnad, ne kelime ne ibare ve ne de mana olarak mevcuttur ve ne de ortada Vekilin servetine zarar vermek suçunun hayal edilen unsuru vardır. Bir yazıdaki sözlerin suç olup olmadığını tayin 1çin nasıl o yazının bütünü lobideki mânalarına bakılmak lüzumlu ise bir yazının bütününden, içinde bir mesned bulunmaksızın afaki mânada suç çıkarmak adaletten sübjektif kanaatlarla hüküm istemek olur. İstişmam ithamın silâhı olursa bu, kanunun bünyesinde olmayan fuzuli bir ifratı tatbikata intikal ettirmek olmaz mı? Ve o takdirde bu tenkid hakkının mahkûmiyetine müncer olmaz mı? Elde hakikatin kriteri olmak lâzımdır. Hakikatin kriteri aşikarlıktır ve objektivitedir.

Hâdise nedir?

Hâdise aslında nedir? Hâdise aslında demokrasimizin mevcut olduğu memleketlerde demokratik anlayışı içindeki tenkidlerden doğmaktadır. Münakaşa ve tenkid edilen bir vekilin gazetesinin neşriyatıdır. Tenkid ve münakaşa edilen umumî menfaat mevzuundaki aksiyonlardır. Umumi hizmet ve menfaat mevzuundaki bütün aksiyonların matbuatta reaksiyon göstermesi ise demokratik idarelerin başlıca vasfıdır. Bu reaksiyon bazan sert olabilir. Devamlı olabilir, iğneli ve nükteli olabilir. Hattâ tarizlerle de dolu olabilir. Tecavüz kasdını taşıyan isnadları ve hakaretin unsurlarını ihtiva etmedikçe rahatsızlık veren neşriyatı yüksek vazife şuuru içinde umumi hizmet mevkilerinin iğneleri olarak kabul etmekten başka çare yoktur. Çünkü fikir suçu diye bir suç yoktur. Ve çünkü fikir suçu yalnız demokratik olmayan idarelerin bir gadridir ve yalnız rahatsızlık veren fikir ve haberlerin yayılmasını istemiyen idarelerin gadridir. Bu bizim mevzuatımızın muktezası değildir. Demokratik memleketlerde matbuat, bakanları tabundan da'indirebilir. Bunu yadırgamamak. Demokratik memleketlerde nazır olmağa tahammül etmek için kuvvetli surette inşa edilmiş olmak lâzımdır ve sabırlı olmak lâzımdır.

Muhterem Hâkimler!

6334 sayılı kanun, şerefleri ve haysiyetleri basın yoliyle tecavüzlere ve hakaretlere karşı ağır müeyyidelerin çatısı altına almıştır. Bu fevkalâde ehemmiyetli bir esastır. Ancak bunun karşılığı olan diğer bir esas daha vardır. O da vesvesenin delilleriyle tenkid hakkını, haber verme hürriyetini ve umumi efkârın murakabesini zedelenmekten korumaktır. 6334 sayılı kanunun mucip sebeplerine ve parlâmentodaki müzakeresinde her iki esas da aynı ehemmiyet derecesiyle belirtilmiştir. Adı geçen kanun ne yeni bir politik adalet, ne de yeni bir adalet kıstası getirmiştir. Ne hürriyetleri küfür ve tecavüz veya haysiyet kırıcı isnad vadilerine kadar götürüp başkalarının haklarına ve hürriyetlerine tasallut ve ne de kanunun maksadını hürriyetler aleyhine bir tatbik anlayışına zorlamak.. Tarafsız adaletin mümessili olan Yüksek Heyetinizin nüfuz eden tetkikleridir ki bir tarafın veya tarafların değil bütün adalet ihtiyacında olanların teminatıdır.

Bir Fransız mütefekkirinin bir sözünü bu vesile ile söylemek isterim. Anglo-Sakson hâkimleri diğer memleketlerin hâkimlerine mânevi kıymet bakımından asla üstün değillerdir. Onların an'aneleridir ki müttehemi masum tutar. Suçluluğu isbat ithama düşer. Ve o zaman ancak bir demet delil toplamak lâzımdır. Bunu okuduğum zaman düşündüm. Hükmetmek hakkının mümtaz vasıflarını taşıyan Türk hakiminin de ananeleri vardır. O da delil İster. Biz bir demet delil istemiyoruz. Bir tek delil istiyoruz. Bize bir demet faraziye getiriyorlar. Ve biz bir demet delil ile masumiyeti isbata çalışıyoruz!

Neden iki ay beklendi?

*M*uhterem Hâkimler!

Şüphe yoktur ki âmme davacısını esasında bu dâvayı açmağa sevkeden kendi kanaati dairesinde haysiyetlerin korunması düşüncesidir. Fakat acaba bu dâvayı açmak için neden dolayı iki ay beklemişlerdir? Varsın bir taraftan haysiyetler kırılmakta devam ederek sonunda mesullerin cezaları ağırlaşsın diye beklenmiş olmıyacağı şüphesizdir. Haysiyetleri korumak endişesi böyle bir mülâhazaya yer vermeğe elbette ki mânadir. O halde bunun mantikî bir görünürlük içinde sebebi, dâva konusu neşriyatın ancak teselsül halindeki iğneleyici mahiyetinin suç teşkil edeceği yolundaki telâkki ve iddiadan ileri gelmiş olacağı söylenebilir. Halbuki bir taraftan da, her biti ayrı bir vakıanın havadisi üzerinde bir fikrin müdafaasından ibaret olan tenkid yazılarını esasen kanuni unsurları olmadığı halde birer suç addederek, neticede bir suçun teselsülü gibi göstermek iddiasındadırlar. Bu yazıların ne 6334 sayılı kanunda işlenmesi memnu olan ef'al ile ne de Ceza Kanununun 80 inci maddesi ile ilgisi vardır. Bu tezatlı takdirler bu dâvanın, haddizatında, psikolojik bir şiddetin tesiri altında olduğunu gösterir. Vesvese deliline dayanan üzüntüleri dağıtmak bu dâvada biriken bir çok endişelerin dağılmasını sağlıyacak bir adalet hizmetidir. Tarafsız adaletin aydınlığına bu semanın ihtiyacı vardır. Ona evvelâ taraflar muhtaçtır. AKİS muhtaçtır çünkü ona tenkid hakkı muhtaçtır. Davacı taraf da ona muhtaçtır. Çünkü umumi hizmet mevkiinde sıhhatli zihniyetler ve sıhhatli prensipler için daima hoşlanılacak vehimlere ve her gün kullanılacak endişelere ihtiyaç olmamalıdır. Ve nihayet adaletin aydınlığına bütün adalet ihtiyacında olanlar muhtaçtır. Çünkü bu memlekette haysiyetler gibi hürriyetler de tarafsız adaletinizin himayesine muhtaçtır.

... ve beraat talebi

Muhterem Hâkimler!,

Hükmetmek hakkının yüksek vasıflarını taşıyan bir heyet huzurunda konuştum. Ve bir demet delil ile ton- hakikati göstermeğe ve bir masumiyeti isbata çalıştım.

Göstermeğe çalıştığım hakikat şudur: ittham, haksızdır; dava, delilsizdir; umumi hizmet mevzularını ilgilendiren olaylar üzerinde davacının haysiyetine leke düşürmek kasdı mevcut değildir.

isbata çalıştığım masumiyet ise fikir hürriyetini- masumiyetidir. Ben şahısların da topluluğun da itibarını koruyan manevî varlıkların ve karşılıklı hakların müdafaasını yaptım. Müdafaada kimseyi itham niyeti yoktur.

Muhterem Hâkimler!

Haysiyetlerimiz gibi haklarımızın da melcei tarafsız adaletinizdir ve tarafsız vicdanlarınızdır. Baştan beri arz ettiğim sebeplerle açılan bu dâvada herhangi bir suçun maddi, kanunî ve manevi unsuru mevcut olmadığından müekkilimin beraatine karar itabuyurulmasınısamimî bir itminan içinde niyaz eylerim.

Bilirkişi raporu

Mahkeme heyeti iddiaları ve müdafaaları dinlemişti. 8 Şubat 1865 tarihindeki müteakip celsede re'sen yazıların bir bilirkişi heyetine tetkik ettirilmesine 18nun gördü. Dosya İstanbula gönderildi. Ehlivukuf heyetinin raporu 17 Mart 1955 tarihli celsede, gene çok kalabalık bir dinleyici kütlesinin önünde okundu. Raporun tam metni suydu:

İstanbul **Bana** Dâvalarına Bakan Toplu Asliye Ceza Mahkemesi Reisliğine:

A nkara Basın dâvalarına bakan Toplu Asliye Ceza Mahkemesinin : 884/33 sayı ve 4. 2. 1855 tarihli talimatına atfen AKİS Mecmuasının 2 Ekim tarihli nüshasının 4. üncü sahifesinde münteşir "Hükümet", 23 Ekim 1854 tarihli nüshanın 6. sahifesinde çıkan "Maarif Vekilinin verimli çalışmaları", 30 Ekim .1954 tarihli nüshanın 2. sahifesinde münteşir "Bu Vekil istifa etmelidir", 13 Kasım 1854 tarihli nüshanın 7, 8 ve 8. sabitelerinde çıkan "Demokrasi", "Madem ki istifa etmiyor", 29 Kasım tarihli nüshada çıkan "Bir sırça köşk hikâyesi" başlıklı. yazıların mecmuanın neşrindeki gaye gözönünde (bulundurulmak, tarafların iddia ve müdafaaları nazara alınmak suretiyle, Devlet Vekili Mükerrem Sarol'a ifa ettiği vazifesi dolayısiyle itibarım kıracak ve şöhretine veya servetine zarar verebilecek mahiyet taşıyıp taşımadığı hususunu tesbit ile vazifelendirilmekle gerekli tetkikat icra olundu:

Heyetimiz, tetkikine sunulan yaradan, mahkemece tevdi olunan vazife bakımından tetkik ve mütalâa ederken, kanunlarımıza nazaran suç sayılan hususları ve 'gazetecilik vazifesini ifa bakımından, demokrat memleketler matbuatı zaviyesinden mevcut teamül ve tatbikata göre tecviz olunan esasları gözönünde tutmuş ve tetkikine sunulan yazıların matbuat vazife ve hakları ölçüleri içinde bulunup bulunmadığını araştırmıştır.

1 — 2 Ekim saydı nüshanın 4. sahifesinde münteşir "Hükümet" başlıklı yazı: Bu yazı, o zaman İşletmeler Vekili bulunan Fethi Çelikbaş tarafından yapılmış bir beyanatın, Türk Sesi gazetesinde baş makale sütununda tenkidi dolayısiyle kaleme alımıştır. Yazıda muharrir, aynı kabineye mensup bulunan iki vekilden birisi tarafından yapılan beyanatın, diğerine ait bir gazetede şiddetle **ten**kid edilmiş olmasını garipsemekte ve tenkid eylemektedir. Yukarıda arzedilen noktainazardan hareket edince, mevzubahis yazının neşrini gazetecilik vazifesi içinde olarak mütalâa eylemiş bulunuyoruz.

Gerçekten bu yazıda Türk Sesi gazetesi hakkında istimal olunan ve bu gazetenin okunmadığını, mühim olmadığını ifade eden fikirler, hakareti' mutazamın sayılamaz. Zira, dünyada öyle bir takım gazete ve mecmualar vardır ki, belki seviyelerinin yüksek olması dolayısiyle, satışları asgarî haldedir. Bu itibarla, bir gazetenin, okunmaması ve okunmadığının ifade edilmiş olması, hakareti mutazamın mahiyet arz ve binnetice 6334 sayılı kanunun ruhu içinde, servete zarar verecek bir husus telâkki olunamaz.

Tetkik konumuz olan yazıda Dr. Mükerrem Sarol'un vekilliğinin pek çok itirazlara yol açtığı, fazla şimşek çeken bir paratoner olduğu hakkındaki satırların, haysiyet, şeref ve itibar kırıcı mahiyette sayılamayacağı mütalâasındayız. Gerçekten, siyaset hayatında, Vekilliğe irtika eden kimseler hakkında itirazlar daima olabilir. Mesele, bu itirazların sebebindedir; tetkik konumuz olan yazıda ise, sebeplere müteallik herhangi bir işaret yoktur. Heyetimiz, Fethi Çelikbaş hakkında istimal olunan ibarelerden sonra, Dr. Mükerrem Saroldan bahsedilmiş bulunması dolayısiyle, Fethi Çelikbaş hakkında varit olan bu hususların Dr. Mükerrem Sarol için kabul olunamayacağı tarzında bir istidlalin yerinde olmadığı kanaatindedir. Bizce, yazış tarzı, bu şekillerde mânalandırmaya müsait değildir.

Ayni hükümette yer alan iki vekilden birine ait gazetede çıkan ve diğerinin beyanatını şedid surette tenkid eden bir yazının tenkid konusu olması ve (başyazının Dr. Mükerrem Sarol'un direktifi ile yazdırılmış bulunmasının ifade edilmesi, bizdeki matbuat teamüllerinden istihraç edilen bir netice olabilir. Gerçekten, memleketimizde gazeteler, sahiplerinin temayülâtı fikriyesini aksettirdiğinden, arzolunan şekilde bir tesbit yapılmış olması muhtemeldir.

Maruz sebepler dolayısiyle "Hükümet" başlıklı yazının bir tenkid yazısı mahiyetinde olduğu ve memleketimizde matbuat teamülleri ve matbuatın yerine getirmesi icabeden vazifeler bakımından, kabili tecviz mahiyet arzeylediği mütalâasındayız.

2 — 23 Ekim 1954 tarihli AKİS mecmuasının 6. sahifesinde çıkan "Maarif Vekilinin verimli çalışmaları" . "Vekilin Gazetesi" başlıklı yazı : İşbu yazı, mutad tenkid çerçevesi içinde mütalâa edilmiş ve haysiyet veya şeref kırıcı, itibara tesir edici mahiyette görülmemiştir. Yazıda ifade ve tenkid edilen fikirlerin doğru olup olmadığı hususunda her hangi bir mütalâa serdine mahal görmüyoruz. Ancak muharrir, doğru telâkki eylediği bir fikri ele alarak, buna muhalif tatbikatı tenkid eylemektedir. Yazıda Türk Sesi gazetesinin satışının pek alçak olduğu ibaresinden de tezyif ve tahkir edici bir mâna çıkarmak imkânsız görülmektedir. Zira buradaki "alçak" kelimesi sadece "yüksek satış" mefhumunun zıddı olarak kullanılmış İntibaını vermektedir.

8 — 30/Ekim/1954 tarihli nüshanın 7. sahifesinde münteşir "Bu Vekil istifa etmelidir" başlıklı yazı: Bu yazıda da yukarda 2 No. lu fıkrada tebarüz ettirdiğimiz veçhile, muharrir doğru olarak telâkki eylediği bir fikirden hareket etmek suretiyle, muhalif tatbikatı tenkid eylemektedir; tenkid noktası, gazete sahibi olan Vekilin, matbuat İşleri İdaresinin başına geçmesidir. Yazıda muharrir, bu hususta sabep olmak üzere sokaktaki adama durumun anlatılamıyacağını, bu gibi hallerde umumi efkârın derin bir surette rencide olması ve rejime olan güveninin sarsılması neticesinin hasıl olacağım ileri sürmektedir. Yazının heyeti umumiyesinden elde edilen intiba şu olmaktadır kimuharrir, bu yazıda tenkidlerini yukarda arzedilen prensibe uygunsuzluktan dolayı yapmaktadır. Nitekim Amerika'da istifa eden Charles Willson'dan bahsederken "Sebeb Charles Wilson'un şahsına itimat edilip edilmemesi değildir" demektedir.

Muharririn, Dr. Mükerrem Sarolun şahsına muhabbet beslemediği aşikârdır; nitekim aynen "Kaldı ki Dr. Mükerrem Sarol'un Vekilliğinin, devlet islerinin iyi yürümesi için elzem olduğunu İddia etmek fazla safdilliktir" denmektedir. Bu, bir şahsî takdir meselesidir; demokratik rejimlerde siyaset hayatına atılan bir Vekilin ehil olup olmadığı hususunda matbuatta hüküm verilmesi mutaddır. Çünkü, Vekilin sukutunu sağlamak için ehliyetsizliğini söylemek i**cap** adebilir. Mesele şuradadır ki, ehliyetsizi- ahlâkî kusura ve şahsî sebeplere istinad ettirilmesin. Bu yar zıda ise yukarda arzolunan mahiyet müşahede edilmemektedir.

Heyeti umumiyesiyle tenkid yansı mahiyetini arzeden tetkik konumu- yazıda dikkati çeken ibareyi "İşin tuhaf tarafı, bu satılmayan gazetenin resmî ilanla beraber hü- takım firmaların hususi ilânlarını da bol bol almasıdır. Halbuki firmalar huşusî ilânlarını satan gazetelere verirler" cümleleri teşkil eylemektedir. Bu İbare ile gazetenin sahibinin husûsî firmalarla münasebetleri olduğu intibaı verilmek istenildiği tasavvur olunabileceği gibi, sadece objektif bir tesbit yapmak maksadının güdüldüğü de iddia olunabilir. Her halde, sarih bir durun yoktur. Ancak, gazetede hakikaten hususî ilânlar bol adette olarak mevcut ise, muharririn de tesbit maksadından ileli bir itham maksadının mevcudiyetini, objektif olarak yazının mahiyetinden istihraç mümkün gözükmemektedir.

4 — 13/Kasım/1954 tarihli nüshanın 7, 8 ve 8. sahifelerinde münteşir "Demokrasi" başlıklı yazı: Bu yazıda muharrir, heyeti umumiyesiyle Türk Sesi gazetesinin mekteplere abone edilmiş olması vakıasını iddia ile bunu hikâye eylemekte ve tenkid etmektedir. "Gazetelerin zor-

la satın aldırılması" ibaresi Dr. Mükerrem Sarol'a müteveccih olarak istimal edilmemiştir.

Bu yazıda Dr. Mükerrem Sarol'a karşı tevcih edilen isnad, gazetesini devretmiş bulunmasının hakikatte vaki olmadığı ve fakat bunun bir muvazaadan ibaret bulunduğudur. Bu isnadın yapılmış olması dolayısiyle teressüm eden vaziyet şu suretle taayyün etmektedir:

Dr. Mükerrem Sarol'un gazete sahibi olması dolayısiyla Vekillikten ve matbuat işlerinin başından ayrılması lâzım geldiği tezini, muharrir müdafaa etmiş ve bu yolda mücadele etmiş, fikrimizce im mücadelesinde meşru hudutları da aşmamıştır.

imdi, Vekilin gazeteyi devretmiş ve bunu umumi efkâra arzetmis olması, bu noktai nazarı bir mertebe terviç eylediğini ifade eder. Hakikatte böyle bir devir yoksa, (gazetenin bunu tebarüz ettirmesi, matbuata mevdu vazifeler çerçevesinde kalır. Eğer Vekil, keyfiyeti umumî efkâra arzetmemiş olsaydı, muvazaadan bahsetmek hakareti mutazammın olurdu. Fakat gazetenin devri umumi efkâra arz olunduğuna göre, bunun münakaşasını yapmak ve hakikat olup olmadığı hususunda beyanda bulunmak, gazetecilik vazifesi hududu içinde kalır ve binnetice suç teşkil etmez. Bu itibarla, muvazaanın hakikat olup olmadığına nazaran, bu hususta verilecek hüküm, tahavvül eder. Muvazaa vaki ise, 'hakaret yoktur; fakat vaki değilse, bu takdirde hakaret bahis mevzuu olur; zira vazifelilerin beyanatlarını, tetkik, tamik ve bu hususta hakikate mutabık neşriyatta bulunmak, matbuatın âmme işlerinin kontrolü vazifesi icabıdır.

5 — 13/Kasım/1954 tarihli nüshada münteşir "Madem ki istifa etmiyor..." başlıklı yazı t İşbu yazıda hakareti tazammun eden veya itibar, şeref veya şöhrete veya servete zarar iras edebilecek mahiyet görülmemiştir. Muharririn yaptığı, sadece bazı sualler sormaktan ve öteden beri taraftar olduğu bir noktai nazarı müdafaa etmekten başka bir şey olmamıştır.

6 — 20/Kasım/1954 tarihli nüshada intişar eden "Bir sırça köşk hikâyesi" başlıklı yan : Bu yazıda, üzerinde durulması icabeden paragraf "Merak ediyorlar" kelimeleriyle başlıyan parçadır. Bu parça tek başına okunduğu zaman çıkan mâna haysiyet kırıcı addedilebilir. Fakat yazı, kül halinde dikkate alındığı ve mezkûr paragraf ondan evvelkilerin delâleti ile mânalandırıldığı zaman, çıkan mânanın başka olduğu heyetimizce müşahede edilmiştir. Kanaatimizce, mevzubahis paragrafı, tabiî olarak, yazının heyeti umumiyesi iÇinde mânalandırmak lâzımdır. Yazıda Mükerrem Sarol'un şahsı değil, mevcudiyeti iddia olunan bir zihniyet mevzuubahistir. O kadar ki, yazış tarzına nazaran, Mükerrem Sarol ismi yerine başka herhangi bir isim konsaydı, söylenilmek istenen şeyler yine tamamen söylenilecek, aynı zihniyet aynı şekilde tenkid edilebilecekti.

Muharririn. Zafer gazetesinde mevcudiyetini iddia ettiği zihniyeti şu suretle hülâsa etmek mümkündür: Bu, muayyen şahıslara dokunmamak ve muayyen meselelere temas etmemek şartiyle, her şeyin mubah telâkki edildiğini ve mevcudiyetine vakıf olunan uygunsuzluklar hakkında dahi neşriyat yapılmadığı iddiasıdır. Yani, muayyen bir hadiseye temas suretiyle, Dr. Mükerrem Sarol'un şahsına hücuma geçildiğinde, gazetenin de ne olursa olsun onu tutmak gayretine giriştiği İfade edilmektedir. Bu zihniyet ve hareket tarzınındır ki, münevverleri D. P. den kaçırdığı izah olunmaktadır. Dikkate şayan olan ve üzerinde heyetimizin bilhassa durduğu nokta şu olmuştur ki, Zafer gazetesinin hadisede tuttuğu iddia edilen Dr. Mükerrem Sarol, dürüstlük ölçüleri bakımından, tutulmaması lâzımgelen bir şahıs olarak gösterilmiş değildir. Zira yine tekrar edelim ki, yazıda Mükerrem Sarol ismi yerine bir başka isim ikame edilmiş olsaydı dahi yazı mevcudiyeti iddia olunan bir sistemi tenkid etmek bakımından aynı mânayı aynı kuvvetle ifade etmekte devam edecekti.

Bu itibarla, yazının bütünü bakımından Mükerrem Sarol'u istihdaf eylemediği ve fakat Zafer gazetesine müteveccih bir polemik mahiyeti arzeylediği ve binnetice şahıslara müteveccih bir hareketin mevzuu bahis olmadığı kanaatine varılmıştır.

İttifakla vasıl olunan işbu neticeleri ihtiva eden rapor, saygı ile arzolunur. 12/Mart/ 1955

Edebiyat Fakültesi
Profesörlerinden
imza
Sabri Esat SİYAVUŞGİL

İstanbul Üniversitesi Gazetecilik
Enstitüsü Hocalarından
imza
Cevat Fehmi BAŞKUT

Hukuk Fakültesi
Profesörlerinden
imza
Sulhi DÖNMEZE-

Esbabı mucibeli karar

Mahkeme 7 Nisan 1955 günü kararım tefhim etti. Esbabı mucibeli karar ise 26 Nisan tarihinde sanık vekili Avukat Faik Ahmet Barutçuya tebliğ olundu. Kararın metni şuydu:

KARAR

6334 sayılı kanuna muhalif hareketle Devlet Vekili Doktor Mükerrem Sarola Ankarada intişar eden Akis mecmuasının 2.10.954, 23.10.954, 30.10.954, 13.11.954 ve 20111.954 günü nüshalarında çıkan yazılariyle mumaileyh tarafından çıkarılan Türk Sesi gazetesinin ilk okullara abone kayıt olunması hadisesini vesile ittihaz ederek sıfat veya hizmetlerinden dolayı itibarını kıracak, şöhret ve servetine zarar verebilecek hususları isnat suretiyle neşren hakarette bulunmaktan maznun Akis Mecmuası yazı işlerini fiilen idare eden ve mesul müdürü bulunan imtiyaz sahibi yukarıda açık hüviyeti yazılı Metin Toker hakkında 25/11/964 tarihli iddianame ile 6334 sayılı kanun ve T. C. K. nun 80 inci maddesine tevfikan açılan dava üzerine Basın Kanununun 36 ncı maddesini tadil eden 6337 sayılı kanuna nazaran yüksek dereceli hakim riyasetinde açılan ceza hakimlerinden derece sırasiyle teşekkül eden Ankara Toplu Basın Mahkemesinde C Müddeiumumi Muavini Firuz Çilingiroğlu ve müdahil vekili huzuru ile maznun ve vekilinin yüzüne karşı yapılan açık duruşma sonunda: GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

(Bundan sonra suç konusu yazıların, müdafaanın ve ehlivukuf raporunun birer özeti verilmektedir.)

Münakaşa ve kabul :

3/10/954 günlü Akis mecmuasındaki yazı iddia ve müdafaa ile ehlivukufun bu husustaki mütalâası tetkik edilince: Askerî tatbikatta vukubulan bir kazanın neşredilmemesi diğer gazetelerce kabul ve neşredilmemiş olduğu halde "bir istisna, Türk Sesi gazetesi. Devlet Vekili Mükerrem Sarol'un gazetesidir. Mükerrem Sarol? Devlet Bakanı. Aynı hükümetin iki Bakanının hareketi bu! Maşallah kabine arasında amma da fikir birliği var. ha! Bu suretle atlatma gibi görünen bir havadisin hakiki mahiyeti anlaşılıyordu. Evet ortada bir atlatmanın olduğu görünüyordu. Gazetecilik mânasiyle mi ? Yoksa siyasetteki mânasiyle mi? Bundan evvelki *hadise* de hatırlanınca insanın içinden - siyasetteki • demek geliyor" diye ve 2/10/054 tarihli mecmuadaki yazı hatırlanarak Türk Sesi İşletmeler Vekili Fethi Çelikbaş ile aynı kabinede bulunan Mükerrem Sarol'un gazetesi olduğu ve neşriyatı onun direktifi ile tesbit olunduğu- Mükerrem Sarol'un ise Fethi Çelikbaş'a karşı öyle hususî bir muhabbet beslemediği, Fethi Çelikbaş ise Demokrat Parti Genel Kurul üyesi olup Mükerrem Sarol ise olmadığı ve olmak istediği ve Fethi • Çelikbaş'ın mtinevverlerce tutulan ve takdir olunan bir kimse olduğu aynı hükümette olan iki Vekilden birinin kendi gazetesine öteki aleyhine neş-

riyatta bulunmasının garip bir particilik anlayışı olup diğer bir Vekile hücum için böyle bir bahaneye ancak gülünebileceğini yazmak suretiyle müdahilin Genel Kurul üyesi olmak istediği için gazetesinde bu yazıyı yazdırdığını ve Demokrat Parti Hükümetinin iki Vekili oldukları halde müdahilin bu hareketini zikir ve beyanla onu kendi partisi mensupları arasında kötü tanıtmak suretiyle şeref ve itibarım kırıcı mahiyette neşriyatta bulunduğu gibi Devlet Vekili bulunan müdahilin basın işlerini tedvire memur Devlet Vekâletine getirilmiştir. Ve bu sıfatla Devletin resmi ilânlarının tevziinde en selâhiyetli söz sahibidir. Resmî ilânları o tanzim eder. Yalnız resmi ilânları değil Devlet Dairelerinin gazete ve mecmualara abone olmaları hususunda da karar vermek hakkı çok zaman ona aittir. Tekrar ediyoruz mesele katiyen Mükerrem Sarol'un şahsiyle alakalı değildir demek ve Devletin ilân ve abone işlerini şahsî takdiri ile tanzim eden bir vekâletin başına bir gazete sahibinin getirilemiyeceğini ve Türk Sesi gazetesinin satışının pek alçak olmasına rağmen resmî ilân ve Devlet abonesi mikdarının pek yüksek olduğunu, ilkokullara bile Türk Sesi gazetesi gönderilmekte bulunduğunu ve gazetenin sahibi bulunan müdahilin resmî ilân çeşmesinin başında bulunduğuna dair neşriyatta bulunarak müdahile Devlet Vekili sıfatı ve resmî ilân tevzii hususundaki vazifesini bitaraf bir surette yapmadığı hususlarını isnat ederek şöhret ve itibarım kıracak yazılar yazdığı ve meselenin onun şahsı ile alâkalı olmadığını iteri sürerek asıl maksadını gizlemiye çalıştığı ve 11/11/953 tarih 1696 sâyılı kararnamenin 4 üncü maddesi hükmüne göre resmî ilân ve reklâmların tevzü Başvekâletçe vazifelendirilecek bir komisyona tevdi olunduğu ve komisyonun 23/1/954 tarihinde vazifelendirildiği anlaşıldığı halde maznunun neşriyatında bu tevziatı müdahilin yapmakta olduğunu yazması, resmî ilânları ve Devlet abonelerini Türk Sesi gazetesinin satışının pek alçak olmasına rağmen resmî ilân çeşmesinin başında bulunduğundan Devlet Vekilliği sıfatından ve bu işde yaptığı hizmetten faydalandığını isnat suretiyle itibarını kinci ve şöhrete zarar verici yazılar yazdığı sonucuna varılmıştur.

Her ne kadar maznun müdafaasında bu neşriyatın cereyan etmiş bulunan hadiselerin bir havadis olarak naklinden ibaret kaldığını ve mahiyeti itibariyle bir tenkidi ihtiva ettiğini ve nüfuzunu kullanarak kendi gazetesine fazla ilân verdiği hakkında herhangi bir isnadın asla mevcut olmadığını ve resmî ilân miktarı ile İlk okullara Türk Sesi gazetesi gönderilmesi hususlarının bir vakıanın havadisleri olduğunu ve ehlivukuf da bu husustaki mütalâasında bu yazının tenkid çerçevesi içinde mütalâası lâzım geldiği, şeref ve itibara tesir edici bir mahiyette olmadığı ve alçak satış ibaresinin yüksek satışın zıddı bulunduğu ileri sürülmüş ise de yasının cereyan etmiş hadiselerin nakli ve bir vakıanın havadisleri olması isnad olunan hususların müdahilin İtibar ve şöhretini kırıcı mahiyetlerini değiştiremiyeceği gibi vukufehli suç konusu olan yazının tamamı üzerinde durmayarak ancak bir kısmı üzerinde mütalâasını bildirmiş ve Devlet Vekâletinin başında bulunup basın ve ilân işlerini tedvir ettiği iddia olunan müdahile gazetesinin satışı pek alçak olduğu halde resmî ilân çeşmesinin başında bulunması dolayısiyle resmî ilânları ve Devlet abonelerini kendi gazetesine vermekte bulunduğunu isnad etmesi ciheti vukufehlinin tetkikatında yer almamış ve bu hususta sarih bir mütalâa serdedilmemiş olması bakımından raporun bu kısmı şayanı ihticaç görülmemiştir.

Prof. Sabri Esad Siyavuşgil
Bilir kişi No. 3

İkinci makaledeki suç

30/10/954 günlü "Bu Vekil istifa etmelidir" başlıklı makalede Dr. Mükerrem Sarol hem Türk Sesi gazetesinin sahibi, hem de basın işlerini tedvire memur Devlet Vekili.. Türk Sesi gazetesinin sahibi olan müdahilin Devlet Vekili sıfatiyle Hükümetin resmî ilânlarını tamamiyle şahsî takdiri ile tevzi etmekte bulunduğu iddia ve bir gazete sahibinin Vekil olabileceğini, amma basın işlerini tedvire memur Devlet Vekili olamıyacağmı ve Dr. Mükerrem Sarol'un Vekilliğinin devlet işlerini iyi yürütmesi için elzem olduğunu iddia etmenin (azla safdillik olacağını yazmak suretiyle ehlivukuf raporunda da gösterildiği üzere ehil olmadığını ileri sürmek ve satmayan gazeteler arasında bulunan müdahilin sahibi bulunduğu Türk Sesi gazetesinin resmî ilânlarla bir takım Armaların hususi ilânlarını bol (bol alması ve bütün resmi dairelerin abone kaydedilmesi ve bunların arasında ilk okulların da bulunduğunun tekrar tekrar söylenerek yazılması ve ilân tevziatının başında bulunan gazete sahibinin sıfatından ve hizmetinden faydalanarak satışı olmayan gazetesine bunları temin ettiği ve hususi firmalarla münasebeti bulunduğu hususlarını delilsiz olarak isnat etmek suretiyle itibarını kıracak ve şöhretine zarar ika edecek neşriyatta (bulunduğuna kanaat hasıl olmuştur. Maznunun yazısının tamamının şeref ve haysiyet kırıcı olmadığı ve Vekilin ilânları şahsî takdiri ve kararnamenin tanıdığı selâhiyete müsteniden tevzi ettiğini ve hususî ilânların .bolluğundan bahsetmenin Vekile nüfuz istimali atfetmek olamıyacağı, hususî firmaların mânevi istifade düşünceleri veya hususî bir kari muhitinden istifade düşünceleri mevzu bahis olabileceğine dair müdafası itibar kırıcı Ve şöhrete zarar verici mahiyetleri açıklanan yazılar muvacehesinde varit görülmemiş olduğu gibi vukufehli raporunun 30/10/954 tarihli yazıya taallûk eden kısmında "Muharririn muhtelif tatbikatı tenkid etmekte olduğu ve Mükerrem Sarol'a muhabbet beslemediği aşikâr olmakla Dr. Mükerrem Sarol'un Vekilliğinin Devlet işlerinin iyi yürümesi için elzem olduğunu iddia etmenin safdillik olacağını söylemesinde şahsî bir takdir meselesi bulunduğu ve demokratik rejimlerde bir Vekilin ehil olup olmadığı hususunda matbuatın bir hüküm vermesi mutad olup bu ehliyetsizliğin ahlâki ve şahsî sebeplere isnat ettirilmemiş olduğu cihetle suç olamıyacağı" hakkındaki ve aynı yazıda vukuf ehlinin gazete sahibi bulunan müdahilin hususî firmalarla münasebeti olduğu intibaı verilmek istendiği tasavvur olunabileceği gibi sadece objektif bir tesbit yapmak maksadının da güdüldüğü iddia olunabileceğini, hususi ilânlar bol miktarda olduğu takdirde ittiham maksadının mevcudiyeti bu yazının mahiyetinden anlaşılamıyacağına dair mütalâası yukarıda mahiyetleri- açıklanan yazılar muvacehesinde yerinde görülmemiş ve müdahile ait gazetedeki hususî ilânların bol miktarda olduğu hakkında delilsiz ortaya atılan isnat ve ittihamın mahiyetinin tetkiki bahis mevzuu olmamış ve müdahile muhabbet beslemediği tasrih olunan muharririn sarih isnat ve ittihamı karşısında sadece objektif bir tesbit maksadiyle hareket ettiğine dair vukufehlinin görüşü muharririn teselsül eden yazılarının umumi hey'eti nazara alınmaksızın ileri sürülmüş bir mütalâadan ibaret kaldığı görülmüştür. Bu itibarla bu noktaya müteallik mütalâa da şayanı kabul bulunmamış ve bu satmayan gazetenin sahibinin resmi ilânlarla beraber bir takım hususî firmalarla

münasebet tesis ve nüfuz icrası suretiyle faydalar sağlaması hususlarını müdahale isnat ederek neşriyatta bulunduğu tahakkuk etmiştir.

Üçüncü makaledeki suç

3/11/954 tarihli mecmuadaki yasalara karşı maznun bu yazıların itibar ve şeref kırıcı mahiyeti haiz olmayıp bu hadisenin polemik çehresi olduğunu ve alaka kesme ilânının dedikodudan salim kalmasını temin çin ve aydınlatılması lüzumlu görülen noktalan açıklamaktan ibaret olduğunu müdafaaten ileri sürmüş ise de karar yerinde aynen dercolunan suç konusu bu yası muvacehesinde böyle bir savunma varit olamıyacağı gibi vukufehlinin dahi devir hakkındaki yazının muvazaa iddiası mahiyetinde olduğunu kabul etmiş bulunması ve hiç bir esaslı delile İstinat edilmiyerek gazetenin devrinin açıkça hakikat olmadığı ifade edilmesi karşısında muharririn maksadının alâka kesme ilânının dedikodudan salim ve sarih olmasını istemek maksadiyle bu yatayı yazmış olduğuna dair sözleri varit bulunmamış ve vukuf etilinin ise bu mevzuda hakikaten bir devir yoksa gazetenin bunu tebaruz ettirmesi matbuata mevdu vazifeler meyanında kaldığı ve gazetenin devri umumi efkara arzedilmiş olduğuna göre bunun münakaşasını yapmak gazetecilik hudutu içerisinde mütalaa olunarak suç teşkil etmiyeceği ve muvazaa vaki ise hakaretin mevcut olmadığı vaki değilse hakaretin mevcut olduğu mülâhazasi ise Mükerrem Sarol'un Türk Sesi gazetesinin yüzde otuz üç hissesini yalnız mesaisi karşısında Atıf Bakara ve yüzde altmış altı hissesini de lisans almanın güç olduğu bir devirde ithalâtçılığa başlam cesaretini gösteren eski ortağı Oğuz Akal'a devrettiğini ve biç bir kimsenin yüz binlerce liralık bir tesisi ve çıkan bir gazeteyi durup dururken kıymetli gazetecilerimizden Atıf Sakar'a hem de yalnız mesaisi karşısında devredemi-. yeceğini yazması vukufehli raporunda gösterildiği üzere muvazaa isnadından ibaret olduğu neticesine varılmış ve Devlet Vekili bulunması ve basın İşlerini tedvir etmesi dolayısiyle gazete sahibi olamıyacağı İddia olunan müdahilin bu vaziyette gazetesini başkasına devretmesinin tabiî bulunmasına rağmen muharririn gazetenin devir tarihi olan 11/11/954 tarihinden sonra da "Kâğıt üstünde devir" başlıklı yazıyı yazarak muvazaa iddiasına kalkması (hedefinin İzah olunduğu gibi sadece bu hususun açıklanmasını temin maksadını gütmediğini göstermeğe kafi görülmüş ve bu husustaki kasdı aşikâr bulunmuştur. Devrin muvazaaya istinat etmemesi asıl olup bir delile müstenit bulunmayan böyle bir iddiaya yer verilemiyeceği gibi hedefin muvazaa iddiası suretiyle müdahilin itibarım kırmak şöhretine zarar vermek olduğu ve iddianın aksinin kabili isbat bulunması bakımından vukufehlinin isnadın mahiyetinin tayini hususundaki görüşüne iştirak edilmemiş ve bu itibarla maznunun muvazaa hususunu isnat suretiyle müdahilin itibarını kırıcı ve şöhretine zarar verici neşriyatta bulunduğu taayyün etmiştir.

Mahkeme vukufehlinin mütalâasını kabulde ancak fen ve sanata ve ihtisasa taallûk eden hususlarda mukayyet bulunup bir yazının açık ve vazıh mahiyetini tayin ve takdirde kendisinin bu vazifeyi bizzat ifa edebileceği ve bu cihetin takarrür eden İçtihatlar cümlesinden bulunduğu ve yukarıda izah edilen noksan mütebayin hattâ mütereddit görünen ve 6334 sayılı kanunun hükümleri karşısında mucip sebepleri varit bulunmayan vukuf ehlinin noktai nazarı kabule şayan görülmemiş ve maznun hakkında cezayı takdiren azaltıcı bir sebep de mülâhaza olunmamıştır.

Tatbikat :

Maznunun yazı islerini fiilen idare eden, mes'ul müdürü ve mevkute sahibi bulunduğu Akis mecmuasının 23/10/954 tarihli "Hükümet-başlıklı ve "Maarif Vekilinin verimli çalışmaları ve Vekilin gazetesi" mevzulu yazı ile aynı mecmuanın 30/10/054 günlü "Bu Vekil istifa etmelidir" başlıklı ve 13/11/954 . günlü nüshasında da "Demokrasi - Mektepteki hazine", "Kâğıt Üzerinde devir" adlı yazılarda maznunun müdahil Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol'a itibarını kıracak ve şöhretine zarar verecek bazı hususları isnat ettiği kanaatine varılmış olduğundan hareketine uyan 6334 saydı kanunun birinci maddesinin 2 No. lu bendi gereğince altı ay müddetle hapis ve 1000 lira ağır para cezası ile cezalandırılmasına.

Bu isnatlar müdahilin sıfat ve hizmetlerinden dolayı işlendiğinden tayin olunan cezalar üçte bir nisbetinde arttırılarak sekiz ay müddetle hapis ve 1333 lira 30 kuruş ağır para cezasiyle tecziyesine ve bir suç islemek kararının icrası cümlesinden olarak kanunun aynı hükmünü defaatla İhlal etmiş olduğu kabul olunarak tayin olunan cezaların T.C.K. nun 80 inci maddesi gereğince altıda bir nisbetinde tekrar tezyide tabi tutularak binnetice maznunun dokuz ay on gün müddetle hapsine ve 1555 lira 50 kuruş ağır para cezasiyle mahkûmiyetine ve maznunun mevkutenin İmtiyaz sahibi de bulunması dolayısiyle tayin olunan 1555 lira 50 kuruş ağır para cezasının beş misli olan 7977 Ura 50 kuruş para cezasının aynı kanunun 5 İnci maddesi hükmünce kendisinden tahsiline ve Harçlar Kanununa tevfikan 183 lira 55 kuruş maktu harçla müfredatı aşağıda yazılı mahkeme masrafının kendisinden tahsiline ve 80 inci maddenin tatbikinde ve mevkute sahibi olan maznunun ayrıca tecziyesine ekseriyetle diğer hususlarda ittifakla temyizi kabil olmak üzere verilen karar müdahil vekili ile maznunun ve vekilinin yüzlerine karşı ve C. M. U. M. ve zabıt kâtibi huzuriyle alenen tefhim kılındı. 7/4/1955

Reis 6710 S. Hakim 6017
S. Hâkim 6667 Kâtip

Muhalefet

M Aznun Akis mecmuasının sahibi, mesul müdürü ve suç mevzuu olan yazının muharriridir. Bu mecmuada kendisi tarafından yazdan yazıdan dolayı maznun bulunmuş ve tecziye, edilmiştir. Aynı bir fiili bu üç sıfatla ayrı ayrı işlemiş olduğunun kabulüne imkân yoktur. Kendisinde mesul müdürlük ve mevkute sahipliği sıfatı mevcut olan bir yazarın bu sıfatlardan dolayı ayrı ayrı tecziye edilmesi kanun hükmüne uygun değildir. Mesul .müdürlüğü mevkute sahipliği başka başka şahısların idaresinde bulunan bir, mevkutede kanuna aykırı yazıların murakabesi temin edilebilir. Bir mevkutede bu sıfatların ayrı ayrı şahıslarda bulunduğu takdirde mes'uliyetinin tecezzi edemiyeceği 6334 saydı kanunun 5 inci maddesinin hükmü iktizasından bulunduğu kanaatinde olduğumdan maznunun mevkute sahibi sıfatiyle ayrıca para cezasiyle tecziyesine muhalifim. Reis 6710

Muhalefet

2 .10.1954, 23.10.954, 30.10.354 tarihli mecmualardaki yazılarda suç unsuru görülmemiştir. Ancak 13/11/954 günlü nüshadaki yazı itibar kırıcı, şöhrete zarar verici mahiyette bulunmakla T.C.K. 80 nci maddenin tatbikinde muhalefette kalınmıştır. 7/4/955.

S. Hâkim
Emin Gebizlioğlu 6017

Temyiz layihası

Sanık vekili Faik Ahmet Barutçu kararı derhal Temyiz etti ve S Mayıs 1955 günü esbabı mucibeli Temyiz lâyihasını Ankara Toplu Basın Mahkemesine verdi. Lâyihanın tam metni şuydu:

Temyiz Mahkemesi 8. üncü Ceza Dairesi Reisliğine sunulmak üzere Ankara Toplu Basın Mahkemesi Reisliğine

Layihayı veren: Akis Mecmuası sahibi ve mesul müdürü Metin Toker vekili Avukat Faik Ahmet Barutçu.

Karsı taraf: Ankara Savcılığı ve Müdahil: Devlet Bakanı Dr. Mükerrem Sarol vekili Avukat Burhan Apaydm.

Dâvanın özeti:

Ankara Savcdıgı 25.11.1054 tarihli iddianame ile Ankara Toplu Ba-

un Mahkemesine müracaat ederek Akis Mecmuasının 2, 23, 30 Ekim ve 13, 20 Kasım 1954 tarihli nüshalarında Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol tarafından çıkarılan Türk Sesi gazetesi için ilkokullara abone kaydolunması hadisesini vesile edip sıfat ve hizmeti dolay isiyle mumaileyhin itibarını kıracak ve şöhretine zarar verebilecek şekilde neşriyatta bulunduğu anlaşıldığından bahisle mecmuanın mesul yazı işleri müdürü ve sahibi bulunan müvekkilim Metin Toker'in 6334 saydı kanunun 1 inci maddesinin ilk ve son fıkraları ile aynı kanunun 5, inci ve Ceza Kanunun 80 inci maddelerine göre cezalandırılmasını istemiştir. Duruşma sonunda okunan 23. 12. 1954 tarihli son iddiada ise, Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol'a makamının nüfuzunu suistimal ederek sahibi bulunduğu gazeteye fazla resmi İlan verdirdiği ve bu gazeteyi ilkokullara resmen abone kaydettirdiği hususları isnad edildiğinden ve bu da afakî şekilde şeref ve haysiyet kırıcı mahiyette olduğundan dolayı sanık hakkında bu defa da 6334 sayılı kanunun 1 inci maddesinin 2 numaralı bendinin tatbiki talgp olunmuştur.

Mahkemenin bir kararı ve bilirkişi tetkikatı:

Dava bu suretle terditli ve deliller ise bir demet istidlalden ibaretti. Mahkeme dava evrakını "ve taraflarla iddia ve müdafaalarının bütününü tetkik ettikten sonra resen ittihaz edip 5 Şubat 1955 tarihli celsede tefhim ettiği kararı ile:

"Hakareti ihtiva ettiği bildirilen AKiS Mecmuasının 2 Ekim 1954 tarihli nüshasının dördüncü sayfasında "Hükümet" başlıklı yazı ile 23 Ekim 1954 nüshasının beşinci sayfasında "Maarif Vekilinin verimli çalışmaları", 30 Ekim 1954 tarihli nüshasının yedinci sayfasında "Bu vekil istifa etmelidir", 13 Kasım 1954 tarihli nüshasının 7, 8, 9 uncu sayfalarında "Demokrasi" ve "Madem ki istifa' etmiyor", 20 Kasım 1954 tarihli nüshasında "Bir Arca köşk hikâyesi" . başlıklı yazılanın mecmuanın neşrindeki gaye göz önünde bulundurulmak, tarafların iddia ve müdafaaları nazara alınmak suretiyle Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol'un ifa ettiği vazife dolayısıyle itibarını kıracak, şöhretine ve servetine zarar verebilecek mahiyet taşıyıp taşımadığı hususları İstanbul Hukuk ve Edebiyat Fakültesi profesörlerinden ve İstanbul Gazetecilik Enstitüsü hocalarından seçilecek üç kişilik bir bilirkişi heyetine tetkik ettirilmek üzere dâva dosyasını bir talimat ile İstanbul Toplu Basın Mahkemesine göndermiştir.

Bilirkişi raporunun özeti:

İstanbul Hukuk Fakültesi profesörrinden Sulhi Dönmezer, Edebiyat Fakültesi profesörlerinden Sabri Esat Siyavuşgil ve İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsü hocalarından Cevat Fehmi Başkut'tan teşkil olunan bilirkişi heyeti tetkiklerine sunulan yazıları "mahkemece tevdi olunan vazife bakımından tetkik ve mütalâa ederken, kanunlarımıza nazaran suç sayılan hususları ve gazetecilik vazifesini ifa bakımından demokrat memleketler matbuatı zaviyesinden mevcut temayül ve tatbikata göre tecviz olunan esasları göz önünde tutmak Ve mezkûr yazıların matbuat vazife ve hakları ve ölçüleri içinde bulunup bulunmadığını araştırmak" suretiyle inceliyerek müttefikan vardıkları neticeyi 12 Mart 1955 tarihli raporla mahkemeye bildirmişlerdir. Bu neticeye göre, dâva konusu yanlarda gazetecilik vazifesinin ölçüleri ile tenkid çerçevesinin dışında ve 6334 sayılı kanuna aykırı, haysiyet kırıcı ve itibara tesir edici bir mahiyet mevcut olmadığı tesbit edilmiştir.

Bilirkişi heyetinin bu raporu geldikten sonra mahkeme, başka bir tetkike lüzum ve mahal görmiyerek 7. 4. 1955 tarihinde aşağıdaki hükmü tefhim eylemiştir:

Hükmün özeti:

Mecmuanın 23 Ekim 1954 tarikti nüshasında "Hükümet" başlıklı ve "Maarif Vekilinin verimli çalışmaları - Vekilin gazetesi" mevzulu yazı ile 30 Ekim 1954 günlü nüshasında "Bu vekil istifa etmelidir" başlıklı ve 13 Kasım 1954 günlü nüshasında "Demokrasi", "Mektepteki hazine", "Kâğıt üzerinde devir" adlı yazılarda Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol'un itibarını kıracak ve şöhretine zarar verecek bazı hususları isnat ettiği kanaatine varılmış olduğundan mecmuanın mesul müdürü sıfatiyle Metin Toker'in 6334 sayılı kanunun 1. inci maddesinin 2 numaralı bendi gereğince ve aynı maddenin son fıkrası hükmüne göre üçte bir ve Ceza Kanununun 80 inci maddesine göre de ayrıca altıda bir artırılarak ceman 9 ay 10 gün hapsine; ve 1555 lira 50 kuruş ağır para cezası ile mahkûmiyetine ve mecmuanın imtiyaz sahibi bulunması dolayısiyle de mezkûr nakdi cezanın beş misli olan 7777 lira 50 kuruş para cezasının harçlarla birlikte muaileyhten alınmasına karar verilmiştir.

Temyiz talebi ve tarihi

Münderecatında isabet görülememesi sebebi ile kanuni şartı olan on lira depo edilerek 11.4.1955- tarihinde tarafımızdan temyizen tetkiki talep edilmiş bulunan mezkûr hükmün mucip sebeplerini havi mahkemenin tafsilâtlı kararı 27.4.1955 tarihinde tarafımıza tebliğ edilmekle takdim ettiğimiz iş bu temyiz lâyihasında gösterilen aşağıdaki sebeplerden dolayı hükmün bozulmasına karar ita buyrulmasım bilvekâle arz ve istida eylerim. Şöyle ki:

Kararının gerekçesi ve Nakız sebebler:

— Kararda, ilk ele alınan mecmuanın 23.10.1954 tarihli nüshasındaki "Hükümet", "Maarif vekilinin verimli çalışmaları" ve "Vekilin gazetesi" mevzulu yazıdır. Bu yazıda mahkemenin suç konusu olarak üzerinde durduğu satırlar şunlardır:

"Askeri tatbikatta vukua gelen bir kaza münasebetiyle Milli Müdafaa Vekilinin nazikâne ricası üzerine bu kaza cihetinin diğer gazetelerde neşredilmemiş olduğundan bahisle (Bir tanesi müstesna: Türk Sesi gazetesi. Türk Sesi gazetesi Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol'un gazetesidir. Mükerrem Sarol Devlet Bakanı aynı hükümetin iki vekilinin hareketi bu. Maşallah kabine azası arasında amma da fikir birliği ha.. Bu suretle - atlatma - gibi görünen bir havadisin hakiki mahiyeti anlaşılıyordu. Evet ortada bir atlatma olduğu görülüyordu. Fakat hangi mânası ile atlatma? Gazetecilikteki mânası ile mi? Yoksa siyasetteki mânasiyle mi? Bundan evvelki hâdise hatırlanmca insanın içinden "siyasetteki" demek geliyor amma...

Ancak Dr. Mükerrem Sarol basın işlerini tedvire memur Devlet Vekâletine getirilmiştir. Ve bu sıfatla devletin resmi ilânlarının tevziinde en selâhiyetli söz sahibidir. Denilebilir ki, resmi ilânları o tevzi eder. Yalnız resmi ilânları değil, devlet dairelerinin gazete ve mecmualara abone olmaları hususunda da karar vermek hakkı çok zaman ona aittir. Tekrar ediyoruz mesele katiyyen Dr. Mükerrem Sarol'un şahsı ile alâkalı, değildir. Bu bir prensip meselesidir. Devletin ilân ve abone işlerini şahsi takdiri ile tanzim eden bir vekâlete gazete sahibi bir vekil getirilemez.

Üstelik Türk Sesi'nin satışının pek alçak olduğu bildirilmekte, aldığı resmî ilânın ve devlet abonesi miktarının pek yüksek olduğu gösterilmektedir. O kadar ki, ilkokullara bile Türk Sesi gönderilmektedir. Bütün bunlar olmasa dahi bir gazete sahibinin resmî ilân çeşmesinin başına oturtulması demokratik idarelerde asla tecviz edilemez.)

Mahkeme, mecmuanın 2 Ekim 1954 tarihli üç evvelki nüshasında çıkan "Hükümet" başlıklı yazıdan da suç konusu diye şu satırları almaktadır:

(Türk Sesi İşletmeler Vekili Fethi Çelikbaş ile aynı kabinede bulunan Mükerrem Sarol'un gazetesidir. Ve gazetenin neşriyatı onun direktifi ile tespit olunur. Mükerrem Sarol'un ise Fethi Çelikbaşa hususi bir muhabbet beslemediği bilinmektedir. Fethi Çelikbaş ise, aynı zamanda demokrat partinin genel kurul azasıdır. Mükerrem Sarol da olmak istemektedir... Fethi Çelikbaş kabinenin münevverlerce takdir olunan azaları arasındadır. Ayni hükümette yer alan iki vekilden birinin kendi gazetesin-

Türk Sesi

42-sayı:402 Günlük siyasi sabah gazetesi

MÜZAKERELERİNİN İKİNCİ GÜNÜNDE

Dava sebebi
İlkokullar abone

de Öteki vekil hakkında neşriyat yaptırması garip bir particilik anlayışıdır. Türk Sesi gazetesi vekilleri her şeyi pembe görmeğe ve göstermeğe mecbur edebilir. Bu bir telâkkidir. Fakat başka vekile hücum için bayie bir bahane gülünç olur.)

Mahkeme, mecmuanın iki ayrı nüshasında başka başka hâdiseler vesilesile çıkan bu iki yazıyı bir araya getirerek:

. 1 — Askerî tatbikatta vuku bulan bir kazanın Türk Sesi gazetesinde neşredilmesi vesilesi ile 2 Ekim 1954 tarihli mecmuadaki yazı hatırlanarak İşletmeler Vekili Fethi Çelikbaş ile aynı kabinede bulunan Mükerrem Sarol'un kendi gazetesinde öteki aleyhine neşriyatta bulunmasının garip bir particilik anlayışı ve bahanenin gülünç olduğunu yazmak sureti ile Mükerrem Sarol'u kendi partisi mensupları arasında kötü tanıtarak şeref ve itibarını kırıcı mahiyette neşriyatta bulunulduğu,

2 — Ve yine 28. 10. 1954 tarihli yan ile, gazete sahibi bulunan müdahil Dr. Mükerrem Sarol'un resmi ilan çeşmesinin başında bulunduğuna dair neşriyatta bulunarak Devlet Vekili sıfatı ve resmi ilan tevdi husundaki vazifesini bitaraf surette yapmadığı hususlarını isnat ile şöhret ve itibarını kıracak yazılar yazıldığı,

sonucuna varmaktadır.

Mahkemenin bu noktaya ait kararının gerekçesi şudur:

A — 11. 11.1953 tarih ve 1696 sayılı kararnamenin 4 üncü maddesine göre resmî ilân ve reklâmların tevzii Başvekâletçe vazifelendirilecek bir komisyona tevdi olunduğu ve komisyonun 22.1.1254 tarihinde vazifelendirildiği anlaşıldığı halde maznunun neşriyatında bu tevziatı Devlet Vekili Mükerrem Sarol'un yapmakta olduğunu yasması, Türk Sesi gazetesinin satışının pek alçak olmasına rağmen resmi ilân çeşmesinin bağında bulunduğundan Devlet Vekilliği sıfatından ve bu işte yaptığı hizmetten faydalandığını kendisine İsnat etmektir. Yazıda meselenin Mükerrem Sarol'un şahsiyle alâkalı olmadığını söylemek maksadı gizlemek içindir.

B — Müdafaada her ne kadar bu neşriyat cereyan etmiş olan vakaların havadisleri olarak naklinden ve mahiyeti itibariyle tenkidi ihtiva eden yazılardan ibaret olup vekilin nüfuzunu kullanarak kendi gazetesine fazla resmî ilân verdiği hakkında her hangi bir isnadın mevcut olmadığı ileri sürülmüş ise de yazıların vakıaların «nakli ve havadisi olması isnat olunan hususların müdahil Dr. Mükerrem Sarol'un itibar ve şöhretini kırıcı mahiyetini değiştirmez.

C — Bilirkişi heyetinin de bu husustaki mütalâasında bu yazının tenkid çerçevesi içinde mütalâası lâzım geldiği, şeref ve itibara tesir edici bir mahiyeti olmadığı ve alçak satış ibaresinin yüksek satışın zıddı bulunduğu ileri sürülmüş ise de, bilirkişi suç konusu olan yazının tamamı üzerinde durmayarak ancak bir kısmı üzerinde mütalâasını bildirmiş ve Devlet Vekâletinin başında bulunup basın ve ilân işlerini tedvir ettiği ilân olunan müdahil Dr. Mükerrem Sarol'a gazetesinin satışının pek alçak olduğu halde resmî ilân çeşmesinin başında bulunduğunu isnat etmesi ciheti bilirkişinin tetkikatında yer almamış ve bu hususta sarih bir mütalaa serd edilmemiş olması bakımından raporun bu kısmı şayanı ihticac görülmemiştir.

Mahkemenin ekseriyetle vardığı karar ve yukarıdaki gerekçe tamamiyle mesnetsizdir. Şöyle ki:

1 — Biri, askeri tatbikatta vukua gelen bir kazanın Millî Müdafaa Vekilinin ricasına rağmen Türk Sesi gazetesinde yayınlanması üzerine Doğan Nadi'nin "Cumhuriyet" te sıkan zarif bir fıkrasını nakil ederek, diğeri de daha evvel aynı gazetede İşletmeler Vekili Fethi Çelikbaş'a şiddetle hücum eden bir yazının intişarı üzerine aynı kabinede yer alan iki vekilden birinin kendi gazetesinde diğeri aleyhindeki neşriyatını ele alarak AKİS mecmuasının adı geçen nüshalarında münteşir yazılar, gazetecilik vazifesinin hududu içinde olayların tenkidlerinden ibaret olup Türk Sesi gazetesinin başmakale **sütununda Fethi Çelikbaş'a hücum eden yazıyı o vekilin dahil olduğu ayni parti** mensupları arasında itibarını kıracak mahiyette bir isnat telâkki ederek 6334 sayılı kanun gereğince nasıl suç mevzuu yapmak düşünülemezse, beriki vekile ait gazetenin neşriyat ve durumunu tenkid eden yazıları da aynı suretle 6334 sayılı kanunun kasdettiği manada şeref ve haysiyet kırıcı isnat diye suç saymağa ne o yazıların mahiyeti ve ne de kanunun ruhu ve metni müsaittir. Zira bir vekilin şeref ve haysiyetini kırıcı isnat başkadır. Bir vekilin arkadaşları nazarındaki siyasi itibarının kırılması başkadır. Bu noktaya ait müdafaanın (Müdafaaname, maddi ve kanuni unsurlar: sahife 4-il ve 22) reddi herhangi bir gerekçeye ve kanunî sebebe dayanmamaktadır.

2 — Mahkemenin, vakıaların naklini isnat, gibi aslı olmayan bir şeyle ittihamdan farksız sayan telâkkisi de bu mevzuda hukuki hakikate uygun değildir. Gerçekten 6334 sayılı kanunun 1 inci maddesinin 2 nci fıkrasındaki suç, hakaret ve tecavüz suçundan ayrı olarak şeref ve haysiyet kırıcı mahiyette olan isnatlardır. Hakikati maddenin beyanında ise isnat unsuru yoktur. Kanun yalnız şahsi ve ailevî vakıaların rıza hilâfına teşhirini menetmektedir. Bunun dışında hakaret kasdı olmaksızın vakıaların ve meselâ bir zabıta vakasının alâkalı eşhas için haysiyet kırıcı olabilecek havadisini mezkûr 2. nci fıkranın şümulü içinde suç saymak kanunun bünyesinde mevcut olmıyan bir ifrat olur. Çünkü 6334 sayılı kanun, gerekçesinde de yazılı olduğu üzere, ne haber verme hürriyetini kaldırmayı ve ne de tenkid hakkım demokratik anlayışa uygun olmıyan bir fikir disipline tâbi kılmayı hedef tutmuştur. Nitekim mezkûr kanunun" Büyük Millet Meclisindeki müzakeresinde icra kuvvetinin mümessili olan Başbakan 6334 sayılı kanunla "Bakanları her türlü tenkid ve isnattan beri kılan bir hüküm getirilmiş olmadığım" kanunun mucip sebeplerine ve 2. nci fıkradaki suçun unsurlarına göre iltizam edilen sisteme uygun olarak söylemiştir. (7.3. 1954 tarihli Büyük Millet Meclisi zabıt ceridesi, sahife: 422).

Kaldı ki dava konusu yazılarda ne havadisleri verilen vakıalar olarak ne de olayların tefsir ve tenkidleri olarak şeref ve haysiyet kırıcı veya itibara tesir edici mahiyette bir isnad veya tecavüz mevcut olmadığı bilirkişinin raporu ile tesbit edilmiştir.

3 — Bilirkişi heyetinin, 2 Ekim tarihli nüshada çıkan "Hükümet" başlıklı yazı hakkındaki mütalâası şudur: "Bu yazı, o zaman İşletmeler Vekili bulunan Fethi Çelikbaş tarafından yapılmış bir beyanatın Türk Sesi gazetesinde başmakale sütununda tenkidi dolayısiyle kaleme alınmıştır. Tazıda muharrir aynı kabi-

neye mensup bulunan İki vekilden birisi tarafından yapılan beyanatın diğerine ait bir gazetede tenkidi edilmiş olmasını garipsemekte ve tenkid eylemektedir. Yukarıda arzedilen noktayı nazardan hareket edince mevzu bahis yazının neşrini gazetecilik vazifesi içinde olarak mütalâa eylemiş bulunuyoruz.

"Gerçekten bu yazıda Türk Sesi gazetesi hakkında istimal olunan ve bu gazetenin okunmadığı ve mühim olmadığını ifade eden fikir, hakareti mutazammın sayılamaz. Zira dünyada öyle bir takım gazeteler vardır ki belki seviyesinin, yüksek olması dolayısiyle satışları asgarî haldedir...

Aynı hükümette yer alan iki vekilden birine ait gazetede çıkan ve diğerinin neşriyatım şiddetle tenkid eden bir yazının tenkid konusu olması ve baş yazının Dr. Mükerrem Sarol'un direktifi ile yazdırılmış bulunmasının ifade edilmesi bizdeki matbuat teamüllerinden istihraç edilen bir netice olabilir. Gerçekten memleketimizde gazeteler sahiplerinin temayülâtı fikriyesini aksettirdiğinden arz olunan şekilde bir tesbit yapılmış olması muhtemeldir.

Maruz sebepler dolayısiyle "Hükümet" başlıklı yazının bir tenkid yazısı mahiyetinde olduğu ve memleketimizde matbuat teamülleri ve matbuatın yerine getirilmesi icap eden vazifeler bakımından kabili tecviz mahiyet arzeylediği mütalâasındayız.--

. Bilirkişi heyetinin belirttiği bu mütalâa karşısında raporun bu kısmının eksik görülerek bundan dolayı ihticaca salih addedilmemesi mesnetsizdir. -

4 — 23 Ekim 1954 tarihli nüshada "Vekilin gazetesi başlıklı yazıda ise gazete işlerini tedvir eden bir bakanlığın başına gazete sahibi bir vekilin getirilmesi tenkid edilmiştir. Yazıda meselenin katiyen Mükerrem Sarol'un şahsı ile alâkası olmadığını söylemek, maksadı gizlemek değil, maksadı aşikar kılmaktır. Sarahat karşısında ve maksadı belirten aşikârlık içinde istidlale cevaz yoktur. Ve bu muhik değildir.

Kararda II.II.1953 tarih, ve 1696 sayılı kararnamenin 4 üncü maddesine göre resmî ilân ve reklâmların tevzi işinin Başvekaletçe vazifelendirilecek komisyona tevdi olunduğundan" bahsedilmesi ise bir zühuldür." Çünkü Başvekâletten gelen cevapta böyle bir komisyonun kurulup vazifelendirildfğinden bahsedilmiyerek mezkûr kararnamenin 4 üncü maddesi gereğince vekâletlere yapılan bir tamim ile ilân ve reklâmların gazetelere resmi ilânlar limited şirketi vasıtası ile 'gönderilmesi tensip edildiğinin malûmatı verilmektedir. Şu hale göre, Başvekâletin cevabından anlaşılan evvelâ böyle bir komisyon kurulmuş olmadığı ve kurulacak olsa dahi vazifesi kanunla değil idari bir kararla tespit edilmiş olan bir komisyonun ilgili bakanın direktifi ile hareketinin tabii bulunduğu ve saniyen ilâncılık şirketinin ilânları gazetelere tevzie tavassutu hangi gazetelere ne miktar verileceği hakkında yetkili bakanın direktifine göre hareketi icap edeceğini tazammun edip yoksa kararnamenin 2 nci ve 3 üncü maddeleri gereğince bir gazeteye ilân verip vermemek ve nispetini tayin eylemek ve icabına göre bu mabetleri değiştirip değiştirmemek yetkisinin bu işlerle görevli bakanlığa ait olduğudur. Nitekim Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol basın ve yayın bütçesinin B.M.M. deki müzakeresinde yaptığı ve bizim mahkemeye ibraz ettiğimiz 21.11.1955 tarihli zabıt ceridesinin 202. nci sahifesinde yazılı beyanatında aynen: "Resmi ilânların bir adalet kıstası dahilinde ve kararname hükümlerine göre tevzi edilmekte olduğunu encümende söylemiş idim. Bazı muhalefet gazeteleri, bu kararname hükümlerine riayet etmedikleri halde her şey iktidardan beklenir, müsamaha iktidardan istenir şeklinde düşünüldüğü cihetle yine biz dişimizi sıkarak bu gazetelere ilân vermeğe devam ettik." sözleriyle ilân tevziinin gerçekte bu işleri tedvir eden Devlet Bakanlığının emir ve direktifi ile nizamlandığını belirtmiştik.

Mahkemenin bu ilânların tevzii ile Bakanlığın alâkalı olmadığını kararda kabul eder görünmesi mesnetsizdir. Ve 31.3.1955 tarihli muhakeme celsesinde müdafaa bakımından bu hususta bazı delillerin toplanması ve bazı şahitlerin dinlenmesi hakkındaki talebimizin yanlış olarak Dr. Mükerrem Sarol'un ilân tevziini lâyikı ile murakabe etmediği şeklinde anlaşılıp zapta o yolda dere ile reddedilmesi de isnatsızdır. Kaldı ki AKİS mecmuasının yazılarında - mahkemenin farz ettiği gibi - Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol'un resmî ilân çeşmesinin başında bulunmakla ilân tevzii hususundaki vazifesini bitaraf bir surette yapmadığı veya Devlet Vekili sıfat ve hizmetinden istifade ve nüfuzunu suistimal ederek bu işten faydalandığı kendisine isnat olunmuş değildir. Bakan esasen Bakanlığının nizami yetkisini kullanmaktadır. Yazılarda tenkid edilen ve bahis konusu olan bu değildir. Tenkid edilen matbuat işlerini tedvir eden bir bakanlığın başında gazete sahibi bir vekilin bulunmasının demokratik anlayışa uygunsuzluğudur. Nasıl ki bakan da mecmuanın İsrarla müdafaa ettiği bu fikri neticede terviç ile gazetesini başkasına devreylediğini umumi efkâra bilâhare ilân eylemiştir. Ve nasıl ki AKİS, doğruluğuna inandığı bu fikrin müdafaasını yaparken 13. Kasım 1954 tarihli nüshasında çıkan "Madem ki istifa etmiyor" başlıklı yazıda: "yine bu sütunlarda bizzat gazete sahibi olan bir kimsenin gazetelere resmi ilânı istediği gibi da'ğıtan bir vekâletin başına geçip bu sıfatla kendi gazetesine fazla değil, hattâ normal değil, normalin altında da olsa menfaat sağlaman- bir demokraside amme vicdanını rahatsız ettiğini hatırlattık." sözleriyle her türlü iltibası bertaraf etmeyi hususi bir itina ile dalma karilerine hatırlatmıştır.

5 — "Bilirkişi heyetinin 23 Ekim 1954 tarihli mecmuada çıkan "Maarif Vekilinin verimli çalışmaları", "Vekilin gazetesi" başlıklı bu yazı hakkındaki mütalâası da şudur: İşbu yazı mutad tenkid çerçevesi içinde mütalâa edilmiş ve haysiyet veya şeref kırıcı, itibara tesir edici mahiyette görülmemiştir. Yazıda ifade ve tenkid edilen fikirlerin doğru olup olmadığı hususunda herhangi bir- mütalâa serdine mahal görmüyoruz. Ancak muharrir doğru telâkki ettiği bir fikri ele alarak buna muhalif tatbikatı tenkid eylemektedir. Yazıda Türk Sesi gazetesi satışının pek alçak olduğu ibaresinden de tezyif ve tahkir edici bir mana çıkarmak imkânsız görülmektedir. Zira buradaki alçak kelimesi sadece yüksek satış mefhumunun zıddı olarak kullanılmış intibaını vermektedir."

Görülüyor ki bilirkişi heyeti bu yazının da bütünü üzerinde durarak mutad tenkid çerçevesi içinde olduğunu, haysiyet kırıcı mahiyeti olmadığını sarahatle belirtmiş olup mahkemece vukuf ehlinin suç konusu olan yazının tamamı üzerinde durmıyarak ancak bir kısmı üzerinde mütalâasını bildirdiğinden bahisle raporun bu yazıya alt kısmının da sayam ihticac addedilmemesi tamamiyle istinatsız ve binnetice adı edilen yazılardan müdahile kararda yazılı şekil ve mahiyette isnatlar yapıldığının istidlali külliyen delilsizdir.

II — Bundan sonra mahkemenin yine ârâ ekseriyeti ile suç konusu saydığı mecmuanın 30 Ekim 1954 tarihli nüshasındaki "Bu vekil istifa etmelidir" başlıklı yazıya gelince:

Kararda suç mevzuu olarak bir kısmı nakil edilen bu yazı aslında şöyle başlamaktadır:

"Demokrasi umumi efkârın asla rencide edilmediği bir rejimdir. İşte bu yüzdendir ki demokratik idarede bir tacirin Ticaret Vekâletine, bir fabrikatörün İşletmeler Vekâletine, bir bankerin Maliye Vekâletine getirildiği ve bir yandan vekillik ederken diğer taraftan kendi İşinin başında kaldığı görülmüş ve işitilmiş şey değildir. AKİS geçen sayısında Charles Wilson'un Millî Müdafaa Vekâletine getirildiğinde Milli Müdafaa ile iş yapan General Motors firmasındaki hissesini nasıl devre mecbur kaldığını hatırlatmış idi. Sebep, Charles Wilson'uh şahsına itimat edilip edilmemesi değildir. Sebep, bu gibi hallerde umumi efkârın derin surette rencide olması ve rejime güveninin sarsılmasıdır. Bizde böyle bir vekil vardır. Bu vekil Dr. Mükerrem Sarol'dur. Hem Türk Sesi Gazetesinin sahibi hem de basın işlerini tedvir e-

den Devlet Vekili. Türk Sesi gazetesinin sahibi bu sıfatla hükümetin resmi ilânlarını tamamiyle şahsî takdir ile tevzi etmektedir. Ve hiç kimseye hesap vermek mevkiinde değildir. .. Bir gazete sahibi vekil olamaz mı? Olur ama basın işlerini tedvire memur vekil olamaz. Kaldı ki, Dr. Mükerrem Sarol'un vekilliğinin devlet işlerinin iyi yürümesi için elzem olduğunu iddia etmek fazla safdilliktir.

Üstelik bahis mevzuu gazetenin satılmayan gazeteler arasında bir numaralı mevkii işgal ettiği bilinmektedir. İşin en tuhafı bu satılmayan gazetenin resmî ilânlar ile beraber bir takım firmaların hususi ilânlarını da bol bol almasıdır. Nihayet Türk Sesi'ne bütün resmî dairelerin abone kaydedildiği de bir hakikattir. Niçin saklamalı ki, resmî ilânı istediği gibi tevzi eden bir Devlet Vekâletinin başında resmî ilânlardan faydalanan ve satmayan bir gazetenin sahibini görmek bizi, gazetecileri, umumi efkârı rencide ediyor.

Bu durum daha ne zamana kadar devam edecek? Dr. Mükerrem Sarol kendi şahsı ile Başvekilin şahsını birbirine karıştırmaktadır. Kendi şahsı yüzünden umumî efkârın Başvekile rencide olmamasını istiyorsa derhal istifa etmelidir."

Mahkeme bu makaleden:

A — Mükerrem Sarol'un vekilliğinin Devlet işlerinin iyi yürümesi için elzem olduğunu iddia etmenin fazla safdillik olacağını yazmak suretiyle vukuf ehli raporunda da gösterildiği üzere Doktor Mükerrem Sarol'un ehil olmadığını ileri sürmekle,

B — Satılmayan gazeteler arasında vekilin sahibi bulunduğu Türk Sesi gazetesinin resmî ilânlarla bir takım firmaların hususî ilânlarını bol bol alması ve bütün resmi dairelere abone kaydedilmesi ve bunların arasında ilkokulların da bulunması tekrar tekrar söylenerek yazılmak suretiyle Devlet Vekiline sıfatından ve hizmetinden faydalanıp gazetesine bunları temin ettiğini ve hususi firmalarla münasebette bulunduğunu delilsiz bir surette isnat ederek,

Müdahilin şeref ve itibarını kıracak ve şöhretine zarar verecek neşriyatta bulunmak neticesini çıkarmakta ve bilirkişi heyetinin bu yazıya taallûk eden mütalâasını ise "muharririn teselsül eden yazılarının umumi heyeti nazara alınmaksızın ileri sürülmüş mütalâalar" diye kabule şayan görmemekte ve bu faraziye ile "müdahile vaki, isnadın tahakkuk ettiğini" ileri sürmektedir.

Mahkemenin bu istidlal ve kanaati ne maddî ve ne hukukî realiteye uygundur.

Şöyle ki:

1 — Yazının bütününün okunması, müdafaa edilen fikrin bir tekrarından ve bu fikre aykırı görülen tatbikatın tenkidinden başka mahiyet taşımadığını açık olarak göstermeğe kâfi olup emsali gazetelerden farklı olarak vekilin kendi gazetesine nüfuzunu suistimal ile fazla ilân verdiği yolunda yazıda hiç bir söz ve ima dahi mevcut olmadığı halde müdafaanamede belirtilen bu hususlar mahkemece nazara alınmadığı gibi bilir kişi heyetinin bu husustaki mütalâasının da tatmin edici olmayan istinatsız bir kanaatla reddedilmesi kanunen isabetsizdir.

Filhakika bilir kişi raporunun bu yazı hakkındaki kısmı, mahkemenin hataya düştüğünü belirten şu satırlarla başlamaktadır:

"Bu yazıda da yukarıda 2 numaralı fıkrada tebarüz ettirdiğimiz veçhile muharrir doğru olarak telâkki ettiği bir fikirden hareket etmek suretiyle muhalif tatbikatı tenkid etmektedir. Tenkid noktası gazete sahibi olan vekilin matbuat işleri idaresinin başına geçmesidir. Yazıda muharrir, bu hususta sebep olmak üzere sokaktaki adama durumun anlatılamıyacağını bu gibi hallerde bir mumi efkârın derin surette rencide olması ve rejime güveninin sarsılması neticesinin hasıl olacağını ileri sürmektedir. Yazının heyeti umumiyesinden elde edilen intiba şu olmaktadır ki muharrir bu yazıda tenkidlerini yukarıda arz edilen prensibe uygunsuzluktan dolayı yapmaktadır. Nitekim Amerikada Charles "Wilsondan bahsederken "sebep, Charles Wilson'un şahsına itimat edilip edilmemesi değildir" demektedir. Görülüyor ki bilir kişi heyeti, muharririn' yazılarının teselsülünü göz önünde bulundurarak mütalâasını yürütmüştür. Mahkemenin rapordaki mütalâayı kabul etmemek için ileri sürdüğü sebep bu bakımdan mesnetsiz ve isabetsizdir. Ve suç unsuru ihtiva etmeyen yazılardaki fikirlerin tekrarlanması ve teselsülü ile suç unsurunun tekevvün edemiyeceği ise bir bedahettir.

2 — Devlet işlerinin iyi yürümesi için Doktor Mükerrem Sarol'un vekilliğinin mutlaka elzem olduğunu iddia etmenin safdillik olacağını yazmak, ehlivukuf raporunda gösterildiği üzere ehil olmadığı, mânasına geldiği için şeref ve haysiyet kırıcı bir isnat olacağı yolunda kararda ileri sürülen mütalâa hatalı bir telâkkidir. Tenkid hürriyetini yalnız devletin temsil ettiği bir hak olarak telâkki etmedikçe yani tenkid hürriyetinin mevcudiyeti inkâr edilmedikçe bir Bakanı yerinin veya Bakanlığının ehli saymak mükellefiyeti varit olamıyacağından umumiyetle şahsiyet veya kifayet fıkdanı iddialarına karşı kanuni himaye, mevzuatımızda yer almış değildir. Nasıl ki gerek mevzuat ve gerek Demokratik idarelerdeki teamül ve tatbikat ve gazetecilik vazife ve haklarının ölçüleri bakımından konuyu tetkik eden bilir kişi heyetinin bu. hususa ait olan mütalâası da şudur: "Muharririn Doktor Mükerrem Sarol'un şahsına muhabbet beslemediği aşikârdır. Nitekim aynen "kaldı ki Doktor Mükerrem Sarol'un vekilliğinin, devlet işlerinin iyi yürümesi için elzem olduğunu iddia etmek fazla safdilliktir." denmektedir. Bu bir şahsı takdir meselesidir. Demokratik rejimlerde siyaset hayatına atılan bir vekilin ehil olup olmadığı hususunda matbuatta hüküm verilmesi mutaddır. Çünkü vekilin sukutunu sağlamak için ehliyetsizliğini söylemek icap edebilir. Mesele şuradadır ki ehliyetsizlik ahlâkî kusura ve şahsi sebeplere istinat ettirilmesin. Bu yazıda ise yukarıda arz olunan mahiyet müşahede edilmemektedir."

Bu mütalâanın mahkemece bir kısmını nazara alıp neticesini nazara almamak vecihsizdir ve bu yazıda 6334 sayılı kanunun 1 inci maddesinin 2 numaralı bendindeki isnat suçunun unsurunu görmek hukuki hakikate uygun değildir.

3 — Mahkemenin, 30 Ekim tarihli yazıdaki "satılmayan gazete" nin bir kısım firmaların hususi ilânlarını da bol bol almasına dair olan ibareden hususi firmalarla münasebet tesis ederek nüfuz icrası suretiyle faydalanmak hususunun müdahile isnat edildiğini istihraç eylemesi de hiç bir esas ve tetkikata dayanmamaktadır. Mecmua mezkûr yazı ile gazetenin ilân sütunlarının vakıasına işaret eylemiş olup müdafaada objektif olarak belirttiğimiz bu noktada ehli vukuf ta aynen şöyle söylemektedir:

"Umumiyetle tenkid mahiyeti arz eden yazıdaki bu ibare ile gazetenin sahibinin hususi firmalarla münasebeti olduğu intibaı verilmek istenildiği tasavvur olunabileceği gibi sadece objektif bir tesbit yapma maksadının güdüldüğü de iddia olunabilir.

Her halde sarih bir durum yoktur. Ancak gazetede hakikaten hususi ilânlar bol adette olarak mevcut ise muharririn de tesbit maksadından ileri bir ittiham maksadının mevcudiyetini objektif olarak yazının mahiyetinden istihraç mümkün gözükmemektedir."

Bilirkişi heyetinin bu mütalâası, denkleşen ihtimallerin karşısında dahi yazıdaki maksadın itham olmadığını belirtmektedir. Kaldı ki 31.3. 1955 tarihli muhakeme celsesinde Türk Sesi sütunlarında hususi ilânların bolluğuna bir misal olarak mezkûr gazetenin 15. Ekim. 1954 ve 5. Eylül. 1954 tarihli - nüshalarındaki her birinin muhtevi olduğu ilânların nevini ve sekizer buçuk metreyi mütecaviz miktarını mübeyyin bir liste tarafımızdan mahkemeye tevdi edilmiş olup objektif olan bu müşahedeler nazara alınmaksızın ve tetkik olunmaksızın bilirkişi heyetinin mütalâasının mahkemece reddedilmesi gerekçesiz ve isabetsizdir.

III — Mahkemenin suç konusu sa-

yarak üzerinde durduğu son yazı, mecmuanın 13. Kasım. 1954 tarihli nüshasının 7, 8, 9 uncu sayfalarında çıkan Demokrasi - Mektepteki hazine - Kâğıt Üzerinde devir, başlıklı yazılardan "Kâğıt üzerinde devir" mevzulu yazıdır.

Bu yazıda ise Doktor Mükerrem Sarol'a tevcih edilen gazetesini devretmiş olmasının şümul ve mahiyeti araştırılmaktadır. Muharrir yasada Devlet Vekili Doktor Mükerrem Sarol'un Türk Sesi gazetesini kıymetli gazetecilerimizden Atıf Sakar'a devir ettiğine dair Zafer Gazetesinde çıkan haber üzerine gazetenin yüzde otuz üç hissesinin mesaisi mukabilinde mumaileyhe devrinin ve yüzde altmış altı hissesinin Oğuz Akal ismindeki bir iş adamının üzerinde görünmesinin havadisini vererek diyor ki "Doktor Mükerrem Sarol'un Türk Sesi meselesinin uyandırdığı haklı gürültü üzerine sahneden çekilmeyi tercih ettiği anlaşılmaktadır, ilk okullara kadar bütün resmî daireleri gazetesine abone yaptıktan sonra bu gazeteyi kıymetli gazetecilerimizden Atıf Sakar'a devrettim, gazetenin her şeyi ile bundan böyle o meşgul olacaktır" diye Zafer gazetesine iki satır koydurmak meseleyi ortadan kaldırmaz, İstanbulda yapılan bir basın toplantısında Celâl Yardımcı bu işin tetkik edilmekte olduğunu söylemiştir. Biz bizzat Başvekilin bu gibi meselelerde gösterdiği hassasiyetle hadiseye el koydurmasını ve tahkikat açtırmasını bekliyoruz.

Zira hiç kimse yüz binlerce liralık kir tesis ve orada çıkan bir gazeteyi durup dururken kıymetli gazetecilerimizden Atıf Sakar'a devretmez hem de sadece mesaisi mukabilinde."

Mahkemenin sureti kabulüne göre:

A — Devir hakkındaki yazının muvazaa iddiası mahiyetinde olduğunu bilirkişi kabul etmiştir. Ancak bu mevzuda hakikaten bir devir yoksa gazetenin bunu tebarüz ettirmesi matbuata mevdu bir vazife olup muvazaa vaki ise hakaret mevcut olmadığı, değilse hakaretin mevzuubahis olabileceğini vukuf ehli söylemekte ise de Mükerrem Sarol'un Türk Sesi gazetesinin yüzde 33 hissesinin yalnız mesaisi karşısında Atıf Sakar'a ve yüzde 66 hissesini de lisansın güç olduğu bir devirde ithalâtçılığa başlama cesaretini gösteren eski ortağı Oğuz Akal'a devrettiğini ve hiç bir kimsenin yüzbinlerce liralık bir tesis ve çıkan bir gazeteyi durup dururken kıymetli gazetecilerimizden Atıf Sakar'a hem de yalnız mesaisi mukabilinde devir etmiyeceğini yazması" vukuf ehli raporunda gösterildiği üzere muvazaa iddiasından ibarettir.

B — "Devlet Vekili bulunması ve Basın işlerini tedvir etmesi dolayısiyle gazete sahibi olmayacağı iddia olunan müdahilin bu işte gazetesini başkasına devretmesi tabii bulunmasına rağmen muharririn gazetenin devir tarihinden sonra da "kâğıt üzerinde devir-"" başlıklı yazıyı yazarak muvazaa iddiasına kalkması, hedefinin sadece bu hususun açıklanması olmadığını gösterir.

Devrin muvazaaya istinat etmemesi asıl olduğundan bir delile müstenit olmayan böyle bir iddia ile hedef müdahilin itibarını kırmak olduğu için vukuf ehlinin isnadın mahiyetinin tayini hakkındaki görüşüne iştirak edilmemiştir.

C — Ve nihayet mahkeme vukuf ehlinin mütalâasını kabulde ancak fen ve sanat ve ihtisasa taallûk eden hususlarda mukayyet olup bir yazının açık ve vazıh mahiyetini tayin ve takdirde kendisinin bu vazifeyi bizzat ifa edebileceği ve bu cihetin takarrür eden - İçtihatlar cümlesinden olduğu ve yukarıda izah edilen noksan, mütebayin ve hattâ mütereddit görünen ve 6334 sayılı kanun karşısında mucip sebepleri varit bulunmayan vukuf ehlinin noktayı nazarı kabule şayan değildir.

Mahkemenin ileri sürdüğü yukarıdaki sebepler muhik ve yerinde olmayan ve netice itibariyle kendi fiil ve kararım nakza say eden mütebayin bir kanaata dayanmaktadır.

Şöyle ki:

1 — Mahkmeenin bilir kişi heyetine tetkik ettirmeğe kendiliğinden lüzum gördüğü dava konusu yazı hakkında bilir kişinin mütalâası, yazının bu halinde muvazaa iddiasının suç olarak tekevvün edemiyeceğini açıkça gösterdiği halde mahkemenin, bilirkişiyi muvazaayı hakikat olarak kabul etmiş farz eylemesi istinatsız olduğu gibi bilirkişinin mütalâasını tecezzi ettirip bir kısmı ile istişhat ederek diğer kısmının reddedilmesi gerekçesizdir. Filhakika bilir kişi heyeti bu yazıya taallûk eden mütalâasında diyor' ki "Doktor Mükerrem Sarol'un gazete sahibi olması dolayısiyle vekillikten ve matbuat islerinin başından ayrılması lâzım geldiği tezini muharrir müdafaa etmiş ve bu yolda mücadele etmiş ve fikrimizce mücadelesinde meşru hudutları da aşmamıştır. İmdi vekilin gazeteyi devretmiş ve bunu umumi efkâra arz etmiş olması bu noktayı nazarı terviç eylediğini ifade eder."

Bilirkişi bu suretle yazıların umumî heyeti üzerindeki kanaatini bir kere de toplu olarak belirttikten sonra aynen "gazetenin devri umumi efkâra arz olunduğuna göre bunun münakaşasını yapmak ve hakikat olup olmadığı hususunda beyanda bulunmak gazeteciliğin vazifesi hududunda kalır. Ve binnetice suç teşkil etmez" demektedir.

Şu halde aranacak nokta hakikatte böyle bir devrin olup olmadığıdır ki yazıda da muharrir esasen bu noktanın aydınlanması için havadisin kirden nazara çarpan noktalarını belirterek Maarif Vekilinin tetkik edilmekte olduğunu gazetelere söylediği konunun Başbakan tarafından tahkik ettirilmesini yazmaktadır.

Bilir kişi heyeti yazıda açık olarak suç görmediği halde bunun aksine mahkemece yazının açık olduğunun beyan edilmesi haddizatında mahkemenin ehli vukuf tetkikatını lüzumlu gören kendi kararının esasına muhalif olan mütebayin bir kanaattir.

2 — Mahkeme, karar yerinde muvazaa konusunun münakaşasında "basın işlerini tedvir eden Devlet Vekili bulunması sebebiyle gazete sahibi olamayacağı iddia olunan müdahilin bu işte gazetesini devretmesini tabu bulduğu halde" bu fikrin demokratik idarelerde tabiiliğini müdafaa eden mecmuanın yazılarını kararın başka yerinde suç telâkki eylemesi mütenakız bir takdir hatası olduktan başka umumî efkâra arz edilen bu devirden sonra gazetenin meseleyi münakaşa hakkını kabul etmeksizin yazıdaki kastın aşikârlığından bahsetmesi objektif olmayan bir görüştür. •

Saniyen devrin muvazaaya istinat etmesinin asıl olması münakaşa edilmesine mani değildir. Kaldı ki muvazaa mevzuatımıza göre suç dahi değildir. Ve umumi prensiplere göre kanun ve âdaba mugayir olmadıkça hukukan da hükümsüz sayılmaz. Binaenaleyh muvazaa iddiası mahiyetinde görülen yazı ile davacıya aslında bir suç veya gayri meşru bir hareket isnadı düşünülemez.

Salisen, esasen bir gazete imtiyazının başkasına devri gazetenin temsil ettiği mamelek'in devri manasını mutlaka tazammun etmez. İmtiyazın bir şahsa ve hakiki menfaatında başka birine ait olduğu haller vakidir ve meşrudur. Akis mecmuası "kâğıt üzerinde devir" yazısiyle bu devrin sadece şeklî mi yoksa hakikatte gazetenin temsil ettiği mamelek'in de devredilmiş olup olmadığı noktasında tereddüt izhar ederek şümulünü araştırmak istemiştir. Bilir kişinin de belirttiği meselenin bu en ruhlu noktasında mahkeme, devrin mahiyet ve-şümulü hakkında her hangi bir araştırma yapmaksızın hakikatte bütün şümulüyle vaki olduğunu kabul etmiş görünmekte ve bu hususta izhar edilen tereddüdü suç saymaktadır.

Kaldı ki muvazaa iddiası ile de esasen müdahile bir suç veya kanunen gayri meşru bir hareket isnadı varit olmamasından sarfınazar bir an için muvazaa istinadının suç teşkil ettiği kabul edilecek olsa dahi hadisede müvekkilimin kastı cürmisi de olamıyacağı şüphesizdir.

Zira devrin şümulünde tereddüd izhar ederek bu şümulün tetkikini istiyen bir yazıda mefruz isnat suçunun manevi unsuru dahi mutasavver değildir. Hülâsa hangi bakımdan incelense müdafaanamemizde belirtildiği gibi bakan için esasen kanuni

bir mecburiyet tahtında olmıyan devrin mahiyet ve şümulünün araştırılmasında suç unsura kabul etmek mümkün olmadığından şekli hazırı ile yazıda şeref ve haysiyet kinci bir isnat suçunun unsurunu görmiyen bilirkişi heyeti raporundaki mütalaaları red ve cerh edecek esaslı hiç bir sebebe dayanmıyan düşünce ile ve devrin bütün, şümulü ile yapılmış olduğunu tetkiksiz kabul ile vukuf ehlinin mütalaa ve şahadetinin hilâfına karar verilmesi gerekçesizdir.

3 — Mahkemenin vukuf ehli rapor ile mukayyet olmayıp yazının açık mahiyetini tayin ve takdirde kendisinin bu vazifeyi bizzat ifa edebileceği ve vukuf ehli raporunun noksan ve mütebayin hattâ mütereddit olduğu yolunda kararda ileri sürülen mütalaaya gelince:

Hâdise aslında amme hayatına taallûk eden bazı olayların matbuattaki akislerinden ve tenkidlerinden doğmuş olup tecavüze uğramış olmak vesvesesinin psikolojik şiddeti altında dava konusu olan yazıların, iddia ve müdafaadan sonra, bir bilirkişi heyetine tetkik ettirilmesinin mahkemece resen karar altına alınması elbette ki adaletin ziyası için bu tetkiklere lüzum görülmüş olmasındandır. Dava konusu yazılar bu defa hüküm yerinde belirtildiği derecede açık, aşikâr mahiyette olsa idi, bu vazifeyi o zaman mahkemenin kendisinin yapması tabii olurdu. Takarrür eden içtihat da bu mahiyette olup karinelerin zayıflığı karşısında yazılardaki maksadı belirtecek kriterlerin tayinine lüzum hasıl olan hallerde leh ve aleyhteki delillerin kuvvetini doğru olarak tayin etmek için vukuf ehline müracaatla hakikatin ışığını aramak Türk adaletinin hem şiarı ve hem muktezasıdır. Yüksek mahkemenizin bu kabil hallerde bilirkişiye müracaat edilmemesini nakız sebebi addeden müteaddit mukarreratı bunun müeyyidesidir. Masum fikirlerin ve insanların mahkûm edilmemesi endişesi ile vücuda getirilen bu içtihatların hürmet edilen mahkeme kararlarına zarar getirmesi varit olamaz. Zira adaletin vazifesi sadece hakikatleri araştırmak ve hakikatleri tesis etmektir. Hiç kimse kendi hareketinin tenkidinden memnun olmaz ye tenkid edeni mücrim gibi görebilir. (Bu beşeri bir hassasiyettir. Karineleri zayıf ve mânaları karışık mevzularda şeref, haysiyet gibi şahsi telâkkilere göre anasırı değişebilen mefhumları tayin ederken dava konusu yazıların şeref ve haysiyet kırıcı mahiyet taşıyıp taşımadığının tetkik ettirilmesi ve bu tetkikat yazıların suç olmadığını gösterdiği takdirde de adalete hizmet vazifesinde faydalı olmaktan başka iptilâları olmıyan ilim ve ihtisas erbabının şahadetine itimat göstermek Türk adaletinin müstakar belirli bir farikasıdır.

Mahkemenin bilirkişi raporu ile mukayyed olmaması, masumiyetin müdafaasını teyid eden bir delilden, aksine kesin deliller elde edilemediği takdirde mahkemenin bidayette kendiliğinden izhar edemediği istinatsız bir takdir ile feragate cevaz vermez. Bu da feragati mümkün olmayan adalet kaidelerindendir.

BİLİRKİŞİLERİN SUÇ UNSURU BULAMADIĞI YAZILARINDAN DOLAYI

Metin Toker 9 ay 10 gün hapse, 9333 lira para cezasına mahkûm oldu

GEÇEN DURUŞMADA DEĞİŞEN YENİ YARGIÇLAR HEYETİNİN BU KARARINI METİN TOKER TEMYİZ EDECEK

ANKARA, 7 (Telefonla) — 'Akis"dergisinin sahibi ve yazı isleri müdürü Metin Toker bugün, Ancara Toplu Basın Mahkemesinin verdiği bir kararla 9 ay. 10 gün hapis 9333 lira para cezasına mahkûm olmuştur.

Duruşma salonu, hayli kalabalıktı Yarğıçlarğeçen duruşmada değiştirilen yeni asliye ceza

Bir damla

Pazar ola! Hasan bey

FUD BOL federasyonu reisi, son milli maç-. tan evvel, spor yazarlarını toplamış:

"— Aman dersakın takı-

Kararın ilânı

Büyük manşetler

Bilirkişi raporu gibi lehteki bir delil aynı kuvvette diğer bir delil ile karşılaşıp terazinin kefesinde lehte ve aleyhteki ihtimallerin denkleşmesi halinde dahi' aleyhtekinin imâli adalet kaidesine uygun değildir. Nerede kaldı ki bu dâvada mahkemece ehlivukuftan alman mütalâadan sonra - ve hattâ ne de evvel - aleyhte bir delil istihsal edilmiş değildir.

Bilirkişi heyetinin raporunu noksan, mütebayin ve hattâ mütereddid saymak ise rapor münderecatına nazaran mesnedi olmıyan bir kanaattir. Raporda tarafsız bir tahlil ile müttefikan varılan kanaatler tam bir objektivite içinde vuzuh ile ifade edilmiştir.

4 — Mahkemece bilirkişi raporundaki mucip sebeplerin 6334 sayılı kanun muvacehesinde kabule şayan görülmemesi de yerinde değildir. içinde bir de ceza hukuku profesörü bulunan ilim ve ihtisas erbabından müteşekkil bilirkişi heyeti mahkemece tevdi olunan vazifeyi ifa ederken, raporda belirtildiği üzere, en başta mevzuatın suç saydığı hususları göz önünde tutarak dava konusu yazıları 6334 sayılı kanunun ruhu içinde incelemiştir. Ve bu incelemeyi yaparken aynı zamanda gazetecilik vazifesinin ifası bakımından, mezkûr kanunun gerekçesine uygun olarak) demokratik garp memleketlerinin tatbikat ve teamüllerine göre mutad ölçüleri göz önünde tutmuştur. Ve netice olarak da dâva konusu yazıların ifa ettiği hizmet dolayısiyle Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol'un itibarını kıracak, şöhret veya servetine zarar verebilecek mahiyet taşımadığını gösteren kanaatlerini bildirmiştir. Tarafsız, selâhiyetlİ ve en vasıflı, yeminli bir ilim ve ihtisas heyetinin bu şahadetine itimat etmemek için muhik bir sebep, mukni bir delil ve adalet için hiç bir hikmet mevcut ve mutasavver değildir.

5 — Mahkeme, hüküm fıkrasında mecmuanın 13.11.1954 tarihli nüshasındaki "Demokrasi", "Mektepteki hazine" başlıklı yazıları da suç konusu gösterdiği halde mezkûr yazıların hangi gerekçe ile suç sayıldığına kararda hiç temas edilmemiştir. "Demokrasi" başlığı altında toplanan mezkûr nüshadaki her iki yazı hakkında ise bilirkişi heyeti aynan: "Muharririn heyeti umumiyesi ile Türk Sesi gazetesinin mekteplere abone kaydedilmiş olması vakıasını iddia ile bunu hikâye eylemekte olduğu ve gazetelerin zorla satın aldırılması ibaresinin Mükerrem Sarol'a müteveccih olarak istimal edilmediği" kanaatini belirtmiştir. Mezkûr yazının suç addedilmesi serapa gerekçesizdir.

IV — Muhakemenin 2.12.1854 ve 31.3.1985 celselerinde müdafaa bakımından lüzumlu' gördüğümüz bazı delillerin toplanmasına ve bazı şahitlerin" dinlenmesine ait taleplerimizin red edilmesi de usul bakımından bozmayı muciptir. 6334 sayılı kanun, suçun anasırını tayin için vakıaların mahiyetini araştırmağa ve masumiyeti ispata mani bir hüküm tesis etmiş değildir. 19.3.1949 ve 24/3 sayılı

bilinen tevhidi içtihat kararı ite hunisi tahkik ve muhakeme mercilerine tâbi suçlara münhasır olup davacıya suç isnadı mahiyetinde olmaksızın vakıaları ve alâkalı devlet bakanlığının vazife ve yetkilerini belirtmek bakımından müdafaa için lüzumlu bazı delillerin toplanması hakkındaki taleplerimizin red edilmesi kanunî sebebe müstenid değildir.

V — Dâva konusu yazılarda esasen suç unsuru mevcut olmadığı vukuf ehline yaptırılan tetkikat ile tesbit edilmiş olup meşru tenkid hudutlarını aşmadığı raporda belirtilen fikirlerin teselsülünü sözde nazara almamağı raporun eksikliği sayan mahkemece aynı zamanda bu teselsülü bîr suç işlemek kararının icrası cümlesinden olarak kanunun defaatle ihlâli mahiyetinde ad ile hâdisede ceza kanununun 80 inci maddesinin uygulanması vücuh ile mesnetsizdir.

VI — Dava konusu yazılarda suç unsuru tespit edilebilmiş olsa idi dahi, mahkemenin sureti- kabulüne *göte* suçun bakan aleyhine sıfat ve hizmetinden dolayı islendiği iddiası yerinde olamazdı. Zira dava konusu yazılarla Dr. Mükerrem Sarol'un tenkid edilen particilik anlayışının bakanlık sıfat ve hizmeti ile bigüna alâkası olmadığı ve saniyen mahkemece kendi bakanlığına dahi aidiyeti kabul edilmiyen ilân tevziinde bakanlık sıfat ve hizmetinin mevzuu bahis olamıyacağı ve kaldı ki esasen adı edilen yazılarda Devlet Vekili tarafından doğrudan ifâ edilen bir hizmetin kendisi tarafından suistimali hiç bir surette iddia edilmiş bulunmadığı cihetle hâdisede 6334 sayılı kanunun 1. inci maddesinin son fıkrasına göre şiddet sebebi kabulünde isabet olamıyacağı gibi hattâ mefruz hakaret suçunun sübutu halinde, müdahil vekili, ibraz ettiği mecmuanın dokuz numaralı sayısında intişar eden müvekkilinin bir tekzibinin tevlit ettiği sönmez kin ve husumetin tahriki ile neşriyata girişildiğini iddia ettiğine göre mezkûr tekzibin münderecatı ile tasvir ve kabul edilen tahrikinin nazara alınmaması da kezalik o zaman isabetsiz olurdu.

VII — Tatbikat cihetinden isabetli olmıyan bir noktada kararın zirindeki bir muhalefet reyinde belirtildiği üzere aynı fiilden dolayı bir kimseye iki türlü cezanın verilmesi gibi ceza hukukunun esaslı bir kaidesinin göz önünde bulundurulmamasıdır.

Netice:

Müdafaanamede tafsilâtlı olarak belirttiğimiz üzere bir aktüalite mecmuasının maksat ve gayesine uygun, olarak gazetecilik vazifesinin hudut ve şümulü içindeki neşriyattan ve aktüaliteye müteallik olmak üzere nakil edilen haftalık olayların tefsir ve tenkidlerinden ve doğruluğuna inanılan bir fikrin demokratik anlayış ile israrlı müdafasının uyandırdığı haklı olmıyan intihalardan doğan bu dâvada mahkemece hasıl olan lüzum üzerine yaptırılan tetkikat neticesinde dava konusu yazılarda 6334 sayılı kanunun ruhu içinde şeref ve .haysiyet kırıcı bir mahiyet olmadığı anlaşılmak suretiyle sanığın lehine toplanan bir masumiyeti teyid eden delilleri muhik ve mukni bir sebep ve delile dayanmaksızın yerinde olmayan düşüncelerle red ederek müekkilim Metin Toker'in mahkûmiyetine karar verilmesinde bir veçhile isabet bulunmadığından yukarıda arzedilen sebepler ve yüksek heyetinizin nüfuz eden tetkikleri ile belirecek olan noksanlardan dolayı mezkûr hükmün bozulmasına karar ita buyrulmasını bilvekâle arz ve istida ederim. 3.5.1955

Metin Toker Vekili
Avukat Faik Ahmet Barutçu

Türkiye Matbaacılık ve Gazetecilik A. O. - Yeni Matbaa, Ankara